

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIX / Nr. 2
APRILIE – IUNIE 2024
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Revista *Lumină Lină* poate fi accesată în format electronic la
**[http://romanian-institute-ny.org/
luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)**

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: FLORENTIN POPESCU, DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIX/ Nr. 2

Aprilie - Iunie 2024

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Participarea noastră în Biserică la Învierea Domnului7

PR. TEOFIL OLARU

Cuvântul omului din cuvântul lui Dumnezeu (I)

Trăirea Cuvântului în rugăciune9

PR. PROT. DR. ALEXANDRU NAN

Sf. Arbeo de la Freising, creator de limbă și ctitor de mănăstiri ...13

DUMITRU ICHIM

Psalm din rumeguș de psalm, Psalm în căutarea lui Moise20

MARCEL MIRON, *Înviere* 21

THEODOR DAMIAN, *Nu mai putem*22

ESEU

DAN ANGHELESCU

Timpul și noua poetică a romanului în exil –

Mircea Eliade și Vintilă Horia23

LIVIU PENDEFUNDA, *Descântec la stea, Logostea* 30

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

THEODOR DAMIAN

Brâncuși despre Constantin Antonovici32

EMINESCIANA

JULIAN BITOLEANU

Ultima respirație a jurnalistului Eminescu33

PASSIONARIA STOICESCU, *Glasul mut al Fericirii...*.....37

ION IANCU-VALE	
<i>Eu ca un fluid, Captivul, Versul, dragostea și moartea</i>	38
SILVIA ANDRUCOVICI, <i>Maestrul</i>	40
<i>Pâng</i>	41
<i>Soteria</i>	42

PROZA

DANA OPRIȚĂ	
În căutarea amintirilor pierdute	43
ROXANA PAVNOTESCU	
Fereastra de iederă	46
VASILICA GRIGORAȘ	
Satul, sufletul românului	52
ELENA DICAN	
Regele pribeag	55
AURELIA RÎNJEA	
Îngerii albaștri	58
GEORGE DIMITRIU	
Explorând Delta Dunării (I)	65
VASILE DAN MARCHIȘ, <i>Destăinuire înaltă (sau muza îmi transmite)</i>	68
VICTOR ALBU, <i>toamna, rădăcini, mînzul, drumul, ca lupii, înțelepciune, muntele, binele sfios</i>	69
MARIN MOSCU	
<i>Unde înnoptează rece steaua mea, Rădăcina ecuației noastre</i>	
<i>Stropi de fericire, În geana amintirii, Zborul necunoscut</i>	70
CALIOPIA TOCALĂ, <i>Nimic nu pare a fi, Inimă sîngerîndă</i>	71
CRISTINA ONOFRE, <i>Curgea pe lângă tine, Tu ne-ai învățat</i>	
<i>Salcâmul tocmai îmbrăca, Tăcută și singură</i>	72
IOAN POPOIU, <i>Memento</i>	73
<i>O lume ireală</i>	74

LIANA NICOLAE, <i>Poeme, În amurg, Alerte</i>	75
<i>Golul meu din palme</i>	76

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN	
Eminescul lui Răzvan Ducan	
<i>Religia Eminescu și Biblia visului de fier</i> de Răzvan Ducan	77

Poezia ca mărturisire de credință	
<i>Tripticul liric</i> de Carmen Peregrina	80

IOAN N. ROȘCA	
Virgil Diaconu – poet al transmutației elementelor	
<i>Sufletul peregrin</i> de Virgil Diaconu	82

DELIA MUNTEAN	
„Numai atitudinea loială față de valori va putea salva lumea”	
<i>Aproapele de departe</i> de Mircea Popa	86

POMPILIU CRĂCIUNESCU	
Abisul (post)memoriei	
<i>Rotirea neamurilor</i> de Veronică Balaj	90

THEODOR DAMIAN	
Un binemeritat omagiu	
<i>Foc de artificii</i> de Acad. Ioan Iovitz Popescu	95

FLORENTIN POPESCU	
Ion Creangă, printr-o nouă grilă de lectură	
<i>Ion Creangă magician al cuvântului</i> de Dorin N. Uritescu	98

Locuri magice, locuri binecuvântate	
<i>Chemarea lui Darie. Antologia Zaharia Stancu. Scriitori și publiciști din Salcia, Băneasa și Tudor Vladimirescu, județul Teleorman</i> de Ion Bunescu	100

MIHAI BABEI	
<i>vreau să fiu vreau să nu uit</i>	102
<i>acasă</i>	103

PETRU HAMAT, <i>Iubire, nimănui...</i>	105
--	-----

ANA ARDELEANU, <i>lacrimile ning</i>	106
--	-----

ISTORIE

MARIAN NENCESCU

Renașterea unei tradiții: arta iconarilor de la Nicula 107

PAULA BÂRSAN,

Nemărginirea, Fecund, Mulaj, Înălțare, Vecernie, Rapsodie 112

TANȚA TÂNĂȘESCU

Ion Creangă la Slănic-Moldova. Cercetarea colecțiilor vechi
de presă elucidează chestiuni controversate 113

SILVIA BODEA SĂLĂJAN, *Dor din dor* 120

UNIVERSALIA

KANG BYEONG-CHEOL, *Salvatorul melancoliei și singurătății*

Traducere din engleză și introducere
de Elena Liliana Popescu 121

MING-KEH CHEN, *Eclipsă de Lună*

Traducere din engleză și introducere
de Elena Liliana Popescu 122

ŞÜKRAN AYDIN

Müreккеp Acısı / Ink Pain

English translation by Sevda Akyüz 123

MIHAI EMINESCU

Si tuviera, Estrellas en cielo 124

Pasaron años, Oda (en metro antiguo), Qué alma triste...

Traducido al español por Carmen Bulzan 125

THEODORE GRAMMATAS

Heinz-Uwe Haus in Greek translation –

A review of his poetry collection 126

DOREL COSMA,

Plus 65 127

The ring

Translated from Romanian by Zorin Diaconescu 128

PROF. DR. HEINZ-UWE HAUS

EU between federal state and confederation of states 129

FOTOALBUM	138
-----------------	-----

SAPIENȚIA

THEODOR CODREANU	
Por împărat: de la Lulio la Vives (II)	143
NICOLAE MAREȘ	
Psalmi noi	146

PUNCTUL PE I

MIHAELA MALEA STROE	
După... opt ore la U.P.U. (Episodul 2)	147
TEODOR MEȘINĂ, <i>Burgul fără vise, Două trenuri...</i>	154

PORTRET

TICU LEONTEȘCU	
Popas la... POPA'S	156

RECENZII

SEBASTIAN DOREANU	
Epistolae Manent	
<i>Anca Sîrghie. Dialog epistolar cu Nae Antonescu</i>	159
ION HAINEȘ	
Lidia Vianu – <i>Caleidoscop</i>	
<i>Caleidoscop</i> de Lidia Vianu	163
IOANA VARGA	
<i>Cercetător între veacuri</i> – anevoioasa cale a cunoașterii	
<i>Cercetător între veacuri</i> de Adrian Grigore	166

GALERIA SPIRITUS	168
------------------------	-----

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	169
----------------------------------	-----

Învierea Domnului
(Mănăstirea Hosios Loukas, Grecia)

Așadar trăind în Biserică învățăm să trăim cu fața spre înviere
înțelegând că Învierea Domnului reprezintă dovada
biruinței vieții viitoare asupra celei de acum,
deci temelia nădejzii noastre mântuitoare.

De aceea nu încetăm a cânta și a propovădui că

„Hristos a înviat din morți
Cu moartea pe moarte călcând
Și celor din morminte
viață dăruindu-le”

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Participarea noastră în Biserică la Învierea Domnului

*Ieri m-am îngropat împreună cu Tine
Astăzi mă scol împreună cu Tine
înviind Tu.
(Canonul Învierii)*

Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, anticipând învierea noastră, face legătura între immanent și transcendent, între cele de aici și cele de dincolo, între locul în care suntem și cel în care suntem chemați a fi, potrivit chiar cuvintelor Mântuitorului: „Veniți binecuvântații Părintelui Meu și moșteniți Împărăția care v-a fost gătită vouă de la facerea lumii” (Matei 25, 34).

Chemarea spre dincolo implică transfigurarea, recrearea naturii umane după modelul dintâi când Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său și cu posibilitatea dobândirii asemănării cu El.

Această transfigurare este în mod explicit semnalată de Sf. Ap. Pavel când le scrie corintenilor despre învierea trupurilor că „se seamănă trup firesc și înviază trup duhovnicesc” (I Cor. 15, 44), iar aceasta prin Duhul lui Dumnezeu care locuiește în noi și care L-a înviat și pe Iisus din morți (Rom. 8, 11).

Se înțelege că Învierea Domnului reprezintă dovada biruinței vieții viitoare asupra celei de acum, deci temelia nădejzii noastre mântuitoare.

Prin credința în Înviere suntem astfel înscrși și angajați într-un eveniment care ne copleșește și ne depășește și care este darul expres al lui Dumnezeu pentru noi.

Cu alte cuvinte ca semn al unei alte vieți, al unui alt fel de existență de care însă suntem capabili (*homo capax infiniti*) dar numai în și prin Hristos Domnul, Învierea Sa ne face să conștientizăm această capacitate și să ne aprindem în suflet dorul de Dumnezeu, Cel care dă viață morților, cu speranța arzătoare în împlinirea lui finală, sau cum spune Sf. Ap. Pavel, speranța de a vedea ceea ce încă nu se vede (Rom. 8, 24-25).

Această speranță se trăiește însă în mod plener în Biserică, trupul Domnului, casa lui Hristos. Noi aparținem acestei case, acestei familii. Aici deci se plămădește, se întreține și se celebrează speranța noastră mântuitoare.

biserica înseamnă legătura între timp și eternitate dar și tranziția de la o dimensiune existențială la cealaltă. altfel spus, în Biserică, prin Învierea lui Hristos, viața viitoare își face simțită prezența în viața de aici.

Biserica adună trupuri separate și le așează într-un singur trup, al Domnului Hristos celui înviat din morți pentru noi și pentru a noastră mântuire. Ca trupuri separate suntem fiecare ca o piesă dintr-un puzzle sau dintr-un motor și existăm, desigur, dar nu în plinătatea capacităților noastre

și mai ales a menirii noastre. Dar adunați împreună de Duhul Sfânt în Biserică, și nu la întâmplare, ci după vocația fiecăruia, așa cum spune Sf. Ap. Pavel (Efeseni 4, 11-12), după darul pe care fiecare l-a primit de la Dumnezeu, abia atunci existența noastră capătă sens deplin reprezentând în mod autentic și adecvat avant-gustul Împărăției lui Dumnezeu.

Așadar precum Duhul Sfânt s-a coborât peste Sfinții Apostoli la Cincizecime în mod individual dar pe când erau ei împreună, la fel și în Biserică unde împreună formăm trupul Domnului Hristos și unde putem anticipa și pregusta Împărăția lui Dumnezeu. Și așa cum Domnul Hristos a venit pentru toți oamenii și toți cei ce cred în El formează o unitate, la fel, Învierea Sa deschide perspectiva învierii pentru fiecare în parte dar atâta vreme cât fiecare rămâne în unitatea întru El, așa cum Însuși s-a rugat Tatălui „ca toți să fie una” (Ioan 17, 21).

Învierea Domnului implică două aspecte fundamentale ale vieții noastre creștine: *anticipare* și *participare* iar acestea se pot trăi plenar numai în Biserica Sa. Aceasta, fiind trupul comun al credincioșilor formați și reformati ca trup al lui Hristos, este singura formă existențială în care în mod permanent se anticipează Împărăția, iar anticiparea se împlinește și se concretizează în și prin participare.

Această participare la viața în Hristos și mai ales la Învierea Sa se înfăptuiește în Biserică prin Sf. Taine încununate de sfânta și dumnezeiasca Liturghie unde ne împărtășim în mod concret și real, fizic și spiritual cu trupul și sângele Domnului nostru înviat din morți.

De aceea Biserica este duminica sufletului, duminica fiind ziua Învierii lui Hristos, tocmai pentru faptul că în această zi se recapitulează Învierea Sa, aceasta fiind adusă în mod concret la îndemâna credincioșilor pentru ca prin participare, prin împărtășire, aceștia să se confirme iară și iară ca fiind parte din trupul unic al Mântuitorului nostru.

Dar dacă Biserica este duminica sufletului, ea este totodată și sufletul duminicii în sensul că orice am face noi în această zi de sărbătoare, de odihnă, rămâne marginal și nesemnificativ dacă nu este centrat pe rugăciunea liturgică, pe ceea ce Biserica oferă și înfăptuiește, prin harul Sf. Duh în cadrul Sf. Liturghii, chiar în ziua Învierii Domnului: împărtășirea cu trupul și sângele Său.

Participarea noastră la viața Bisericii implică și o tensiune între bucuria de a fi primit, prin Învierea Domnului, posibilitatea dobândirii Împărăției și frica de a nu pierde acest dar dumnezeiesc. De aceea participarea trebuie să fie activă și constantă, să fie o stare, un mod de a fi, și nu un act ocazional.

Participarea la Învierea lui Hristos cere și participarea noastră la viața, dar și la moartea Lui, așa cum cântăm într-un tropar din Canonul Învierii: „Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu.”

Iisus a murit pentru păcatele noastre iar acest lucru trebuie asumat personal de către credincios căci mântuirea este sinergie, conlucrare, iar asumarea se face atunci când credinciosul „moare păcatului” cum zice Sf. Ap Pavel (Romani, cap. 6) și astfel devine pregătit pentru înviere.

Așadar trăind în Biserică învățăm să trăim cu fața spre înviere înțelegând că Învierea Domnului reprezintă dovada biruinței vieții viitoare asupra celei de acum, deci temelă nădejdi noastre mântuitoare. De aceea nu încetăm a cânta și a propovădui că „Hristos a înviat din morți, Cu moartea pe moarte călcând, Și celor din morminte viață dăruindu-le”.

PR. TEOFIL OLARU

Cuvântul omului din cuvântul lui Dumnezeu (I)

Trăirea Cuvântului în rugăciune *

Actul devoțional – cuvântul izvorât din inima omului înaintea lui Dumnezeu, pune față în față Creatorul și creația. Cel mai de seamă exponent al ei și actul de manifestare pe axa verticală, determină acea vibrație imaterială desprinsă din om, destinată lumii nepământene; iar asta e dincolo de physis-ul cognoscibil.¹ Cuvântul din Dumnezeu este cuvântul din Cărțile Sfinte, din Rugăciuni, Slujbe și Liturghii, din Colindele de Crăciun din predici, tratate de teologie și din îndemnurile spre comuniune. Drumul în metafizic nu este un experiment redundant ci are ca scop Cuvântul lui Dumnezeu (Ioan 1, 1-3). Întâlnirea e a cuvintelor, de la umil la sublim, a ceea ce rezidă în abstractul din materie și palpabilul din Spirit. Dorința ardentă de lumea spirituală a determinat cuvântul în forma lui de imperativă formulare, o ancorare a perisabilității la perenitatea imuabilă a Cuvântului dumnezeiesc. E arhetip al rugii dinaintea rugăciunii: „Doamne, învață-ne să ne rugăm!” - (Luca 11, 1).

Coborând din transcendent în imanent omul e mai mult decât cuvânt, dar asta e în defavoarea sa. Părți de țărână, de stele, de materie obturează radianța directă a cuvântului. Timpul, spațiul, efemeritatea sunt alți factori care sublimează cuvântul ca eternă reprezentare a Ființei lui Dumnezeu. Chipul și asemănarea sunt părți divine din om. Antinomicul uz de acești factori ai lumii delimitează Cuvântul, Putere Absolută. Dragostea lui

* Acest articol a apărut într-o formă ușor diferită în revista *Vestea Bună*, Anul XI, Nr. 97 (164), Noiembrie-Decembrie 2023, Răducăneni, jud. Iași. Următoarele două texte din această trilogie au apărut în numerele subsecvente, respectiv, Nr. 98/2024 și Nr. 99/2024.

¹ Nu e cer, altă planetă, stea, sistem astral ori galaxie ci transcende lumea, abstractul gândirii și „realitatea lumii” de dincolo de aceasta.

Dumnezeu pentru om a *tradus* Cuvântul în cuvinte omenești, chiar direct celor aleși ca Isaia, Ieremia iar mai apoi prin Coborârea lui Iisus Hristos Dumnezeu-Omul. Evanghelia e Dumnezeu Bun, propovedit prin cuvintele firave menite oamenilor. Aparent banalul cuvânt a fost folosit de Hristos Însuși pentru a se face cunoscut oamenilor. Orice cuvânt sacru se raportează fără echivoc Cuvântului înaintea Căruia se pleacă Însuși Hristos, pe Muntele Ghetsimani când imploră numele Tatălui și voia Lui, plenitudinea Cuvântului-Dumnezeu făcând toate celelalte introitus a tot materialul și tot ce rezidă din necesitatea și interdependența umană.

Nu există cuvânt care să cuprindă ființa lui Dumnezeu, nici cantitativ nici rațional, Dumnezeu Însuși fiind deasupra pletorii întregii existențe umane. De la treptele raționale în drumul prin eoni ai stagirului până dincolo de conștiința rațiunii umane, apofatism, Dumnezeu – Cuvântul e *simțit* altfel și revelat abisal cuprinzând și ceea ce puterea minții omului nu poate înțelege. Dionisie Areopagitul prin teologia negației îl dezvăluie pe Dumnezeu Imaterial, Necuprins, Nesfârșit, Ne-Cunoscut, Nemăsurat, Neștiut în Ființa Sa. Cuvintele lăsate oamenilor atâtea câte sunt necesare propriei mântuirii, au suficiența lor de a fi suportabile, fără să ardă, asemenea Dumnezeului înaintea Căruia nimeni nu poate rezista.

A trăi Cuvântul este a-L avea permanent în interior. A rosti cuvântul este a-l abandona pentru alt cuvânt; pentru următoarele cuvinte. Cei sfinți declară că păcatul este cauza distanțării de Cuvânt, implicit de Dumnezeu. Dar, pentru început, se face uzanță de acele cuvinte multe, mici, umiltoare, smerite, spre a se ridica la Dumnezeu, cuvântul rugător, asemenea lui Iisus ce s-a rugat ca voia Tatălui să fie prioritară, model de ascultare. Conștientizarea nimicniciei aduce *kenoza* unui suflet plecat în ascultarea de Dumnezeu.² *Metanoia* transduce cuvântul în relaționarea cu Mărturisirea, ca dorință a despătimirii și substrat al comuniunii ca împăcare.³ Se ia modelul hristic al rugăciunii nealterate⁴, se face apel la simplitate – postulată, fapt ce alungă rele și slăbiciuni. Astfel cuvintele sunt rugăciuni desprinse de lumea materiei. Pamântul încorsetează rugăciunea însoțind cuvântul cu forme de manifestare interioară și cultică, solitară sau în comunitate. Limitele acestei lumi proiectate asupra omului devin constrângere pentru sufletul care caută corespondent în materie, puține elemente făcând excepție (timpul, conceptul de suflet, gândul, lumina)⁵.

² Directă, ca formă de supunere și indirectă prin ascultarea de mai marii aleși: conducători, Sfinți, oameni investiți cu funcții superioare, etc.

³ Vasileios Thermos și Stephen Muse, *Cuvinte în duhul; Perspective pastorale despre Taina Spovedaniei*, Editura Doxologia, Iași, 2021, pp. 52-55.

⁴ Ierom. Dr. Petru Pruteanu, „Evoluția rânduielilor tipiconale în Răsăritul Ortodox. Studiu istorico-liturgic”, din *Studii Teologice*, an II, no. 1, ian.-mart. 2003, Buc., pp. 112-114.

⁵ și aceasta a devenit ca foton – corpuscul.

Alegerea arbitrară fără alternative determină la silogisme, comparații sau exprimări inspirate din natură, din lume. Pornind de la premisa că omul e trup și suflet, pregătirea pentru rugăciune e pregătirea omului în plenitudinea lui de a fi cu Dumnezeu.⁶ E neliniștea care aduce răsplata serenității, a odihnei în Dumnezeu Cuvântul. Aceasta e mănunchiul de virtuți împotriva patimilor, e dinamismul unei bătălii eminent umană, dacă este exclus profilul insidios pur negativ și psihic al ispitei permanente.⁷ Toate păcatele izvorâte din mândrieucid trupul – Templu al Duhului (I Corinteni, 6, 19-20) și deformează sufletul, ca vas al cuvântului.⁸ Gloria, ca reziduu al mândriei dă gustul unei *licori* ce depersonalizează întreaga ființă a omului.⁹ Demonul¹⁰ opune facilitatea senzorialului (imagini, sunete, etc.) încărcăturii cuvântului. Auxiliar cuvântului este în rugăciune ca actul ei, virtutea și formele ei cu părți ale materiei, ca apa, uleiul, piatra, pigmentul – reprezentări ale lumii pentru însemnarea prin cuvânt a lui Dumnezeu.¹¹ Tot ce înconjoară lumea e desemnat prin cuvinte, de la numele date plantelor și animalelor până la *sfințirea numelui Tatălui Ceresc* (Matei 6, 9).

Imanența aduce concretul în viața oamenilor prin elementul naturii, care, la simțirea ei, constituie lumea văzută. Conlucrarea cu Transcendentul exclude maniheismul și prinde într-un „Axis mundi” bine ancorat în lumea *bună foarte* creația prin Cuvânt izvor al vieții, dincolo de gnosticismul ce damnează înic și absolutist materia.¹² Echilibrul abstract-concret, uzanță a tot ce conduce din lumea materială la cuvintele cu sens divin e consimțire și *restaurare* a materiei și a omului trup și suflet iar mișcarea prin cuvânt, fie rugă, fie mărturisire/adeziune, conferă cuvintelor putere, sens divin, cu încărcătură sfântă și sfințitoare, care obstrucționează până la extincție răul în toate formele lui. Experierea cuvântului, ca formă abstractă în definirea lui, este o stare extatică, parte a trăirii acestuia. Antinomia dintre elaborarea complexă a trăirii cuvântului și simplitatea desăvârșirii ca finalitate, a făcut obiectul a multe forme de experimente și studii semantice, semiotice și

⁶ Ca etapă incipientă, e aspirația omului (materie și spirit) să se întâlnească cu Dumnezeu și Omul. Hristos care prin întruparea Sa a îndumnezeit firea umană și lumea, în general.

⁷ Sfântul Ioan de Kronstadt *Despre Rugăciune*, Ed. Egumenița, București, 2018, p. 216.

⁸ Și al Cuvântului - Dumnezeu în ultimă instanță.

⁹ Neagu Rădulescu *Turnul Babel*, Ed. Cugetarea – Grigorescu Delafras, București, ediția a IV-a, 1941, p. 98.

¹⁰ Ca *Daimon* – cel antitetic, potrivit.

¹¹ Cuvintele, mai mult sau mai puțin elaborate sunt descrieri, explicații, interpretări, teodicee, tratate hermeneutice, teologice, canoane, dogme, (acro)stihuri, beletristică, artă, manifestare de credință.

¹² În lupta spiritului cu materia tot ce e materie: om și animal, pământ și astre, viu sau inert este ineluctabil ispită, păcat, viciu, patimă, perisabilitate, slăbiciune, privațiune, limită, suferință, moarte, cauza cataclismelor, maladiilor, luptelor și războaielor de tot felul...

gematrice¹³ - ca dorință a *disecției* sinelui în cele mai infitenzimale particule ale descoperirii rațiunilor filosofice¹⁴, ori studiu și practica ritualică conform Legii Cabalei, sau tehnica folosirii cuvintelor în anumite poziții și stări sufletești ale mantrelor. Experierea cuvântului în interior poate da naștere cuvintelor în exterior, în relație cu lumea, cosmosul cu natura, ca dorință de transformare a lumii sau părți ale ei: de la elementarele incantații până la laborioasele tratate hermetice¹⁵ ori texte alchimice. Acestea au putere de a schimba oameni, suflete, lucruri, fenomene ale naturii. Toate aceste *experiențe ale cuvântului* sunt depersonalizate, aparțin, într-un fel lumii și au vagi tangențe cu divinitatea fiind concentrate pe „eu” ca realizare.

Spiritualitatea ortodoxă are în centru Persoana lui Dumnezeu ca Cel Către care toate converg. Aici cuvântul e putere ca firesc al construcției discursive a declarației îndreptate spre Dumnezeu, ca rugă a împlinirii omului. Starea extatică este legătura indisolubilă a cuvintelor iar Cuvântul Ceresc este finalitatea în actul căreia nu există nimic altceva. Trăirea acestora este atașamentul ființei umane la îndumnezeire. Nu există *cuvinte omenesti* care să descrie ori să explicitizeze stările de trăire mistică. Acestea sunt mici *herminii*, traduceri interpretative ale acțiunilor care se vor dincolo de experiențe, sentimente ori relațiuni cu lumea înconjurătoare. E mișcarea ca trecere în altă dimensiune, lumea lui Dumnezeu, a sufletelor în Duhul lui Dumnezeu. Adevărul e Cuvântul caracteristic fără implicația *prihanei*, adevăr obligatoriu în construirea punții către Dumnezeu. *Duh este Dumnezeu și cei care se închină Lui, să I se închine în duh și adevăr* (Ioan 4, 24). Isihasmul merge până într-acolo unde nimic din lume nu mai e în stare să deservească trăirea cuvântului. Închinarea transcende convorbirea ca stază continuă a cuvântului care se odihnește în Dumnezeu. Eremiti, oselnici, asceții cu marea schimă sunt ilustrați în texte ce comportă comuniunea cuvântului în rugăciunile ce-i poartă și-i țin pe ceilalți din lume, rugăciuni către Sfinții, Puterile Îngerești și chiar Duhul Sfânt care împlinește numita rugăciune a inimii.¹⁶ Posibil că epectaza desființează relațiile păstrând acea perihoreză a fiecărui Ipostas al Sfintei Treimi. Cunoașterea limitată a omului ancorat în spațiu timp și împrejurările istorice face loc revelației supranaturale de care cel pregătit și vrednic are parte acolo unde legile lumii și materiei sunt desființate. Acolo este activă numai legea lui Dumnezeu, legea Cuvântului înțeles, trăit de toți cei aleși de Dumnezeu Însuși. Cuvântul etern, de dincolo de timp, e timp, în timpul geologic, timp al omului cu râvnă plină de speranță în Cuvântul IHW¹⁷, principiu existențial suprem.

¹³ ale numerologiei.

¹⁴ Curent presocratic, stoic, dezvoltat mai târziu de Jung, Descartes și Husserl.

¹⁵ Hermetismul – produs exclusiv al gândirii potrivit căruia cuvântul e doar comunicare, descriere sau interpretare.

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=7AvbIjg1f-I&list=LL&index=19>.

¹⁷ ca Cel ce Este, principiu ființial, *embriogenetic*, Cuvânt cu suflu de viață.

Sf. Arbeo de la Freising, creator de limbă și ctitor de mănăstiri

Arbeo (Aribo, Arbo) s-a născut probabil în Italia de astăzi, în localitatea Meran, în jurul anului 723 și a trecut la cele veșnice pe data de 4 mai 784, în localitatea bavareză Freising. A fost episcop de Freising și a scris viețile a doi sfinți: Corbinian și Emmeram. De asemenea, a alcătuit un prim „dicționar” latin-german. A înființat mai multe mănăstiri în Episcopia de Freising și a contribuit la ridicarea prestigiului școlii catedralei de acolo. Este pomenit la data de 4 mai de către Bisericile Ortodoxă și Catholică.

Născut în jurul anului 723 în localitatea Mais (astăzi Meran din Italia, Tirolul de Sud), Arbeo se pare că făcea parte din dinastia huosilor. Salvat se pare de la înec sau de la moartea prin înfometare de către Sf. Corbinian, fiind un copil sărac (*puer parvulus*), Arbeo a fost adus și școlit la Freising de către starețul Erimbert, fratele Sf. Corbinian. În anul 754 a fost ridicat la rangul de iconom și numit notar al mănăstirii, după ce se pare că învățase bine limba latină și dobândise noțiuni de drept bisericesc prin studiul mai îndelungat în teritoriul longobard (Padova sau Bobbio)¹. Revenit la Freising, a depus voturile monahale devenind călugăr benedictin (în jurul anului 740), după care a fost hirotonit preot. La vârsta de circa 40 de ani a fost numit stareț al mănăstirii Scharnitz din localitatea Klais de lângă Mittenwald, de către episcopul Iosif de Freising (numit și de Verona, deoarece acolo se născuse).

Stareț al mănăstirii de la Scharnitz

Prima mănăstire care a intrat sub oblăduirea starețului și, mai apoi, episcopului Arbeo, este mănăstirea de la Scharnitz. În comparație cu alte mănăstiri ridicate în secolele 8 și 9, despre înființarea acestei mănăstiri în „singurătatea de la Scharnitz” (*monasterium in solitudine Scarantiense*) avem suficiente informații, nu însă și despre locul exact unde a fost amplasată.

Specialiștii au optat pentru localitatea Mittenwald, mai ales că biserica din acea localitate are și astăzi hramul Sf. Ap. Petru și Pavel. După cum relatează surse din Freising, pe data de 29 iunie 763, deci la sărbătoarea Sf. Ap. Petru și Pavel, a avut loc o întâlnire în localitatea Mittenwald sau în vecinătate, la care au participat episcopul Iosif de Freising, iconomul Arbeo, preoții Riholf, Albinus și Haito și reprezentanții mai multor familii nobiliare din zonă.

¹ Cf. I. Eberl, „Arbeo”, în *Lexikon des Mittelalters (LMA)*, 1, Verlagsgesellschaft, München 2002, p. 888.

În fața celor adunați, nobilul Reginperht, capul unei familii nobiliare importante, a predat biserica din teritoriul său cu hramul Sf. Petru, episcopului Iosif și noului stareț, Arbeo. Se pare că Arbeo era înrudit cu „casa ducelui de Agilofinger”, de aceea hotărârea ar fi fost luată la porunca conducătorului (*commendatio ad regendum*) și nu prin donația obișnuită (*traditio*). Reginperht, împreună cu fratele său, Irminfrid, cu mama lor, Akilinda și cu rudeniile Odilo și Cros, înzestraseră mănăstirea cu multe bunuri, având acordul ducelui bavarez Tassilo al III-lea. Donațiile fuseseră făcute mănăstirii pe valea Inn-ului, la Schlehdorf, în Hofheim, Schöngeising, Pasing și Walgau (în județele Weilheim, Fürstenfeldbruck, München și Garmisch-Partenkirchen). Familia Reginperht, probabil înrudită cu dinastia Huosilor, deținea diverse poziții importante în Bavaria Evului Mediu, controlând transportul și comerțul spre Regatul Longobard și chiar până la Roma, prin Tirol.

Se pare că mănăstirea era ridicată în apropierea fortăreței Scarbia, punct important de control la trecerea spre Italia. Importanța acestei mănăstiri este scoasă în evidență nu numai de actul de înființare, ci și prin cel de „confirmare”, formulat de Arbeo.

În calitatea sa și de istoric, Arbeo se referă mai întâi la înființarea mănăstirii. El relatează apoi cum la sfatul său, mănăstirea a fost mutată la Schlehdorf și încredințată starețului Atto, întrucât el devenise între timp episcop și având multe de îndeplinit, a dorit să fie eliberat de stăreția mănăstirii. Prin urmare, la scurtă vreme după înființare, mănăstirea a fost mutată de la Scharnitz la Schlehdorf, la lacul Kochel (Kochelsee). Întrucât înființarea unei mănăstiri era un proces de durată, ridicarea mănăstirii poate fi fixată înainte de anul 767; din acest an, în documente, Atto apare numit în calitatea de stareț, iar Arbeo ca episcop de Freising. Unii cercetători fixează mutarea mănăstirii în anul 770 sau chiar 772.

În anul 769, ducele Tassilo al III-lea i-a încredințat starețului Atto și mănăstirea Innichen din valea Puster, și, implicit, misiunea în ținutul slavilor. Aceasta a fost însă preluată de către Episcopia de Freising. După mutarea la Schlehdorf, episcopul a oferit călugărilor dreptul să-și aleagă singuri starețul și a introdus regula benedictină. Cu siguranță, la hotărârea mutării mănăstirii au jucat un rol important și evenimentele politice ale vremii. Schlehdorf se poate să fi fost chiar centrul familiei ctitorilor.

Ctitorirea mănăstirii Schäftlarn

Între ctitoriile ridicate în timpul episcopatului lui Arbeo se numără și mănăstirea Schäftlarn. În anul 762, nobilul Waltrich s-a adresat episcopului de Freising cu dorința de a înființa o mănăstire pe malul râului Isar, în cinstea Sf. Dionisie. Cu acordul, între timp devenitului episcop Arbeo, după ce a fost pregătit la școala ce funcționa pe lângă catedrala din Freising, ctitorul Waltrich a fost numit stareț al mănăstirii și horepiscop (episcop vicar) al

Episcopiei de Freising. Datorită apropierii de unul dintre drumurile romane, rămase intacte, existenței unui centru de conducere (castel) aici, dar și influenței familiei nobiliare a Agilofingilor, mănăstirea a câștigat rapid o poziție strategică între mănăstirile timpului.

Alegerea Sf. Dionisie ca patron este un important indiciu al legăturii strânse, avute cu dinastia carolingiană. În secolul al IX-lea, familia lui Waltrich va pierde influența directă asupra mănăstirii de la Schäftlarn, în detrimentul Episcopiei de Freising. Distrusă în timpul invaziilor ungare din secolul al X-lea, mănăstirea va fi refăcută în secolul al XII-lea sub episcopul Otto de Freising și oferită ordinului premostratens. De-a lungul timpului, mănăstirea a cunoscut urcușuri și coborâșuri, fiind parțial distrusă printr-un incendiu în secolul al 16-lea și prădată de mai multe ori. Actuala biserică a mănăstirii, în stil rococo, a fost ridicată între anii 1751 și 1760. Secularizată în mod formal la data de 1 aprilie 1803, după diverse întrebuițări, biserica a fost cumpărată de regele Ludovic I în anul 1865 și oferită ordinului benedictin bavarez. În anul 1910, mănăstirea a reprimat acest statut, fiind din 1866 și pînă în acest an doar priorat. Gimnaziul mănăstirii din Schäftlarn, cu internat, a fost înființat în anul 1884 de către călugării benedictini.

Participare la sinodul de la Dingolfing (770)

Cu acordul ducelui Agilofinger Tassilo al III-lea, la sinodul de la Dingolfing au participat 6 episcopi și 13 stareți bavarezi, între care îi menționăm pe episcopul Arbeo de Freising și stareții de la mănăstirile Mondsee, Niederaltaich, Tegernsee, Schlehdorf, Metten, Benediktbeuern, Moosburg și Schliersee. La acest sinod au fost discutate probleme bisericesti și laice, fiind întregite legile cuprinse în *Lex Baiuvariorum*. Sunt unii istorici care pledează pentru ținerea sinodului la data de 765, 770 sau 777, dar în toți acești ani Arbeo a fost episcop de Freising, deci a participat la sinod ca reprezentant al acestei eparhii.

La acest sinod au fost formulate 12 canoane (*Haec sunt decreta, quae constituit sancta sinodus in loco, qui dicitur Dingolwinna*)², care le aminteau episcopilor și stareților principiile benedictine, iar din punct de vedere civil, reprezentau o încercare de a reglementa drepturile ducilor, nobililor și servitorilor princieri (Adalschalken). În text se făcea o diferențiere între nobili (nobiles), oamenii liberi (liberi) și sclavi (servi), apăreau și stări intermediare și erau reglementate diferențele dintre ele. Între hotărârile duhovnicești, era interzisă munca de duminică și era amintit faptul că este interzis ca cineva să se căsătorească cu fecioarele închinete Domnului, adică cele care depuseseră voturile monahale. Donația către o biserică trebuia să

² Cf. *Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters*, varianta electronică, <https://www.geschichtsquellen.de/werk/1371>, pagină accesată la data de 12 ian. 2024.

fie confirmată printr-un document făcut cu martori (*tribus testibus fidelibus et nobilibus*).

În canoanele sinodului de la Dingolfing erau reglementate și slujbele care trebuiau făcute la moartea cuiva: „Când unul dintre ei moare, atunci episcopul în viață sau stareții, în catedrală sau în biserica mănăstirii, să săvârșească pentru episcop 100 de Liturghii private sau să rânduiască să fie săvârșite. Dacă este vorba despre preoți și călugări, pentru ei trebuie să săvârșească episcopul sau starețul 30 de Liturghii”.

Se pare că episcopul Arbeo a participat și la sinodul de la Neuching (ținut în anul 771 sau 772), la care cele mai multe hotărâri luate priveau probleme laice și nu bisericești.

Autorul codexului Abrogans și alte activități cărturărești

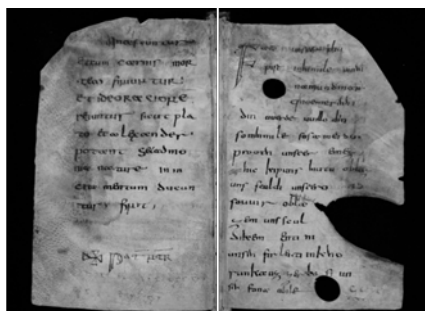
Abrogans, Abrogans-ul german sau Codex Abrogans, este denumirea unui vocabular de limbă latină și germană veche, al cărui manuscris (Codex Sangallensis 911) se găsește în Biblioteca Mănăstirii din St. Gallen, considerat ca fiind cel mai vechi manual de învățare a limbii germane păstrat. Vocabularul conține aproximativ 3670 de cuvinte în germana veche, în 14600 de fraze și, prin urmare, este una dintre cele mai importante surse pentru cunoașterea vechii limbi germane³. Denumirea de Abrogans a fost dată de către germaniști după primul cuvânt al manuscrisului, abrogans (modest). Cei mai mulți filologi îl consideră pe episcopul Arbeo autorul acestui vocabular (glosar), doar unii numindu-l pe călugărul Karo ca autor.

Unii consideră că Abrogans-ul german este un dicționar latin-vechi german, care provine dintr-un dicționar de sinonime în limba latină, alcătuit probabil în mănăstirea Vivarium și care a circulat pe teritoriul Italiei, pe care episcopul Arbeo l-a „tradus” în vechea limbă bavareză. Astfel, ar fi fost scris cuvântul în latină, sinonimul tot în latină și apoi traducerea în vechea bavareză. De reținut este faptul că, acest text este primul care conține rugăciunea Tatăl nostru și Crezul, în limba germană veche⁴.

³ Lina Sahne, „Der Abrogans – unser erstes deutsches Buch” (Abrogans-ul, primul nostru manual de germană), varianta electronică: <https://www.kunstplaza.de/kunstwerke/der-abrogans-unser-erstes-deutsches-buch>, pagină accesată la data de 12 ianuarie 2024.

⁴ Mai multe informații despre conținutul manuscrisului Abrogans din St. Gallen se găsesc chiar pe site-ul Bibliotecii din St. Gallen: <https://www.stiftsbezirk.ch/de/abrogans>, pagină accesată la data de 12 ianuarie 2024.

INCIPIT · CLOSAS EX VETERE
 TES TAMEN TO
 brogans. dieomodi. humi.
 lie. samst moest. Abbe. fa
 ter. li. pater. fect.
 Abnuere. ferlocuendi.
 Rnuere. pœuhnen. Recusare.
 fœruueꝝ. zœn. Refutare.
 fœrtybœn. Absque ultere.
 uzzœnœmoest scœffi: ab
 sque œmieicœ. uzzœnœfy
 un. scœffi. Abineruendum.
 Anœsceopœendi. Abminu
 ter. Anœlœꝝ. cœde. Absit.
 fers. Longest. ramosi. Ab
 est. freemist. Deest. uœcn
 ist. Abdicat. fœrchuudhit.
 Abominat. fœruueꝝ. zœn. De
 nicat. fœrsechhit. Re
 pudat. fœrtybit. Abstru
 hum. Uncafor. Decondit.

Pagină dublă din Codex Abrogans

Episcopul Arbeo este considerat astăzi și întemeietorul bibliotecii mănăstirești din Freising. Aici se vor forma cel puțin două importante personalități eclesiastice ale perioadei carolingiene: Arno de Salzburg și Leidrat de Lyon. De asemenea, Arbeo este autorul unei biografii a Sf. Corbinian (*Vita Corbiniani*), pe care a scris-o la solicitarea Sf. Episcop Virgil de Salzburg și al vieții Sf. Emmeram de Regensburg (*Vita vel passio Sancti Haimhrammi martyris*). Dacă în prima biografie, Arbeo oferă amănunte importante despre organizarea vieții bisericești din Bavaria, în cea de-a doua, versificată, descrie foarte frumos, printre altele, anumite peisaje bavareze.

Datorită sprijinului oferit regelui Carol cel Mare, se pare că Arbeo a intrat în disgrația ducelui Tasillo al 3-lea, care în ultimii ani ai vieții sale (din 782), l-ar fi îndepărtat din demnitatea episcopală, preluată de starețul Atto de Schlehdorf. Nu toți istoricii sunt de acord cu această variantă. Oricum, doi ani mai târziu (784), pe data de 4 mai, Arbeo s-a mutat la Părintele Ceresc.

Meritele și cinstirea Sf. Arbeo

În timpul episcopatului său, Alto a reușit să facă din Freising un înfloritor centru al vieții spirituale și culturale. Prin măsurile luate, activitatea pastorală a fost intensificată în parohii, iar viața mănăstirească a fost dinamizată. Pe lângă contribuția avută la introducerea unor biserici proprii (*Eigenkirchen*) deținute de duci și nobili în patrimoniul Episcopiei de Freising, Arbeo a contribuit și la ridicarea morală a clericilor episcopiei sale.

Cinstit ca sfânt ca și Sf. Corbinian, ale cărui moaște le-a readus la Freising și a cărui biografie a scris-o, Arbeo este pomenit anual la data de 4 mai. O stradă din Freising îi poartă astăzi numele, iar moaștele sale se găsesc astăzi în cripta domului din Freising, alături de cele ale sfântului său predecesor și protector, Corbinian.

De asemenea, nu este uitat faptul că el a întocmit primul glosar latin-german vechi, necesar misiunii, care marchează într-un fel începutul limbii germane. Prin urmare, au durat câteva secole până ce reformatorul Martin Luther a tradus Noul Testament în limba germană, de aceea contribuția lui Arbeo la formarea limbii germane nu trebuie uitată.

Pentru aceste merite culturale ale Sf. Episcop de Freising, în Bavaria a fost înființată în anul 1993 „Asociația Episcopul Arbeo”, cu scopul de a susține financiar școlile bisericești și centrele de formare care funcționează în cadrul Arhiepiscopiei Romano-Catolice de München și Freising.

Mănăstirea Schäftlarn

Raclă cu moaștele
episcopilor din Freising

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

„Abrogans” pe pagina Bibliotecii Mănăstirești din St. Gallen:

<https://www.stiftsbezirk.ch/de/abrogans>, pagină accesată la data de 12 ian. 2024.

Asociația Sf. Arbeo, site oficial: <https://www.bischof-arbeo-stiftung.de/index.php?id=79>, pagină accesată la data de 12 ian. 2024.

Becher, Kurt, „Arbeo”, în *Neue Deutsche Biographie* 1 (1953), pp. 333-334, versiunea online <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118665782.html#ndbcontent>, pagină accesată la data de 12 ianuarie 2024.

Eberl, I., „Arbeo”, în *Lexikon des Mittelalters (LMA)*, 1, Verlagsgesellschaft, München 2002, p. 888.

Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters, varianta electronică, <https://www.geschichtsquellen.de/werk/1371>, pagină accesată la data de 12 ian. 2024.

Sahne, Lina, „Der Abrogans – unser erstes deutsches Buch” (Abrogans-ul, primul nostru manual de germană), varianta electronică: <https://www.kunstplaza.de/kunstwerke/der-abrogans-unser-erstes-deutsches-buch/>, pagină accesată la data de 12 ianuarie 2024.

Schäfer, Joachim, „Arbeo von Freising”, în *Ökumenisches Heiligenlexikon*, varianta electronică https://www.heiligenlexikon.de/BiographienA/Arbeo_von_Freising.html, pagină accesată la data de 12 ianuarie 2024.

Psalm din rumeguș de psalm

*E-n firea de muiere de-a fi croitoreasă;
Din frunză-și făcu rochii, rivalizând cu crinul,
Croind din înșopre, voalul de mireasă,
Subțire-n fir, mireasmă ce o respiră pinul.
Înaltului din suflet - luceafăr cu andrea!u!
Fără să și, cu vrajă, sădi în toate nordul.
Tipar cum s-aibă fulgul, n-o iscodise neaua?
Că-n ochiul ei vecia își tănuie fiordul.
Dur, tăntălău, tovarăș ți-o vrei, cu târnăcopul,
Și-n loc de-asin să-ți care prosa și povara!
Jirebiei cu coasta, deșiră-i iarăși scopul,
Că de n-ar fi arcușul, gunoi de rând - vioara!
Când inima ți-o cere-n porfiră să ți-o-mbrace,
Desigur că-n gând are pernuța pentru ace!*

Psalm în căutarea lui Moise

*Nu dați mărgăritarul la gloae forfotinde,
Catedrei spre disecții, vreun curcubeu spre studiu,
Că Te-am iubit, ca scoica, tristeți cât pot cuprinde!
Până-a-mpietrit lumina-n apus, spre zori preludiu.
Cercai cu mintea-naltu-Ți, compas, echer, unelte
Să Te vânez, că foame și sete Ție totu-s!
Tu, Drum! Linia dreaptă, pe Tine, pe inel Te
Grăiește, precum mālul, înlăcrămat în lotus.
Migdal ajuns în stivă, mă-ntrebi de șoapta florii?
Când lemnul încă-i fluier, de ce mă cerți cu vatra?
Din înspumarea mării îți plâng la poartă norii,
I-auzi tunând a Moise spre inima-mi de piatră?
Dă idolului minții, cu-o creangă-ușor, lovire
Și-Ți va-nflori toiagul șuvoaie de iubire!*

Înviere

*Hristos a înviat!
Suntem vii
puternici și sublimi
strălucim în luminile prezentului
șlefuiți ca păsările lui Brâncuși
parfumați până la saturare
ochii orbesc pe dinlăuntru
și nu mai vedem lumina.*

*Hristos a înviat!
Trăim clipe
ore și zile
săptămâni și luni
anotimpuri și ani
zile negre
și zile roșii
puține bucurii în calendar.*

*Moara timpului
ne amețește busola.*

*Hristos a înviat!
Intrați în cimitire
în noaptea de înviere
locatarii mormintelor
împrumută orbilor lumii
făclii aprinse
pentru drumul de întoarcere acasă
la masa de Paști.*

*Hristos a înviat!
Te aștept cu mielul fierbinte
vinul roșu
ouă împeștritate
și cântecul cocoșului.*

*Vino să ascultăm
pasărea care anunță
trădarea cotidiană
și să lăcrimăm
pentru toate zilele noastre moarte.*

Nu mai putem

*În fiecare zi ne batem joc
De păsări, de iubire și de mare.
(Romulus Vulpescu)*

*Nu așa se înaintează
spre Soare-răsare
ci făcând din ascultare poruncă
precum atunci când ascuți
cuvântul profesorului
până la capăt
(pentru că ingerul tău
pe al lui
nu l-a descoperit încă)
fără să-l întrerupi
ca să nu slobozești
coborând muntele
mirosul de om
care atrage după sine
haita de lupi
pentru că profesor n-ai ajuns încă
dar ne batem joc
căci nu mai putem fi pasăre
poate doar pasăre moartă
nici mare
poate doar una secată*

*nici iubire
poate o dragoste stearpă
egoistă și lașă
căreia trebuie să-i dăm
un alt nume
nu unul de stăpân
ci de chiriaș
altfel suntem responsabili
de impostură
pentru că numim ura dragoste
și dragostea ură*

*În fiecare din noi
există o clipă
când ne putem uita
spre Soare-răsare
când veșnicia
strălucește-n aripă
așa cum Învierea luminează
mormântul
în care nu se mai moare*

DAN ANGHELESCU

Timpul și noua poetică a romanului în exil – Mircea Eliade și Vintilă Horia

*Horologe! Dieu sinistre, effrayant, impassible,
Dont le doigt nous menace et nous dit: Souviens toi!*
Charles Baudelaire

Atât prin romanele lui, cât și prin publicistica sa din interbelic, Mircea Eliade provoca în literatură nu numai apariția unor atitudini pline de un stenic dinamism ci și un orizont ce promitea largi deschideri de spiritualitate. Era totodată și momentul când în scrisul românesc se profilau contururile, tot mai pregnante, ale unei noi *poietici*. Despre aceasta, ceva mai târziu, într-o corespondență cu poetul și profesorul Paul Miron, Horia Stamatu – aflat în exil (scrisoare nedată) – sesiza configurarea unei noi *Poietici* pe care o considera: „influențată de de zguduitoarea introducere la problema timpului, Was ist Metaphysik? a lui Heidegger /.../ Existențialismul (afirma el) se naștea în România”.¹

Era tocmai momentul în care Eliade și întreaga generație tânără, căutau o sincronizare cu marele roman european, manifestând o propensiune specială către metafizic și ontologic, către pulverizarea vechilor structuri narative și regândirea romanului ca formă deschisă și aptă pentru o aspersie a marilor idei ce agitau spiritualitatea contemporană. Acestea vor deveni, în concepția celui ce avea să scrie tulburătorul roman *Noaptea de Sânziene*, determinante esențiale ale unui drum spre care trebuia orientată noua literatură română.

Obsesiva dihotomie *sacru / profan* și, indirect, întreaga fenomenologie a sacralului, aveau să vegheze de aici încolo, atât drumurile limpezi ale savantului, istoric al religiilor, cât și pe cele aburoase, volatile, mereu pline de meandre, ale romancierului. Dar nu mai puțin și scrierile congenerilor săi. În ceea ce îi privea, poezii se vor situa sub iradiațiile adagiului heideggerian *der Dichter nennt das Heilige* (Poetul este un rostitor al sacralității).

Fără îndoială că o răsturnare fundamentală în noua devenire a romanului a fost și repunerea în discuție a dimensiunii temporale. *Timpul* continua să-și reafirme obsesiv prezența în preocupările gânditorilor, romancierilor și eseistilor. Însă termenii căpătaseră începând de acum conotații de o cu totul altă natură, evident, mai profundă și gravă. La Eliade,

¹ Paul Miron, *În corespondență cu Horia Stamatu*, Ed. Jurnalul Literar București, 2007, p. 83.

ca și la Vintilă Horia își face apariția coloratura întunecată a *Fatumului tragic*. *Timpul*, de aici încolo – în preocupările romancierilor români ce aveau să pornească pe drumurile grele și triste ale exilului – nu mai putea fi obiect de contemplație ca în *heraclitismul volatil al interiorității* lui Marcel Proust. *Gânditor*, aruncat în condiția plină de dramatism și sfâșiere a ființării, romancierul va încerca o deslușire a imponderabilelor esențe ale *timpului* aspirând să întrezărească „semnele” oculte și amenințătoare din relația *Ființă și Timp*. Căutând continuitatea și *contiguitatea* cu literatura din perioada interbelică s-ar spune că: „acolo unde personajele lui Camil Petrescu văd numai idei, cele ale lui Mircea Eliade văd semne și se lasă conduse de ele”.²

În aria gândirii europene, interesul pentru experiențele orientate spre inefabil și spiritual, deja sustrase de sub jurisdicțiile pozitivismului (configurat de grupul denumit *Geisteswissenschaften*, după termenul *moral science* al lui St. Mill) se estompaseră migrând către planuri secunde. *Imaginea* (sic!) *timpului* se schimbă și, începând de acum, va tinde să capete un totul alt chip decât cel cu care se configurase, până nu demult, în acea *privire în noi înșine*, prin care Bergson, Husserl și, desigur, Marcel Proust (discipol literar al lui Bergson) ne asigurau că aduce *cunoașterea absolută*. Importanța, până de curând discretă, aproape inaparentă a *operatorului Timp* dobânda dintr-odată un accent grav. Se schimba însă modul de evaluare și unghiul din care fuseseră considerate lucrurile. Heidegger va considera că „...perspectiva care, la începutul filosofiei occidentale, călăuzește deschiderea ființei este timpul, însă în așa fel încât această perspectivă a rămas ca atare și a trebuit să rămână ascunsă. / ... / Acest lucru se exprimă în faptul că timpul este conceput pornind de la acum, de la ceea ce este prezent în cutare moment și în chip unic.”³

Așa se face că și literatura cuprinde, în esența ei, *sensul relației cu timpul* întemeiat tot din acel *acum*, din *ceea ce era prezent și în chip unic* în datele prezentului dar și ale viitorului prefigurat deja în tragica realitate a exilului. Evident, în viziunea tuturor celor „deșărați”, *Timpul* apare ca dimensiune malefică. Scrierile lor, va spune Vintilă Horia, au fost: „...concepute și realizate în afara timpului lor, ca prieteni ai oamenilor, aliați nu ai utopiei prezentului, ci ai realității viitorului / ... / și dacă în Cavalerul resemnării făceam din nou să coincidă timpul meu cu altul situat în trecut, era just să mă întreb dacă timpul există într-adevăr ...”⁴

² Angelo Mitchievici, „Ieșirea din timp...”, prefață la *Noaptea de Sânziene*, Ed. Jurnalul Național, București, 2010, p. 25.

³ Martin Heidegger, *Introducere în metafizică*, Humanitas, București, 1999, pp. 268, 269.

⁴ Vintilă Horia, „Un scriitor împotriva timpului său”, în *Secolul 20*, nr. 10-12/1997, 1-3/București, 1997, pp. 212, 213.

Și în scrisul lui Eliade – *timpul* e una din temele abisale și configurează întreaga pledoarie din romanul *Noaptea de Sânziene*. Obsesia personajului Ștefan Viziru este *ieșirea din timp*, eliberarea de *teroarea istoriei*. Evadarea e posibilă prin artă, prin contemplație, prin lecturi din marea poezie, din filosofi, din clasici sau prin studii și toate acele preocupări ce distrug (pulverizează!) legăturile cu realitatea. *Existențialismul*, despre care vorbea Stamatu este o prezență adiitoare și în scrisul lui Eliade. *Scrisul luptând împotriva timpului*. Astfel poate fi înțeles demersul literar și filosofic al lui Eliade. Și – la o privire atentă asupra literaturii exilului – descoperim în această poziționare un veritabil *leitmotiv* care, într-un fel sau altul, îi așează pe toți scriitorii în preajma unor Eliade și Vintilă Horia.⁵

Ieșirea din *Timp* are, la ambii, o conotație mistică de subtilă experiență a sacrului. Ștefan Viziru spune: „Să scapi din Timp. Să ieși din Timp. Privește bine în jurul dumatăle: ți se fac din toate părțile semne. Încrede-te în semne. Urmărește-le...” *Semnele*, pentru Eliade, devin un mod de a privi în lume dinspre dimensiunea sacralității, dar nu numai. Într-un articol publicat în *Fragmentarium* (1939), „Un înțeles al semnelor”, Eliade sublinia importanța semnului care „valorează cât bolta unei culturi; pentru că, într-un fel arată o cultură care interpretează și trăiește sensul magic al cuvântului *seemn*, și altfel culturile care și-au asimilat sensul metafizic sau profetic al semnelor.” Într-un articol din același volum, „Analogii și simboluri”, Eliade considera simbolurile ca autonome în raport de cunoașterea umană și valorifica aceste *intuiții* nu numai în ficțiune, cât și în teoria sa despre *sacru* ca prezență camuflată în câmpul existenței cotidiene, în *profan*, accesibil fie printr-o competență hermeneutică, fie prin revelație decisă în mod excepțional. „În măsura în care omul societăților moderne se regăsește pe sine în simbolismul arhaic antropocosmic, redobândește o nouă dimensiune existențială. Așadar, regăsește un mod de a fi autentic și major, care îl apără de nihilismul istoricist fără să-l scoată totuși din Istorie”⁶

În ceea ce îl vizează, Vintilă Horia se autodefinia ca *distrugător al timpului istoric* și purtător ale acelei *voințe anarhice* de care se simte animat în imperioasa necesitate de a ieși din *Timp*, malefic vehicul al *Istoriei*. Este ceea ce îl alătură lui Eliade în confruntarea cu același *effrayant Dieu sinistre, Timpul*. Desigur, epica lui are soluții diferite. Modelul tipologiei pentru care optează este cel al răătăcitorului; al celor din bejenii, al abandonaiților în grija și mila lui Dumnezeu. Este *Waldgänger-ul* despre care vorbesc scrierile lui Ernst Jünger. Perspectiva religioasă a existenței domină în epica lui ca principală modalitate în confruntarea cu *Timpul*.

Romanele *Les impossibles*, *Marta o la segunda guerra*, *Le Voyage à San Marcos*, vorbesc despre exiluri și pelerinaje, reluând mereu obsedantul leit-motiv al dezrădăcinării. Referințele trimit „nu numai la o situație

⁵ v. Vintilă Horia, „Despre degradare și risc”, în *Secolul 20*, nr. 10-12, 1997.

⁶ Angelo Mitchievici, *op. cit.*, p. 23.

geografico-politică, cea a exilatului din Europa de Est, ci și la o situație universală, cea a omului din secolul XX”.⁷

În *Le Voyage à San Marcos*, ca și la Eliade în *Noaptea de Sânziene*, ideea de *Timp* – ca purtător al unui cataclism al istoriei – revine mereu, cu concluzii terifiante și obsesive: „Était-ce à cause de la guerre qui m'avait appris que toutes violences étaient permises?”⁸

Orientare similară cu Eliade, ideea de *semn* și dualitatea *sacru / profan*, cu *încărcăturile* și *gravitația* lor specifică, dobândesc un puternic și inconfundabil relief, tocmai pentru că, în scriitură, fiecare se păstrează în puternica și propria lui individualitate: „La guerre chez nous a été un signe. Il y avait, d'un côté, ceux qui avaient cessé de croire, qui voulait s'intégrer au progrès, aux avantages de l'amour libre, aux joies du divorces, aux vertiges de la chute, et, de l'autre côté, ceux qui croyaient encore, qui voulaient à tout prix empêcher la chute, ou qui s'imaginaient la pouvoir empêcher./.../ Ce fut un combat entre l'amour sacré et l'amour profane./.../ Comment pourrait-on d'ailleurs résister au profane? Tu ne vois pas? Nous sommes un pays où le sacré a été victorieux il y a trente ans, mais qui est déjà occupé par l'ennemi, de façon silencieux, massive, efficace. Nous avons gagné la guerre et perdue la paix, je veux dire la paix intérieure”.⁹

Semnele, ca și acest *combat entre l'amour sacré et l'amour profane*, sunt *lecturate* de autor din perspectiva momentului când are loc o gravă criză a lumii.

Evident, *Timpul* este *subiectul* principal al scrisului *horian*. Abordat în romane, dar și în eseuri, el devine și *obiectul* aproape obsesiv al unor ample investigații de care nu se îndepărtează niciodată. Poet, romancier, eseist și gânditor savant de același calibru cu Mircea Eliade, Vintilă Horia, asemenea Sfântului Augustin, *își spune și ne spune*: „Si nemo ex me quaerit scio; si quaerenti explicare velim, nescio”.¹⁰

Scrierile lui devin în esență adevărate *tratate*, demonstrații științifice absolut riguroase, studii de o mare profunzime în care, vorbind despre *problema timpului* trece în revistă deslușirile ei de către un Einstein, Bergson, Husserl, Heidegger, Heisenberg, Pauli, Matyla Ghyka, dar și ezotericii Evola și René Guénon. Pe urmele acestora, dar și ale lui Oswald Spengler, el vede *timpul lumii moderne* ca un timp decăzut sub *domnia cantității*; *timp al unui ciclu final, cunoscut în tradiția hindusă sub numele de Kali Yuga*. Este perspectiva din care autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil*, are percepția unei durate de manifestare a umanității noastre ce se vădește *coborâtore*:

⁷ v. Monica Nedelcu, „Vintilă Horia”, în *Români în știința și cultura occidentală*, Ed. Academia Româno-Americană, Davis, CA, 1992, pp. 183-185.

⁸ Vintilă Horia, *Le Voyage à San Marcos*, Éditions du Rocher, Jean-Paul Bertrand Éditeur, collection Alphonse, Paris, 1988, p. 29.

⁹ *Ibidem*, p. 82.

¹⁰ Sf. Augustin, *Confesiunile* II, III.

sfârșit al unui *Manvantara*. În tandem cu Eliade, el se apleacă asupra semnificației *Semnelor*. De fapt trimite la ceea ce René Guénon, în ultimul capitol al uneia dintre lucrările lui fundamentale, *Domnia Cantității*, numește *Semnele vremurilor*,¹¹ lucrare pe care romancierul, atunci când face referiri la acel Kaly Yuga, este evident că a cunoscut-o în profunzime, opinând că ezotericii posedă, în gândirea lor, o cheie a *schimbării*.... și nu pe aceea a unui Big-Bang final al umanității. Pornind de aici, el ia în considerare succesiunile ciclurilor și un curs malefic (ca degradare progresivă/coborâtore) a lumii. De sub asemenea orizonturi de gândire se revendică și eseul despre *degradare și risc*.

Legate de toate acestea, semnificative devin considerațiile horiene asupra naturii romanului: „...romanul este o tehnică de cunoaștere, cea mai complicată, unica posibilitate de a cuprinde realitatea într-o singură operă, mai mult decât fizica, biologia sau muzica, unica realmente capabilă a descrie un tot și a-i învăța pe alții. Când am scris *O femeie pentru apocalips* mă aflu tocmai în această circumstanță a vieții mele: cea a scriitorului care, odată trecut prin filosofie și știință, voiam să fac din roman ceva mai mult. Și acest ceva mai mult era o altă ieșire în afara timpului./.../ se desfășoară tocmai pe cele trei dimensiuni care formează sau deformează conceptul nostru de timp: trecut, prezent și viitor./.../ roman al celei de-a cincea dimensiuni, așa cum i s-a spus, și care este mărturia vie a atitudinii mele față de timpul meu, al meu propriu și, în general, al timpului în sine.”¹²

Desigur, ideea romanului ca investigație asupra timpului nu e nouă; cea mai cunoscută și chiar disputată rămâne aceea a lui Marcel Proust. Însă aportul capital al lui Vintilă Horia este specific unor cu totul alte perspective. Ca opozant permanent în epoci de agonie ca aceea a veacului XX, el susține, cumva într-un același context cu Tzvetan Todorov, că are *datoria* de a trezi umanitatea; de a o deștepta dintr-un somn tehnico-optimist, de a provoca o ruptură în omogenitatea sistemelor actuale, de a reprezenta principiul salvator al eterogenității, al unui *perpetuum mobile* al istoriei și de a-și ajuta contemporanii să-și înțeleagă mai bine timpul. Explicațiile privitoare la opțiunile autorului se dezvoltă din perspective multiple: În prim-plan, *timpul* este dimensiunea care conservă relațiile cu alteritățile opresive. „Ovidiu eram eu, timpul său era al meu. Două milenii, deci, nu numai că nu fuseseră de folos pentru un progres moral sau politic, ci, dimpotrivă, deterioraseră relațiile dintre oameni și putere. Ce era deci timpul? Un vehicul pentru a avansa sau o posibilitate de a luneca înapoi? Și dacă în *Cavalerul resemnării* făceam din nou să coincidă timpul meu cu altul situat în trecut, era just să mă întreb dacă timpul exista într-adevăr, și dacă exista, de ce să-l consider un progres și nu un statu quo sau o posibilitate permanentă de întoarcere la vreun

¹¹ v. René Guénon, *Domnia cantității și semnele vremurilor*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 166.

¹² Vintilă Horia, „Un scriitor împotriva timpului său”, p. 214.

izvor blestemat?/.../ Opera mea devine astfel ceea ce Jünger a numit un „tratat despre anarh”, iar eu însumi un Waldgänger, un vagabond prin pădurile timpului meu.”¹³

Sclipitoarea și consistenta eseistică *horiană* traversează universuri esențiale pentru istoria și spiritualitatea caracteristică a veacului XX. Începând de la Platon, Sf. Augustin, Dante, Shakespeare, Papini, Thomas Mann sau Proust, la Eliot, Musil, Joyce, Ezra Pound, Junger, Kierkegaard, Nietzsche și Heidegger și continuând cu Carl Jung, Niels Bohr, Heisenberg, până la Oswald Spengler, Toynbee sau Guénon, se coagulează o vastă paletă ideatică. Pe ea se deplasează deopotrivă romancierul și eseistul. Anton Cosma sesiza *complementaritatea* în care sunt elaborate atât eseistica, precum și temele și suportul argumentativ din literatura sa de ficțiune. Ieșirea din timp, din istorie, are mereu în atenție amenințătoarele confruntări cu alteritatea. Domină ideea că arta creează realitate, că o poate *de-construi* și *re-construi*. De aceea personajele se situează dincolo de timp. Ficțiunile horiene aspiră să devină: „...un răspuns indirect la întrebările torturante ale ființei istorice asediate și locuite de neliniști, de semne premonitorii dintre cele mai sumbre. /.../Mai presus de toate e Istoria, istoria ființei proiectate pe dinamica experiențelor, pe repercursiunile acestora asupra individului și asupra conștiinței colective.”¹⁴

Alături de Eliade, Vintilă Horia este gânditorul care, în subsidiaritatea operei lui, crede în necesitatea revenirii asupra *fenomenului* pe care Max Weber îl întrezărise ca proces pe cale de desăvârșire în modernitate, rezultat al secularizării: *Dezvrăjirea lumii* (*Entzauberung der Welt*). Aici este însă vorba despre un proces al cărui sens e inversat: o *re-vrăjire* a lumii! Altfel spus o reinstaurare a *Sacralității* ca temei fondator de civilizație, *Sacralitatea* ocultată în actualitatea super-tehnicizată prin violenta campanie a pozitivismelor de tot felul. Heidegger (la care face dese trimiteri) este cel ce opera o distincție între esența tehnicii și formele ei de manifestare. Ceea ce nu însemna că el demoniza tehnica ci, dimpotrivă, încerca doar să surprindă poziția omului în interiorul unei defectuoase așezări față de lume și față de sine. Esența tehnicii, spune el, „nu este cătuși de puțin ceva de ordinul tehnicalui. Rămânem într-o relație neliberă cu tehnica, fără scăpare prinși de ea/.../ Ne livrăm tehnicii în chipul cel mai nefast.”¹⁵

Hipertrofierea încrederii în puterea tehnicii, vrea să spună filosoful, a ocultat în omul modern adevărul și puterea mitului. „...tehnica îi rupe tot mai mult pe oameni de pământ și îi deșrădăcinează/.../ deșrădăcinarea omului a

¹³ *Ibidem*, p. 213.

¹⁴ v. Ion Vlad, *Romanul universurilor crepusculare: Thomas Mann, Robert Musil, Hermann Broch, Witold Gombrowicz, Günter Grass, Curzio Malaparte, Heinrich Böll, L. F. Céline*, Ed. Eikon, Cluj, 2004, p. 52.

¹⁵ Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Ed. Humanitas, București, 2011, pp. 120-121.

și avut loc. Nu mai avem decât raporturi tehnice./.../ dacă gândirea și poezia nu dobândesc încă o dată o putere superioară, lipsită de violență, atunci dezrădăcinarea omului, fenomen ce se petrece sub ochii noștri, constituie chiar sfârșitul.”¹⁶

Ștefan Viziru, personajul lui Eliade (ca și personajele lui Vintilă Horia) reprezintă un drum de întoarcere către sacralitate: „Poate, spune el, există undeva o posibilitate deschisă miracolelor, un mister ireductibil, un secret pe care nu reușim să-l descifrăm.”

Se confirmă și se reconfirmă astfel însăși ideea de continuitate dintre literatura exilului și aceea a interbelicului, implicată fiind și tendința de obstinată afirmare a dimensiunii identitare. În perioada interbelică, Ortodoxia a fost elementul ce a dovedit o capacitate specială în a determina o apropiere între generații: tinerii de antecesori Blaga, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Dumitru Stăniloae; după cum și pe aceștia, la timpul lor, i-a fi apropiat și i-a făcut permeabili pentru vibrația mistică de coloratură sud-est europeană. Se poate vorbi prin urmare de o gravitație în sfera orientărilor apofatice care dau o nuanță distinctă și spiritualității dar și (în mod special) teologiei prin sud-esticii Dionisie Areopagitul, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Simeon Noul Teolog ori Grigore Palamas. Cursurile de *mistică* ale lui Nichifor Crainic, aduceau în cultura din interbelicul românesc *poietica* lui Juan de la Cruz, și el discipol al Areopagitului. Amprenta acestuia se va regăsi în scrierile unor Busuioceanu, Horia Stamatu și chiar în romanele lui Vintilă Horia. Iradiațiile Ortodoxiei se concretizau astfel într-o *căutare și aducere în literatură a unei iluminări și a unei vocații* ce se vădea *misterios teandrică*, confirmând influența și iradiația spirituală deosebit de puternică (în interbelic) și a lui Nichifor Crainic. La el, precum și la Voiculescu, se va desluși o insațiabilă nostalgie a întâlnirii omului cu Dumnezeu în chiar profunzimile ființei. Aproximarea și chiar *îmbrăcarea* ființării umane de forma și chipul lui Dumnezeu devenea dominantă și inocula credința în posibila *îndumnezeire a omului* (*theosis*). Despre aceasta vorbiseră scrierile Sf. Simeon Noul Teolog, dar și cele ale Sf. Maxim Mărturisitorul (omul, *suflet și trup după natură, devenit în întregime Dumnezeu după har*).

Aerul trăirii inefabile se va face simțit în scrierile autorilor români. Nu e de mirare că un asemenea aer se va regăsi în personajele marcate de obsesiva soartă a rătăcirii din romanele lui Vintilă Horia. În ele rătăcirea căpătă un evident *caracter inițiatic*. Oamenii care îl preocupă pe scriitor sunt cei ce călătoresc către *Ceva* aflat la mari depărtări, având mobiluri de natură mistică. Drama se conturează din însăși istoria (în esență reală) a celor *des-*

¹⁶ Martin Heidegger, „Nur noch ein Gott kann uns retten, *Spiegel*-Gespräch mit Martin Heidegger am 23 September 1966”, text republicat din *Der Spiegel*, nr. 23/1976, traducere Dorin Tilinca.

țarați, a celor atinși de sunetul tragic al unei existențe sub avatarurile istoriei. Este îmbrățișat destinul celor pe care Dumnezeu i-a hărăzit depărtărilor și – la fel ca în Biblie! – în acest „acum” le-a poruncit să iasă din pământul lor, din neamul lor, și din casa neamului lor și să vină în pământurile spre care avea să-i îndrepte El. Călătorind, Ovidiu, personaj devenit simbolul marilor exiluri din romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, își primește revelația. Înțelege paradoxalul spunându-și că: „această umbră, vreau să spun lumină, era portul în care urma să găsesc tot ceea ce căutasem în zadar până atunci.”¹⁷ Evident, *umbra-lumină* către care a tins și la care a ajuns Ovidiu se suprapune perfect/ se identifică/ cu *Tenebra agnosiei*, cu acel mister al *inefabilului divin*. Fidelitatea față de valorile creștine rămâne o constantă a scrierilor lui Vintilă Horia și ele, toate la un loc, dar și fiecare în parte, păstrează la suprafață sau în adâncuri, ceva din sunetul și coloratura specifice ortodoxiei.

LIVIU PENDEFUNDA

Descântec la stea, Logostea

*Adunat-am la izvoare, în genunchi, a stelei vorbă.
Ridicat-am suflet, Doamne, pe cărarea Ta
Tu mă 'nvață Adevărul să surprind cum aș putea
Între cele nearătate și ascunse n'țelepciunii Tale,
Cuvântul-Logos vrăjmașilor să le întorci ca soare
Să piară vraja ce-a privit prin ochiul meu dosit
Și tot necazul izbăvit-u-se va de cel ce m'a vrăjit.*

*Viclean e omul nedrept să mă distrugă, Tu m'ascultă,
Doamne, e glasul rugăciunii mele ce printre astre zboară.
Dezleagă cu foc viu în cercul magic desenat între stejari
cu praf de sare și cu cenușă strecurată dintr'o vatră.
Mă'nchin și focul îl aprind nu cu chibrite ori cu lumânare
Ci c'un cărbune de lemn curat dintr'un jăratec neîntors
În noaptea'n care cântă de cu seară o bufniță fără'n cetare.*

*Stea mea, Tu, Logostea, ce aduci robia mea
De pe șapte văi venită, de pe șapte munți sortită
Să dai leac și trup și fapt ăstui foc cu apă botezat.
Apă rece de izvor sub cuvântul stelelor
Pară albă, pară verde în lungiș și'n curmeziș
În suiș și'n coborâș flacăra ce nu se pierde
Roșu'n negru să prefacă, Logostea lumina'n apă
Să oprească al meu chin, să șoptească'n dor: Amin !*

¹⁷ Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, Ed. Europa, Craiova, 1990, p. 60.

*Vasul pus pe foc de-aramă să descânte alb lumina
Așezată 'n uși și poartă, la ferestre sfântă apă
Să oprească 'n loc cenușa din foc viu piedică tare
Să distrugă 'n umbre norii, piramide, rădăcina
Nici în zori nici în crepuscul de aici să nu mai treacă
Amețeli, dureri de cap ori lucrări de vrăjitoare
sămânță de scânteie, foc albastru, foc de stea.*

*Stea, stea, Logostea, în clipa asta stelele să stea,
Căci dincolo de vrajă singur voi lupta, steaua mea
Acolo o planetă așteaptă ceea ce poate voi fi
Cu nuiua de alun să 'mplinesc vis de mame și copii
Acum stau, privesc la tine, noaptea mea de stea,
și 'mi vorbești de ursitoare, de lumină, de cuvânt
Licărind dansez cu tine și ascult de Duhul Sfânt.*

*Farmece de vor mai fi să le-alunge cine-o vrea
Eu mă 'ncred în stea – cuvânt și 'l repet sub Logostea
Lună nouă, lună plină; eu plutesc pe cer întunecat
Nu contează cine e, de 'i femeie sau bărbat
spune 'i tu că n'am plecat și 'n fântână părăsită
voi ascunde-un pui de clopot ascuns în piele de șarpe cu-o talpă
de soarece orb și cântece de moarte
cu mătură de mătrăgună în coadă de iapă 'mpletită*

*Spune 'i, Doamne, Tu, stelei c'am venit, care m'aștepta
Să mă simtă iar, gândul să 'mi alinte, trup de 'mi vei mai da
Din al unui iepure culcuș, prin foc albastru aruncat
într'un câmp fără unde, fără când din neant m'ai întrupat
Adunat-am la izvoare, în genunchi, a stelei vorbă.
Șapte gânduri, șapte drumuri, Logostea din vad în vad,
Tot lumini îmi vin pe dedesupt și 'n univers spre tine cad.*

*Steaua mea, Tu, Logostea, ce aduci robia mea
Dar din vrajă nu mai sunt vis și dans într'un cuvânt;
Nu mai râd dar nici nu plâng; să mă duc n'aș mai putea.
Lasă-ne cum ne-a lăsat Domnul nostru pe pământ.
Cu ambrozie și vin, în pocal să arzi venin
Roșu 'n negru să prefacă, Logostea lumina 'n apă
Să oprească al meu chin, să șoptească 'n dor: Amin !*

C. Brancusi Sculpteur
11 Impasse Ronsin
Paris 15^e

Le sous signe certifie que
Mr Antonovici Constantin a
beaucoup de talent pour la
sculpture et travaille avec
acharnement.
C. Brancusi

Paris le 9 mai 19

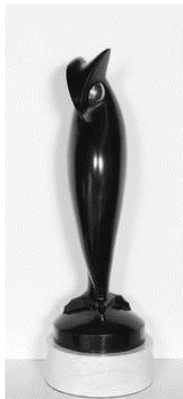
Brâncuși despre Constantin Antonovici

Sculptorul Constantin Antonovici (1911-2002) născut în satul Cârliști, com. Ștefan cel Mare, jud. Neamț, a urmat Academia de Artă din Iași (1934-1939), în 1940 se află la Zagreb în atelierul sculptorului Ivan Meštrović, iar în 1942 intră la Academia de Arte Frumoase din Viena. Între 1947-1951 ajunge la Paris și locuiește în atelierul lui Constantin Brâncuși, după care se mută la New York unde va trăi și lucra până la moartea sa.

Înainte de a pleca din Paris, Brâncuși i-a scris o adeverință în care specifică: „Subsemnatul certifică faptul că Dl Constantin Antonovici are foarte mult talent pentru sculptură și muncește cu îndârjire”. Acest certificat este singurul pe care Brâncuși l-a scris vreodată pentru un alt sculptor; deși alți sculptori mai renumiți decât Antonovici (Isamu Noguchi, Henri Moore, Jean Arp, Modigliani) au colaborat cu marele sculptor român, nimeni nu a fost mai apropiat de acesta ca Antonovici.

După ce s-a mutat la New York Constantin Antonovici a primit un studio și a lucrat la Catedrala St. John the Divine din Manhattan.

Theodor Damian

JULIAN BITOLEANU

Ultima respirație a jurnalistului Eminescu

Izbucnită în 1883, nemiloasa boală, intratabilă, cu unele uşoare şi iluzorii ameliorări, l-a paralizat mental pe Poet. Cariera lui artistică s-a curmat brusc, în plin avânt; tresăririle intelectuale s-au materializat doar pe teritoriul jurnalisticii. Veştile optimiste din deceniul al nouălea al secolului al XIX-lea aproape că lipseau cu desăvârşire. Se ştia doar că pacientul frecventa sanatoriu după sanatoriu, în ţară şi în afară şi că semnele revenirii întârziu/ se lăsau aşteptate în zadar. Biografiile lui Eminescu au descoperit însă, cu uimire, că prăbuşirea intelectuală nu era totală şi categorică, din moment ce unele supape psihologice îi permisese să incurabilului bolnav să traducă o gramatică sanscrită. Revirimentul l-a călăuzit pe şubredul erudit – „om al timpului modern”, în expresie maiorească, un european netrucat, descins parcă din iluminismul / renaşterea italian (ă), cum se încumeta Constantin Noica – tot spre arealul gazetăriei unde s-a regăsit pe sine.

În noiembrie 1888, come-back-ul lui fără strălucirea şi virulenţa de odinioară, este privit cu îngăduinţă. Aciditatea (din articole), verticalitatea, persiflarea, intransigenţa nu mai funcţionau; probabil fuseseră macerate de maladie. Din statuia, din mitizarea gazetarului complet nu mai rămâne decât o umbră, o fantomă, care scria la fel de bine, frăgezind frazele, însă vârful peniţei devenise bont, tocit. Nu mai „teroriza”¹ pe nimeni.

Pe plan social se produsese iarăşi mutaţii spectaculoase. Astfel, Partidul Liberal (după 12 ani de „domnie”, 1876 – 1888) a predat ştafeta – exerciţiu tipic democratic – abilitilor şi flexibilităţilor junimişti, formându-se un guvern prezidat de T. Rosetti şi care includea personalităţi ale Partidului Conservator, T. Maiorescu, P. P. Carp. Lor le trebuia o publicaţie pentru a-şi populariza crezul, iar soluţia finală, în absenţa „decedatului” *Timpul* (în 1884), s-a numit *România liberă*. Succesiunea conservatori – liberali la conducerea ţării a coincis întâmplător cu relansarea publicistică a maladivului creator. Colaborarea nesubstanţială, din păcate, cu oficiosul Puterii, s-a rezumat la două articole: „Iconarii d-lui Beldiman”, publicat la 13/25 noiembrie 1888 şi „Iar iconarii”, 20 noiembrie/2 decembrie 1888, ambele cu iz estetic, primul semnat M.E, iar celălalt, fără semnătură. Cultul şefului statului nu este o inovaţie a secolului al XX-lea, vizând, de pildă, dictatura. Este vorba, la acea dată, despre icoane portretizând ţarul rus şi familia sa, argument al idolatrizării. Mărul discordiei în presă nu-l constituie subiectul, mai exact fiinţa reflectată în artele plastice, ci modul de elaborare

¹ Redactorii de la „*Românul*” lansaseră sintagma „teroriştii de la *Timpul*”.

a lucrării. Practic se deschidea o prăpastie între arta bizantină și cea occidentală. În prima, în bisericile creștine pereții erau animați prin figuri de sfinți, de martiri, cu chipuri triste, ofilite semănând a sihaștri cu barba albă și privirea blândă.

Ceea ce nu admite cronicarul artistic de la *România liberă* este facilitatea, înconștiența sacralizării în toiul vieții unui om politic, de valoare, să admitem, gest de profanare a religiei. În plus, modalitățile artistice nu păreau cele mai expresive. Iată o primă contradicție relevată de Eminescu.

A doua: arta occidentală mizează și ea pe reprezentări umane în biserici, pe înfățișarea omului în diferite și semnificative ipostaze în plan teluric. Statismul, convenționalul caracterizau arta bizantină, comparativ cu dinamismul artei occidentale. Făcând abstracție de topos, esențial rămâne „mimetismul” acelor meșteri populari, pseudo-artiști, de fapt. Absența talentului major supără, însă nici nivelul lor de instruire nu era unul reconfortant. Neforțați într-un mediu universitar, „Iconarii” nu aveau nici ambiția autodepășirii... Tocmai de aceea, gazetarul resimte amărăciunea realității: „în ele (în icoane) nu e artă ci manieră.”

Episodul *România liberă* (noiembrie – decembrie 1888), așa-zis „foc de paie” jurnalistic, s-a prelungit prin *Fântâna Blanduziei*, prin ultima escală profesională concretizată prin patru articole: „Fântâna Blanduziei”, „Formă și fond”, „1888” (toate în decembrie 1888) și „Ziua de mâine” (ianuarie 1889).

„Nu întâlnim, însă, în epilogul publicisticii sale desfășurarea amplă a discursului critic”, apreciază D. Vatamaniuc, „culoare în prezentarea oamenilor și virulența limbajului polemic”.²

În primul articol cititorul atent va descoperi aceeași frază durativă, luciditate și sobrietate ca și cum nici n-ar fi existat un hiatus de cinci ani într-ale gazetăriei. Cu un incipit sociologic – în țările civilizate organizarea socială și politică nu este inexpugnabilă, generând nemulțumiri – publicistul transferă ideatica în câmpul culturalului și esteticii. În Germania atât de venerată există „un rău ascuns” care-i determină pe băștinași să emigreze.

Funcționarismul exacerbă din Rusia a derutat intelectualitatea: „oamenii învățați caută o soluție disperată în nihilism”³. În Franța, inițiativa numeroaselor mișcări și curente literar-artistice, „clasa a patra se pregătește a pune mâna pe puterea statului și a alunga din funcții și sinecra burgheziei”⁴. În Imperiul de la vest, Austria și Ungaria se subminează reciproc. Italia se confruntă cu o criză în agricultură („mizeria agrară e mare”) și cu o scumpire fără precedent a traiului, încât italianul

² În M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*, Ed. Floarea darurilor, București, 1996, pp. 34-35.

³ M. Eminescu, *Publicistica. Repere istorice și istoriografice*, Ed. Cartea moldovenească, Chișinău, 1990, p. 502.

⁴ *Ibidem*, pp. 502-504.

obișnuit își vinde forța de muncă pentru 50 de bani pe zi. Doar în Anglia, situația pare alta, lipsită de convulsii sociale. Pentru prezentarea cvasicompletă a situației europene, natural că Eminescu a tras cu ochiul la revistele străine. Regăsim spiritul sintetic ca în vremurile bune și fastuoasa derulare a ideilor, în cheia oralității. Originalitatea conținutistică reiese și ea din identificarea a două boli ce macină Occidentul: una socială – mișcări sociale de intensitate diferită – și alta sufletească, sub cupola căreia intrau anxietatea, melancolia, nevroza, scepticismul și pesimismul. Din nou, dezbateră de idei este transgresată în universul inefabil al artei. Sunt investigate rădăcinile unor curente artistice. Romantismul, de pildă, a apărut în Germania – și în Franța – eludându-se „prezentul insuficient”. Naturalismul francez, dimpotrivă, a întors spatele viitorului și trecutului, iar arta modernă amestecând ideea cu „forma nobilă și pură” se preta la „scopuri puțin înalte”⁵.

Modernismul – apreciază gazetarul – acceptă influențe nefaste care îl „profanează”. Pesimismul funciar al poetului contaminează și filozofia, nu neapărat personală (de altfel mulți specialiști îi contestă acest atribut lui Eminescu), cât europeană. Exemplele alese, ca generatoare de pesimism se numesc: Schopenhauer (zis Dumnezeu), Hartmann (profetul său), și A. Comte. Filozofia, ca disciplină, se află în impas. Soluția pentru depășirea crizei de către artă și filozofie o reprezintă, în viziune eminesciană, recursul la antici și folclor. Cultura latină ar fi „lipsită de amărăciune și de dezgust (...) refugiu în contra grijilor și durerilor”⁶; cât despre folclor, acesta rămâne în mod cert, „izvor pururea reîntineritor”⁶. Aidoma pașoptiștilor, Eminescu „soarbe din vâna poeziei populare – confirmă Rosa del Conte – al cărei aspect artistic cel mai variabil îl caracterizează în mod admirabil: esențialitatea limbii, o esențialitate de gust modern”⁷.

Ei, autorii antichității, „plini de adevăr, de eleganță, de idei și care rămân pururea tineri constituie un remediu în contra regresului intelectual”⁸.

Articolul 2, „Fond și formă”, se axează tot pe un joc al planurilor tematice, sociale și culturale, și pe oferirea unei soluții salvatoare. Contestarea sălcie ca introducerea intempestivă a formelor exterioare de cultură apuseană n-a avut efectul scontat, ci a semănat cu un implant forțat, în loc de o preluare graduală, lentă. România nu a putut emite pretenția de Stat realmente cultural și civilizat.

Mimesis-ul cultural a condus la crudul adevăr că populația a scăzut, că raportul natalitate – mortalitate ne dezavantajează, în schimb numărul străinilor deținători de funcții prestigioase a sporit neverosimil. Partidul

⁵ *Ibid.*, p. 504.

⁶ *Ibid.*, p. 505.

⁷ Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Ed. Dacia, Cluj- Napoca, 1990, p. 373.

⁸ M Eminescu, *Publicistica. Repere istorice și istoriografice...*, p. 505.

Liberal a oferit viza la demnități – acuza Eminescu – bieților greci, bulgari, evrei, cu toții având afinități cu doctrina respectivă. Primul pas: în 1876, primul an de guvernare liberală.

Măsura salutară: nu mazilirea acestor inși de obârșie exotică, ci aplicarea de reforme! (aici Eminescu gândea nu ca un junimist ci ca un liberal). Așa putred de bolnav și epuizat fizic, ziaristul își regăsește aplombul în articolul „1888”, probând un vizionarism unic, cu două decenii, înaintea primului război mondial. Pasionat și ultradocumentat întru politica externă, Eminescu, sesiza, cu neliniște aplanată, că statele puternice, chiar coloniste intraseră în febra înarmărilor, a revanșei. În Franța, generalul Boulanger, în numele unei iubiri aprinse pentru Republică, dorește a-i întruchipa în sens figurat, pe Gambetta oratorul, și pe Napoleon, cuceritorul, optând pentru sporirea bugetului militar. Deși n-a putut stopa corupția administrativă, împăratul Rusiei, prospectează Asia, construind căi ferate spre Persia, Afganistan, cu ținta India. Germania, Anglia, ca mari puteri nu au stat cu mâinile în sân.

În esență „în toate unghiurile continentului lumea e neliniștită... prin prisma unui viitor încărcat de furtună”⁹.

Ziua de mâine oferă un tablou concis de politică externă descriind ceea ce este semnificativ în Europa. Ideile se află în prelungirea celor din articolul anterior. Gazetarul este obsedat de iminența unei conflagrații mondiale. În pofida unor mari probleme financiare și a unui deficit de peste 1150 de milioane, Germania încerca a progresa pe linie militară. Rusia își schimba strategia, devenind duplicitară¹⁰, una spunând și alta executând.

Culmea este că state de plutonul al II-lea, Portugalia, Elveția, Belgia, Olanda se preocupau doar de bunul trai. Un alt stat, de talia României, Serbia se preocupa de îmbunătățirea Constituției.

Aceste ultime articole demonstrează realismul gândirii politicii eminesciene precum și intuirea declanșării, la distanță de două decenii, a primului război mondial. Prima zi a lui 1889 (data apariției ultimului text jurnalistic) a demarat cum nu se putea mai sumbru, prevestind recăderea reflexivului publicist în „bezna uitării”, pentru ca în iunie, pe 15, să se producă tragicul: extincția.

⁹ *Ibidem*, pp. 506–507.

¹⁰ *Ibid.*, p. 508.

Glasul mut al Fericirii

*„Acolo se juca, se cânta
dând cu tifla nenorocirii,
sorții stupide odinioară...
În filmul contemporan,
sinistru și împotriva firii,
trebuie să te izolezi
pentru a izola,
nicidecum a ucide
virusul care te omoară...*

*Aici ne amăgim cu vorba
spusă prin mască duios,
auzită pe zoom,
scrisă-ntr-o pagină,
dar totul, oricum,
miroase-a paragină
și se prăbușește spectaculos
ca funicularul lui Zorba...*

*Lumea - această dramă neterminată
căreia Marele Scenarist
i-a rătăcit finalul trist,
doar în fragmente se-arată...*

*E peste simțiri ce se simte,
e peste vederi ce se vede,
nimic nu va fi ca-nainte,
păstrează distanța și crede... ”*

*Așa glăsuia Fericirea,
zăpada aceea căzută peste oraș,
topindu-se până să se așeze
și batjocorită sub pași.*

Eu ca un fluid

*Ai întrebat aseară
ce sunt, cine sunt?
Dar tu nu vezi oare cum curg?
Căci ce mai curge?
Curge apa, lumina și timpul
Cântecul, sângele, gândul ...
Fă-ți sufletul zăgaz
Și mă oprește, iubito
Să ai și tu,
Unde-ți scâlda nesomnul.
Zăgăzuiește-mă, oprește-mă!
O, e atât de greu
Să curgi în neștire, mereu.
Doar pietrele din râu o știu
Și eu.*

Captivul

*e umbletul zvâcnet
și camera cub de gheață fără ferestre
doar o ușă grea, zăvorâtă, se vede
pe care scrie ca o arsură
„ieșirea imposibilă”
iedera lungă a mucegaiului
linge pereții înalți și umezi
pe alocuri pânza fină a păianjenilor
se agață precum teama de gând
pe tencuiala instabilă
în mijloc, un tron împărătesc aurit,
așteaptă
cu coroana și sceptrul
așezate pe o pernă de atlas verde
dar el nu le dă nici o atenție
se întreabă unde este răsăritul
și de ce nu-l vizitează nimeni
și tot așteaptă, așteaptă fără să știe
că pe cealaltă parte a ușii stă scris
„intrarea interzisă”*

Versul, dragostea și moartea

*îmi zicea mama când iară plecam de acasă,
din Pietroșița, sfântul loc al nașterii mele
„ți-ai luat geanta, artistule, și-ai plecat”.
voia să fie persiflantă și dură,
ce altceva putea să facă ea, unica, îndumnezeita,
până la dangătul dintr-o dungă
și dincolo de el, pentru cei șapte copii*

și singurul bărbat pe care i-a hărăzit pronia
„ de ce mi-ai stricat numărul Doamne”
interoga ea hohotind, cerul, când a murit
frate-miu Petre împușcat în armată,
„ condoleanțele mele”, i-a spus cineva când
ca-ntr-un dezastru cosmic, a pierit tata,
„ ce să fac cu ele maică dacă omul meu ăl bun
nu mai e”, a zis mama scâncind și frângându-și
pierită mâinile
(n-am întrebat-o niciodată dacă știe
ce-s alea condoleanțe)
eu, „ artistul” ce făceam: îmi luam geanta
și plecam din felurite motive (de neastâmpăr,
de milă, de silă, de teamă, de dor...),
căci trebuia să mă mișc, să mă rup, să fug...
„ am cumpărat, mamă, găușor, să-ți fac colivă
și batiste, și lumânări am cumpărat că nu mai știu
dacă vii întreg, înapoi,
că ești rău când bei, mândru, nesupus și poet”
îmi spunea de fiecare dată când fugeam
de lângă ea și mă mângăia, și-mi pupa ochii,
și-mi săra fața cu lacrima ei dulce și însângărată
și mă întuneca și mă lumina, Doamne
pe Constantin l-a întrebat odată șeful de post
din comuna noastră
„ unde e frate-tu, acela, poetul, că se interesează
la județ de el”. „ ce mă-ntrebi pe mine dom-le”
s-a răstit frate-miu la milițian,
„ ia-ți merinde-n traistă și caută-l”
acum nu mai sunt cum eram, dar nu-mi regret
donquijotismul, neîmplinirile, risipirile...
„ ce ți-e scris în frunte ți-e pus”
cerbicia mi s-a mai frânt, cu alcoolul am rupt-o
de mult, poliția nu mă mai aleargă de colo-colo
lumea nu mă mai ocolește ca pe un ciumat,
mama nu își mai mijește ochii în poartă după mine
doar poezia mă mai adastă însă, și iubirea
și ideea morții, mistere tulburătoare, obsedante...
cu care am mărsăluit întotdeauna,
aproape, umăr lângă umăr
suflare lângă suflare.

Maestrul

*Zilnic pravila. Sfertul de ceas.
Nu pe ceas, ci pe boabe
Pe sutre, pe ritmul respirații.
Cu însoțire. Mereu
La un glas distanță.*

*Să te înrudești cu prezența,
Ca și cu apa spălatului pe față,
Ca și cu propria talpă călcând,
Ca și cu propria palmă mângâind,
Și inima în piept bătând.*

*Să înfiezi un sfânt,
Să-l hrănești cu emoția ta,
Cu pâinea ta, cu liniștea ta,
Ba chiar cu furia sau înveselirea.*

*Fișe de lumini!
Azi zece minute oratio,
Senzație de pasăre, ușor.
Sunt pe cale?
Zborul astral nu e și spiritual.
Cad. Mă ridic. Lângă mine,
În mine, furnica, iarba, părinții, izvorul.*

*Dragostea să vă fie prima!
Semnul acesta este: mulțumirea.
Cifru noetic al popoarelor?
Credința. În ce să crezi?
Să te încrezi, să te abandonezi...
Dreptate? Lege?
Dreptatea e doar surogat de dragoste!*

*A dăruii este eliberare de ego!
Dar a primi? Nouă cine ne dă?
De ce așa de târziu primim?
De ce nu suntem auziți?
De ce nu suntem iubiți?*

*Cineva te aude mereu.
Te strunește fin prin aspirații
proprii.
Hamul îți este și frustrare,
Și îndrumare.
Primești doar atât cât poți duce!
Adică măsura personală.
Așa ierți, păcătuiești și iubești,
Și în final, cunoști.*

*Avvă, Mastru, Învățător.
În noi culegi ce-ai semănat.
Îți suntem urmarea, dar și
pecetea.
Ne mai iubești?
Ne mai trezești?
Ne mai sfințești?*

Pârg

*Întindeai o pânză galbenă,
Borangic vechi de un secol.
Un șuvoi de raze pe masă,
La întrecere cu fereastra largă, lumina.*

*Două farfurii albastre.
Un cartof, două roșii, pâine și sare.
La final căpșuni.
Amețeam în parfumul lor.*

*Liniștea urca din mâinile tale.
Simțeam cum timpul se dilată.
Prin capilarele zilei
Sevă nouă, mustoasă urca.*

*Spațiul se rotunjea sidefiu în juru-ne,
Ședeam cuminte în mine,
Ca-ntro pupă caldă, bună.
Surâsul tău peste toate.
Aerian, imponderabil.*

*Mă întrebai ceva despre călătorie,
Eu răspundeam monosilabic, tremurat,
De teamă să nu stric clipa.
Îmi spuneai alintat: Tăcuta...
Simțeam îmbrățișarea de pe peron încă.
Îți spuneam că miroși a scoarță de platan.
Tu-mi sărutai buzele pentru întâia oară.*

*Și merele pocneau în cămașa lor verde prin livezi.
Pârguind toată firea.*

Soteria

*Finalul zilei e greu de gânduri casante
și obraz ciobit.*

*Oglinda lumii sunt și reflexia ei:
Văd firicele din praful planetei,
În care mană pustiei ești.*

*Necruțător calendar:
Anul 5780 de la Adam,
Octombrie cu lumină palidă,
Miros de ceară, grămezi de flori,
Și pământ.
Mă regăsesc pe-o spirală nebună de gând,
Lupii emoției își spală colții,
a câta oară, în sângele meu?*

*Ușa grea, cortina verde de catifea,
Praful cu miros de carte veche,
Zumzetul sălii...
Un sunet de toacă din reportofonul tău micuț,
Emoția mea purtând la catedră o floare...
Îmi amintesc*

*Și-atunci îndrept coloana,
Respirația se liniștește
Ochii privesc lăuntric...
Iau lecția de la capăt:
„Un alfa anihilează 40 de theta.”
„Timidul este un mare orgolios!”
„Să mângâiem în gând căpșoarele vecinilor!”
„Oferiți lumii surâsul ieșirii pe stradă!”
„Nu există dușman, există numai nevroze!”
„Dăruiți pacea voastră de azi, de mâine...”
„Mâncarea este medicament.”
„Înfiază un sfânt!”*

*Mă scufund și gust cu toată ființa,
Te mestec și-mi pare dulce și bun,
Ca anul nou evreiesc
Șana tova u metuka...*

*Și azi,
Ca pe vremuri,
Mă salvezi.*

DANA OPRIȚĂ

În căutarea amintirilor pierdute

Marianei Pândaru Bârgău

Întocmai ca *prima oară*, *ultima oară* nu se întâmplă decât o singură dată. Știm. Desigur, îmi doresc să fie cât mai târziu cu putință ultima dată când pot să călătoresc în lumea gândurilor, bunăoară.

Timp. O noțiune care mi-a fost dintotdeauna greu să o accept. Sigur, am înțeles de copil care e diferența între azi, ieri și mâine, dintre eternele 5 minute pe care fiecare copil le cerea în plus înainte de a reveni în casă după o zi de joacă și *ani*, cei care te puteau situa în grupa celor mici, tratați cu *seriozitatea* zâmbetului pe buze sau a adolescenților liceeni ori tinerilor studenți, calități care îți ofereau un aer de superioritate. Întotdeauna va exista, însă, un timp pierdut și dorința de a-l căuta, măcar pentru a-l înțelege, în speranța că nu îl vom mai irosi de acum înainte. De când mă știu m-a fascinat adevărul, atât de evident, că sunt alte legi pe care el, timpul, le urmează și pe care nu ești sigur că le înțelegi. De pildă prezentul când alcătuiești și apoi trimiți un mesaj, în viitorul când va ajunge la destinatar, va fi fost deja trecut pentru tine. Cu alte cuvinte, „cine poate spune de ce astăzi, mâine va fi ieri?” La fel, nu cred că e un exercițiu prea complicat să înțelegem că obiectele cu care intrăm în contact au deja înscrisă în memoria lor toate formele de timp pe care le cunoaștem. Astfel, ceașca ta preferată, aceea cu creanga de cireș, copilul din tine își amintește perfect când a primit-o în dar. Pe vremea aceea nu îți puteai închipui că, aceeași ceașcă va fi cu tine în cu totul alte spații și vremuri, imposibil de imaginat în anii când ai atins-o prima oară. Oare, dacă ai fi ascultat vibrația ei, ai fi putut să îți vezi propriul viitor, pe care acel obiect „neînsuflețit” îl știa?

Amintirile sunt cărămizi care alcătuiesc destinul nostru. Depinde de noi și doar de noi, dacă ne întoarcem cu drag spre ele sau le-am vrea dispăruite definitiv din memoria noastră. Le căutăm, le ștergem de praf și poate reușim să înțelegem de ce au reapărut într-un anumit moment...

Dar ce înseamnă *infinit* este o întrebare al cărei răspuns îl vom afla, probabil, când nu vom mai fi în trup. Atunci când timp sau/ și amintiri nu vor mai avea nicio putere asupra noastră. Ele nu se pierd niciodată. Dacă vrem, putem însă să pornim în căutarea lor. Printr-un exercițiu de reamintire a unor întâmplări trecute, care pot fi un punct de plecare pentru a declanșa noi amintiri, dar, mai ales, o încercare de a te împăca cu ele și a înțelege că nimic nu e întâmplător, iar viața se trăiește cu nemărginit mai multă bucurie, dacă știm să pricepem ce Creatorul

divin ne spune în fiecare clipă. Doar că noi nu avem nici ochi, nici urechi, nici răbdare să înțelegem. Și nici nu îndrăznim să facem pace cu destinul nostru...

Când scufund vreo rubedenie mai mult sau mai puțin apropiată a celebrei micuțe madeleine în ceașca subțire, preferata mea (cea pe care e pictată creanga de cireș), plină ochi cu licoarea arămie a cafelei, mă întreb ce se poate întâmpla dacă o folosesc drept faimosul ceai, al nu mai puțin faimosului Proust? Desigur (excepție făcând cazurile patologice), mecanismul memoriei se declanșează în mod automat, nici un mister aici, asemeni clopoțelului lui Pavlov și reacția pofticiosului (înfometat?) cățeluș. Adevărata întrebare este cât de departe va putea străbate fulgerul trecutelor întâmplări și în relație cu ce altceva, decât reconstituirea lor, în detaliile stărilor sufletești? Fiindcă adevărul e că nu este întotdeauna nevoie de vreo cât se poate de reală madeleine sau orice altceva la fel de concret, ci declanșatorul poate fi o imagine, un sentiment, o stare care te conduc spre acea amintire care trebuie să apară, doar Dumnezeu știe de ce și de ce tocmai atunci. Cu siguranță că, în acea imensă parte a creierului, necunoscută (încă) nouă, tocmai acolo se află nu doar ce am văzut și trăit de-a lungul anilor, dar (mai ales) scânteia care le readuce lângă noi, plus Universul întreg, fără spațiu, fără timp...

Prin urmare, de câte ori un colț al vreunui fursec sacrificat se înecă în aroma parfumată, va reveni nu doar amintirea aceluiași scenariu din copilărie, așa cum Proust descrie – mama pregătind ceaiul, mătușa având grija fursecurilor, puiul de om înfruptându-se din acele bunătăți – , ci călătoria lor va reuși să zgărie tunelul timpului, lăsând să se infiltreze tot felul de alte reziduuri pe care nu le-am sesizat la început. Mici piese ale unui puzzle, mare cât propriul destin, în care noi, cei de acum, reclădim o nouă amintire. Astfel încât în realitate, orice altă aducere-aminte legată de acestea își va scoate capul din nebuloasa numită *memorie*, să vadă cum mai e vremea pe afară. A încheia tratate de pace cu propriile amintiri înseamnă, de fapt, a te accepta așa cum ești. Proust nu era străin de acest adevăr.

O adiere în crengile fermecătorului copac din fața mea, despre care nu știu mai nimic, nici măcar cum îl cheamă, dar care îmi amintește de cât de mult iubesc pădurea și ce fermecătoare erau excursiile la munte, în vacanța mare. Apoi emoția, întipărită pentru totdeauna în amprenta sufletului meu, a atingerii Abecedarului în prima zi de școală din viața mea și a mirosului florii ce îl însoțea. Ori adolescența care tocmai a intrat pe ușa Bibliotecii de la „Sava”, liceul cu cele mai frumoase amintiri, pentru a returna „Ultima noapte de dragoste,...” și a împrumuta un nou volum de Marin Sorescu. Începusem să îl descopăr pe acest scriitor care fascinasе copilăria mea cu lectura mamei din „Unde fugim de-acasă?”. Se pare că biblioteca nu îl aprecia foarte mult, de vreme ce insistă să îmi dea volumele altor poeți (cum orice punct de pe harta destinului vieții

noastre, atunci când îi va sosi clipa, se va așeza alături de celelalte care fac parte din imaginea care va aduce sens retroactiv, viitorul mi-a confirmat că intuiția mea a fost corectă), dar nu am plecat fără „Iona”, neștiind cum viața avea să mă aducă în compania acestui valoros scriitor al literaturii române, și nu oricum, ci în fața unei camere de luat vederi, cu un microfon în mână, interviul fiind parte dintr-o consistentă emisiune concepută cu multă atenție, pentru Departamentul TV România Internațional. Dat fiind conținutul ei, mai ales că interlocutorul meu nu mai este printre noi, sper din tot sufletul ca bunul Dumnezeu să fi reușit să salveze acea casetă de la reînregistrări. Ar fi păcat să se fi pierdut imagini care nu mai pot fi refăcute, iată, decât de memoria afectivă. Liceana aceea de care mi-am amintit nu știa că, peste ani, avea să fie și realizatorul unei emisiuni pe sufletul ei, „Poesis”, la redacția Cultural, unde, firește, îl va fi invitat și pe Marin Sorescu să citească din poemele sale. Visele acelei vârste nu includeau astfel de proiecte, neimaginându-mi că voi lucra în Televiziune, iar în acei ani, un departament internațional al televiziunii publice nici nu avea cum să se întrevadă că ar avea vreo șansă să fie creat (nicio legătură cu existența redacție a acelor vremuri, Emisiunile pentru străinătate). Și oricum, în viitorul pe care începeam atunci să mi-l clădesc, scrisesem altceva...

Procesul o fi fiind el același cu cel declanșat de *la petite madeleine* și *le tisane*, însă coordonatele sunt ușor diferite de fiecare dată. Iar cum o amintire nu vine niciodată singură, te trezești repede încercuit fără scăpare de trupe terestre, aeriene și navale venite din neștiute lumi paralele sau doar din cele ale minții și ale sufletului. Și mereu, câte o altă *petite madeleine*, cheia care deschide porțile memoriei, așteaptă să ne ducă în voiaj prin timpul personal și universal...

Nu avem nici o scuză spunând că n-am știut. Suntem vinovați de propria noastră naivitate dacă ne lăsăm copleșiți de presupusa incapacitate de a înțelege că avem fabuloasa șansă de a fi vii. De a putea respira o floare sau o întâmplare. De a vibra în fața mării sau a unui micunat ori lătrat al acelor adorabile creaturi cu patru picioare care ne aduc o incredibilă bucurie. De a privi zborul păsării mele de foc, Cardinalul roșu și al prințesei lui ce-mi bate în geam în fiecare dimineață. De a simți căldura blănii cu numele PISOI, ea mai ales, doar ea, dar și atât de multe alte minuni date de Dumnezeu, spre a ne bucura sufletul și a putea să împlinim destinul pe care ni l-am ales, pentru care ne-am născut în acest trup, în această viață. Tot ce ni se întâmplă devine instantaneu amintire pentru mai târziu. Atunci când ești trist. De exemplu când plouă, cum spunea cineva drag...

„Cât de nepătrunse sunt judecățile Domnului și cât de neînțelese sunt căile Lui!” Precum căile lui Dumnezeu, drumurile vieții personale par a fi nepătrunse. Doar că atunci când reușim să punem în ordine punctele care alcătuiesc imaginea unei amintiri, bucuria depășește

uimirea. Iar când liniștea face parte din tine, nu te mai temi că a mai trecut o clipă, o oră, o zi, e ca și cum tot anul se duce rapid spre tărâmul altor amintiri, pe care le vor aduce la lumină vreo altă surată mai mult sau mai puțin îndepărtată a micuței madeleine cufundată în cine știe ce altă licoare ce te face să călătorești în timp.

Astfel încât, nu îmi mai rămâne decât să mă întreb ce supraviețuiește, când până și timpul pe care-l credeai regăsit trebuie căutat ?

ROXANA PAVNOTESCU

Fereastra de iedera

T: Vă ajut?

Femeia se îndreaptă de spate și își ridică ochii asupra siluetei lungi de deasupra ei, ce nu se mai sfârșea. Capul lui oval e la nivelul astrului de pe cer și nu-i deslușește decât conturul irizat de lumina orbitoare.

F: - Dacă vrei!

Pliat în două, pentru a putea ajunge la pachetul de la picioarele femeii, tânărul îl ridică cu greutate și atunci ea îi observă pentru câteva clipe fața ce-i pare izbitor de familiară.

- Aș putea face câțiva pași cu dumneavoastră, să vă ajut, încotro mergem?

- Locuiesc la câteva străzi de aici, dar chiar nu e nevoie. Cred că mă descurc și singură. M-am oprit un pic să-mi trag sufletul.

Femeia bătrână și tânărul merg pas la pas, alături, în tăcere, aproape să se atingă. Femeia e foarte mică, împuținată de prea multe zile, iar el e foarte înalt și alungit de suplețea elegantă a tinereții. Pasul rigid și șontăcit alături de fuleul elastic, de felină - încremenit din loc în loc, pentru a se ajusta la ritmul femeii - formează un ansamblu hilar. Străzile se înșiruie firesc în calea lor, nu există niciun impas la schimbările de direcție, ca și cum el ar mai fi parcurs drumul ăsta către locuința ei, spre o destinație *déjà vu*.

F: - Ne cunoaștem? bătrâna întoarce capul instinctiv către el.

T: - Nu ne cunoaștem, dar posibil că suntem cunoștințe vechi.

F: - Foarte vechi, vrei să spui.

T: - Da. Exact. Foarte vechi.

F: - Chipul tău mi-e familiar, dar nu în sensul în care crezi tu ... semenii cu un nepot al meu de frate.

T: - Ce cred eu nu are legătură cu asemănarea fizică.

F: - Nu l-am mai văzut de când avea 14 ani și e curios să te întâlnesc tocmai acum, după ce am aflat că nepotul meu e mort.

T: - Îmi pare rău. De ce a murit? Când?

F: - Acum vreo două – trei săptămâni, nu știu precis. A murit pe front.

T: - Înțeleg. Aha! Ucraina sau Israel?

F: - Păi ce mai contează frontul? Într-un fel, pe amândouă. Israel. Dar e ucrainian, ca și mine. Pesemne, oriunde ar fi fost, tot pe un front de luptă o sfârșea. Asta a fost destinul lui.

T: - Și dumneavoastră? Trăiți aici?

F: - M-am măritat cu un român din Chișinău care s-a mutat la București. Locuiesc aici de 40 de ani. Fratele meu a plecat când era foarte tânăr în Israel. Mai am o soră în Ucraina. Ambii nepoți ai mei sunt morți la datorie, pentru patrie. Cel din Ucraina s-a prăpădit anul trecut. Au fost amândoi recrutați. Halal patrie! Patrii de împrumut, în toate direcțiile.

T: - Nu aveți copii, nu-i așa?

F: - Nu. Nu-am avut copii. Și nici nu am dorit să am.

T: - Nici eu nu-mi doresc. Cred că unii oameni nu sunt croiți să aibă copii. Dacă încetăm să mai aducem copii pe lume, lumea se va stinge încet și pașnic în mod natural, fără războaie traumatizante și cataclisme devastatoare.

F: - Interesant. Nu m-am gândit la varianta asta. Dar oricum ar fi ceva împotriva instinctelor de conservare ale speciei, sau mai exact a etniilor ce vor să se impună, a tradițiilor ce nu vor să se piardă, a religiilor ce se încâpățânează să domine.

T: - Eu sunt ateu convins și nu atârân de nicio tradiție sau nu mă interesează să trăiesc tradițional, obiceiurile locale mă deprimă și enervează.

F: - Trăim în tradiția pe care a deprins-o în copilărie. Nu poți trăi în afara tradiției. E doar o impresie falsă sau un mod teribilist de a-ți nega condiția. Tot un soi de ateism e și când respingi tradiția, la fel cum trăiești cu Dumnezeuul tău ascuns și nedeclarat.

T: - Așa o fi, cum spuneți. Dar pe mine mă întristează de exemplu gălăgia și agitația parastaselor. Fără să fi avut vreo relație nemaipomenită cu mortul, mă simțeam de fiecare dată mai aproape de el decât întreaga gloată cheflie sau chiar decât familia care făcea bancuri, se îmbăta și benchetua pe socoteala mortului.

F: - E un mod de a-i ajuta pe cei mai apropiați să transcendă durerea sau ca să învelească mortul ce încă mai bântuie. Dacă-i vede prea supărați pe cei lăsați în urmă, să nu-i treacă prin minte să se întoarcă.

T: - Ha, ha! Asta trebuie să fie! Am uitat că românului îi e frică de mort. De strigoi, mai cu seamă!

F: - Dar la singurătatea celor mai apropiați de după parastas, te-ai gândit vreodată?

T: - Tocmai. În loc să se reculeagă stau și petrec și mai zgâlțâie din când în când colivele, să nu uite de ce sunt acolo.

F: - Și eu am deprins greu aceste obiceiuri, când au murit socrii mei. Tradiția mea e alta, lumea vine în vizită în casa mortului - un fel de priveghi

al creștinilor, până e dus mortul la groapă. Dar după ce mortul a coborât sub pământ, nu mai urmează nimic. Poate, pentru că la noi, nu există o viață de apoi, nici în rai, nici în iad, nici în câmpurile elizee...

Dar când a plecat soțul meu, am simțit altfel. Atunci am înțeles rostul acestor parastase, poate pentru că el era lângă mine mai aproape decât a fost în viață. Pentru că era deja în mine, începusem puțin să simt ca el.

T: - O formă de terapie? Poate. Nu m-am gândit la asta. Un răgaz, să te obișnuiești cu ideea, distras de cele lumești. Un mod de-a sta din nou cu mortul la masă, într-un alt fel, repetabil doar la soroace...

F: - Foarte corect. Ai prins ideea. Când mor cei foarte apropiați, îi integram imediat. În felul de a gândi, în comportament, în felul în care râdem, plângem, glumim... Îi descoperim tot mai mult în noi. Asta se întâmplă cu părinții, cu consortul, dar mai greu cu copiii. Sau aproape imposibil cu ei.

T: - De ce e altfel când ne mor copiii? Pentru că e greu să acceptăm moartea lor?

F: - Pe de-o parte, da. Pentru că suntem niște ființe de timp, iar judecățile noastre sunt temporale, suntem mai confortabili într-o ordine a morților, deși moartea n-are a face cu timpul. E singura parte eternă din noi.

Pe de altă parte, copiii sunt acea emanație, parte rebelă sau antagonică a noastră cu care nu suntem încă împăcați. Cu părinții ne conciliem treptat, pe măsură ce ne maturizăm și încercăm să-i iubim așa cum sunt, să ne identificăm în timp cu ei. Copiii devin un ideal, spre care aspirăm, de care suntem departe și noi și ei.

T: - Trăiți singură, nu-i așa?

F: - Sunt singură, soțul meu a decedat de mult. Nepoții mei frumoși pe care-i știam mai mult din fotografii – că n-aveau răbdare niciodată să se arate pe Skype – au plecat și ei pe tărâmurile mai vesele.

Se oprește în fața unei case vechi cu două etaje, acoperită cu iederă. Îi întinde mâna. Se uită lung la fața lui ce parcă nu-i mai seamănă cu cea a nepotului, acum că soarele a căzut după blocurile din apropiere.

F: - Am ajuns.

Tânărul se pliază iar în două și depune cu greutate pachetul la picioarele bătrânei. Pare impresionat de arhitectura casei învelită în ghirlande paralele de iederă.

T: - Frumoasă casă!

F: - Nu mi-ai destăinuit despre tine nimic? Câți ani ai?

T: - Azi e ziua mea. Am împlinit 33 de ani. Poate tocmai vârsta nepotului dumneavoastră.

F: - Ce potriveală! Da, n-a mai apucat 34, cu blestematul ăsta de război. A murit la vârsta lui Christos, nu degeaba mama lui era creștină.

T: - Ah, da. Nu m-am gândit. Sunt la vârsta la care creativitatea ar trebui să-și atingă apogeul. Iar eu încă n-am creat nimic deosebit.

F: - Cu ce te ocupi Ce-ți place să faci?

T: - Deocamdată cochetez cu scrisul. Dar nimic serios încă. Exerciții de imaginație, până una alta.

F: - Și nepotul meu din Israel avea morbul scrisului. Familia era îngrijorată că ei erau bătrâni și el încă nu era pe picioarele lui. N-avea o slujbă stabilă, o meserie. Războiul le-a rezolvat temerea. Slujba de soldat e perfect stabilă, mori odată cu ea.

Dacă nu te grăbești, te invit la o cafea, să te răsplătesc cumva, pentru amabilitate, că m-ai ajutat cu pachetul.

T: - N-aș vrea să fiu indiscret, ce aveți în pachetul ăsta așa de mare? Și arată ciudat, scris de mână ca pe vremea bunicilor, cu stânga - sus adresa expeditorului, pe centru, adresa de destinație. Din copilărie, n-am mai văzut așa un pachet.

F: - Așa e! Păi vine din altă lume! Dintr-o lume moartă, vine. E un adevărat Hades, acolo. Nu degeaba Marea Moartă e cel mai de jos punct al globului.

T: - Puțină lume mai pune pachete la poștă în zilele noastre. Cadourile se comandă online. Scrisorile s-au mutat pe email. Nu se mai trimit decât scrisori oficiale sau invitații de nuntă.

F: - Probabil, conține cărți, fotografii și scrisori – amintiri de familie.

T: - Desigur, cărți. De aia e atât de greu! N-am să stau, dar am să vă duc pachetul până sus.

F: - De unde știi că locuiesc la etaj?

Tânărul se uită pansiv în jos, nici el nu știe de unde știa, dar știa. Privește în sus la fereastra aproape în întregime obturată de iedăra, cu un cerc gol la mijloc ca un hublou de navă. Femeia asta stranie, atât de mică și uscățivă părea că a descins în fața lui, cu pachetul ei uriaș, din alte lumi. De ce s-a oprit el din mers și i-a oferit ajutorul? Nu era deloc o persoană empatică, adesea i se reproșa asta. În plus, era complet absent la spectacolul străzii sau la ce se întâmpla în jurul lui. Indiferent, nepăsător, apatic, nu observa detaliile, chipurile oamenilor pe lângă care trecea. I se întâmpla să întâlnească cunoscuți, fără să le dea binețe, nu pentru că ar fi fost nepoliticos, ci pentru că pur și simplu nu-i vedea. Îi privea în ochi fără să-i vadă. Fără îndoială, a existat o atracție către femeia asta bătrână. Chipul ei luminos nu îi era familiar, dar poate a fost o recunoaștere dincolo de conștiința sa vizuală. Era ceva în aura ei care i-a focalizat atenția, un fel de magnetism. O întâlnire între suflete, și-a spus el mai târziu; după cum glosau prietenii lui ezoterici, pe care-i cultiva din motive strict profesionale, o întâlnire în astral. Ne negăm sufletele sau mai exact le ignorăm, până când într-o zi, așa dintr-o dată, le remarcăm prezența, uneori ca pe ceva exterior, alteori simțim că ne locuiesc. O astfel de întâlnire funcționează ca un coșmar. Te trezește într-o altă realitate sau dimensiune. Alta decât realitatea internetului, a știrilor abominabile, ce ar fi trebuit să te îngrozească, de zi cu zi. Dar știrile alea îi erau la fel de indiferente precum oamenii care treceau pe lângă el pe stradă sau vecinii de-o viață cu fețe necunoscute.

Privirile lor se întâlnesc amuzate în hubloul de iederă.

F: - Fereastra asta lasă să intre tot mai puțină lumină. Cu ceva vreme în urmă, am chemat niște oameni să taie iedera. M-au tot amânat sub un pretext sau altul, probabil era o operație nerentabilă pentru ei și așteptau o comandă mai grasă în împrejurimi, să nu facă drumul degeaba. În ziua în care m-au anunțat că vin, am anulat comanda. Mă obișnuisem cu iedera care începuse să crească ca nebuna, așa dintr-odată, ca și cum avea ceva să-mi transmită.

M-am prins în ritmurile iederii și m-am deprins și cu întunericul din casă, în felul ăsta înțelegeam mai bine lumina de-afară în raport cu ce era în sufletul meu.

T: - Nu vă e urât, să trăiți singură, în întunecimea unei case goale?

F: - Trăiesc singură de 20 de ani, dar nu mă simt niciodată singură. Trăiesc cu morții mei în suflet și cu lumea asta excesiv de zgomotoasă ce îmi pare la fel de moartă. O lume care agonizează în fel și chip. Tinerii ca tine nu realizează încă, pentru că ei găsesc plăcere în orice. Dar ăsta e mersul lucrurilor. Toți bunicii mei au murit în holocaust. Eu n-am cunoscut războiul și prigoana, dar am trăit-o timp de doi ani, o port în mine. Exterior, ca acum. Din două direcții îndepărtate, o trăiesc acum, așa cum am trăit-o în pânțele mamei și încă doi ani, după ce-am ieșit la lumină. Lumina era întuneric, pentru că stăteam ascunși într-o pivniță, prin bunăvoința unor adevărați creștini. Și iedera creștea în sufletul nostru odată cu spaima și lumina speranței ce era tot mai adumbrită. Peste mulți ani, s-au născut și frații mei într-o casă cu ferestre mari. Totul părea să se întoarcă la viață, dar toți trei am hotărât că nu e o lume în care să vrei să aduci copii pe lume. Într-un târziu, ei și-au schimbat părerea. Ucraina urma să devină țară independentă, Israelul era prosper. România – țara mea de adopție – ieșise zgomotos și derizoriu din comunism, dar eu eram oricum cu mult prea bătrână ca să mă mai gândesc la copii. Însă, am putut călători, să-mi văd nepoții. Când cercul de iederă îmi va strangula complet fereastra, am să pornesc în ultima călătorie, să-i văd din nou. Aproape sigur, o să fiu prima dintre frații mei să-i întâlnesc - mătușa vorbărează de pe Skype.

T: - Și frații? Sunteți în legătură?

F: - Ei sunt mult mai tineri ca mine. Sunt și foarte diferiți, sunt amândoi foarte înalți ca părinții noștri. Am avut grijă de ei, când mama a început să meargă la fabrică, când nu eram mult mai înaltă ca ei.

T: - Ați suferit că n-ați fost o femeie înaltă, ca frații dumneavoastră?

F: - Înaltă? Eu am fost toată viața o stăpîtură. De când m-am născut eram foarte mică, mama credea că n-o să trăiesc. Am fost concepută și născută în acea pivniță prin care trecea o vagă rază de lumină printr-o fisură generoasă, câteva ore pe zi. Eu chiar am amintirea acelei lumini, pesemne un transfer din memoria mamei. Tot ea povestea că într-o primăvară fisura a fost năpădită de iederă și au urmat luni de beznă totală, până s-a sfârșit

războiul. Nu putea crește nimic în acea întunecime. Dintr-o inerție neînțeleasă, eu am refuzat să cresc și după ce ne-a fost restituit soarele.

Nu cred că am suferit. Poate când eram foarte tânără, deși nu cred că mi-a păsat nici atunci prea mult. Oricum, nu am semănat deloc cu frații mei, nici fizic, nici la caracter. Nici cu părinții. Eu am fost copilul războiului care cred că a afectat decisiv uterul mamei, până într-atât că nu i-a mai aparținut. Dar acum, și frații mei au devenit retroactiv copiii războiului prin fii lor. Dar ne-am iubit și înțeles bine întotdeauna. Trebuia să ne iubim, căci eram foarte izolați, iar din familia noastră n-a mai scăpat nimeni holocaustului. Sau n-am aflat niciodată.

Tânărul a lăsat pachetul jos și a continuat să privească la fereastra hublou de la etajul doi al imobilului, de parcă ar fi încercat să calculeze în ani, sau poate chiar în luni, cât i-ar mai trebui iederii să întunece pe vecie fereastra.

F: - E de la fratele meu din Israel. Cred că s-a hotărât să alunge orice amintire. Și-apoi să plece din casă, poate și din Țara Sfântă. E mult mai tânăr ca mine și încă în putere. Poate, pentru el, soluția de-a se concilia cu viața e să devină altcineva. Singurul mod de-a trăi cu singurătatea e să te golești de amintiri. Ca și sora mea, a avut copil la bătrânețe, s-a hotărât târziu, de teama de-a rămâne singur. Și-acum, iată-l complet singur. Cumnata mea a fost împușcată pe 7 octombrie, era în vizită la niște prieteni, când casa lor a fost complet devastată. Fratele meu nu se simțea prea bine, după o partidă lungă de covid, și s-a hotărât în ultimul moment să n-o însoțească. Apoi, a urmat și fiul lor...

Cu sora mea a fost un accident, după o vârstă nu s-a mai ferit deloc și a rămas însărcinată. S-a hotărât să lase copilul, mai cu seamă că nu rămăsese niciodată până atunci.

Nepoții mei au fost fiii întârziați ai războiului. Dacă se nășteau la timp, poate ar fi scăpat de urgia frontului.

T: - Și-acum o să vă încărcăți și cu amintirile fratelui, o povară în plus de suferință. De ce nu le-a ars? De ce vi le-a trimis dumneavoastră?

F: - S-a gândit că poate cândva se va întoarce la ele, dacă-și va depăși trauma și va intra într-o relație firească cu morții.

T: - Firească? Ce poate fi firesc, legat de moarte?

F: - Păi nu sunt morții în ordinea firii, la fel ca și viii? Percepția noastră e greșită. Trebuie să te acomodezi cu morții, la fel cum procedezi cu rudele mai îndepărtate sau cu vechii prieteni... te vezi mai rar, dar îi vizitezi sau ești vizitat. Și bucuria revederii, la zile speciale, în vise, reverii, e cu atât mai mare, cu cât vine mai neașteptat sau mai rar.

T: - Și atunci de ce lăsați iedera asta să vă năpădească, de ce nu permiteți soarelui să vă intre în casă?

F: - Vine o vreme când vrei să te vezi mai mult cu morții decât cu vii, dar și vremea asta trece și vine. Nu știu să-ți răspund, așa am simțit atunci pe moment.

Tânărul a apucat din nou pachetul și l-a strâns la piept ca pe un cadou. Dintr-odată a simțit că ar dori să mai stea de vorbă cu această femeie necăjită, să afle cât mai mult despre viața ei. Și nu doar așa din pură curiozitate... Fără îndoială, s-a gândit imediat la scris, că ar putea constitui un material de excepție. Dar el scria doar ficțiune. Scrisul lui nu voia să aibă nimic a face cu sine. N-avea nimic de oferit lumii din interioritatea lui egoistă și egocentristă. Și, pentru a evita orice conexiune între instrumentul scrisului și producția lui literară, în ultima vreme, toate povestirile lui erau *science fiction*, priveau exclusiv într-un viitor îndepărtat. Poate era un mod de-a fugi de un prezent pe care-l ignora și în care refuza să se angajeze empatic.

Era altceva care i-a motivat gestul, de ziua lui, ca un dar neprețuit, cu pulsuniunea unei amintiri netrăite și în același timp neuitată, dar care nu putea deloc depăși pragul obtuz al conștiinței. Și toate astea i se învâneau în cap, în timp ce urca scările înalte ale imobilului ce nu se mai terminau. Un urcuș lung cât iedera de pe casă, ce se proptea în cer.

T: - Știți ce?. Am să urc pentru o cafea. Și mă gândeam, dacă v-ați răzgândit, că pot să vă tai eu iedera de la fereastră, dacă aveți o scăriță și o foarfecă mai serioasă...

VASILICA GRIGORAȘ

Satul, sufletul românului

La rugămintea unui prieten care trăiește de câteva decenii la mari depărtări de țară, mergem în satul lui natal pentru a face câteva fotografii pe care să i le trimitem pentru aduceri aminte. Asta s-a întâmplat primăvara, în Marele Post al Învierii Domnului. Am ajuns în satul cu pricina. Aici, toate respirau adânc aerul verde al primăverii. Oamenii, cot la cot cu natura se pregăteau de Marea Sărbătoare. Casele mai noi sau mai vechi, mai mari sau mai mici înveșmântate în alb, doreau să convingă pe oricine că, la sat, încă mai există curățenie și puritate sufletească și morală.

Țăranul știe care-i este menirea sfântă pe acest pământ. El știe că la sat se află temelia zidirii neamului, rădăcina adânc înfiptă în istorie, dar și izvorul din care ne adăpăm pentru a ne menține demnitatea națională. Chiar și copleșit de neajunsuri, ca de multe ori în decursul istoriei duce mai departe seva neamului. Se străduiește din răputeri să hrănească cu truda sa noile vârstare și să lumineze cu inima lor spiritul acestora. Apoi, „pe vatra casei / pagini albe de jurnal / așteaptă alți scribi”.

În curți era curățenie. Livezile cu meri, peri, cireși, vișini, zarzări, pruni... împodobiți cu flori albe și roz îmbogățeau decorul mirific. În grădinițele de lângă casă flori, flori multe și felurite. Liliac, stânjenei, crini,

vestitele crăițe... Din loc în loc fântâni, fie cu scripeți sau cumpeni. Toate păstrează izvoarele străvechi ale satului potolind setea locuitorilor în verile înăbușite de arșiță ori adăpându-i în iernile troienite de nămeți. Așadar, „vechea clepsidră – / doar cumpăna fântânii / măsurând timpul”.

În marginea satului zărim o casă, ba nu, o căsuță. E mică, joasă, cu două ferestre și seamănă grozav cu cea care locuiește aici; o bunicuță mărunțică și gârbovită, cu basma pe cap, dar încă sprintenă la mers și cu privirea ageră.

Cu acoperișul de stuf și cu un horn dărăpănat, căsuța e înecată în frunzișul verde al duzilor, salcâmlor și plopilor sădiți de bunici și străbunici în folosul celor de astăzi. Casa nici nu s-ar vedea din frunziș dacă n-ar fi toată spoită în alb. Arată ca un nor lăptos care strălucește în razele generoase ale soarelui. De altfel, potopul acesta de verdeată o face să fie o căsuță bogată și nu o împiedică să se dezvăluie ochiului trecătorilor. Îți captează privirea, te atrage s-o privești mai atent, te îmbie la un mic popas pe prispa înmiresmată de mirosul mușcatelor scoase la lumina zilei. Și bunicuța este bogată având „flori de cireș - / la tâmpla bătrânei/ doar fire de-argint”.

Ne-a invitat în casă și am intrat. Ferestrele toate acoperite nu se deschid niciodată, iar în casă mirosea a naftalină, și „lângă vatră / încălesc ghemul bunei / câțiva pisoiași”. Căsuța are o curte spațioasă asemenea celor din jur, stând alături de alte curți largi, verzi și ele, care se înșiră toate de-a lungul uliței. Deosebirea era că aici, buruienile năpădiseră până în pragul casei.

Prin decorul verde crud se zărește o clădire mai răsărită, cu geamuri mari. Am bănuț, dar citind ceea ce era scris pe frontispiciu ne-am lămurit că este școala. Era închisă, pentru că era zi de sărbătoare, iar cei care-i treceau pragul de obicei, cadre didactice și elevi se relaxau, se odihneau, fiecare în felul lui ori, mai degrabă se pregăteau cu zor de sărbătoare.

Biserica se află pe un plan mai ridicat decât satul. Supraveghează satul, ziua și noaptea. În turnul clopotniței un cuib de barză. Sunetul de argint al clopotului anunță sărbătorile de peste an, cât și evenimente neplăcute: grindină, furtuni, inundații... Mai vestește și plecarea vreunui consătean spre veșnicie, care la „apus de soare – / plecând din ringul de dans / cu plecăciune”.

Zidurile sfântului locaș sunt crăpate în cele patru puncte cardinale. Asta s-a întâmplat în timp, datorită intemperiilor vremii sau neglijenței oamenilor. În tonusul sacru al pregătirii Învierii, cea mai aleasă casă a Domnului strălucește în ultimul timp prin spoiala proaspătă, dar, mai ales prin puterea credinței de a fi păstrată vie pentru a se mai putea ține slujbe măcar în marile sărbători de peste an. Fiind atât de avariata, sătenii se tem însă ca structura de rezistență să nu cedeze. Domnul să aibă în pază biserica și pe enoriași!

Cimitirul se întinde de jur-împrejurul bisericii. Ca în majoritatea satelor românești, și aici, unele cruci sunt mai noi, pe unele morminte flori

proaspete, însă multe cruci mai vechi îmbrățișează pământul. Ceea ce e mai trist, unele morminte nici nu se mai văd din iarba deasă, uitate, din varii motive de urmașii celor care-și dorm aici somnul de veci. Uitându-ne parcă spre nicăieri, la un moment dat ne acaparează privirea „cruci putrezite - / printre iris și liliac / umbra bunilor”.

Cu o stare de spirit specială, ne-am amintit și noi încă o dată că ai noștri moși și strămoși se odihnesc întru Domnul în cimitire la depărtare de noi. În amintirea lor și a acestora de aici, am aprins lumânările luate de acasă. În licărul acestora, pentru iertare și mântuire am „înălțat rugă / la căpătâi de morminte – / pace tuturor”.

Parcă și natura a intrat în rezonanță cu noi „in memoriam – / proaspetele coroane / ramuri-nflorite”.

Lacul, o baltă, chiar la ieșirea în sat. Nu i-am dat prea mare importanță, o cantitate de apă stătută. Am aflat mai târziu de la prietenul nostru că acel lac a avut și are încă un loc important în mintea și sufletul lui. Este prezent și acum în visele sale.

Copii pe uliță, de altfel veseli și zburdalnici, dar la apariția noastră au devenit sfioși mergând cu pași ușori, parcă să nu ne deranjeze cu ceva. Intrând în vorbă cu ei, ne-am simțit și noi, pentru câteva minute, în lumea copilăriei de la țară. I-am întrebat: „nu vreți să vă facem poze?” Bucuroși au dat repede din cap dând a înțelege că sunt de acord. Le-am făcut și lor fotografii.

Acum, aveam tabloul complet al satului: case mai mari, construite în zilele noastre, mai mici precum cea descrisă mai sus, școala, biserica, cimitirul, lacul, ulițe întregi pline de verdeață și întreg satul însuflețit de candoarea și frumusețea copiilor care vor duce mai departe spiritul și istoria neamului. Satul, sufletul românului.

Dragă prietene, atât am putut face pentru tine! Aceste semințe culese din pământul tău natal atât de binefăcătoare pentru hrana sufletului, ți le dăruim cu dragoste. Bucură-te întru aducere aminte și trăire întru credință și iubire de neam.

Regele pribeag

Regii și împărații din povești se cuibăreau în sufletul meu de copil întocmai cum erau înfățișați în basme. Se cuibăreau, mă înduioșau și acolo rămâneau bătrâneii aceia simpatici și buni care-și conduceau cu dreptate ținuturile peste care domneau. Și care, de cele mai multe ori, se străduiau să-și mărite niște fiice, cam trei la număr în aproape toate poveștile. De fapt, două dintre ele, pe cele mari. Fiindcă, nu știu de ce, pentru acestea nu se-nghesuia nici un pretendent. Toți aspirau, pe capete, la mâna fetei celei mici. Pentru care se și luptau în toate felurile, cu săbii ascuțite sau în luptă dreaptă, corp la corp, cu diverși căpcăuni sau zmei. După cum se vede, în poveștile noastre cu regi și împărați, nici măcar personajele negative nu făceau coadă la peșit pentru primele două născute, dorită era doar mezina. Și nimic nu te-ar fi putut opri, dacă ai fi avut structură de cârcotaș, să te întrebi de ce mai apăreau în povești prințesele cele mari. Numai așa, spre a fi făcute de răs, spre a fi umilite? Pare, astfel, destul de probabil că poveștile nemuritoare mi-au dezvoltat un fel de complex care s-ar putea numi în psihologie complexul primului născut, mă gândesc. Poate că a și fost definit deja, dar nu știu dacă în sensul în care mi-a marcat mie trăirile. Pentru că, multă vreme, ori de câte ori mă aflu în preajma unei persoane mai tinere decât mine, fie și numai cu câteva zile, aceea era, firește, cea care deținea, comparativ, toate calitățile. Iar dacă se-ntâmpla ca în anumite circumstanțe să mă aflu printre persoane mai în vârstă decât mine, chiar dacă diferența era una nesemnificativă, în mod sigur eu eram cea mai frumoasă și cea mai deșteaptă pentru singurul motiv că eram „cea mică”. Și, întotdeauna în astfel de împrejurări, mi se părea că sunt în centrul atenției, că toată lumea se învârte în jurul meu. Păi, nu așa se întâmpla cu fata cea mică a împăratului din povești?

Fără îndoială, poveștile nemuritoare rămân și astăzi minunate, nu am motiv să contest asta. Dimpotrivă, voi iubi mereu generozitatea care răzbate din ele. Iar acum, după atâția ani, încerc să desțelenesc misterul nedumeririi mele din copilărie. Un rege vorbind la radio era ultimul lucru la care m-aș fi așteptat. Emisiunile radiofonice erau, potrivit logicii mele, incompatibile cu postura de rege. Nu știam cuvântul și cu atât mai puțin ce semnifică el, dar cred că priveam ca pe un sacrilegiu alăturarea unui rege de un microfon. Nu a unui rege anume, ci a oricărui rege, a personajului din povești. Era ca și cum s-ar fi comis o crimă de lezmajestate.

Azi nu mai știu cum a început povestea. Nu mai știu cum am reușit să captez unda aceea interzisă. N-am făcut-o cu intenție, dar s-a-ntâmplat ca într-o zi să aud și să ascult pe o frecvență o persoană care vorbea în limba mea și care se prezenta drept rege. Sau era prezentat ca fiind regele României. Nu știam de unde apăruse acest rege cu vocea lui. Ce aflasem

odată, la școală, de la un profesor care ne relatase întâmplarea ca pe un fapt divers, era că, atunci când incredibilii noștri conducători preluaseră puterea spre a ocroti poporul și a-i construi viitorul luminos într-o țară care le datora numai lor, desigur, întreaga înflorire, îi ceruseră regelui să plece și să lase poporul în pace. Și, ca să-l convingă, îi umpluseră un ditamai trenul cu bogății de neimaginat, numai și numai spre a scăpa țara de un astfel de conducător. Evident, nu se osteniseră să întrebe și țara dacă asta era dorința ei. Nu se-mpiedicau, nici pe departe, de amănunte ne semnificative.

Reținusem povestea asta, dar nu fusesem niciodată preocupată de adevărul ei. Nu eram, în general, preocupată de adevărul lor, al prigonitorilor. Pe care nici prin cap nu-mi trecea să-i contest. Nici pe ei, nici adevărurile pe care le clamau. Mă născusem cu adevărurile acestea, mutilate, și, iată, creșteam cu ele. Iar pentru copilul de atunci, întâmplarea cu alungarea regelui era la fel de îndepărtată în timp precum erau basmele pe care le iubeam atât de mult. Un rege, acolo, care plecase și ne lăsase pe noi liniștiți, să ne vedem de ale noastre. N-aveam cum să nu cred ce aflasem la școală. Că doar cu asta, cu lămurirea noastră, se ocupau cei ce ne desenau viețile și destinele fără să ne-ntrebe și pe noi dacă arhitectura ne convenea. Nu, nu ne-ntrebau. Numai că, în lipsa datelor care să permită fie și o firavă comparație a ceea ce trăiam, pe mulți dintre noi ne-ar fi întrebat degeaba. Pe mine, cel puțin, în zadar m-ar fi întrebat. Nu făceam parte dintre cei dispuși să le dea planurile peste cap. Nu aveam nici vârsta potrivită pentru asta și nici motivele nu știam să le caut. Cu atât mai puțin să le descopăr. Copilul cu sufletul împăcat, îndopat și înșesat cu doctrina și cu lozincile vremii, se pomenise, din nou, mândru peste poate de bravii lui conducători. Care, iată, înfăptuiseră un alt act de dreptate. Printre multe altele, era de la sine înțeles. Asta pentru că, fără să știu exact cum, lucrurile se răsuciseră, cumva, în mintea mea. În loc să simt revoltă la gândul că regele despre care mi se pomenea plecase cu bogățiile țării, mă rog, cu o parte dintre ele, eu mă umflam în pene de dragul onorantului gest. Erau lucrurile regelui în vagoanele cu pricina? Erau! I se cuveneau? Firește! Pentru mine era și simplu, și clar. Ca lumina zilei. Așa era drept să fie. Și, iată, acum a venit vremea să mă întreb cât din „vina” de a nu fi simțit niciun fel de revoltă în fața așa-zisului furt al bogățiilor se datorează firii mele idealist-justițiere și cât a fost consecința tonului neutru al profesorului meu povestitor care, în focul istorisirii, cuprins, de bună seamă, de vârtejul indignării, al dezaprobării și al revoltei, pesemne că uitase să le și manifeste, concret, în fața noastră. Ratând, astfel, și direcția, și ținta. Cine l-ar fi putut acuza? Că doar uitarea e, și ea, cum altfel?, scrisă-n legile-omenești...

Mândră, împăcată și doldora de certitudini cum eram, pesemne că numai curiozitatea de cea mai banală și comună sorginte mă împinsese să ascult vocea aceea ciudată de la radio. O voce de rege. Altfel, am continuat să rămân destul de indiferentă, fără sentimente și fără resentimente. Deoarece, pentru mine, glasul acela de pe unde, căruia nu-i puteam atașa

vreun chip, nu prezenta nici interes prea mare, nici vreun pericol de neevitat sau de neînvins. Din două motive: o dată fiindcă persoana se afla prea departe, pe undeva, hăt, în lumea asta mare; a doua oară fiindcă era tare bătrân, cred că aflasem că avea în jur de cincizeci de ani, nu știam câți peste sau câți în minus, dar, ce mai conta? Și dacă ar fi avut mai puțini ani, mie tot bătrân mi s-ar fi părut. Că așa erau regii, oameni în vârstă. Oricum, nu am înțeles multă vreme despre ce vorbea regele nostru pe frecvențele ascultate clandestin. Adică înțelegeam cuvintele, dar nu pricepeam sensul. Plină de convingerile mele de nestrămutat atâta amar de vreme și lipsită de cunoașterea adevăratei istorii, nici măcar nu aflasem că programul acela de radio era interzis, că nu aveai voie să-l asculți. Nici n-aș fi înțeles de ce trebuia să fie interzis. De aceea a fost nevoie, fără îndoială, de multă subtilitate pentru a reuși să convingi un copil că nu poate să facă un lucru care lui i se părea total inofensiv. Era musai să-i aduci argumente credibile și să nu-l dezamăgești.

Îmi mai amintesc că tatăl meu nu a vorbit de rău persoana aceea care se numea rege. Rege al României, nu oricare. Iar mie mi se părea ciudat doar faptul că, uite, exista un rege care lipsea din cărțile cu povești. Citisem multe, în mod sigur el nu apărea. Că lipsea și din cărțile mele de istorie, n-am mai observat. Nimeni nu-mi vorbise despre vitejia și despre măreția lui. Confiscate, și una, și alta, în felul în care i se confiscase tot. Iar de povestit, tatăl meu mi-a povestit foarte puțin despre el și nu-mi mai aduc aminte ce. Poate că nici el nu prea știa, avea doar opt ani atunci când regele fusese izgonit din țară. Prea puțini pentru amintiri. Iar la școală, bănuiesc, nici el nu învățase despre suveran. Aidoma mie și generației mele, tatăl meu și generația lui, precum și alte generații care au urmat nu primiseră informații decât despre regi din vechime și despre alți domnitori care trăiseră cu veacuri în urmă. Presupun că nici manualul lui de istorie nu pomenea și nu vorbea de bine decât despre suveranii care se pierdeau în negura vremurilor suficient de mult și îndeajuns de sigur încât să nu prezinte nici cel mai neînsemnat pericol pentru diriguitorii timpurilor noi pe care toți le trăiam plenar. Să nu le amenințe, în nici un fel, poziția. Dar, se vedea treaba, nici tatăl meu nu avea nimic de împărțit cu regele exilat, fiindcă vocea și atitudinea paternă nu exprima nici supărare, nici furie. Nu-mi amintesc ca tatăl meu să fi vorbit atunci despre proprietarul acelei voci necunoscute, exclusiv radiofonică, ca despre un dușman. Știu foarte limpede că n-am detectat nici un fel de înverșunare și nici măcar o dojană în glasul lui. Mi-a spus numai, fără să-mi solicite asta cu cine știe ce autoritate - deși, în general, era deosebit de autoritar -, că pot să ascult postul de radio la care auzeam vocea regelui uneori, interdicția fiind numai aceea de a nu comenta cu alte persoane ceea ce aud. Iar eu nu știu nici azi dacă indicația venea de sus sau chiar de la părintele meu care o fi găsit, în felul acesta, o cale să mă ocrotească. Pericolul, de altfel, nici nu prea exista. Neînțelegând mare lucru din ceea ce

îmi transmitea vocea regală, uitam curând de nevinovatele activități clandestine și de regele fără chip, învăluit în mister.

Drumul de atunci, când pentru mine regele nu era decât o voce a unui bătrân pierdut în lumea ce-mi părea fără hotar, și până azi, când, oricum, lumea mi se pare mult mai mică și nici hotarele nu-mi mai par de neatins, până azi când regele pe nedrept surghinuit, regele țării mele și al meu este, în ce mă privește, una dintre cele mai credibile și mai fascinante personalități ale lumii noastre, un reper autentic într-un spațiu aproape lipsit de repere, a fost lung. Și, fără puțință de tăgadă, convingerea mea de azi se datorează și poveștilor de neuitat, cu adevărat nemuritoare, care mi-au fascinat anii copilăriei și care mă făceau să-i iubesc sincer pe bătrânii aceia inofensivi care se numeau regi sau împărați. Împovărați, în postura de tați, de o sumedenie de probleme, așa cum erau toți oamenii de rând. Se chinuiau, și ei, sărmanii, să scape de două dintre pietrele din casă. Pentru a treia, cea mai mică, știm toți, lucrurile erau aranjate, în general, aproape de la începutul basmului. Și, poate, în aceeași măsură sau chiar într-o proporție mai mare, sentimentele și atitudinea de azi față de suveranul alungat atâta amar de vreme se datorează cuvintelor și atitudinii tatălui meu care nu avea, în îndepărtata mea copilărie, nici un război personal de dus cu regele nostru pribeag și urgisit. Un rege care, într-un mod de-a dreptul bizar și descumpănitor, vorbea la radio. Cu speranțe și cu năzuințe pentru țara de care nu-l despărteau, de fapt, nici foarte multe mări, nici foarte multe țări. Doar lacătele care o ferecaseră și zăbrelele care o împrejmuiseră.

Fragment revizuit din volumul memorialistic *Între perfectul simplu și perfectul compus*, editura ELiteratura, București, 2013

AURELIA RÎNJEA

Îngerii albaștri

Atât de mult am ocolit să scriu în vreme de pandemie despre acest subiect, despre stările prin care trec oamenii... Voiam ca acolo, în subconștient să nu rămână scrisă pagina aceasta. Luptam cu mine să-i văd optimiști și sănătoși.

Nu vreau să mă gândesc de unde aș fi putut lua virusul... nu mă vedeam cu nimeni, nimeni nu venea la mine... Trăiam o singurătate profundă și nemărginită.

Totul a început într-o zi, când apa devenise amară... o umbră de amar, apoi tot mai amar. Îmi făcusem programare pentru vaccinul Pfizer, pe strada mea, la o fostă unitate militară. Cu două săptămâni înșă, înainte de data programării, gâtul a început să mă usture, astfel că am încercat să iau tot felul

de pastile naturiste, dar înrăutățindu-se am trecut pe antibiotic. Usturimea mi-a fost luată cu mâna, dar aveam temperatură, care nu ceda noaptea decât la fiola de algocalmin. În una din seri, văzând că nu e de joacă, am sunat la salvare. Au venit doi oameni frumoși, o femeie și un bărbat. Le-am spus că tare frumos mi-a vorbit cu mine doamna de la 112, care de fapt, era chiar soția celui care venise. M-au evaluat, mi-au făcut electrocardiograma, apoi testul covid, care a ieșit pozitiv, cu nr. 1863, din 26 aprilie 2021. Am semnat că nu vreau să merg la spital. Au spus că automat e anunțat DSP-ul și că va trebui să stau izolată în casă. Am fost de acord, fiind convinsă că o să reușesc. A doua zi deja sora mea mi-a adus alimentele ce a crezut că îmi sunt necesare pentru o perioadă de 14 zile. Totul era ambalat, mi le-a lăsat pe hol... Dar cine era în stare nu să le desfacă și să le mute din loc? După eforturi mari, am pus în frigider ce era obligatoriu de pus acolo, iar restul le-am mișcat doar cât să nu te ciocnești de ele: sucuri, apă, etc.

A doua zi m-au sunat cei de la DSP să-mi spună că trebuie să stau izolată și să mă întrebe cu cine am avut contact... adică cu nimeni. Oboseala se accentua. M-a sunat doctorița de familie, i-am spus ce medicamente am luat și că nu pot stăpâni temperatura. A zis că îmi va trimite pe WhatsApp o rețetă... pe care târziu am descoperit-o, pentru că venea de la un număr privat, probabil al asistentei sale. Când am descoperit rețeta, am direcționat-o la Târgoviște și seara, la ora 20, sora mea cu o prietenă plecau spre mine cu medicamentele. Temperatura creștea. Iulia, fiica mea, medic radiolog, m-a sunat și m-a întrebat cât este temperatura – era 38.9. A zis să sun urgent la salvare. Revine cu un telefon să mă întrebe dacă am sunat, dar eu i-am spus că încă nu am reușit să mă îmbrac. O geantă era pregătită cu două luni înainte. Știam de la sora și cumnatul meu care trecuseră și ei prin asta, că atunci când ți-e rău nu-ți poți face bagajele, nici nu poți gândi. Deasupra, pe o foaie de hârtie, scria ce nu aveam acolo: cană și medicamentele.

Spun sorei să se întoarcă la Târgoviște că sun la salvare. Erau deja la jumătatea drumului. Sun la 112, îi spun despre ce este vorba și doamna de acolo, alta decât cea de data trecută, mă ceartă că nu am luat rețeta de la doctorița de familie. Cu vocea sfârșită i-am spus că nu am avut când... Nu și-a schimbat tonul. Reușisem să mă îmbrac și acum așteptam cu geanta la ușă. Au venit, au văzut cum mă simt și m-au ajutat să merg la ambulanță. Acolo, eu am stat pe un scaun, iar cei doi în față, în cabina șoferului. Până la Spitalul Județean parcă a trecut o sută de ani. În mașină era o mare căldură care nu mă ajuta să respir, iar mașina trăncănea infernal în comparație cu căruța bunicului, care acum 50 de ani era mai silențioasă față de asta. Nici pic de suspensie, toate oasele ți se ciocneau... Am zis: mașinile lui Arafat...

Am ajuns la Județean. M-au dus undeva, într-un loc pe care îl numeau ambulatoriu, unde te preluau, îți luau datele, îți făceau analizele, te puneau să ții o placă în fața pieptului, probabil să-ți facă o radiografie și mi-au pus branulă la mâna dreaptă. De fapt, acolo era un hol, iar lateral saloane mici. În unele erau persoane, în altele nu. Într-o cameră se auzeau câțiva puradei

rommi, cu mama lor. Era destul de frig, noroc că am fost bine îmbrăcată. La un moment dat, nu știu ce mișcare greșită am făcut și mi s-a desprins branula. Nu durea, doar imaginea celor două fire și sângele care curgea amețitor, urmând să fie nevoie să se schimbe așternutul de pe pat, mi-a rămas întipărită în minte. Aveam la mine doar sticluța de apă, dar era amară. Un suc de fructe, măcar o gură, ar fi fost miraculos, dar cine s-a gândit să ia de acasă? De gardă era doctorița Bădilică. Nu am văzut-o. Trebuia să merg la București, că aveam complicații: astm, alergii... Mi-au propus să fiu repartizată la spitalul CFR sau la Movila. Am semnat că refuz și merg acolo. Aștept mașina de la Colentina. fiica mea știind ce complicații pneumologice aveam. Nu știam că ea cu familia ei erau în Grecia... Nu-i întreb niciodată unde se duc, decât dacă îmi spun ei.

A doua zi, pe la ora nouă, a venit ambulanța de la București. M-au instalat pe un pat cu perna ridicată și i-am rugat să am aer, ventilație, mai ales că mergeam cu spatele și eu aveam rău de mașină. Doamna mi-a zis: sunt lângă dvs. dormiți, dacă puteți, că veți avea o zi lungă... Am întrebat-o: de ce? – pentru că veți merge în diverse blocuri pentru investigații. Am sosit. Eram în 30 aprilie 2021. Medicină internă II, Pavilionul B, zona roșie. M-au urcat cu căruțul de la salvare la etajul doi, în salonul 4. Acolo mai erau două femei. Patul meu era lângă ușă, cum intri în stânga. O infirmieră drăguță, inimoasă și amabilă, M.C. m-a ajutat să mă dezbrac, mi-a pus lucrurile, unele într-un dulap vertical, celelalte în cel mic de lângă pat. Au venit imediat și mi-au luat analizele, fără să mă deplasez. În salon o doamnă era mai bine; a doua zi la ora 7 dimineața deja urma să plece acasă. Cealaltă, Joițica, o doamnă din Bacău, cu probleme pneumologice grave, respira permanent prin mască. Era într-o stare destul de gravă.

Salonul era bleu, patul, lenjeria bleu, iar personalul, în costumele acelea cu alb și bleu, foșnitoare, parcă erau niște îngeri. O armată de îngeri.

Au venit niște tineri, pe care i-am comparat cu niște cosmonauți. S-au uitat la fața mea și mi-au croit o mască, una ca de război, una ca de câine... nu puteam respira prin ea, era mică... I-am spus Iuliei că nu pot respira prin ea, nu că nu vreau, ci efectiv nu pot... ea mi-a răspuns: - ce, vrei să mori? Trebuie să respiri prin ea! Când ești bolnav, faci altfel de conexiuni în gândire sau nu poți gândi de loc. Eram îngrozită atunci la gândul să nu mă sedez ca să respir prin ea... când de fapt eu nu reușeam să respir prin ea de loc... plus că nu știam cum să mă eliberez de ea, în cazul în care s-ar fi oprit fluxul de oxigen. Oare ceilalți se întrebaseră așa ceva sau eu eram exagerată? Aveau trei variante de oxigen, unul rece la temperatură cu flux mare, 10 litri / min., unul cald și cel cu mască. Doctorul care a venit de gardă în seara aceea, mi-a zis să port noaptea masca, care trebuie să fie etanșă. Pentru asta mă strângea cu niște șuruburi, care sunt convinsă îmi lăsa urme pe față. L-am implorat să mă lase să respir prin una din celelalte alternative și a trimis asistenta să semnez pe propria răspundere că nu vreau varianta lui...

Am cedat.. am stat cu chinul acela de mască, asistenta uitându-se urât la mine că m-am răzgândit. A doua zi, a venit un medic normal, zic eu, mi-a schimbat masca cu una de mărime incomparabilă cu prima, mult mai spațioasă și l-am rugat să-mi arate, în mod excepțional, cum mă pot elibera de ea. M-a înțeles și mi-a arătat. Doctorul Ioanu. Din acel moment lucrurile s-au schimbat. Îmi spunea câte ore trebuie să stau cu ea, dar îl rugam doar să nu uite asistenta să vină să mă elibereze... Deja intrasem pe tratament, perfuzii... Când am auzit remdesivir... am zis: merg tot pe schema clasică, nu una personalizată... apoi dexametazonă, clexan de două ori pe zi contra coagulării, care îmi făcusem și eu singură acasă la recomandarea Iuliei și vitamina C. Făceam și eu comentarii în gând, de om panicat atunci, nefiind în specialitate.

M-au dus de două ori la tomograf, la interval de câteva zile, cu căruciorul. Atunci am văzut cât de mare e spitalul, câte blocuri medicale avea. Radiologia era undeva la parter. Am intrat în sală. De-o parte tomograful, de-o parte un geam și dincolo, un înger de fată, care îmi făcea cu mâna! Sunt Mădălina, prietena Iuliei, să vă dea Iulia numărul meu de telefon și mă sunați când aveți nevoie de ceva! I-am spus: te iubesc! Era tânără și frumoasă, un înger, pentru ca mai apoi să află că Iulia îi era o foarte bună prietenă, Mădălina o considera pe fiica mea precum o soră.

Atât de mult m-am bucurat! Iulia e un om integru, dar mereu m-am gândit dacă are și ea pe cineva apropiat, o prietenă... Acum am respirat ușurată. Avea o prietenă și încă una minunată. Am binecuvântat prietenia lor și i-am spus că o voi considera sora mai mică a Iuliei. S-a bucurat!

Eu nu știam, Iulia cu familia ei încă erau în Grecia. De acolo ne dirijau. Mădălina mi-a trimis printr-un prieten sau coleg de serviciu, care avea acces în zonă, tot ce aveam nevoie: sucuri, apă, eutyroxul pe care, din cauza stării de rău, l-am întrerupt; de fapt uitasem cu totul de el. Mi-au adus și o agendă... să am pe ce să scriu dacă vreau.

Doctorii erau mereu alții. M-au trecut pe oxigenul cald și i-am rugat ziua să stau cu mască și noaptea cu cel cald, numai că acesta, noaptea, la interval cam de 4 ore, când se termina apa din instalație, devenea sloi. Trebuia să suni la un nr. de telefon, undeva de unde eram monitorizați video permanent cu valorile oxigenului non stop, apoi cineva trebuia să se îmbrace în costumația izolatoare și să intre în zonă, cam în 15-20 min.

A doua zi o asistentă mi-a propus să schimb eu apa... nu eram prea încrezătoare că nu aveam forță nici să mă mișc, dar să împing furtunașele acelea să intre în următoarea sticlă.

Mi-am luat inima în dinți și din acel moment totul a devenit coerent și cu sens. Îmi dădeau sticle câte îmi trebuia pentru toată noaptea, le păzeam, nu mai deranjam pe nimeni, iar ziua purtam masca aceea normală, prin care de fapt se respira mai bine, numai să nu ai vreun ghinion. Dar nu-mi mai era frică. Acum știam cum să mă eliberez, deși cred că ar fi trebuit să ți se spună

de la început, ca să stai liniștit. Oare alții s-or fi întrebat asta? Cred că nu... așa că eu eram excepția de la regulă.

Mi-au băgat în perfuzii nu știu ce medicament pe bază de cortizon care mi-a dat glicemia peste cap (400)... apoi mi-au făcut insulină până în ziua plecării. Într-o seară, tensiunea a fost așa de mică că mi-au pus perfuzie cu NaCl, deși tensiunea mea obișnuită era în jur de 13.

Mergeam greu până la baie, oboseam. Narinele, firele acelea prin care respirai oxigen, le purtai continuu, ca și conexiunea la pulsoximetru.

După câteva zile, am avut puterea să mă uit în oglinda de la baie. Am fost îngrozită. De fapt nu m-am recunoscut. Eram transfigurată... Nu că nu arătam bine, dar eram altă persoană cu chipul traumatizat, cu privirea rătăcită. Mai bine arăta mama la 80 de ani... Pe monitoarele lor, vedeau dacă te decuplezi din greșeală de la pulsoximetru.

Într-o zi, a venit o altă doamnă în salon, Zavera Constanța, din Alexandria. Ea nu avea însă nevoie de oxigen. Mergea fără narine, având oxigenarea bună. Inițial mi-era rău, încât nici nu vorbeam cu dumneaei, apoi când mi-am revenit, vorbeam. Dânsa ne ajuta cu câte ceva, apă sau un telefon dat la centru lor de comandă, că putea să se deplaseze.

Într-o noapte, d-na Joița a sunat la centru, că are probleme cu masca. Noi nu știam ce să facem. Până au venit (5 minute) era deja inconștientă. O echipă de medici a sosit rapid lângă ea. Toată noaptea au păzit-o, transfuzii, au făcut investigații. Și-a revenit, a început să vorbească, dar situația ei era grav generalizată cu mai mult timp înainte. În cele din urmă au mutat-o într-un alt salon, s-o monitorizeze mai bine sau mai aproape de centrul de comandă.

Îngerii intrau pe serii. O armată de îngeri. La ora 5 intrau în salon infirmierele, la 6 veneau asistentele care îți luau analizele zilnic.

Tratamentul ți-l făceau de 3 ori pe zi: dimineața, prânz și seara.

La 8, 14, 16 venea masa, care era dietetică, fără sare, în casolete, cam fără gust, dar ce importanță mai avea. Era mâncare gătită, mereu cu puțină carne. Porții cântărite, suficiente și bune.

Seara, la ora 23, mai era un tur al infirmierelor. Medicul de gardă venea și dimineața și seara, iar în tipul zilei medici sau rezidenți, asistente, kinetoterapeuți, te întreba cum te simți, îți luau tensiunea, verificau oxigenul.

La 3 zile medicii și personalul erau mereu alții. Îți recunoșteai doar după voce... Greu ajungeai să le vezi culoarea ochilor. La una din asistente, Georgiana, ochii păreau verzi! Mi-a confirmat că așa erau. Privirea le era adâncă... toți erau tineri, îngeri foșnitori cu aripi de lumină. Se străduiau să ne încurajeze, ne întreba cum ne simțim de fiecare dată și ne spuneau: greul a trecut!

Într-o dimineață am rugat o asistentă sau infirmieră să-mi dea o foarfecă, dacă are, să tai ceva la o bluză cu care mă schimbam, pe care o simțeam prea strânsă pe gât, din cauza lipsei de oxigen. A zâmbit, și mi-a

zis: știți, mă cheamă Mariana Croitorul!!! (M.C.) Era chiar cea care mă ajutase să mă dezbrac când am venit în salon. Așa că minunea de croitoareș, m-a făcut să zâmbesc. Avea o voce zglobie și ne încuraja mereu că totul va fi bine.

La început în salon era foarte cald, sufocant de cald, de parcă s-ar fi dereglat ceva d. p. d. v. termic. Noaptea stăteam cu geamul deschis. Doi guguștiuci aveau cuibul deasupra ferestrei, care era din termopan, foarte mare și cu posibilitate de a realiza umbră. Pentru prima dată aici, vedeam dimineața cerul... La mine la Ploiești, am apartamentul orientat spre nord și nu văd niciodată cum cerul se trezește dimineața.

Se zice că atunci când în jur sunt îngeri, ai un semn, un fulg. Nu pot înțelege cum doi fulgi mari, albi, rotunjiți, cât jumătate de porumbel, pluteau în aer când zburau guguștiucii, în lumina dimineții, care acolo era stranie, de la roz la mov-violet, iar în sticla suspendată a aparatului cu oxigen cald, se contura imaginea unui înger pe care l-am fotografiat...

Se lăsase frig. Noaptea am cerut un pled. Mi-au dat unul cu roșu. Mi-a fost bine cu el. Am înțeles că urma să plouă și M.C se bucura: lăsați să plouă că avem și noi nevoie, avem grădini. Locuia undeva aproape de București.

Am știut când a fost Învierea doar pentru că ne-au adus Paște, iar de Izvorul Tămăduirii, când ne-a adus aghiazmă. Pierdusem șirul zilelor.

Într-o zi, de fapt două la rând, pe la ora 10, a venit la mine un medic tânăr, m-a ajutat să merg fără oxigen, măsurându-mi saturația de oxigen. Mergeam cu atenție pentru că oboseala era rapidă, cu grijă să nu cad. A măsurat procentul de oxigen la efort și mi-a explicat ce înseamnă să respiri corect și că de fapt pericolul este când uiți să respiri, că atunci intrai în hipoxie.

M-au încurajat că totul merge spre bine; înțelesesem ce trebuie să fac, cum să respir acasă, dar nu mă descurcam totuși, oboseam mult prea repede. Ultimele zile am stat cu oxigenul rece, dar cu un flux de 1 litru / min, care era de fapt slab, mai mult psihologic te ajută. Dar m-am descurcat.

Apoi m-au anunțat că peste două zile, vineri, îmi vor face ieșirea din spital, chiar dacă ar mai fi trebuit să stau o săptămână, dar spitalul urma să fie împărțit în două zone: zona roșie și zonă verde. Se făceau schimbări, plus că nu era indicat nici să stai prea mult acolo, pentru că nu știi ce microbi mai poți lua.

La plecare cine credeți că m-a dus cu căruciorul la salvare? - MC. I-am spus: o să scriu despre tine! M-a privit cu altă față, mirată și mi-a zis: acum spuneți că scrieți? Fiica mea scrie SF, dar nu a publicat încă. Am pus-o să-și scrie numărul în telefonul meu și l-a salvat. O voi suna să vorbesc cu ea după ce mă refac un pic. Mi-ar face mare plăcere să pun o cărămidă la zidirea unui viitor scriitor!

M-au instalat în ambulanță. Medicul care a venit cu ieșirea din spital, același cu unul din cei care veneau în salon, mi-a spus: Multă sănătate

doamna Rînjea! Totul va fi bine! I-am mulțumit și i-am urat tot binele din lume!

M-au însoțit șoferul și o asistentă, tot foarte frumoasă. I-am rugat să-mi lase ventilația să meargă. Eu am stat în mașină pe un scaun pe care mi l-au rotit să merg cu fața, ei în cabina ambulanței, de unde vorbeau cu mine printr-un gemuleț. Afară era o primăvară frumoasă, frunzele mari... nu-mi venea să cred, când a înverzit totul, dar aglomerația era foarte mare în București. La un moment dat am amețit și de atunci am mers cu ochii închiși. Scaunul era vertical, prea vertical și mă ținea încordată într-o poziție ce nu-mi era de loc comodă ca să respir firesc. Bineînțeles zdruncinăturile lui Arafat au fost la înălțime. I-am rugat să-mi dea apă. Au oprit, mi-au dat apa pe care o aveam în geantă, dar îmi scăpase din vedere să o iau cu mine. I-am rugat să lase și scaunul mai pe spate... au văzut că mi-e rău și au mărit ventilația. Am continuat drumul cu ochii închiși. Broboane de transpirație îmi lunecau pe frunte. La un moment dat i-am auzit: suntem la Podul Înalt, pe care parte e blocul? Le-am indicat. După un timp, au oprit: am ajuns! Eu am zis: dar de ce nu recunosc nimic... nu e aici blocul meu... Am citit pe blocul care se vedea lateral: cabinet medical Zincă Simona Liliana, care era la scara alăturată... dar tot nu recunoșteam, având în vedere că eu priveam printr-un gemuleț de 50 cm / 40 cm de pe partea opusă și îmi era în continuare rău. La un moment dat zăresc logia apartamentului meu, izolată cu galben. Le-am spus: acolo, acolo, e apartamentul meu! M-au întrebat dacă e cineva acasă. Le-am spus că nu, dar că îi rog frumos să mă aștepte să scot la intrare ce era în căsuța poștală, având în vedere că nu mai puteam coborî un timp din bloc. Am luat plicurile, m-am rezemat de perete 20 secunde să mă refac, apoi am început să-mi adun puterile să pot urca la etajul 1. Nu mai aveam putere în picioare. Cu forța mușchilor mâinilor, mă agățam de balustradă și trăgeam de mine să înaintez... parcă eram un câine ce disperat trebuia să urce într-un copac. Am ajuns, am descuiat ușa și direcția fulger a fost sufrageria, unde să stau pe canapea. Au mai stat cu mine cam 3 minute să vadă că pot să respir, mi-au dat ieșirea din spital și au plecat. Le-am mulțumit!

Eu, la afecțiunea mea, cu astm, aveam nevoie de temperatură mare în cameră. În apartament, era sloi, nu știam ce să fac mai repede: să pun în priză caloriferul electric, să mă învelesc cu ceva înainte de a face vreo criză cu frison, de la astm.

După ce am încuiat ușa, direcția a fost dormitorul; am băgat repede caloriferul în priză, dar nu avea cum să facă instantaneu cald. M-am întins pe pat și m-am acoperit cu pilota, care era blândă, acolo unde îmi fusese rău... Filmul parcă se derula din nou. Mi-am acoperit nasul să respir prin ea, aer mai cald și în 15 minute am început să respir normal. Am stat așa, îmbrăcată, acolo, până m-am încălzit. Dormitorul era așa cum îl lăsasem în noaptea aceea copleșită de neputință. Copiii din tablouri mă priveau și ei cu compasiune. Am sunat-o pe Iulia să-i spun că am sosit, apoi am sunat o familie de prieteni, pe care i-am rugat să vină să mă ajute. Eram atât de slăbită

că nu m-am putut schimba de haine până la venirea lor. Mi-au cumpărat în drum spre mine ceva de mâncare, ce îi rugasem eu. M-au ajutat. Era vineri, 14 mai 2021. Pe la ora 16 a venit Iulia, mi-a adus de mâncare și un glucometru pentru monitorizat glicemia (culmea ar fi fost să fie necesar să-mi fac în continuare insulină). A doua zi a venit sora mea care mergea la Slănic să facă parastas mamei și mi-a adus mâncare gătită și tot ce le-am spus eu că îmi este necesar. Am rugat-o de la Slănic să-mi aducă o crenguță din liliacul meu alb, plantat de mine acolo... și mi-a adus. Tare frumos era! Mi-a adus și narcise!

Acum sunt în recuperare. Abia merg din cameră în cameră. Obosesc. Uneori saturația este mică, 85. Nu-ți dai seama decât dacă o măsoară, dar am băgat de seamă că respirând corect și profund, crește până la 90 maxim 91.

Încă nu am relaționat (telefon, facebook) cu alții, nu aveam nici puterea, nici starea, mai ales că o tuse se declanșa când încercam să vorbesc. Ies pe balcon și respir. Totul parcă s-a resetat în mine. Trebuie să gândesc altfel, să mă gândesc bine la priorități și să înțeleg că nu mai pot face d.p.d.v. fizic ce făceam odată, să merg când îmi voi reveni la controale medicale... reumatologie, pneumologie, eventual diabet.

Afară a înflorit salcâmul. De fiecare dată făceam gogoși ca în copilărie. O să rog pe prietenii mei să-mi aducă 15 flori, să le congelez, ca să continui obiceiul când îmi voi reveni.

Noaptea însă mă trezesc, ca la spital, între ora 3 sau 4. Îngerii aceia albaștri sunt încă lângă mine, întinzându-mi o mână, așa cum făceau noapte de noapte, zi de zi. Oameni de calitate, profesionalism, echipe de medici, dar ce m-a impresionat foarte mult a fost faptul că majoritatea sunt tineri. Doamne, ce tineri frumoși și demni avem!

Acum gândurile mele se îndreaptă spre ei, într-o binecuvântare, în care îl rog pe Dumnezeu să aibă grijă de ei, să poată fi în continuare mâna Lui dreaptă, în ajutorarea oamenilor!

GEORGE DIMITRIU

Explorând Delta Dunării (I)

Copacul cu... cormorani

În cea de-a treia zi de Paști a anului 2023 am pornit dis-de-dimineată împreună cu fiul meu cel mare, Ștefan, spre Dunavățu de Jos. Ajunși pe la prânz la pensiune, am fost întâmpinați de arbori gătiți cu superbe magnolii alb-movii, ornate-n interior cu sute de puncte. Pe-un perete trona o imensă planșă care prezenta peștii din apele României alături de una referitoare la

păsările migratoare, de ample hărți ale Deltei, și de-un tablou-caricatură ce înfățișa oameni politici. La loc de cinste se hodinea, înfipt într-un panou lemnos, un cap de pește cu gura deschisă - se voia hidos însă era cam știrb! Din restaurant se putea admira un pitoresc canal, vecin cu pensiunea, canal pe care se odihneau câteva bărci.

Începuserăm dejunul cu borș de pește, servit ca la Letea: zeama și cartofii în boluri iar peștele, fiert, îmbrăcat în legume, ne îmbia de pe-un platou. Am continuat cu o saramură de crap cu mămăligă minunat așezată într-o farfurie încăpătoare, farfurie-n care locuia și un recipient cu supliment de zeamă. Nea Florin, barcagiul, și-a făcut apariția înainte să terminăm de mâncat. Fața roșie, de lipovean, n-avea pilozități; avea în schimb buze subțiri, nas consistent, și fusese plantată pe-un trup solid. L-am citit imediat:

– Aduceți un păhărel să vă torn niște pălincă ardelenască de prune.

Vine cu un pahar pentru vin, îl umplu pe jumate, însă băutura n-apucă să se hodinească.

– Încă unul?

– E bună! declară în timp ce-mi întinde paharul gol.

Îi fac plinul, stabilim planul de bătaie, însă ochii, câprui, cercetători, i se lipiseră de sticla de un litru plină cu lichid galben ca Soarele.

– Mai pun unu’?

– Nu, tre’ să conduc barca!

Am coborât scările pietruite spre terasa cu piscină care avea atașat un mic debarcader și am urcat într-o șalupă. Doar noi.

Călătoria a început pe Canalul Satului, sub privirile mirate ale unei berze semețe care însă nu s-a sinchisit de noi. Străjuit de arbori, de debarcaderele pensiunilor și de ambarcațiuni, canalul găzduia și două bănci așezate pe-o platformă, la umbra unui copac. În scurt timp am ieșit în Lacul Barcaz care se lăuda cu o insulă de stuf și cu câteva rațe. Cerul se lăsase dominat de nori mari, albi. Prin intermediul unui canal de legătură străbătut de-o apă muștar, mată, încadrată de arbori ce formau parcă o boltă, am ajuns în Lipoveni. O puternică senzație de junglă îți transmitea acel canal în care copaci pletoși, vernil, furau din luciul apei ca muștarul. Lăstăriș aparent timid mușca hotărât din canal când dintr-o parte când din alta, de-ți era imposibil să vezi calea de urmat. Pe-alocuri câte-o salcie plângătoare ne făcea reverențe ori fire răzlețe de stuf se odihneau pe fața adolescentă a apei. S-adunau mai multe câteodată, luând țațos fața arborilor. Unele crengi se înclinau dându-și parcă mâna peste canal, ca într-un dans al dragostei. Altele, verzi-muștar sau de-un verde-crud, se reflectau alături de cerul alb-gri pătat uneori cu albastru lângă stuful maroniu ce străjuia apa îngustă, creând un peisaj ireal. Soarele, atunci când își făcea apariția, se folosea de arbori pentru a întuneca apa canalului, prin care barca se strecura unduindu-se.

Pătrunși pe Canalul Opt am constatat uimiți cum copacii, înclinați, își uneau crengile vernil pe deasupra apei, construind parcă un pod al mirilor. Atunci când ramurile s-au despărțit cerul s-a luminat și două lișițe și-au luat

rapid zborul zbatând aripile-n tandem, cu viteză. Mai încolo o lebădă traversa agale canalul însă la apariția noastră a început să formeze cu aripile V-uri tot mai largi, călcând apa în care-și desenase dăra.

Ne-am vărsat în Canalul Dunavăț, penetrat și el de lăstăriș și de stuf însă tatonat pe alocuri de stâlpi de electricitate. Cerul albastru, pătat cu nori, se oglindea leneș în canalul cu apă muștar. Am trecut pe lângă un hotel plutitor vecin cu o casă de vacanță păzită de doi câini, unul alb și unul negru - cum altfel?! Puțin mai în față, în dreptul superbului Complex Delta-Paradis, patru pui de găscă ce deprindeau înotul și-au dat examenul la trecerea noastră, scufundându-se instantaneu, cu rotiri peste cap. Complexul, străjuit de sălcii plângătoare și de-un ponton ce părea fără sfârșit, găzduia căsuțe acoperite cu stuf și o clădire impunătoare, cu acoperiș stufos ornat cu ferestre-pleoape. Canalul părea un bulevard acvatic! Din păcate, la capătul pontonului decorat cu șalupe sălășluiau un vapor și un hotel plutitor părăsite, aflate într-o avansată stare de degradare.

Ceva mai încolo canalul era străjuit de stuf pe-o parte și de arbori pe cealaltă - unii dintre ei își odihneau crengile pe luciul apei. Copacii au început să se rărească și să devină mai scunzi, ba chiar își făcuse apariția și unul ce părea uscat, fără frunze. Ba nu, avea frunze însă erau negre! Stai așa! Nu pot fi frunze, căci au cioc și coadă! Sunt cormorani negri, perfect camuflați! În zare, alți copaci purtători de cormorani. Mai mari, parcă! Ba nu, erau cuiburi! Cuiburi și cormorani! Zeci! Copacii ce străjuiau canalul aveau „rod bogat”! Ne-am apropiat și am trecut pe sub cuiburile mari acompaniați de chirăitul păsărilor. Câte-un pescăruș stătea înfipt pe vreo creangă, așteptând momentul prielnic pentru a fura ouă. Soarele lumina rotund, scăpându-și uneori câte-o rază, ca un laser, printre crengile pline de cuiburi. Pe malul celălalt, asaltat de stuf, un arbore singuratic, cu crengile argintii, mai mult despuiate însă pline de cuiburi și de cormorani negri, se reflecta creș în apa canalului. Din când în când câte-un ciripit melodios se suprapunea, ca un *voice over*, peste chirăitul cormoranilor din acel loc mirobolant. Pe fundal, un cer alb-albăstriu completa o paletă de culori de care nu te puteai pur și simplu desprinde. Până la urmă nea Florin a întors barca și am pornit domol spre altă destinație, însă sufletele noastre au rămas multă vreme acolo!

Fragment din volumul *Prin mirifica Europă*, aflat în pregătire.

***Destăinuire înaltă
(sau muza îmi transmite)***

„Când m-a chemat Dumnezeu
să-mi arate ce-și doresc unii oameni,
m-a întrebat:
„Știi ce nu cunosc eu?
La asemenea întrebare
am întrebat uluită:
„Doamne, dar ce nu ai putea Tu cunoaște?
Dumnezeu a răspuns:
„Dimensiunea mirării!”
Apoi a vociferat:
„Prin faptul că poetul (adică se referea la tine)
nu mi-a cerut ce cer majoritatea oamenilor,
decât tăria să poată scrie un timp anume...
Deci, când scrii,
poți să gândești...
Cât și până unde,
legat de sănătate,
de viață,
de iubire,
e greu de exprimat...
În fond și la urma urmei
ce și-ar putea dori cineva, ceva mai viabil
legat de sănătate?
Acesta este instinctul antic al omului modern,
ce amână ceasul judecății de apoi...”

toamna

Marianei Pândaru
ce nori amărui
prășește toamna
ce rugină de
ulucă în
pleoapa pe ducă
cu talpa muiată
în foșnet de cer
lași în stele
surcele
din coaja de ieri...

rădăcini

am vrut să mă
înalț peste
rădăcinile mele

eram mireasmă
de trup ce se
ridică la stele

o adiere de măr
mă-ntoarce la loc
acum aștept
următorul soroc...

mânzul

am căzut cu
mânzul sorții ca
un ghemotoc,
acum oasele
mă dor și
mânzocu-i șchiop

caută mierla prin
livezi dâra mea
de sfânt
hei, sunt floare
în lumină, mâine
nu mai sunt...

drumul

mergi
în calea ta și îți spui
că e cel mai
drept drum

în prun un
graur
dă înțelept
din pleoape...

ca lupii

de câte ori oftez
omor un înger,
îmi dau seama ce
ravagii ar face
lacrimile osului

la câtă tristețe
s-a
strâns în mine
aș urla ca lupii

asta e voie, nu?...

înțelepciune

astă noapte
am avut un vis

într-un cotlon
de-al său am
văzut un bătrân
cu ochii închiși

tânjind la un
strop de
înțelepciune
întâmplătoare...

muntele

ultima noapte
a fost ca
o stare de
munte

când am
șezut
în pleoapa
din zori

am simțit
că mai port
în cârcă
muntele...

binele sfios

în genunchi lângă altar
mă rog dulce și amar
să se-apele Dumnezeu
mângâindu-mă la greu

îndurat de ruga-n pumni
la fântâna cu minuni
să-mi adape trup frumos
numai binele sfios...

Unde înnoptează rece steaua mea

În această toamnă vânturile plâng
Osul de întuneric din piciorul stâng,
Pașii clătinați în umbrele cu gropi
Unde stau la pândă frunzele sub plopi.

Ceața tămâiază întinsa câmpie,
Mila Ta e Doamne-n licoarea de vie,
La ea se adună grupuri de-oșetari
De-ți împart credința în pahare mari.

Pe lespedeza speranței o frunză, o aripă,
Timpul răsucesc clipă după clipă,
Eu aștept să vină vestea cea mai bună
Să-mi adun iubirea din scamele de lună.

În această toamnă vânturile plâng,
Eu le sparg fizații cu piciorul stâng
Și sar voinicește peste mii de gropi
Unde îndurare cer frunzelor de plopi.

Tu te înduri, o, Doamne și-i clatini puțin,
Le arăți izvorul cerului divin,
Apoi albești totul, sub zăpada grea,
Unde înnoptează rece steaua mea!

Rădăcina ecuației noastre

Dincolo de înțelegeri dorm nepăsările,
Cuvintele topesc dorințe-n ecuații,
Vrăjile luminii străbat printre brazi
După un colț preasfânt de fericire.

Codana-și potrivește pașii,
Statuile sunt zvelte în alergarea sa,
Mă leagăn în fulgii plăcerii topite
De finețea dulce a trecerii prin trup.

Am arterele încrucișate a dar,
Iubirea se prelinge în cerul albastru,
Alergăm după înțelegeri, să putem fi
Rădăcina ecuației noastre.

Stropi de fericire

Stropi de fericire-s
În vată de stele,
Pătate de iubire
Sunt oasele mele.

Mângâi o frunză
Cu palmele reci,
Sărutul aduce
Ascunse poteci.

Visul tău plânge
În dulce țărână,
Timpul iubiri-i
Cu stele în mână.

În geana amintirii

Soarele își pune
Ochelari de jad,
Iluzia îl poartă
Spre un țarm blazat.

Într-o urmă strâmtă
Floarea nimănu
Prinde fulgi de stele
Din coama vântului.

Cumpăna fântânii
Privirea-și potrivește
Pe unde am intrat
Cu tine în poveste.

Zborul necunoscut

O pată de sânge
Lasă gustul amar
Anilor
Smulși de vitregiile
Pufului toxic
Din zborul
Necunoscut.

Nimic nu pare a fi

*Nimic nu pare a fi ce este...
de sus, lumea pare un furnicar inutil,
de jos,
înaltul nu e atât de înalt, iar
pustiul nu e pustiu niciodată,
din el apare mereu neprevăzutul.
când lucrurile îmi par clare și limpezi,
sunt încălcite și tulburi,
dar
cum nu sunt inițiată să le văd,
întunericul se tot adâncește...*

Inimă sângerândă

*Eu nu plângeam, durerea mă-mpietrise,
rugând pământul să se crape-n două
și să mă-înghită- într-însul
vedeam fără ochi,
strigam fără limbă-n gură,
vorbeam fără cuvinte,
zâmbeam în lacrimi,
șoapta-mi era arsură,
viața, moartea mici glume seci, amare
În luntrea lui Charon, le voi găsi acolo...
de vreau,
îi dau foc... și
scap.*

Curgea pe lângă tine

Curgea pe lângă tine
un vârtej de fluturi,
cu polenul lor te-nfășurai,
și cu trupul lor te-nfășurai,
înainte de a ajunge la fântâna
unde o cămașă,
subțire, înmiresmată, te așteapta.
Cumpăna spunea că n-ai să vii,
Generale,
cumpăna, al cărei lemn ars de soare
vedea până departe.
Ciutura se clătina,
apoi, ca într-un vis, câmpia te aducea
în ropot de cai
veseli și nestăpâniți,
fără frâie, fără șei,
dornici să se adape
din căușul de jăratec
al palmelor ei.

Tu ne-ai învățat

Mai târziu
tu ne-ai învățat, Generale,
că dragostea
nu este doar viziuna
în care-ți odihnești
inima și gândul.
Ea e neliniștea
din nopțile cu foșnet de pas,
de pas ca o armă îndreptată
înspre măceșul rubiniu
al trupului ei
de crâng luminos
și neadormit.

Salcâmul tocmai îmbrăca

Salcâmul tocmai îmbrăca
armura neagră a nopților,
atunci când, o burniță începuse
să cadă
pe săbiile frunzelor lui,
pe locul pe care-ți stătuseră cândva
ursitoarele,
făpturile acelea ce puteau deveni
la ceasuri înalte, de taină,
doar cântec, doar abur de femeie
cântând.

Tăcută și singură

Tăcută și singură
o rază a lunii
se așează uneori pe ramuri,
în grădinile tale,
abia putând fi văzută, Generale,
luminând o parte
între cer și pământ,
acolo unde zăpada
se luptă cu armatele
aprigului vânt de miază-noapte,
deasupra pădurilor lumii,
unde ciocăniturile
se auzeau
bătând un ritm aproape uitat,
un ritm
pe care numai copacii însingurați
și călugării bătrâni, la vecernie,
sfetnicii tăi,
îl mai știau.

Memento

*Fum de putregai, întuneric și ceață,
urlet de fiare reci, zgomot negru,
de parcă toate lucrurile acestea
s-ar învărti în jurul lor sau al nostru.*
A. E. Baconsky

*sunt realități stranii îngrozitoare prietene nu ne ajung cuvintele/să
zugerăm toate trăirile noastre cotidiene / o lume întunecată putredă
disperare ascuțită tăioasă / crește urcă până la cer ferecat pentru noi /
ceasul lumii s-a oprit poate pentru totdeauna / ce mai putem aștepta cine
să mai vină / ce revoluție să se producă ca să schimbe ceva / pe noi sau
lumea aceasta / nu mai avem așteptări / suntem prea lucizi sau prea obosiți
/ tot ce vedem auzim trăim / ne rănește sau ne distruge / nimic nu e
adevărat sau / toate sunt false mincinoase / nu știm ce să mai credem / era
previzibilă întorsătura aceasta perfidă dramatică / ruperea digurilor și
aruncarea în aer a lumii / din tabloul acesta crud se naște și viziunea mea /
în ceasul greu de cumpănă al lumii / nu are ce să vină sau să se-ntâmplesse /
mecanismul lumii istoriei al vieții însăși a încremenit / noi cu actele
noastre nesăbuite săvârșite / am distrus metodic această lume bucată cu
bucată / astăzi plângem pe cadavrul acestei lumi / sau scriem o elegie la
căpătâiul ei / atât ne-a mai rămas inutil prea târziu sau absurd / am avut
timp răgaz suficient de la renaștere încoace / să zidim o nouă lume fie și cu
amprentă umană / nu s-a întâmplat așa dimpotrivă prietene / în loc să
construim ceva am distrus și ultima urmă de normalitate / acum avem în
față o ruină un simplu deșert / din care au dispărut tocmai oamenii / cei
care aveau o misiune în lumea aceasta / au eșuat s-au prăbușit au dezertat
pur și simplu / și-au lăsat în urma lor pustiul acesta fără viață / ființă fără
măsură omul a sfârșit prin a distruge lumea / salvată de Dumnezeu la
Potop / istoria omului a luat sfârșit nu știm ce ne așteaptă / se vorbește
despre planul B apelul la Inteligența artificială / o nouă rasă de oameni
construiți în laborator / cine știe o soluție disperată de avarie / ce va urma
nimeni nu ar putea să ne spună...*

O lume ireală

*Omul, frumusețea însăși a lumi
vârf a toată făptura
Și, totuși, ce este
acest praf al prafului?
Shakespeare*

*lumea scena aceasta mare e populată / de tot felul de figuranți siluete măști
/ o faună umană bogată desigur / în fond simple aparențe / e lung drumul
până să ajungem la oameni / ce pot să-ți spun prietene... / să nu ne grăbim
nici să ne facem iluzii / e prea multă tristețe cine (mai) suntem / o lume
ireală sau o mare provocare nu știm / nimeni nu știe ce se petrece în noi
(cu) noi / ce se află ce zace în inima ei a lumii / trebuie să o radiografiem
minuțios/ca și când am pune-o la microscop / să vedem câtă substanță mai
are / cum arată condiția umană de la Hamlet încoace / primul erou lucid al
timpurilor moderne / oamenii lumea... vorbim prea mult despre noțiuni
abstracte / cine ne va deschide calea spre adevăr / unde ne va conduce
luciditatea / când pronunțăm om vedem drama care îl însoțește / mereu
prin istorie și timp / nimic nu este mai tragic decât omul însuși / toate se
scufundă ca într-o erupție / nimic nu rezistă acestor prefaceri / și în centrul
prăbușirilor se află omul singur / aceasta e rana deschisă a lumii / singura
realitate discutabilă este el omul / nu acela abstract construit din cuvinte /
cel plăsmuit de Dumnezeu cu toate slăbiciunile ispitele și dramele lui /
acela care a avut Paradisul și l-a părăsit în căutarea unei himere... / poate
a libertății a fericirii a ceva ce nu se afla aici / cine poate să știe... el nu s-a
acceptat niciodată așa cum e / a vrut mereu altceva era în altă parte în
afara lumii...*

În amurg

*Trăiam între ură și-ndurare nu aveam limite
dar e destulă vreme pentru tine și pentru noi
să netezim în larg părul albit al valului spulberat
să-mi construiesc adăpost lângă sirenele de aer
până când glasuri omenești adânci mă vor trezi
așa voi redescoperi constant lumea și miracolul
și voi mai creiona un drum pe care să pot merge
încet și fericită cu mine și să stau în genunchi
pe lângă mine vor trece multe ființe umane
every sing is the result of collaboration upon
and the road of my life passed me many creatures
mă-ntrebam cine sunt și plecam smerită privirea
și ei își plecau ciudata privire stingheră în grabă
într-un pustiu văzusem alte făpturi rele feroce
ghemuite-n praf cu inima-n pumni mâncând-o
și atunci s-au liniștit rostind cât era de amară
și am întâlnit un greiere cred că era fericit
nu-l deranja nimeni avea un pat de frunze moi
simțea cum se naște iarba în inima lui albastră
ferice de el nu simțea povara azurului somnoros
întristat acoperit cu tăcerea-n mantia morții lui
nu-i plăcea ochiul cerului obosit timid ca un pom
și rămânea transfigurat în mantie verde cerească
dar cine-și cheltuia osteneala-n amurg să-l asculte*

Alerte

*Nu știu cine va reproduce o bătălie a lui Napoleon
auzind nechezatul cailor și strigătele soldaților
poate o mașină de explorat timpul ne va oferi
imaginea unui astru fără viață pustiit de oameni
și de stupiditatea lor omenească fără sentiment
plină de defecte fără a reinventa viața glacială
de atunci s-au declanșat alerte nucleare false
evocate de niște bibliotecari magici despre istoria
uitată a oamenilor și că vom auzi surprize stranii
spre liniștea intelectuală a unora care o ignoră
acei prieteni ai Cezarilor din Cartea stăpânilor
uită că viața este un foc de paie că au avut părinți*

*din pietre sculptate țâșnesc din sol niște lumânări
o adevărată operă de artă dăltuită-n piatră seacă
în acea întâlnire a arheologiei între a fi și piatră
ca o navă a timpului cu prora lansată la timp
adăpostind în zidurile sale o comoară ezoterică
și acolo sclavi jucând pe o scenă respirând a istorie
în ceremonii magice dintr-un labirint subteran
și priveam la Ordinul Templului în apogeul puterii
simțind la fiecare pas urmele neșterse ale timpului
aici zăceau adevăratele mesaje ezoterice descifrate
trăiam îndurare și ură ca o coroană împărătească
nimeni nu dorea să răscumpere pe nimeni pe nimic*

Golul meu din palme

*Rămâneam departe de oroare de amestecul mediocru
îi iertasem pe ceilalți pentru că erau diferiți de mine
culoarea mea norocoasă era albastru era liniștea
ascultam muzică - ea a rămas refugiu și judecata
sufletelor rănite singure prăbușite răscumpărate
trăia iubiri din alte lumi ivite din senin fără să știi
te duce te-aduce fără să-ți dai seama unde și de ce
mereu găseam scuze și consolări nu m-am bătut
m-am mulțumit cu acest deșert pentru totdeauna
înfruntam ridicolul de a cădea-n capcana copilăriei
acum și mai târziu voi sfârși prin a obosi să descopăr
că nu mai sunt ce-am fost că nu găsesc decât cauze
deșert explicații - mă uit în urmă nu știu ce nevoi am
și ce să văd - timpul mi-a șters toate urmele vechi
o nălucă tremură amăgită pe fierbințeala nisipului
nu sper să fiu înțeleasă - orice pustiu rămâne fals
cred că el mă minte pentru a-mi da curaj să merg
și acea amăgire pare ceva vital ca o mutare-n stele
mi-e greu să-nțeleg slăbiciunile nici să discut cu ele
credeam că imaginația mă reprezenta era ștearsă
golul meu din palme-mi ținea loc de soartă de soare
viețuiam de dor pedepseam cuvântul îl chemam
se schimba totul uitasem de părinții mei bogați
mă născusem condamnată la păcat și la moarte*

THEODOR DAMIAN

Eminescul lui Răzvan Duncan

Răzvan Duncan se află pe baricadele luptei pentru identitatea culturii noastre naționale în contextul în care confuzia valorică folosită ca strategie de deznaționalizare, demolare a statuilor figurilor reprezentative ale culturii sau diminuarea calculată a vizibilității lor pe multiple planuri ale vieții sociale, inclusiv, și mai ales, în educație, și alte asemenea acțiuni și atitudini deliberate, se desfășoară sub ochii noștri.

Volumul său *Religia Eminescu și Biblia visului de fier* (Ed. Vatra Veche, Tg. Mureș, 2023) cu o excelentă prefață de Nicolae Băciut, un alt vârf de lance pe acest tip de baricade), poate fi șocant pentru unii, prin titlu, dar este clar din prefață și din volum că aici nu se face vreo referire la canonizarea lui Eminescu de către Biserică, ci, expresia este o metaforă pentru ideea sfântă de unitate spirituală a neamului românesc, visul (de fier) de veacuri al poporului român, de reactualizare în acest sens a modelului Eminescu.

În paralel cu multiple evocări ale diferitor faze și aspecte din viața poetului, cum ar fi prezența sa la Tg. Mureș, la Târnăveni, Blaj, desigur, Iași, legătura cu Aron Pumnul, imaginea Veronicăi, dar și condiția precară a vieții sale de zi cu zi, trăind „mereu în chirie”, și de asemenea moartea, cimitirul, ș.a., Răzvan Duncan presară poeziile sale cu parafraze din expresii eminesciene pentru o mai simțită și profundă participare a cititorului la mesajul pe care îl transmite.

Contrar celor care îl consideră pe Eminescu sau poeziile sale ca fiind anacronice (*Poem contra...*), autorul volumului arată într-o frumoasă metaforă actualitatea Luceafărului culturii noastre naționale precizând că „spusele tuturor, totdeauna / Eminescu le-a spus” (*Eminescu le-a spus*), deci și ale noastre acum, fapt pentru care ziua sa de naștere o sărbătorim în fiecare zi (*Eminescu*). Cu alte cuvinte Eminescu face din viața obișnuită o continuă sărbătoare transformând banalul în extraordinar și în felul acesta făcându-ne să trăim doxologic.

Pentru a ne ajuta să conștientizăm și mai bine cât de mult Eminescu este „suflet din sufletul neamului” său, pentru a-l aminti aici pe Coșbuc, deci faptul că el este ontologic în ființa românească, Răzvan Duncan, parafrazându-l pe Noica, vorbește în mod convingător de „sentimentul Eminesc’ al ființei” (în poemul cu acest titlu) și se întreabă, desigur, retoric, ce ar fi fost limba română azi, fără Eminescu, și prin extensie, întrebarea se

pune și cu privire la cultura română în general. Tot el ne răspunde plastic: „ar fi fost pusă în ghips” (*Veriga lipsă*) adică am fi trăit într-un fel de înțepenire, de anchiloză din care nu se știe cum s-ar fi putut ieși.

Această criză a lipsei lui Eminescu în cultura României contemporane începe însă a se manifesta în diverse feluri, toate ținând de tentativele de defăimare a lui, altfel spus, de arestare a personalității și operei sale de către năimiții din cultura română de azi (*Și mai potoliți-l pe Eminescu!...*).

În acest sens, Răzvan Duncan deplânge locul marginal ce i se rezervă lui Eminescu în manualele școlare (*Piatra mormântului*) și anticipează chiar o prigoană a iubitorilor poetului național al românilor, adică un timp când se va pune „amendă pe Eminescu” (*Off... pentru poimăine*) sau când se va elimina adjectivul „dulce” din expresia eminesciană „dulce Românie” (*Ziua când ni se va lua și acel dulce*), timp când ni se va lua, de fapt, „dreptul de țară”.

Critica acerbă a lui Răzvan Duncan este îndreptată cu destinație specială împotriva forurilor guvernamentale decizionale care adoptă atitudini blasfemice legate de memoria lui Eminescu (*Longinus versus Eminescu*), demascând în acest context fariseismul unor manifestări politice pro-Eminescu, de fapt, triste încercări ale unor politicieni de a-și crea capital de imagine exploatănd un moment „sacru” al culturii române (*Ca uvertură la 15 ianuarie; Ipocrizia de conjunctură; Eminescule, în numele tău*), exact așa cum ironiza și Eminescu atunci când scria: „Iar deasupra tuturor va vorbi vr’un mititel / Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el” (*Scrisoarea I*).

Culmea indignării lui Răzvan Duncan cu privire la defăimarea lui Eminescu este îndreptată și punctual la persoane care s-au înscris pe această linie – Patapievici – (*Unui nimeni; Dialog închipuit la statuia lui*), dar și în general spre cei pe care el îi numește vânzători de țară împotriva cărora pronunță înfricoșătoare imprecății (*Poem pentru nemernici*).

Un fel de concluzie la acest aspect al problemei este avertismentul lui Răzvan Duncan cu privire la ignorarea lui Eminescu, spus în termeni mai blânzi, când „uităm” să-i citim poezia, dar și aspri la maximum când precizează că o consecință a unei astfel de uitări este echivalentă cu a-l reomorî „repetat și mereu”, într-un fel, parafrazând, sau măcar amintind de ceea ce spune Sf. Ap. Pavel despre cei care ignoră învățătura Domnului Hristos și prin aceasta Îl răstignesc a doua oară (Epistola Sf. Ap. Pavel către Evrei, cap., 6, 6).

Aceste reflecții duc implicit cu gândul la un alt aspect al poeziei lui Răzvan Duncan din acest volum, și anume la a apropiere simbolică între Mihai Eminescu, Luceafărul strălucitor și creator de limbă și cultură română pentru neamul românesc și Mântuitorul Iisus Hristos, Soarele mântuirii neamului omenesc.

Autorul face frumoase și interesante analogii, întotdeauna păstrând proporțiile și ferindu-se atent de orice ar putea fi interpretat drept blasfemie.

De exemplu, în *Viața lui Mihai Eminescu*, Răzvan Ducan minunat spune că Eminescu este, un „Crăciun al Literaturii Române”, adică nașterea sa este providențială, deci rânduită de Sus, pentru salvarea culturii române. Astfel, în poemul *La statuia poetului, de ziua lui de naștere*, Răzvan Ducan face o analogie a nașterii Domnului Hristos, aducând în imagine steaua, magii, pentru a face trimitere la faptul că, și aici la noi, se năștea „viitor domn de limbă aleasă”.

Cu privire la răstignirea și moartea Domnului Hristos, fără a trece în conotații de blasfemie, vorbește despre „Iisusul Emin”, și de alte corespondențe între Eminescu și Domnul Hristos, în mai multe poeme, inclusiv acolo unde evocă „ziua răstignirii acestui alt Iisus Christos” (8 iunie 2023), desigur, cu referire la complotul, suferințele și moartea „martirică”, trebuie spus, a lui Eminescu, jertfit pe altarul iubirii sale de patrie, de neam, de istoria multimilenară a românilor pe care-i întâmpină cu salutul „Trăiască nația” și la care salut răspundea „Sus cu dânsa!” (*Trepte*).

Este bine de precizat aici că în concepția lui Eminescu, „nația” ca noțiune, nu se referea la originea etimologică a cuvântului sau la momentul istoric când acesta a fost introdus în vocabularul limbii române. Pentru el, nația era poporul român de veacuri, de la începuturile ființării sale ca neam – rudenie de sânge, unitate de limbă, credință, obiceiuri – și ca atare începutul nației române el îl vedea în civilizația geto-dacă a strămoșilor neamului nostru.

Eminescu a fost und proto-cronist, într-un fel, avant la lettre, în sensul cel mai pur al cuvântului – spre deosebire de sensul ironic, pejorativ, în care în mod abuziv se folosește astăzi în numeroase contexte; proto-cronist în sensul de iubitor al istoriei începuturilor. În acest sens, orice istorie are un început, și, indiferent de timpul și locul în care acesta este plasat, fiecare persoană care prețuiește începutul este un proto-cronist.

Însă în contrast cu mulți istorici sau istorici amatori (chiar cu diplome!) care pun începuturile istoriei noastre undeva prin Evul Mediu, fie și la începuturile acestuia, Eminescu merge mult mai adânc în timp, prin cunoștințele sale istorice, cu intuiția lui genială și prin inspirația divină ce i-a caracterizat viața, pentru a vedea și înțelege adevărata rădăcină a neamului nostru, rădăcina care nu este alta decât civilizația traco-dacă sau geto-dacă. De aceea el a putut spune cu cea mai mare convingere într-un articol din 1881, că „din România totul trebuie dacizat”.

Răzvan Ducan repune în circulație această concepție istorică a lui Eminescu, vorbind despre Dacia mare (*Eminescu, portret mișcat*), unde declară că „icoană-n suflet era Dacia mare”, dar și în alte locuri, unde se vede orizontul larg, comprehensiv, obiectiv, istoric vorbind, al viziunii istorice a lui Eminescu.

Dincolo de toate importante puncte marcate de Răzvan Ducan la nivel istoric, politic, social, educațional, poezia acestui volum se remarcă și prin frumuseți ce țin de metaforă, stil și expresie. Iată doar o mostră:

Eminescu e „cuibărit / în toată puțința noastră de a iubi și visa” (*Astăzi, prieteni de-ai mei*); „Eminescu este o unitate de măsură stelară”, „Eminescu este o unitate de măsură a transfigurării” (*În vecii vecilor, Emin*)! Dar și aceasta: la întrebarea „Dar cine este Eminescu” (ce dă și titlul poemului) Răzvan Ducan răspunde cu expresii biblice din cele mai mari și nespuse de alți muritori: „El este cel ce este, el este cel ce trebuia să fie / și a fost trimis la noi / În vecii vecilor și pentru vecii vecilor, Emin!”

Răzvan Ducan scrie acest volum cu o îndreptățită indignare acumulată mai mulți ani de zile, legată de tendințele actuale de defăimare a poetului nostru național. El se face astfel un fel de voce a națiunii bine știind că aceasta (și nu defăimătorii) îl păstrează în suflet pe cititorul de limbă și cultură românească, Eminescu rămânând în vârful piramidei valorilor noastre identitare, luminând de acolo, cu strălucirea geniului său, istoria și viața poporului său, așa cum frumos și inspirat proorocea Veronica Micle într-un poem pe care i l-a dedicat cu inima arzândă a dragostei dar și cu intuiția destinului istoric al prietenului ei:

„Vârful nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge
Lâng-acest colos de piatră, vezi tu cât de mică sunt.
Astfel tu’n a cărui minte universul se răsfrânge,
Al tău geniu peste veacuri rămânea-va pe pământ” (*Lui X*).

Poezia ca mărturisire de credință

Poezia autentică se cunoaște după felul în care cititorul simte că autorul își trăiește versurile, iar această simțire nu vine decât din capacitatea și puterea sa de comunicare, iar aceasta, la rândul ei, se petrece numai în condițiile în care poetul pornește de la valorile fundamentale comune ale unei societăți, comunități, purcează apoi la transformarea obișnuitului în inefabil.

Astfel, poetul nu doar reasează valorile spirituale în eternitatea lor, ci îl conduce pe cititor și într-un pelerinaj captivant, axiologic în natura sa, între imanent și transcendent.

În orice societate religia a constituit întotdeauna, chiar și azi în lumea noastră aflată în derivă, fundamentul valoric ce reglează la modul ideal relațiile dintre oameni și implicit, vorbind de religie, dintre om și divinitate.

Poezia adevărată are în mod intrinsec o dimensiune vădit metafizică întrucât ea exprimă, în fond, intuițiile poetului cu privire la Absolut, căutarea, dorul de Dumnezeu, iar intenția ei este împărtășirea, comunicarea cu ceilalți în vederea realizării unei comuniuni de credință. De aceea, în acest sens, poezia adevărată are și funcție mărturisitoare.

Acesta este contextul în care citesc *Tripticul liric* de Carmen Peregrina (Ed. Kult, Drobeta-Turnu Severin, 2024) volum ce cuprinde poemele din varianta românească traduse în limbile spaniolă, engleză și franceză.

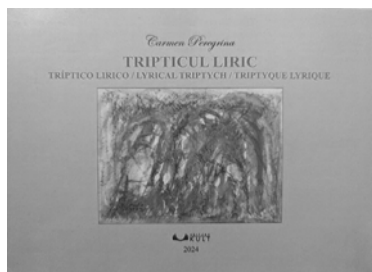
Poezia de aici evoluează într-o dublă direcție: pe orizontală și pe verticală, ca atunci când vrei mai întâi să realizezi comuniunea cu semenii, cu cititorii, deci relația pe orizontală, pentru ca apoi, împreună cu ei, să avansezi treaptă cu treaptă pe verticală spre Dumnezeu care este mărturisit, în volum, printr-o abundență de referințe religioase menite să-l introducă pe cititor în Biserică, acolo unde poate deveni om ceresc sau înger pământesc (cum zice Sf. Ioan Gură de Aur) și unde dintr-o dată devine cetățean a două lumi, a timpului și a eternității, trăind pe pământ dar cu cerul în suflet într-o existență doxologică ce transformă bucuria în lumină.

Astfel, Carmen Peregrina vorbește aproape în fiecare poem despre Dumnezeu, cel mai mult în formula „El” cu referire mai ales la Iisus Hristos, dar și la Tatăl și Duhul Sfânt; ea își înmiresmează poemele cu noțiuni de mărturisire a sentimentelor și convingerilor sale creștine precum iubire, speranță, credință, numele divine, Iisus ca lumină și cale, Cuvânt (cu majusculă), înviere, Biserică, suflet, Împărăția lui Dumnezeu, paradis, iertare Sf. Treime, pelerinaj, Cina cea de taină, purtarea crucii, răstignirea, coroana de spini etc.

Emoțiile căutării Absolutului dau forță expresiei poetice la autoare iar fiorul metafizic, ce caracterizează întreaga poezie din volum, se transmite, în afară de greutatea în sine a sensului cuvintelor cheie, prin reflecții ce confirmă ideea de pelerinaj metafizic, cum ar fi cele care reies din binoamele pământ-cer, clipă-veșnicie, viață-vis, realitate-iluzie, dar și din alte referințe la starea dintâi (paradisiacă), la trecere ș.a.

Carmen Peregrina încununează aceste reflecții cu raportări de tip existențialist în sens kierkegaardian (*credo ergo sum*) dar și dostoevskian (*amo ergo sum*) atunci când accentuează relația fundamentală eu-tu-El, înțelegându-se de aici că nu poate exista un eu fără tu – Roger Garaudy spunea că „tu” este transcendența lui „eu” (în vol. *Parole d'homme*) – și cu atât mai puțin eu-tu fără El, de fapt relația eu-tu împlinindu-se în relația cu El, cu Dumnezeu, deși uneori El ia locul lui tu, cum citim în aceste două versuri semnificative: „El, venit de Dincolo / era metafizica ei” (*Dincolo de ea, el*).

El este însă și Cel prin care toate s-au făcut, Logosul divin, Cuvântul dăruit în chip diferit omului ca formă de comunicare și comuniune cu semenii și cu Dumnezeu. Referințele la Cuvânt aduc încă o rază de lumină

în poezia autoarei. Citim: „În fiecare zi, / Cuvântul, / vers cu vers, / scrie dorința: / Poezia lumii” (*Dorința: Poezia lumii*); „și litera își are spiritul ei / și prin Cuvânt ne eternizăm” (*Nimic nu se pierde*); „vremea întoarcerii / la Cuvânt” (*Cuvântul*).

Alte mostre de frumusețe: „Sub privirea ta, / chipul tău mă arată / așa cum doream să fiu: / nedestrămată...” (*Clepsidra*); „pe verticala aspirației / trăind în Clipă / Veșnicia” (*Crucea răstignirilor*); „Simțind gândul celui alt, / ne regândim” (*Căutarea sinelui*); „Coborând și urcând din eu în eu” (*Popasul – 3*).

Prin poezia mărturisitoare a acestui volum Carmen Peregrina ne îndeamnă la o reflecție matură cu privire la condiția noastră existențială și mai ales la menirea noastră ultimă, reflecție ce se poate transforma într-o rază de lumină interioară pe care sufletul poate înainta spre întâlnirea cu Dumnezeu.

Th. Damian

IOAN N. ROȘCA

Virgil Diaconu – poet al transmutației elementelor

Volumul de poezii al lui Virgil Diaconu, *Sufletul peregrin*, Editura Contrast, București, 2021, este al treisprezecelea din bogata sa activitate poetică. Este un volum nou nu numai prin simplul fapt că este cel mai recent, ci și, mai ales, prin spiritul general care îl străbate și, parțial, prin noi motive tematice și mijloace stilistice.

Eul peregrin este eul contemplativ al poetului, care planează peste lumea de aici și lumea de dincolo, în fiecare dintre ele descoperind opoziția dintre lumină și întuneric.

În lumea de aici, poetul zăbovește cu nostalgie asupra vârstei aurale a propriei sale copilării și, cu o anumită atitudine resemnată sau, dimpotrivă, îndârjită, asupra curgerii inexorabile a timpului, cu care se confruntă el însuși. Metaforic, el asociază lumina, începând cu lumina de dimineață, când omul se trezește și vorbește, cu viața, iar întunericul cu momentul prielnic plimbărilor doamnei în negru.

Plină de lumină este îndeosebi copilăria, în care eul copilului de odinioară se înfrățește cu natura vegetală, din care nu lipsesc florile de cireș, precum și cu toate făpturile create de Divinitate, îndeosebi cu mereu prezentele vrăbii, „mesagerii înaripați ai Domnului” (*Între două biserici*). Înclinat spre reflecție, poetul își aduce aminte și de întâlnirile lui cu sfinții din cele două biserici de pe strada copilăriei sale, de la Sfântul Ilie și de la Mavrodolu, de clopotele lor de bronz, care îl chemau duminica la slujbă, și de vuietul dintre ele, când „slujba preotului trecea atunci prin mine,/ împreună cu tot alaiul de sfinți coborați de pe zid” (*Între două biserici*).

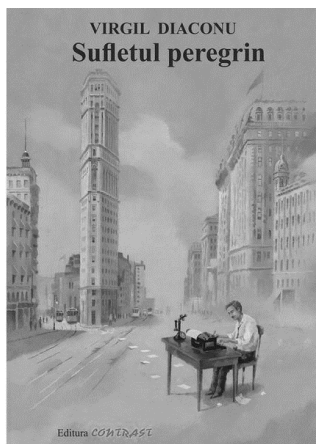
În schimb, întunecate sunt acele nopți în care poetul ascultă cu inima ritmul ceasului din turn sau din perete, care îl „strigă toată noaptea cu bătăile lui” (*Apariții*). Întunericul nopții îi readuce aminte și de plecarea din lume a părinților săi (*Tatăl meu, Vocile, Seminție, Cetatea Ciulin*) sau a unor prieteni apropiați (*Prietenii mei*). Dar și ziua poate fi neagră, atunci când în ea „moartea vine cu pași de pisică” (*Ziua neagră*).

În multe poezii, *sufletul pelerin*, atașat luminii, se luptă cu întunericul, cu *hărci* și *năluci*, cu *pasărea neagră* și se răzvrătește împotriva *doamnei în negru*, sau a unor sentimente gri, precum singurătatea – „această sihăstrie a sufletului”, sau „fiara tristețe” care îl are în pază, sau ignoranța care „și face veacul în lumea ideilor”. O împotrivire mult mai concretă și mai vehementă o are autorul față de cei din cauza cărora „Rar, tot mai rar, vin vești despre ziuă./ Rar, tot mai rar, bezna e pusă la zid” (*Drum și Singur sub aripi*). Referirile concrete sunt la primarul care împarte „sarmale electorale”, la „alesul” care, în cabinetul său, „freacă pe rupe/ falusul acestei democrații purulente” și, desigur, la guvernanți, căci „în Piața Revoluției, poetul/ ține calea dobermanilor guvernamentali”, unde „glasul lui este glasul mulțimilor/ care s-au săturat de mizerie” (*Poetul*).

În pofida acestor accente sociale protestatare, „Sufletul pelerin” rămâne predominant detașat de vâltori și ancorat, nu o dată, în trăirea bucuriilor simple, în clipa care suspendă atât trecutul, cât și viitorul, în tabloul prezent, unic și irepetabil: „Forfota străzii, casele, copacii niși./ Vorbele și răsetele...Lumina./ Această clipă nu va mai fi niciodată...” De aceea, poetul îndeamnă la trăirea și descoperirea minunilor cuprinse în clipă și nu într-un viitor iluzoriu: „Caisul a înflorit.../ Înfloreste și tu, ce mai aștepti?!” (*Clipa mirifică*).

Ca poet meditativ, Virgil Diaconu extinde lupta dintre lumină și întuneric și dincolo de granițele lumii terestre. În lumea celestă, „îngerul luminii” este cel ce „se războiește cu duhul tenebrelor” (*Casă*). Poetul crede într-un înger al său, păzitor, care l-a ferit de rele încă din copilărie, chiar și prin faptul că, atunci când a vrut să țintească o vrabie, praștia lui a dat greș. „Îngerul, dublul acesta nevăzut,/ care se adună din cenușa/ celor care ard pentru viziunile lor”, este nu numai protector, ci și inspirator (*Omul cu înger*).

Chemările poetului acompaniat de înger se îndreaptă, în mai multe rânduri, către Divinitate.

În ciclul de poezii intitulat *Piatra filosofală*, poetul se simte tot mai însingurat și are impresia că se află „față în față cu El” (*Cineva*). De aceea, într-un alt grupaj de poezii, *Schimnic*, poetul încercă, sau ar dori să încerce și viața schimnicului, pentru a se întâlni nemijlocit, prin trăire, cu Divinitatea, dar, într-un nou ciclu, *Prieten apus*, descumpănit de faptul că prietenul plecat lasă în urmă numai un cântec (*Prieten apus*), în timp ce sufletul acestuia străbate doar „golul” sau „bezna” (*Închipuirea*), poetul (sau prietenul apus) îl va îndemna pe omul trecător să fie o flacără în lumea de aici: „Sunt, aici, numai pământ, numai tăcere./ Din flacără care am fost, numai o pulbere. Rămâi flacără, trecătorule./ Rămâi! Asta e tot ce contează.” (*Epitaf*). În ultimul ciclu al cărții, *Copilul pădurii*, poetul revine la vraja divină a copilăriei, mărturisind: „Un ghem de cărări, dimineța./ Cărări care mă duceau la cer./ Dar niciodată nu am urcat mai mult/ decât cântecul mierlei” (*Cărări*).

Autorul își încheie volumul cu două parabole (*Calea parabolei*), un mic *Tratat de poezie sau Îndreptări pentru tânărul poet*, o bio-bibliografie (*Portret literar*) și un set selectiv de *Referințe critice*.

Arta poetică a lui Virgil Diaconu este deosebit de complexă, cuprinzând variate mijloace stilistice, în consonanță cu conținutul poeziilor sale. Fondul și forma specifice creației sale poetice sunt definite de el însuși într-una dintre poeziile noului volum: „Eu sunt poetul dispărutei spițe, / silabisind lumina care m-a răpus. / Doctrina mea este transmutația elementelor, / este iubirea: în curând voi fi cântecul mierlei, / în curând voi fi floarea de cireș.” / Eu sunt poetul! / Eu am făptuit transmutația: / sunt cântecul mierlei, floarea de cireș. / Trupul și brațele nu mă cuprind. / Viața pe care o am este o haină / prea strâmtă pentru mine” (*Eu sunt poetul*).

Așadar, stilistic, Virgil Diaconu practică transmutația elementelor, în sensul că sufletul său se regăsește în celelalte elemente ale naturii („sunt cântecul mierlei, floarea de cireș”), acestea comportând, însă, și alte transmutații.

Spunând că doctrina sa „este transmutația elementelor, este iubirea” și că va fi sau și este cântecul mierlei, floarea de cireș, poetul pune transmutația pe seama iubirii, și anume a iubirii naturii și, în primul rând, a vietăților ei vegetale sau însuflețite. El este atât de încântat de minunile naturii, încât se transmută în ele, amintind de un celebru vers muzical al neuitatului Nicolae Labiș: „Eu nu mai sunt, un cânt sunt tot ce sunt”. Să nu uităm, însă, că, la început, autorul *Sufletului pelerin* se definește și ca poet al luminii, de unde rezultă că transmutația elementelor este generată și de lumină sau, mai exact, de iubirea luminii. La rândul ei, lumina este corelată în poeziile sale, cu valorile pozitive și, mai presus de toate, cu valoarea divinului, a sacrului. Pentru a conchide: în doctrina sa poetică, Virgil Diaconu susține că toate elementele naturii interferează cu sine însuși, cât și între ele nu numai într-un sufletul său pelerin se regăsește în toate, ci și pentru că ele au ca izvor ultim lumina divină, Divinitatea.

Consecința stilistică a viziunii poetice privind prezența divină în toate cele existente este metaforizarea abundentă a realității, care nu mai are nevoie să compare obiectele la care se referă cu altele, pentru că ele trec unele în altele. Cum toate se leagă între ele, ca plăsmuirii ale Domnului, poetul poate visa sau fantaza orice fel de conexiuni, transfigurând realitatea și mutând-o în poezie. Totuși, asocierile din poemele sale nu sunt un joc al hazardului, metaforele subsumându-se fie luminii, în care înfloresc toate minunile lumii, fie întunericului, plin de stafii și în care se aud cum țipă „bufnițele, aceste prințese ale întunericului” (*Seminție*), ca într-un basm în care binele se confruntă cu răul. Și ele, metaforele, chiar ne introduc într-o atmosferă de basm. Așa cum în povești fiul de împărat se însoțește, pe parcursul zilei, cu tot felul de ființe din regnul vegetal sau animalier care îl pot ajuta ca binele să învingă răul, tot așa și sufletul pelerin al poetului vibrează la ivirea dimineții sau la sosirea primăverii și se regăsește în florile de cireș și în vrăbii, dar și în trandafir sau în mierlă, ca și în multe alte specii florale sau păsări ale cerului, care pot fi când „mângâierile mamei”, când gândurile sale care „aleargă hai-hui printre nori” (*Sufletul pelerin*). Precum în povești fata de împărat se poate deghiza într-o pasăre, similar prințesa poetului împrumută cel mai frecvent chipul unei flori de cireș.

Prin transmutația elementelor, Virgil Diaconu dovedește o deosebită și variată forță imagistică. El este un creator de imagini contrastante, unele de mare delicatețe și gingășie, altele grandioase și de proporții cosmice. Oricât de fantezist, el nu pierde din vedere realul pe care îl transformă în ireal. Multe dintre poemele sale sunt prozopoeme, începând ca o povestire a unor întâmplări reale, care, pe nesimțite, capătă valențe ireale, de lume de dincolo de lume.

Pe fondul transmutației, întâlnim și o gamă variată de simboluri, concretizarea abstracțiilor (noaptea, dimineța, singurătatea, tristețea etc.), percepții de mare acuitate (luna printre ghearele unei păsări de noapte ș. a.), imagini-reflecții ale indeciziei, sau ale confruntării cu îngerul, sau ale denecuprinsului cu funcție nu numai disolutivă, ci și germinativă.

Poetica diaconiană cuprinde și poeme lipsite de podoaba stilistică a transmutației elementelor, cum sunt cele care se referă la Domnul sau la soarta sufletelor, pentru că sunt entități pentru care poetul nu dispune de imagini concrete, percepute nemijlocit. Mai curând apofatic decât catafatic, el nu acordă Divinității niciunul din atributele lumii umane, fie acestea și extinse la infinit, imaginându-și, totuși, că Divinitatea ființează într-o „noapte fără margini” (*Din pulberi, strig către Tine!*). Din acest motiv, dar și pentru că are impresia că Dumnezeu a renunțat să mai intervină în lumea umană plină de nedreptăți, poetul strigă aproape arghezian: „Doamne! Nu-i vezi pe cei ce Te-așteaptă?” (*Unde ești, Doamne?*).

Pentru universul poetic al lui Virgil Diaconu, care peregrinează prin lumea văzută și nevăzută călăuzit de un înger, dominanta stilistică o constituie, însă, transmutația elementelor.

„Numai atitudinea loială față de valori va putea salva lumea”

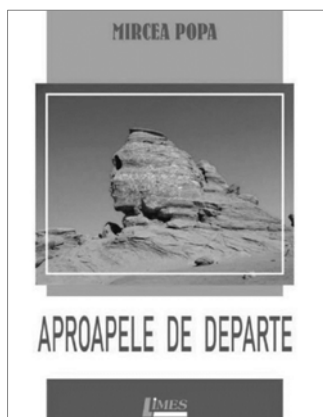
Deținător al unui portofoliu editorial de excepție, criticul și istoricul literar Mircea Popa lasă culturii române lucrări valoroase atât din perspectivă documentară, cât și exegetică. Indiferent de obiectul cercetării, domnia-sa nu se mulțumește cu oferta livrescă la îndemână, ci scormonește el însuși, cu mintea și cu mâinile lui, prin arhive, prin depozite de carte veche și de periodice uitate de vremi, de la noi și de prin alte zone ale lumii, multe dintre ele deloc exploatate anterior sau puțin cunoscute chiar și de către specialiști. Aproape fiecare scriere a sa e cât o bibliotecă, dezvoltând ramificații către domenii diferite ale cunoașterii și ispitind lectorul cu abordări care, nu o dată, deschid piste generoase în investigarea fenomenului respectiv (sau dau peste cap viziunea încetățenită).

Avem acum înaintea noastră volumul *Aproapele de departe* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2021), unde autorul se ocupă de personalități românești care s-au împlinit în alte spații geografice.

Cartea se deschide cu studiul intitulat „BARTOLOMEU ANANIA – exilul și diaspora românească”, un omagiu adus celui dintâi cărturar de la noi care a avut curajul să propună atenției generale, în vremuri potrivnice unui asemenea demers, figuri ale diasporei. Cu un destin sinuos încă din perioada studenției (marcat de experiența temnițelor comuniste, de pribegia de la o mânăstire la alta și de lipsuri materiale), Valeriu Anania a ajuns după '89 în prim-planul Ortodoxiei românești, iar scrierile sale (traduceri și exegeze biblice, poezie, proză, teatru, memorii, publicistică) și-au găsit locul cuvenit în conștiința colectivă. „El și-a înțeles activitatea duhovnicească și de ierarh bisericesc – notează Mircea Popa – ca pe un misionarism creștin luminat”, iar „predicile sale înțelepte, ieșirile sale în presă și în public nu erau simple acte de circumstanță, ci un mod de existență și de exteriorizare a unei plenitudini spirituale bogate” (p. 7). Îi datorăm, între atâtea altele, traducerea Sfintei Scripturi după Septuaginta, lucrare beneficiind și de un prețios corpus de note ale autorului.

Întâlnirea – în cadrul unui simpozion desfășurat în 2003 la Oradea – cu scriitorul și animatorul cultural voivodinean Vasile Barbu l-a îndemnat de istoricul literar să cerceteze mai îndeaproape viața și preocupările culturale ale românilor din Banatul de Sud. Ecouri ale acestei întreprinderi găsim în secțiunea cu titlul „Poetul VASILE BARBU din Uzdin”. Sunt trecute în revistă contribuțiile sale la păstrarea spiritualității românești din spațiul amintit, inițiate, în cea mai mare parte, prin intermediul Societății Literar-Artistice „Tibiscus” (de la denumirea latină a râului Timiș): editare de carte și de publicații periodice, simpozioane, festivaluri (între care se remarcă Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice” de la Uzdin, cu treizeci

de ediții până la ora actuală), cenacluri, concursuri, ansambluri folclorice, expoziții, înființarea de centre educaționale și de biblioteci. Referitor la scrierile poetice ale lui Vasile Barbu, reținem diversitatea stilurilor, inserțiile din graiul bănățean, „patina de rostire liturgică” (p. 36), configurarea unei mitologii proprii, ludicul, caracterul anteic. Serie criticul: „Un sentiment românesc al ființei se degajă peste tot din această poezie, populată de spațiul rural al unor viziuni stenice, izvorâte dintr-o viziune panteistă fundamentală. Puritatea pierdută a clipei este transmisă ochiului printr-o metaforă plastică de bună calitate, perpetuând elementul fabulos, peisajul-privește, peisajul-panteon al spiritualității, istorie și mit esențializat. El nu are prejudecăți în privința mânăirii versului și a cuvântului, ce pare rupt din matricea sa existențială primordială” (p. 37).

„MIHAI CIMPOI – literatul și omul de cultură” aduce înaintea noastră un portret-elogiu prilejuit de investirea în 2006, de către Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, cu titlul de doctor honoris causa. Activitatea de înaltă ținută a academicianului, desfășurată pe multiple paliere (critică și istorie literară, editare de carte, publicistică, traducere), îl îndreptățește pe Mircea Popa să îl considere „cea mai împlinită personalitate literară a Republicii Moldova” din ultima jumătate de veac. Sunt evidențiate perseverența în ceea ce privește introducerea alfabetului latin, încrederea în cultivarea unei grile axiologice sănătoase („Numai atitudinea loială față de valori va putea salva lumea” – iată crezul acestui cărturar), viziunea curajoasă și integratoare (pledează pentru reconsiderarea legăturilor cu țara-mamă). În economia textului, un spațiu relevant în ocupă prezentarea lucrărilor exegetice legate de opera lui Mihai Eminescu, implicit de felul în care este privită aceasta nu doar în țară, ci în lumea întreagă.

Poezia și proza scriitorului basarabean Nicolae Dabija se află în centrul unui alt studiu al volumului de față. Pentru teoretician, universul său liric reprezintă o „lecție de demnitate națională”, cu ecouri, din păcate, restrânse în peisajul literar actual, și dă seama de felul în care este conștientizată menirea „destinului poetic ca mod taumaturgic de salvare și alinare a suferinței identitare” (p. 139). Dintre volumele de proză, Mircea Popa se oprește la *Tema pentru acasă*, un roman complex, îmbrățișând teme precum iubirea, politicul, dreptatea, „o carte despre vină și ispășire, despre stăpâni și sclavi, despre raportul dintre individ și istorie, dintre lumea privilegiaților și lumea condamnaților, despre «mancurtizare» și transformarea omului simplu în simplu executant al ordinelor și ucazurilor

venite de sus, despre dezumanizare, dar și despre salvarea prin credință” (p. 143).

Studiul alocat lui Theodor Damian așază activitatea acestuia – una care mixează numeroase ipostaze, deopotrivă de relevante: este paroh și teolog, poet, critic literar, conferențiar, conducător de cenaclu, redactor de publicații periodice, editor de antologii – în prelungirea eforturilor predecesorului său, Valeriu Anania, de a înlesni conexiunile dintre diaspora românească din America și teritoriul de proveniență. Pe cei doi cărturari îi leagă, de asemenea, preocuparea pentru dimensiunea religioasă a operei eminesciene (aspirația spre sacralitate, valoarea soteriologică a credinței, solitudinea, relația dintre credință și evlavie, motivul fiului risipitor) și întâmpinarea poeziei ca modalitate de transfigurare a ființei, de eliberare a acesteia de povara lutului și a vremelniceii. Semnatarul volumului trece apoi în revistă câteva coordonate ale demersului liric al lui Theodor Damian, începând de la cartea cu care a debutat – *Liturgia cuvântului* (1989) – până la culegerile de dată mai recentă. Pentru poetul-teolog, consideră Mircea Popa, fiecare piesă lirică este o rugăciune, reprezintă „o formă de rezistență, împlinire, cunoaștere”, echivalează cu o „formă de izbăvire” (p. 149). De aceea, înțelegerea și aplicarea principiilor creștine îmblânzește solitudinea ontologică a fapturii lirice (implicit a instanței auctoriale), îi conferă încredere în sine, o învață grija pentru slujirea aproapelui, îi diminuează vulnerabilitatea în fața destinului. Criticul este de părere că tot ceea ce întreprinde Theodor Damian în plan poetic „se pliază pe un fond moral asumat, având la bază o etică a dreptății și adevărului, o stare de veghe pe treptele altarului sau îngenunchiat la Icoana Prea Curatei, în vederea depășirii pustiei din noi” (pp. 152-153).

Un alt capitol se ocupă de Alexandru/Alex Cetățeanu, redactor-șef al revistei *Destine literare* și președinte al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români. Vâlcean de origine, acest „Om al Cetății”, cum îl numește Mircea Popa, a emigrat în 1984, dezamăgit de guvernarea ceaușistă. Experiența acomodării cu noul regim de viață va deveni subiectul cărții *Un român în Canada* (1995), evocarea contactului cu spațiul nord-american prilejuindu-i autorului descinderi în istoria țării, descrieri ale unor practici cotidiane și tradiționale, furnizarea de informații documentare, surprinderea unor elemente ce țin de mentalitate și de relațiile interetnice – toate acestea asigurând scrierii un pronunțat caracter monografic. Li se adaugă întoarceri în trecutul personal, însoțite de comentarii ce motivează – pornind de la imposibilitatea de a viețui demn și onest într-o lume a cărei grilă de valori nu o împărtășește și în care nu se poate împlini ca om și ca specialist – plecarea din țară. Patria de adopție este prezentată atât cu elementele ce l-au atras aici, cât și cu tarele ei, cartea dovedindu-se un îndrumar util pentru cei care au emigrat ulterior în Canada. Demne de interes sunt pentru cercetător paginile ce înfățișează aspecte inedite referitoare la individualități marcante

ale culturii și ale științei (Mircea Eliade, Saul Below, Paul Ricoeur, Gheorghe Zamfir, aviatorul Alexander Vraciu ș.a.).

Articolul dedicat personalității lui Virgil Nemoianu împletește traseul livresc cu cel urmat prin diverse spații culturale, ca profesor la universități americane, precum și ca membru al Academiei Europene de Arte și Științe, respectiv al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (ICLA). Mircea Popa extrage câteva fire conducătoare ale demersului său scriptural (regionalismul și universalitatea, idila în literatura Europei, critica actuală anglo-saxonă, romantismul european, dialogul cu intelectuali români din exil), evidențiind „ochiul sigur al criticului” (p. 254), refuzul interpretărilor sociologizante, perspectiva inedită asupra operei unor creatori canonici (și nu numai), rafinamentul discursului, subtilitatea abordării comparatiste. Sunt dimensiuni care au lăsat urme în domeniile de cercetare vizate.

Pe lângă cărturarii deja amintiți, ne întâlnim cu Grigore Arbore (istoric de artă, teoretician al culturii, viitorolog stabilit în Italia), George Astaloș (cu proiectele sale utopice), Maria Berenyi (poetă, autoare de articole și de contribuții istoriografice, directoare a Centrului de Cercetări al Românilor din Ungaria), Hans Bergel (sportiv de performanță, scriitor și jurnalist sas), Rainer Biemel (romancier, eseist, critic literar, traducător din Rainer Maria Rilke, Thomas Mann și Johann Wolfgang Goethe; a stat deseori în preajma lui Martin Heidegger și a fost prieten cu Jean Giraudoux, lăsându-ne mărturie prețioase despre amândoi), Paul Celan („ultimul mare poet al secolului al XX-lea”, traducător valoros din mai multe limbi), Andrei Codrescu (poet, prozator stabilit în SUA; avem de la el o bogată corespondență), Dan Culcer (autor al masivei lucrări Cenzura în comunismul real), Ștefan J. Fay (luptător pentru drepturile românilor, autor de romane istorice, „memorialist infatigabil, cu o memorie proaspătă și plină de aluviunile încărcate de sensibilitate ale martorului ocular” – p. 158), Radu Flora (cărturar din Banatul sârbesc, cu preocupări consistente în varii domenii, autor al unei panorame a literaturii române din Voivodina, unul dintre inițiatorii Cercului literar – și, mai târziu, ai revistei – Lumina), Vintilă Horia (care a trăit și a creat în mai multe zone culturale, a susținut cursuri și conferințe în diverse țări ale lumii), Virgil Ierunca („criticul cel mai autorizat al literaturii române din exil”, întemeietor a numeroase publicații periodice dedicate scriitorilor români, autor al Fenomenul[ui] Pitești), Daniel Ioniță (stabilit în Sidney, autor al unor substanțiale antologii lirice), Norman Manea (prozator, analist politic, sociolog ce a abordat o problemă incomodă: impostura socialistă, morala, responsabilitatea, „slujul tovărășesc”, Holocaustul, exilul, legionarismul), Alexei Mateevici (pe care ni-l face cunoscut pornind de la o lucrare monografică semnată de profesorul Petre V. Haneș), Herta Müller („scriitoare atipică”, ce „subminează metodic și declarat proza de factură clasică”, inovând poetica romanescă), Eugen Lazovan (a susținut cursuri și conferințe la mai multe universități apusene, a făcut cunoscută literatura noastră și istoria românilor în afara granițelor),

Grigore Nandriș (născut în 1895 la Cernăuți și stabilit în Irlanda, autor de manuale, editor de carte românească; a susținut conferințe publice, a luptat pentru cauza românilor, a avut o corespondență bogată cu alte personaje de seamă din diaspora), Titu Popescu (bucovinean plecat în Germania, unde a scos volume cuprinzând reflecții, confesiuni, interviuri, investigații personale despre semnificațiile exilului și consecințele asupra individului, cărți de estetică, de istorie a mentalităților, memorii de călătorie), Gabriel Stănescu (stabilit în SUA, poet, diarist, eseist; a făcut cunoscute valori ale culturii române în spațiul de adopție), Ion Taloș (preocupat îndeosebi de comunitatea sefardă bucureșteană, autor al unor studii de folclor și despre originile și devenirea poporului român), Vasile Tărățeanu (poet, jurnalist, editor de publicații periodice, care a militat pentru introducerea grafiei latine în Bucovina, a întemeiat instituții vizând „re-românirea culturii cernăuțene”) și George Uscătescu (profesor și om de cultură exilat în lumea hispanică, semnat al unor volume de versuri și al unor lucrări eseistice).

Fiecare studiu din cuprinsul volumului (abordând, după cum se poate observa, inclusiv personalități mai puțin cunoscute de către publicul larg) merită din plin atenția cititorului, furnizându-i informații pertinente, însoțite de judecăți oneste, echilibrate. Sunt nume peste care un cărturar pursânge nu are voie să treacă și care fac parte, chiar dacă cei care le poartă au ales ori au fost siliți să trăiască în cine știe ce colț al pământului, din ființa națională.

Fiecare dintre ei, așa cum găsim scris în repetate rânduri pe parcursul volumului, este „al nostru” și toți – prin lucrarea lor împreună – slujesc, în felul lor, cartea neamului.

Mircea Popa a reușit, cu uneltele sale, să ni-i aducă de departe aproape.

POMPILIU CRĂCIUNESCU

Abisul (post)memoriei

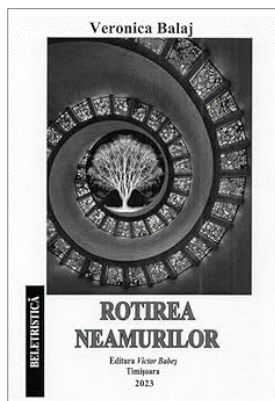
Sunt aproape trei decenii de când, referindu-mă la volumul *Ploia la Troia* (1995), remarcam faptul că „prozele Veronicăi Balaj [...] își găsesc punctul de convergență în (subtil) mascatul eșec al recuperării trecutului”, indiferent de cele două reacții atitudinale ale personajelor față de „un timp defrișat și străin: identificarea și distanțarea” (*Orient latin*, nr. 6, 1995, p. 10). *Ploua la Troia* urma altor trei cărți de autor ale scriitoarei pe tărâm epic – *Jurnal de Timișoara*, *Ne tirez plus* (proză scurtă, ambele din 1991) și

Sărbători amânate (1993, primul roman) –, iar dacă trimit la remarcă mea de odinioară este pentru a pune în exergă faptul că problematica trecutului se ivește odată cu zorii operei sale. În răstimp, deopotrivă jurnalistă și poetă consacrată pe mai multe meridiane, Veronica Balaj a devenit autoarea unei creații care se impune nu doar prin amploare (aproape patruzeci de titluri), ci și prin forțele de portanță axiologică ce-i străbat toate ținuturile. Așa se face că, făptuindu-se ca poezie, proză, reportaj sau dialog, opera poartă aura fastă a totalității complexe, lăuntric echilibrată tematico-stilistic.

Bunăoară, rămânând pe tărâmul prozei, se vede limpede că între volumele de început și recentul roman *Rotirea neamurilor* (Timișoara, Editura Victor Babeș, 2023) se întind veritabile „poduri de raze”. Venind din trecut, ele răzbat către un alt trecut, mult mai îndepărtat, cristalizat în orbite identitare de intensități diferite. Ceea ce le ține întreolaltă este climatul inefabil al memoriei. În fapt, *Rotirea neamurilor* are drept nucleu de incandescență tocmai căutarea unui timp răzlețit, prin și dincolo de zările amintirii. Deltă valorică pentru întreaga rețea epică alcătuită de către Veronica Balaj, *Rotirea neamurilor* se dezvăluie astfel, simultan, ca roman al Sinelui și al Firii, al Eului îndepărtat și al Veșniciei în care conviețuiesc cele văzute cu cele nevăzute; căci, vorba lui Unamuno, „ceea ce nu este etern, nici real nu este”.

Trama narativă stă sub zodia acestei covalențe, în vreme ce cadrul în care se înlanțuie poartă însemnele zăpoarelor istoriei de veac XX. Pornită într-o călătorie-întoarcere la obârșii, Cătălina – protagonista romanului, trăitoare în Franța – răzbate într-un spațiu sluțit de victorioasa orânduire socialistă, dar intact în memoria sa afectivă: „Aici e partea mea de eden. Pe care am moștenit-o în adâncul sinelui și nu o voi lăsa destrămării cu niciun preț” (p. 8). Iată gândul sub imperiul căruia personajul descinde pe tărâmul rădăcinilor, animat de convingerea că „Viața se leagă ca verigile unui lanț”, numai că „Între verigile din trecut și cele actuale nu încap exactități. Doar sume variabile de întrebări, impresii, uimiri” (p. 46). Or, imperativ al călătoriei-revenire, recuperarea verigilor de demult – unele voalate de timp, altele din *alt* timp, necunoscut/netrăit – face ca celelalte personaje ale romanului să se situeze pe două paliere distincte, dar interferente, ambele participante la propensiunea onto-cognitivă a Cătălinei: *plenitudinea identitară*.

Primul nivel este configurat de catalizatorii „vocilor memoriei”, i. e. Berta și Nadia, prietenele din copilărie, grație cărora Cătălina „re-trăiește” întâmplări vechi, pe de o parte, iar pe de alta, pătrunde în apele tulburi ale noii epoci. În tovărășia Bertei, de pildă, ghidul său în patria prezentului,

protagonista reflectează: „în memoria mea s-au interpus imaginile celor două copile care am fost tot noi. Imaginația ne dublează. Suntem patru laolaltă. Cele din trecut și cele de acum. Ne ignorăm secvențial, ne reîntregim printr-un joc existențial rapid. [...] Suntem și acolo, într-un îndepărtat ținut afectiv, dar suntem și aici, acum într-o învârtire de carusel” (pp. 40-41). Deși pe același palier, pentru că ea se desprinde dintr-un „vechi cadru cam cețos” al amintirii (p. 165), prin povestea ei Nadia potențează pliurile personalizate ale prezentului, de la condiția mamei cu copil „din flori” până la suferința indusă de eșecul catastrofal al mereu absentului său partener de a se refugia peste Dunăre. Evoluând între empatie și contrast, *jocul existențial* reînnoadă cu „celălalt eu”, închis de către protagonistă „într-un modul al memoriei” (p. 36).

Trebuie de asemenea remarcat că la acest laborios proces de reapropiere a sinelui îndepărtat participă nu doar personajele menționate, ci și parte dintre componentele toposului. Poarta casei, inaccesibilă acum, dar străjuită de același „copac magic”, salcâmul, și fântâna – mărci ale statorniciei în răspăr cu vremurile – se constituie astfel în functori de cataliză mnemonică sau imaginativă. Martorul „a sute și sute de foste venituri și plecări”, salcâmul *se confesează*, aidoma porții, care-i amintește Cătălinei de „ultima plecare”, a ei însăși (p. 36). La rândul-i, fântâna „păstrează magice limpezimi în adâncurile sale” (p. 78), aceleași din care, la vremea când credea în nălucirile din povești, Cătălinei i se părea că ies „duhuri de aburi”. Este un simbol al permanenței și al permanentei geneze: „de aici izvorăsc stele, galaxii, harul de-a crede în Dumezeu”, apele sale au „gust de văzduh” (p. 77).

Din perspectiva tehnicii romanești, primul nivel personagial, complinit simbolic de elemente spațiale, configurează proustian un segment ontologic determinat: verigile „brumate de timp” ale lanțului vieții emerg cu limpezime în prezent, accentuând identitar cugetul protagonistei. Dar lucrurile nu se opresc aici.

Edgar Morin definește în mod just omul ca făptură ego-, socio- și geno-centrică. Lanțul vieții coboară mult mai adânc, cele mai numeroase dintre verigile sale se cufundă în depărtările pe care cea din urmă caracteristică le subîntinde. Personajul Veronicăi Balaj jinduește tocmai la *aceste* depărtări izvodite de un timp căruia nu i-a aparținut, dar care-i cuprinde întregul neam. Limitată tot de timp, propria memorie nu poate decât să nutrească năzuința: vaga imagine a mamei dispărute la 27 de ani, pe când Cătălina avea doar șase, stă mărturie. De aceea altele sunt căile susceptibile să ilumineze pe cât posibil îndepărtatele verigi ale lanțului existențial. Este vorba despre *proiecția imaginativă*, pe de o parte, și, pe de alta, de ceea ce Marianne Hirsch numește – cu un termen la care voi reveni – *postmemorie*.

Ambele căi se întrevăd în structura romanescă: dacă proiecția imaginativă traversează – preponderent în gamă poetică – întreaga textură narativă, cealaltă cale cristalizează un nou aliniament personagial, crucial

pentru propensiunea ontologic-întregitoare a protagonistei. Complementar în raport cu cel dintâi, acest aliniament este cumpănit lăuntric de un *dinamism cu dublă față*: una întoarsă către generațiile *dinainte* (mama și bunicul matern), alta oglindită în *arhitectura romanului*, i.e. în relația capitolelor-cheie: al cincilea, al optulea și al unsprezecelea (textul fiind distribuit în treisprezece secvențe).

Forța de recuperare a trecutului în *paradigmă genocentrică* este generată așadar multinucleic, prin intermediul unor personaje pe care le voi numi *atractori mnemotehnici*: mama Bertei, tușa/tanti Estera și tatăl Nadiei se impun cu toată pregnanța. Evocările lor dau viu contur personalității bunicului, domnul Filimon, a cărui imagine domina („cu reveniri biruitoare”, p. 9) memoria Cătălinei. Viețuind în două lumi, una marcată de anii pogromului (vezi povestea Esterei despre socrii ei), alta marcată de prigoana comunistă (vezi povestea tatălui Nadiei despre interogatorii și închisori), fostul primar „reînviat” din memoria celor doi, care l-au cunoscut, confirmă impresia de dârzenie inoculată protagonistei de fotografia de pe cruce: „Este limpede că nu are teamă. Nici de veșnicie!? Se vede că-i gata să înfrunte orice [...]. Era trufaș, era cutezător, era învingător” (pp. 28-29). Pachetul „cu hârtii vechi”, păstrat din parte-i de către tatăl Nadiei și dăruit Cătălinei, dobândește valoarea moștenirii unui „crâmpei de viață”. Mai mult, scrisoarea netrimisă către fratele Jorj, de asemenea plecat în ceea lume, e „un semn al rotirii neamurilor”. Și, adaugă protagonista, este un „Semn rotit în timp până la mine” (p. 286).

O rotire în *spirală*, desigur, potențialitate actualizată de către energia memoriilor înlănțuite „în zbor invers”: dinspre generația „de după” către generația „dinainte”. De aceea, noțiunea de *postmemorie* – forjată probabil sub vraja unei particule invadatoare, ca orice modă (*postmodernism*, *postistorie*, *postcultură* etc.) – poate părea improprie. Nu de alta, dar dacă luăm drept pivot pentru „travaliul memoriei” (Ricœur) cea mai recentă verigă a lanțului vieții, mai potrivit apare termenul *opus*, *ante-memorie*. Oricum ar sta lucrurile, cert este că engramele trecutului încopciate de ultima verigă nu sunt îndeajuns spre a ilumina trecutul care o excedează, după cum nici proiecția imaginativă nu este suficientă pentru comprehensiunea propriei existențe chiar, darămite a lanțului însuși. Ea devine suverană abia din punctul de ruptură, de acolo de unde nu se mai află nimeni care să depună mărturie. Documentele, dacă sunt – fotografii ori înscrisuri –, i se oferă ca indelebil suport.

Revenind la „veriga” cea mai puțin încărcată de timp, personajul-axă al romanului, devenirea sa se transparentizează prin *adaus de memorie exogenă* la engramele manifeste. Climaxul acestui proces, dominat de cețurile ce învăluie amintirea înmormântării tinerei mame, Adela Filimon, răzbate în capitolul al cincilea, cel mai percutant din roman, și o are drept atractor mnemonic pe bătrâna Estera. Ea este cea care, deși nu-și mai amintește multe, în afară de ninsoarea stihinică din acel blestemat februarie,

îi dezleagă Cătălinei un mare nod de, până acum, mister: faptul că fetița a leșinat, prăbușindu-se pe mormântul proaspăt. „Nu pot rotunji în minte întreaga ceremonie de la cimitir. Undeva se pierde ceva”, spune Cătălina (p. 151). „Pentru că ai leșinat”, îi răspunde Estera (p. 152): „Acum înțeleg. Aici era veriga lipsă din scena despărțirii” (p. 158).

Dureroasă *falie ontologică*, acest răstimp al viețuirii fără conștiență echivalează cu un abis insondabil: „îmi lipsește și azi partea de viață despre care nu știu nimic” (p. 163). Intervine însă, compensatoriu, proiecția imaginativă: „O scurtă vreme n-am fost nici pe pământ, nici în veșnicii, unde-i doar curgere eternă. [...] Hălăduisem printr-un gol. Fără de timp” (pp. 160-161). Un gol ce prețuiește cât Edenul, din care, revenind/renăsându-se ca „ființă din lume”, personajul păstrează drept dar *lăuntric* o parte: „Aveam partea mea de Eden” (p. 162). Coroborat cu prima ocurență a motivului (citată deja: „*Aici e partea mea de Eden*”, p. 8, s. m.), acest enunț depliază semantic inefabilul tărâm: *edenul interior/inteligibil* și *edenul exterior/sensibil*. Viețuind departe de toposul rădăcinilor, personajul îl interiorizează și pe cel din urmă („în adâncul sinelui”), astfel încât devine purtătorul unui eu scindat: „În mine se născuse atunci un alt eu” (p. 157).

Iată de ce călătoria-revenire se dezvăluie ca odisee a plenitudinii identitare. Căutând verigile lipsă pe care genocentrismul le subîntinde, Cătălina caută pragul fuzional dintre *atunci* și *acum*, într-un spațiu care a fost, *cândva*, și spațiul verigilor pierdute. Nu întâmplător, pe lângă *functorii topologici de cataliză a memoriei* (poarta, salcâmul, fântâna), alte mărci spațiale reprezintă *functori de relianță pentru toate vârstele neamului*; așa sunt *cimitirul* și *Valea Morii*. În romanul Veronicăi Balaj, cimitirul este spațiul median și mediator între verigi ontice și timpuri; este locul în care Cătălina intră în „jocul reinventării pașilor făcuți de înaintași” săi: „Pași foști reali, cum tropăiau care mai de care! Siguri pe ei, șovăitori, monotoni, agili, speriați, furtunoși, timizi, plini de flexibilitate, greoi, atingând țărâna cu durere, istoviți, betejiți, singuratici. Romanțioși, încrucișați unii cu alții, îndoielnici sau îndrumători” (p. 11). Spre deosebire de cimitir, Valea Morii are în plus o valență ideologică; inițial topos al comuniunii, în iureșul vremurilor acesta devine loc de suferință atroce (spațiu de adunare a evreilor pentru deportare, iar, în momentul naționalizării, al schinguirii morarului care se opune) și, în prezentul narațiunii, spațiu de circ. Schematica stratificată pe care romanciera i-o atribuie face din Valea Morii simbolul *altui* lanț, istoric de această dată, un lanț ce conotează nu atât continuitatea, cât constrângerea și năpasta; un fel de eden defrișat.

Refocalizând eșafodajul romanesc, devine foarte clar că, edificat pe un fundament tematic de esență onto-cognitivă – în care eul/sinele apare ca rezultat a „rotirii neamurilor” –, acesta este viguros susținut de simbol și metaforă. Simbolice sunt, precum am văzut, orbitele personagiale și topologice (catalizatori/atractori) –, în vreme ce textul e brăzdat de multiple fibre lirice, prozatoarea Veronica Balaj neabandonînd-o pe poeta cu același

nume. Așa se face că problematica centrală a romanului se împresoară de o aură stilistică menită să-i potențeze gravitatea și ritmul. Undele metaforice – străbătătoare și la nivel grafic, în italice – diafanizează punțile dintre *chronos* și *aiôn*, dintre făptură și cosmos. Un singur exemplu: subtila ecuație liniștitoare: „Liniștea din jur pare o ființă fugară, hăituită” (incipit); „Liniștea pare că stă pe loc sprijinită și ea ca și mine de trunchiul salcâmului de la vechea poartă” (p. 48); „Tăcerea, mișelește, adesea tănuiește multe” (p. 135). Iscodind ardent dinamica liniștii cosmice, cotloanele tăcerii ontice, dar și pripoarele imaginarului, personajul Veronicăi Balaj transgresează datele concrete ale căutării identitare prin înuturile Bistriței, spațiul de obârșie devenind simbolul însuși al condiției făptuirii ca verigă a Ființei.

Romanul se încheie astfel: „Port cu mine spirala înaintărilor neamului meu [...] și partea mea de eden, rescrisă” (p. 300). Scriindu-i istoria, Veronica Balaj se scrie pe sine într-o carte în care se poate regăsi fiecare cititor, verigă existențială la rândul-i. Căci *lanțul Ființei* e nesfârșit, aidoma Veșniciei din care se iscă și în care se întoarce; aidoma Abisului.

THEODOR DAMIAN

Un binemeritat omagiu*

Savant și om de cultură de recunoaștere internațională în domeniul fizicii dar și al lingvisticii, Acad. Ioan Iovitz Popescu (1932-2023) nominalizat de patru ori pentru Premiul Nobel alături de soția sa Denisa Georgeta Popescu și de profesorii americani C. B. Collins și B. W. Johnson (în 1981, 1995, 1996 și 1997) a desfășurat timp mai multe decenii o activitate universitară de excepție atât în calitate de profesor, cât și în calitate de cercetător științific funcționând și în mai multe posturi de administrație academică.

A publicat numeroase lucrări în domeniul specializărilor sale, fizică și lingvistică, acestea aducând un binemeritat prestigiu la nivel mondial cercetării științifice românești, el dovedindu-se astfel a fi un om providențial pentru imaginea României în lume.

A fost un fel de „apostol științific” prin aceea că el a împărtășit lumii ceea ce Dumnezeu i-a încredințat numai lui, dovedind o rară modestie și omenie și considerându-se slujitor al celor din jur și nu stăpân, cum, de fapt, a fost, nu prin numărul banilor sau posesiunilor materiale, ci prin numărul, cantitatea și calitatea cunoștințelor sale într-o fericită și extrem de rară

* Prefață la volumul *Foc de artificii* aflat în lucru la Editura Academiei Române, București.

combinație cu un caracter impecabil, de unde și admirația sinceră și constantă a numeroșilor săi prieteni, discipoli, cititori.

Altfel spus, Ioan Iovitz Popescu a fost un om dăruit de Dumnezeu cu talanți pe care a știut să-i înmulțească. El și-a descoperit vocația și darul pe care l-a pus cu entuziasm în lucrare (cu entuziasm, adică fiind conștient că darul vine de la Dumnezeu și că lucra și trăia întru Dumnezeu – *en-Theos* -).

O somitate în știință, el a fost în mod declarat și vizibil un om de credință, o credință pe care n-a ținut-o sub obroc, ci a mărturisit-o public, atașat fiind de Biserică, așa cum se vede în mod abundent în acest volum. Cu alte cuvinte academicianul a fost mereu conștient că a primi de la Dumnezeu un dar este un privilegiu și o bucurie dar și mai important este să poți răspunde pozitiv, cu sufletul deschis, la întrebarea: ce ai făcut cu ceea ce ți s-a dat?

Volumul de față, care implică acest răspuns, se intitulează simplu *Foc de artificii* și conține corespondența savantului cu numeroase personalități care au gravitat în jurul său timp de multe decenii.

Anvergura acestor relații, între care și cu oameni de știință de renume mondial din România și din străinătate, atestă încă și mai mult, prin considerația de care s-a bucurat, valoarea locului pe care Ioan Iovitz Popescu l-a ocupat, în vârful piramidei, atât ca om de știință cât și ca Om de omenie.

Spre deosebire de lucrările științifice unde se vede pasiunea, cercetarea, cunoștințele, studiul, intuiția, capacitatea de analiză, sinteză și interpretare, gândirea critică, epistolele dezvăluie cu precădere caracteristicile personale ale autorului lor. În lucrările teoretice aflăm mintea; în epistole aflăm inima. Aici descoperim omul, de multe ori cu slăbiciunile sale, cu preferințele și subiectivitățile sale, cu plângeri, supărări, plăceri, bucurii, sentimente sau resentimente, speranțe și dezamăgiri, reacții la diferite împrejurări ale vieții.

Dacă ar fi să ne referim istoric la cazuri asemănătoare, ne putem duce cu gândul la epistolele Sf. Ap. Pavel, de exemplu, din care se desprinde, dincolo de aspectul teologic al conținutului acestora, aspectul personal unde el vorbește, între altele, de slăbiciunile sale, de prigoniri, strămtorări, nevoi, defăimări etc.

La fel se vede și în cazul altor personalități eminente cum ar fi, pentru a rămâne în istoria Bisericii, unii sfinți precum Sf. Grigore de Nazians, Sf. Vasile cel Mare, de exemplu, și mulți alții, care în domeniul lor profesional au dobândit autoritate de cel mai înalt grad, dar și glorie și popularitate, dar care în corespondența lor și-au descoperit fața umană, au lăsat să se descopere omul!

Există în acest fel de revelație o anumită dimensiune chenotică, adică de dezbrăcare de gloria pe drept câștigată prin munca și har, de aceea corespondența celor mari reprezintă pentru cititori un fel de *ecce homo*.

Tot scrisorile indică, spre deosebire de un CV sau de articolele teoretice în sine, pasiunea savantului pentru ceea ce face, curajul implicării sale totale în viața științifică, înțelegerea maximă a vocației.

Fără a intra într-o analiză detaliată a conținutului acestei corespondențe, consider că un lucru deosebit de interesant ce trebuie remarcat este felul adresărilor din scrisori, în cele două sensuri: de la savant la ceilalți și de la aceștia către el, dar și încheierile. Se vede de aici calitatea moral-spirituală a personalității academicianului, dar și încrederea și prietenia de care se bucură din partea interlocutorilor. Dacă ar fi să ilustrăm aceste aspecte doar cu o singură expresie de încheiere a multor scrisori: „cu multă iubire” și multe expresii asemănătoare, înțelegem direct, aproape copleșiți de emoție, cât suflet punea savantul în relațiile sale umane, putem vedea cine era, dincolo de omul de știință, Omul Ioan Iovitz Popescu.

Trebuie menționat aici în mod special faptul că din toată această corespondență, direct sau indirect, se vede centrarea vieții sale pe legătura cu soția sa, Denisa, de asemenea savant de renume mondial, prea devreme plecată la Domnul.

Prin publicarea acestei corespondențe editura Academiei Române aduce un imens serviciu științei și culturii române dar și imaginii personalității unuia dintre cei mai străluciți reprezentanți ai celei mai înalte instituții din știința și cultura noastră națională.

Așadar, acest volum, pe lângă faptul că indică anvergura relațiilor unui reprezentant de vârf al științei române, și, desigur, calitatea acestora, dă un plus de strălucire profilului moral și profesional al acestuia, ceea ce reprezintă o validare și re-validare a muncii sale de o viață închinată științei și totodată un temei pentru un continuu prilej de celebrare.

Întâmpinăm cu mare bucurie apariția acestui volum în îngrijirea impecabilă a Editurii Academiei Române, o mărturie de maximă importanță a valorii științei românești și un binemeritat omagiu adus unei distinse și distincte personalități din viața academică și culturală a României.

Ion Creangă, printr-o nouă grilă de lectură

De o bună și meritorie notorietate, mai ales în lumea filologilor, domeniu în care numeroase originale și apreciate lucrări (deși apariția lor a alternat și cu cărți de poezie), Dorin N. Uritescu are în spate, ca să zicem așa, o operă bogată, variată – probând, între altele, atât receptivitatea fenomenelor petrecute în domeniul limbii române în ultimele patru-cinci decenii, cât și o contribuție importantă în ce privește combaterea unor deraieri lingvistice, pledoarii pentru folosirea corectă a acesteia.

Și fiind acest autor o personalitate în filologie (la finele cărții despre care scriem aci se află o notă biobibliografică impresionantă) el nu putea rămâne indiferent față de izvorul nesecat de inspirație reprezentat de Ion Creangă, clasicul nostru pretabil la nenumărate interpretări, scriitor a cărui operă nu numai că a fermecat generații întregi de cititori, ci a și devenit nemuritoare, intrând pentru întotdeauna în patrimoniul de aur al literaturii noastre național.

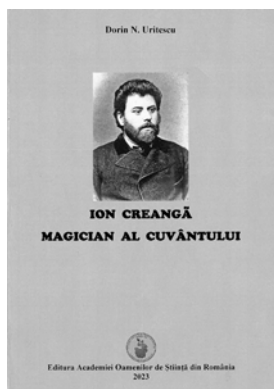
Volumul prin care Dorin N. Uritescu intră acum și în rândul exegeților marelui scriitor, alături de predecesori de prestigiu (Tudor Vianu, G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Vladimir Streinu, Valeriu Cristea) se cheamă *Ion Creangă magician al cuvântului* și a apărut la Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, în anul 2023.

Ca scriitor și critic literar (și, bineînțeles, ca mulți alții iubitori al operei marelui humuleștean) la început am privit acest volum cu o anume rezervă, punându-mi, firesc întrebarea: În ce măsură s-ar mai putea spune ceva nou despre acest mare clasic de vreme ce s-au scris monografiile ale vieții și operei lui, i s-au dedicat capitole speciale în marile istorii literare, a fost comentat în fel de fel de studii apărute de-a lungul timpului.

Dar, știindu-l pe dl. Dorin N. Uritescu un autor original în mai toate cărțile de până acum, descoperitor de sensuri și de adevăruri fie omise, fie abordate doar fugitiv de către alții, am purces la lectura actualului op ce ține în egală măsură de estetică, de istorie literară, dar și de filologie în înțelesul strict al termenului.

Și, trebuie să mărturisesc că acea prejudecată a înșelat.

Întâi și-ntâi pentru că temeinicia studiului se bazează pe o lectură atentă, profesionistă a operei lui Creangă, apoi fiindcă opiniile auctoriale sunt în tot locul bine și atent argumentate, puse în relație directă cu opera (de cele mai multe ori pentru relevarea unor contraste și aspecte mai puțin sau deloc comentate până în prezent).

Nu încape îndoială că înainte de a-și trimite la tipar noua lui carte Dorin N. Uritescu și-a pus și el, în chip firesc o întrebare elementară: În ce loc se situează d-sa față de ceilalți importanți critici și istorici literari care s-au pronunțat despre viața și (mai ales!) opera lui Creangă. De aceea, procedând întrucâtva didactic (în sensul bun și exact al termenului) trece în revistă și comentează opiniile antecesorilor, dovedindu-se a fi nu neapărat un „vânător“ de scăderi sau omisiuni ale acelora cât mai degrabă un adjuvant, un complementar al lor – de unde și ideea că opera humuleșteanului se poate citi și prin alte grile decât cele încetățenite și ajunse până și în manualele școlare.

Doct, fără a fi prețios, critic fără a polemiza, Dorin N. Uritescu recurge la inteligente și fine puneri la punct unde este cazul, nesfiindu-se să amendeze (tot așa, numai când e cazul!) unele puncte de vedere care în opinia lui ar văduvi opera lui Creangă de o receptivitate și înțelegere corecte.

Mai abitar chiar, în cea de a doua parte a studiului (*Arta cuvântului în opera prozatorului*) autorul, aidoma unui entomolog aflat în fața microscopului, supune atenției prozele *Amintirile din copilărie*, povestirile *Moș Nichifor Coțcariul*, *Popa Duhu*, *Soacra cu trei nurori*, *Prostia omenească*, *Povestea unui om leneș*, *Povestea porcului*, *Povestea lui Stan Pățitul*, *Dănilă Prepeleac*, *Ivan Turbincă*, *Povestea lui Harap Alb*.

Detalii, comparații, figuri de stil, construcții gramaticale unice și de negăsit la alți scriitori, invenții lexicale etc. etc. îl conduc pe comentator la concluzia că în cazul lui Ion Creangă nu avem a face cu un scriitor de sorginte populară (cum i s-a perpetuat imaginea de-a lungul vremii), ci cu un stilist pentru care cuvântul a reprezentat o adevărată religie, fiind folosit exact acolo unde i se cuvenea să-și afle locul ce dă expresivitate întregului text. Mai exact spus avem în față „un magician al cuvântului“, cum bine și exact și-a intitulat Dorin N. Uritescu recenta carte.

„În demonstrarea, cu exemple, a temei studiului acesta – ne asigură el în final – am ținut seama de coordonatele esențiale ale limbii noastre – adică le-am raportat la structura sintactică, la capacitatea vocabularului și, desigur, precumpănitor la valențele stilului, urmărind contribuția acestor trei factori fundamentali la acele efecte de ordin estetic menită să marcheze, cu strălucire, valoarea artistică, de prim rang, a genialului nostru scriitor Ion Creangă.

Pentru a ne da și mai bine seama că Ion Creangă asocia înnașcutul său simț al limbii pe care o rostea și o scria, spiritul lucid al elaborării artistice, avem pe lângă dovada aceea ce percepția noastră sesizează ca frumuseți ale creației sale literare, mărturia manuscriselor înseși cu ștersături, cu schimbări făcute de autor, fiind considerate mai nimerite.“

O apariția memorabilă, un volum care întregeste în chip benefic bibliografia lui Ion Creangă, dovedind, încă o dată, că polivalența interpretărilor critice este, în cazul unor capodopere, infinită.

Locuri magice, locuri binecuvântate

În urmă cu câteva săptămâni, când dl. Ion Bunesco m-a onorat trimițându-mi cea mai recentă apariție editorială a d-sale (*Chemarea lui Darie. Antologia Zaharia Stancu. Scriitori și publiciști din Salcia, Băneasa și Tudor Vladimirescu, județul Teleorman*, Editura Pim, Iași, 2023) și am văzut că volumul cuprinde nu mai puțin de douăzeci și cinci de autori gândul m-a purtat numaidecât la Vasile Băncilă, filosoful care a scris un excelent eseu despre Bărăgan, dând – zice-se – o replică lui Blaga la *Spațiul mioritic*. Astfel spus, demonstrând că ținutul nemărginit al câmpiei nu este cu nimic mai prejos decât alternanța deal-vale, atât de bine pusă în valoare de autorul *Trilogiei culturii*.

Și pentru că toate se leagă și se combină în fel și chip pe lumea asta, iată că a venit acum un autor, el însuși poet și om de cultură în înțelesul deplin al cuvântului, dl. Ion Bunesco, să argumenteze că și spațiul scăldat de soare tot anul al sudului țării are, dincolo de caracteristicile geologice și geografice specifice, valori umane și intelectuale ce pot sta cu cinste, alături de celelalte, din alte zări de țară, în patrimoniul cultural național.

Se știa îndeobște că spațiul mirific și bogat în talente literare (și nu numai!) era Moldova, din care au plecat Eminescu, Enescu, N. Iorga, Ciprian Porumbescu, Sadoveanu, Bacovia (pentru a nu menționa aci decât câteva culmi ale scrisului și creației în general). Asta nu înseamnă că din alte zone ale României nu s-au ivit mari personalități, fiindcă țara noastră este un loc al locurilor binecuvântate. Aproape în fiecare județ (ca să recurgem la o formulă administrativă) își are marile lui nume de scriitori, pictori, muzicieni, alți cărturari care, laolaltă, alcătuiesc o bună parte a patrimoniului cultural național.

Dl. Ion Bunesco, un harnic iscoditor de arhive și biblioteci vine să ne arate că între locurile binecuvântate de Dumnezeu cu talente culturale Teleormanul (mai exact spus o anume zonă a lui) ocupă un loc special. Un loc pe care, potrivit unei ziceri populare, l-au „sfințit” oameni înzestrați cu talent, dornici să lase ceva în urma lor: poezii, texte de proză, publicistice etc. – toate, în ansamblul lor, constituind, mai ales pentru viitorime, mărturii „trăite” cel mai adesea de autorii lor. Din acest punct de vedere, ca și din altele de altfel, însumate ele formează o istorie a locului, ca o configurație a unui spațiu geografic special.

Că Teleormanul își are individualitatea lui nu doar geografic, istoric, etnografic, cultural au demonstrat-o nu atât oamenii de știință cât mai degrabă scriitori ca Zaharia Stancu și Marin Preda, ale căror nume au intrat definitiv în conștiința publică și, firește, în patrimoniul marilor noastre valori.

Întotdeauna, însă, oricât de cuprinzătoare ar fi opera unor prozatori precum cei amintiți, două rânduri mai sus, mai rămâne, mai încape ceva de

spus, mai există firide și colțuri tainice de istorie și de viață ce se cer a fi cunoscute.

Este ceea ce dovedesc și textele din antologia d-lui Ion Bunesu, în sumarul căreia se regăsesc autori mai vechi și mai noi, unii cu o anume notorietate în epoca/epocile în care le-a fost dat să-și trăiască viața și să-și deruleze destinul biologic și cultural alții totalmente necunoscuți, intrați în conul de umbră al uitării. Iată-i: Ion Bădoi, Lucian Bildirescu, Petre Bozdoc, Gheorghe Buciu, Ilariu Carmen, Paul Croitoru, Florea Drăghici, Constantin Ene, Ion Geambazu, George Hârsu, Lia Hârsu (Rozalia Măgură), Melchior Hârsu, George Iancu, Bică Mazilu, Ioan Neșu, M. Petcu (Florea Măgureanu), Constantin Salcia (Constantin Grasu), Horia Stancu, Tudor Stancu, Zaharia Stancu, Nelu Vasile, Dumitru Vasile Delceanu (Dumitru Vasile), Răzvan Vasile Delcea (Răzvan Vasile), Floarea Voiculescu și, firește însuși autorul antologiei, Ion Bunesu.

Trebuie spus că dincolo de reproducerea unor texte (sau fragmente de texte), dl. Ion Bunesu face și un binevenit act de istorie literară: în notele biobibliografice caută să fixeze un portret al fiecărui semnatar, justificându-și și opțiunile selecției – gest de mare folos mai ales pentru istoricii literari ai viitorului. Aceștia vor găsi aci suficiente informații pentru a stabili cât mai exact specificul scrisului teleormănean, pe de o parte, și evoluția acestuia în timp, pe de alta.

Este adevărat, cel mai mare și important scriitor, sub „umbrela“ căruia s-au aflat/se află cei din carte rămâne Zaharia Stancu, pe care atunci când istoria literaturii române se va revizui, iar comentatorii literari se vor dezbăra de practici care încă mai bântuie la noi și vor judeca opera și valoarea acesteia și nu „păcatele“ politice sau de altă natură ale autorului ei, acest poet, prozator și publicist va trebui reasezat în primele rânduri ale scriitorilor din secolul trecut. În treacăt fie spus, în acea vreme pe care orice om de bună credință o așteaptă, va trebui repusă în circuit și Casa Memorială a acestuia, despre care astăzi nu se mai spune nimic, după cum va trebui să fie reluat și Concursul ce-i purta numele și care în urmă cu doar trei-patru decenii avea un prestigiu și impunea nume noi de scriitori.

Prefațată „la obiect“ de către scriitorul Firiță Carp și salutăată cu entuziasm de condeșteanul autorului, dl. Ștefan Mitroi, antologia de față („Exercițiu de învățare“, îi zice prefăcătorul) ni se pare a fi o apariție mai mult decât meritorie fiindcă ne este adus în față nu doar un areal cultural local, ci și un univers de gândire, simțire și creație aparte.

Cunoscându-l, cititorul își îmbogățește, la rândul-i, propriul univers cu frumuseți literare de neaflat în altă parte.

Florentin Popescu

vreau să fiu vreau să nu uit

cred

că în apropiere va veni și vremea aceea când nu voi mai zidi poeme de iubire

tineri fiind

*rănilor de iubire le spălam cu vodcă coniac vin și ceaiuri în hoarde
de party-uri descătușate în orgii cu perdeaua trasă*

așa știam noi atunci să ne consumăm

să nu existăm în linia conveniențelor

să suferim și să ne biciuim singuri în ciclonul vieții neînțelese atunci

să fugim după fustele neprinse ce dispăreau în te miri ce adăposturi

sau cuiburi ferecate dinspre văzduh și pământ

să murim câte puțin și să înviem la fiecare răsărit de lumină neprihănită mov

atunci

târgul ne ascundea demolările

era chiar mândru de noi și nimic din ce e cădere nu se întâmpla

nu avea sentință

chiar dacă plecam în fiecare seară cu led zeppelin cu jimi hendrix

cu toată hărmalaia pop în buzunare digerând zgomotul

trăsnet întreaga noapte

dimineața ne-ntorceam părăsiți singuri fără azimut

cu picioarele subsioară împletite strâmb

cu capul pironit în stâlpul porții care

netrebnică nu se mai deschidea

și plângeam cadănele ce se cuibăriseră în brațele liane ale inorogilor

după întâmplările astea prăfuite ușor

când totul mirosea a mahorcă și a trascău împutit

când viața se zugrăvea ca un drum nesfârșit dar șerpuit perpetuu

ajungeam acasă

eram ca niște învingători fără steaguri de luptă

era victoria noastră și a târgului cu care fugeam în spinare

trăiam ca într-un film absurd într-o lumină ascetică

întregul mecanism era descompus în ritmuri secrete ce se diluau între vis

și uitare

toate poveștile însăilate de demult sunt duse mai departe în zarea

metafizică de trubadurul

rătăcitor prin anotimpuri rebele

ce vâslește-n ritm de samba lumea pestriță

murmurând descântece deocheate de abandonare cumplită și fără

întoarcere a

libertății

acasă

mașinile orașului rumegă asfaltul
alături erau scoarțe cu parfum de sânziene
plopilor se dezbrăcau unul câte unul pe rând
de umbrele desfrunzite parcă din atunci
botoșani burgul meu medieval și singurul imperiu unde caii circulă
la calești
împodobite cu liliaci

duminica tata își netezea briciul de roata cerului și de cureaua șarpelui
așa se înfrumuseța pentru grăirea evangheliei
bunica se gătea cu „berta” cea ucraineană și
răzbătea până la biserică sau mai prindea (ce-i drept uneori) câte
un parastas de aducere aminte
își lua batista și busuiocul ca pe un copil drag
mă mai căra și pe mine ca pe o sfadă până în ușa pronaosului de unde
mă pierdea în rugăciuni sfinte
aici mi s-a măcinat copilăria în vatra urbei pe
vale pe deal pe piatră spartă în dreapta și-n stânga pământului
deseori alunecam de pe el și mă trezeam pe partea cealaltă a lui

mai târziu fecior fiind m-am privit singur cu umbra mea tovarăș
într-o vitrină
m-am trezit vorbind cu celălalt înverșunat
cu părul încâlcit rebel și liniștindu-l
cu ambră de tânăr înflorit în ziua zborului

apoi
orașul s-a învechit odată cu mine
deodată a început să ningă locul troienindu-se
nu-i nici toamnă nici iarnă nici timp cât să ne cuprindă (eu și orașul meu)
unde trupurile noastre sunt gata să cadă
deodată
e atâta întuneric cât o dementă tristețe
ce mă sapă și îmi curge trecerea

Iubire, nimănu...

*Iubești fiecare vocală a sunetului muzical al nopții
pentru că noaptea întoarce iubirea
pe toate fețele ascunse neștiute
și privești cum se rotesc pe marginea cuvântului
atâtea sensuri atâtea bucurii și tristeți*

*privești cum fiecărei împliniri îi atribui o jumătate de secundă
tăiată în bucăți albe de timp
îți repeși că iubirea rămâne goală
pe dinăuntru fără un sinonim al ei
bolnavă în mijlocul nopții al lumii al inimii
și noaptea se răsucesc pe partea
cealaltă a lumii
și lumea se rostogolește peste
culoarea infinit de albă
a inimii pe care nu o poți atinge
nu îi poți auzi ticăitul surd
la intervale de timp
neregulate surde în albul infinit al zăpezii
înghețate te uiți pe tine între numere naturale
îți uiți propriul sens
propria poveste aglomerată de alte identități
pe care înveți să le deosebești zi de zi*

*iubești fiecare cădere liberă în golul alb
iubești sunetul muzical
al iubirii pe care o împarți
nimănu și nimeni se identifică
alb în alb prin alb cu ideea de copie a insului
care se ascunde în cercul alb*

*tu încă îți iubești fiecare tresărire
pentru că nu înțelegi
că iubirea nu se dă pe datorie
o iei o iubești până la sfârșitul secunde
jumătății de timp neregulat
îți simți formele cum se lovesc de forme infirme
neștiute de nimeni altcineva bate
în fereastra infinit de albă
în noaptea infinit de înghețată de alb
și tu te cerți cu nu știi cine
că nu poți să îi scrii o istorie iubirii
nu îi poți șopti că ai vrea
să îi cunoști fiecare colț al cuvântului ei*

că vrei să îi iubești personajul feminin
pe care îl atingi
aieveya și ea îți răspunde
că e timpul să uiți că ești jumătatea
albă din inima albă a nopții înghețate
în palmele înghețate imaginare ale unei zile
pe care lumina solară o străpunge
aieveya și aieveya se rotesc și se prefac
în iluzii optice bucuria și uitarea
pentru că dincolo de vocalele sunetului
din cuvântul iubire este o poveste
pe care o strigi pe nume
și numele ei este fără sfârșit
un semn distinctiv în albul nopții
în albul înfinit de alb al iubirii
pe care o revezi
prin ochii copilului adult
al mamei copilului adult
al mamei mamei copilului adult
atunci când târziu te exprimi
gol pe dinăuntru
cu același poem pe care tocmai îl scrii
în alb prin alb alb
iubești fiecare sunet al nopții
și noaptea te întoarce înspre casă
pe drumul alb spre certitudine spre imaginea
ștearsă a iubirii nimănui
și nimeni nu iubește sufletul iubirii
cu atât de înfinit alb
cum îl iubești tu inversând acele ceasornicului

tu ești suficient de îndrăgostit
pentru a împărți bucata de noapte
asemenea unei bucăți de lut pentru care
te zbați zilnic să o prefaci
în palmele tale înghețate de albul zăpezii

tu iubești chipul iubirii
tu iubești mâinile care ating în inima
rotundă de timp a timpului de dincolo
de cuvânt pentru că tu iubești
fiecare vocală lichidă
fiecare consoană muzicală
fiecare sunet din iarna de iubire
iubire
nimănui.

lacrimile ning

*ca să fiu în siguranță
am sacrificat o poveste de viață
și câteva globuri pământești
pe care le-am spart
în locul unde se află emisfera nordică
iar acum lacrimile ning*

*mi-am ascuns mâinile la spate
pentru ca nimeni să nu vadă
ce au înfăptuit
din ce cuibar al sudului
au furat un ou de pinguin
înroșindu-l ca de sărbătoare*

*în siguranță nu mă simt nicicum
când văd că mi se ia din față
porția de iubire și speranță
așa cum ai lua mărul
și l-ai înapoia șarpelui
să-l curețe el de partea bolnavă
ce și-a pierdut zâmbetul și influența
pe Terra*

MARIAN NENCESCU

Renașterea unei tradiții: arta iconarilor de la Nicula

Tradiția spune că pe dealurile ce înconjoară orașul Gherla de azi (denumirea, se pare, de origine slavo-română fiind folosită preponderent de populația majoritară românească, în vreme ce vechiul nume al localității, Candia, se păstrează doar local, fiind azi numele unui cartier) s-ar fi stabilit, în veacul al XIII-lea un călugăr sihastru, pe numele de Nicolae, care ar fi construit aici un schit, ce i-a purtat numele: Nicula. Cea mai veche atestare documentară a orașului datează însă din 1539, când aici funcționa *Cetatea lui Martinuzzi*, după numele întemeietorului ei, George/Jurj Martinuzzi, zis și „fratele Gyorgy”, cardinal, guvernator, consilier regal și „judecător suprem”, rămas mai degrabă în istorie drept un spoliator fără scrupule al ținutului („Moșia Gherlei”), ce, împreună cu Sâmbăta de Jos, alcătuia, la vremea respectivă, Episcopia românilor uniți cu Roma. Două secole mai târziu, în 1753, ținutul, cu tot cu vechea cetate, devenită Carcer Magnus Principatus, adică Închisoare imperială, destinație de tristă amintire, din păcate păstrată până în zilele noastre, a fost cumpărată „pe veci” de comunitatea armeană, refugiată aici din Moldova, după 1672, contra sumei de „8.000 de florini”, odată cu satele românești dinprejur, constituind un *Târg privilegiat*, în limbajul vremii, *Oppidum privilegiatum*, sau *Oppido Armenorum*, statut foarte râvnit în epocă, și de care au beneficiat la maxim cele aproximativ 200 de familii de negustori armeni, reuniți în cea mai profitabilă asociație ce deținea monopolul comerțului cu vite în întreaga Transilvanie.

În paralel cu dezvoltarea fără precedent a Gherlei, la Nicula a luat ființă una dintre cele mai vechi așezări monahale din spațiul românesc, constituită în jurul unei Biserici de lemn, cu hramul Sfânta Treime, ridicată în 1552, și reînnoită între 1712-1714 (va arde, în întregime în 1973, fiind înlocuită cu actuala Biserică, de piatră), ce va deveni, după 1659, Școală împărătească, unde copii din Nicula și din satele vecine luau lecții de la călugării deveniți dascăli sătești. În anul 1699, Mănăstirea Nicula iese definitiv din anonimat, prin mijlocirea *Icoanei sale făcătoare de minuni*, ce a generat unul dintre cele mai renumite și mai durabile pelerinaje creștin-ortodoxe din Transilvania medievală, și a deschis calea unui fenomen

artistic de o uimitoare frumusețe: iconografia pe sticlă. În cartea sa *Tradiție și continuitate artistică la Nicula* (Cluj Napoca, Ed. Renașterea, 2020), părintele-profesor Ioan Bizău numea icoanele pe sticlă pictate la Nicula drept „cel mai expresiv document plastic ce reflectă orizontul spiritual al țaranului român”, menționând că, „asemenea doinei, colindei și a straielor lucrate în casă, icoanele niculene reprezintă spiritualitatea satului românesc din Ardeal, ce și-a împlinit destinul până la sfârșitul primului război mondial” (p. 31).

Prăznuită la 15 august, sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului este un prilej pentru credincioși de a se ruga pentru alinarea suferințelor și curățarea păcatelor. Anual, mii/zeci de mii de credincioși din satele ardelenene (și nu numai) vin la Nicula ca să înconjoare, pe coate și în genunchi, biserica și să cânte privesne vechi: *Am venit Măicuță, să ne mai vedem / Să-ți spunem necazul care-l mai avem*. Icoana *făcătoare de minuni* a Hodighitriei (Provățuitoarea, sau Maica Domnului cu Pruncul), aflată azi pe catapeteasma Bisericii de la Nicula, are dimensiunea de 86/65 cm, fiind zugrăvită pe o scândură de brad, înleită din două bucăți și întărită, pe dos, cu două „cingători”, tot de brad. Fața Maicii Domnului, de culoarea spicului de grâu, e ușor alungită, senină, iar ochii negri, expresivi parcă te privesc cu milă și cu dragoste. Capul îi este aplecat ușor spre stânga, către Dumnezeuiescul Prunc Iisus, ce are o înfățișare strălucitoare, cu capul descoperit și cu părul negru. Cu mâna stângă Maica Domnului își sprijină Fiul, iar dreapta o ține pe piept. În colțurile de deasupra icoanei sunt reprezentați, de o parte și de alta, doi îngeri și Sfântul Evanghelist Luca, după tradiție, primul dintre apostoli care l-a zugrăvit pe Mântuitor după chipul original. Pictată, se pare, pe la 1681 de preotul român Luca, din Iclodu Mare, cumpărată de un nobil local, cu numele de Ioan Cupșa (patronimul Cupșa poate fi întâlnit și azi la Nicula, ne asigură părintele Ioan Bizău - n.n.), icoana a fost dăruită parohiei Nicula, fiind adăpostită în Biserica de pe dealul „Vergheleu”, având hramul Sfintei Paraschiva, fiind admirată și cinstită de toți credincioșii din satele din jurul Gherlei. Curând, în 1699 (sau 1694, după alte surse - n.n.), icoana va ieși definitiv din anonimat după ce un grup de ofițeri și soldați ai Regimentului Regal Vasas, ce aveau tabăra la Nicula, vizitând biserica, au constatat că icoana „plânge”. Vestea s-a răspândit curând prin satele românești, minunea *lăcrimării* fiind pusă pe seama prevestirii unor evenimente tragice, derulate, într-adevăr, în jurul anului 1700, când întreaga ortodoxie din Transilvania, și cu deosebire viața monahală, au fost serios zdruncinate de acțiunile anti-creștine ale generalului austriac Adolf Bukow, care a demolat, a bombardat, sau a ars peste 200 de biserici și mănăstiri ortodoxe, în încercarea de a impune noua credință: greco-catolicismul.

În ce privește anul exact când icoana ar fi lăcrimat, există încă destule controverse. Argumente hotărâtoare conduc către data de 28 martie 1699, când Conventul iezuit al Sfintei Fecioare Maria, din Cluj, a întocmit, pentru Societatea iezuită din Cluj, două Scrisori de cercetare, ce confirmă întrutotul faptele, stabilind, sub prestare de jurământ, că întreaga comunitate a Niculei

a fost martoră a minunii lăcrimării, și că la mijloc nu e vorba de o „magie”, superstiție, sau contrafacere, totul fiind rezultatul *semmului* „degetului” lui Dumnezeu. Faptele consemnate ca atare de la un număr însemnat de martori, și întărite cu sigiliul Episcopului de Esztergom, sunt redată în lucrarea *Historia Thaumaturgicae Virginis Claudiopolitanae* (editată la Cluj în 1736, și tradusă în românește, cu titlul *Istoria Fecioarei Lăcrimânde*, Cluj, 1819), baza viitoarelor studii și cercetări de specialitate.

Odată minunea recunoscută, contele local Sigismund Kornîș din Benediug (azi comuna Mănăstirea -n.n.), a încercat să-și însușească icoana, și s-o ducă, cu mult alai și „pioșenii creștine”, în capela sa personală, dar, la presiunea sătenilor, lezați de dreptul de a se bucura de o asemenea prețioasă comoară, a restituit-o curând bisericii din Nicula (la 24 martie 1699, în ziua „altoirii pomilor” cum spun cronicile), plasând-o sub pază militară. Tot ca un fapt deosebit, semănăm și intenția Principelui moldovean Antioh Cantemir de a cumpăra icoana „cu mai multe mii de taleri” (v. *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Clujului, Vadului și Feleacului*, Cluj-Napoca, 1982, p. 200).

Între 1712-1782 icoana a fost îngropată „din cauza pericolului străin” (cum spune Adrian Pătruț în cartea sa *De la normal, la paranormal*, vol. II, Ed. Sincron, 1992, p. 202), ulterior reapărând și continuând să săvârșească „minuni”, până în 1948, când, prin lege, a fost desființat cultul greco-catolic, iar icoana a fost ascunsă de săteanul Vasile Chezan, zis Moșuțu, din Lunca Bonțului, în geamul casei sale, fiind ulterior predată, în ianuarie 1964, fostului stareț al Mănăstirii Nicula, Serafim Măciucă. După alte peripeții și o restaurare „nu prea inspirată”, la 24 martie 1992, icoana a părăsit Clujul,

reluânduși locul inițial, din Sfânta Biserică cu Hramul Adormirii Maicii Domnului de la Nicula, după un pelerinaj de aproape 300 de ani.

Potrivit mărturiilor și documentelor de epocă, „gherlenii” sau „gherlanii”, cum mai erau denumiți românii din satele și cătunele din jurul Gherlei, inclusiv locuitorii din cătunul Nicula, erau renumiți cărăuși, dar mai cu seamă zugravi și negustori de icoane, pe care le confecționau ei înșiși, în atelierele „familiale”. Folcloristul Ion Mușlea (1899-1966) estimează că, la 1891, Nicula încă mai avea peste 50 de iconari care, după pilda vecinilor lor armeni, străbăteau satele transilvane, uneori trecând și hotarul spre Moldova, sau Țara Românească, spre a-și vinde prețioasa marfă (v. *Icoanele pe sticlă la românii din Ardeal*, în revista *Șezătoarea*, an XXIV, 1928, p. 143-146). Adeseori, constrânși de persecuțiile religioase, mulți iconari preferau să se stabilească definitiv dincolo de graniță, alții alegeau traiul nomad, schimbând icoanele pe bani, postav, sau făină. În cartea sa, *Poveștile uncheașului sfântos* (ed. I, 1907, vol. II, p. 138), folcloristul Petre Ispirescu se plângea că țara e străbătută de iconari ruși sau bulgari „care își vând chipurile lor”, și se întreba, pe bună dreptate: „Unde sunt ai noștri?”, făcând referire la iconarii din Ardeal, în special la niculeni, care ofereau spre vânzare, nu doar icoane pe sticlă, dar și prapori, icoane pe lemn, alte cărți sau obiecte religioase provenite de pe Valea Sebeșului, din Mărginimea Sibiului, sau din zona Făgărașului. Considerați „schismatici”, persecutați în Ardeal, iconarii niculeni au ajuns și la București, cea mai vestită mărturie fiind acuarela *Târgul Moșilor*, executată, probabil, între 1868-69, de pictorul maltez Amedeo Preziosi (1816-1882), ce reprezintă un negustor/călugăr ce oferă spre vânzare litografii/gravuri religioase, în vreme ce o țărancă tânără se uită cu multă atenție la ele. În fundal, apare și o stivă de cruci, frumos sculptate, pregătite pentru vânzare. La fel, pictorul Carol Popp de Szatmari (1812-1888) a pictat tabloul „Târg la Câmpulung Muscel”, unde este zugrăvit un negustor ce poartă la spinare o prăjină, de care sunt atârinate numeroase iconițe. Fugitiv, una din iconițe surprinde o imagine a Maicii Domnului, așa cum apare ea în icoanele niculene.

Problema fundamentală ce și-au pus-o încă de timpuriu intelectualii vremii este în ce măsură icoanele niculene au o valoare estetică, și dacă ele corespund canonului ortodox. Astfel, încă din 1853, într-un articol publicat în *Telegraful Român*, de la Sibiu, autorul poeziei „Un răsunet/Deșteaptă-te române”, Andrei Mureșanu, se întreba: „La ce folosesc icoanele cele monstruoase, care sparie pruncii cei mici, ce se vând de-a lungul și de-a latul țării, nu doar în Principatul Transilvan, dar și în Moldova și în România?” Întrebarea nu era fără sens, câtă vreme creațiile meșterilor populari „anonimi” nu respectau nici regulile minimale estetice, dar și, în mare măsură, nici canoanele religioase. „În pictură, ca și în poezie și muzică, e nevoie, pe lângă talent și fantezie, și de o deplină cultură științifică, dar și de o experiență rară, cultivată”, spunea Andrei Mureșanu (*Publicistica, I, Articole culturale*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2006, p. 98). La rândul său, nici

Episcopul Calinic al Râmnicului și Noului Severin, cunoscut și sub numele de Sfântul Calinic de la Cernica (prăznuit la 11 aprilie) nu agreea icoanele niculene, considerându-le „lucrate prost”, mai degrabă niște „caricaturi” ce aduc „necinste sfinților și zmintală poporului, împuținând evlavia cântecelor bisericești”. În consecință, Sfântul Calinic îndemna autoritățile locale să zădărnicească vânzarea acestor produse „indecente”, ce nu respectă nici tradiția liturgică, nici pe cea iconografică. Astfel de exerciții de „orientare”/de cultivare a gustului estetic comun sunt, după cum observă și părintele-profesor Ioan Bizău obișnuite în spațiul eclesiastic, dar nepotrivite în cel public. Or, cum observa Tudor Vianu, „bunul gust estetic este un dar divin”, și nu este de mirare că, adesea, ceea ce place poporului nu se ridică la nivelul de exigență al intelectualilor. De altfel, nici Eminescu nu agreea icoanele niculene (fabricate la Gherla, specifică el), pe motiv că sunt „primitive”, fiind creația unor oameni *simplici și naivi*, adesea fără nicio cultură artistică. „Nu ne-ar mira, spunea Eminescu, dacă femeile aflate în stare pre-puerală, ar naște, văzând asemenea icoane, tipuri monstruoase” (*Opere XIII, Publicistică*, București, Ed. Academiei Române, 1985, p. 327).

Asemenea opinii au proliferat pe măsură ce iconarii niculeni, epuizând izvorul creativ inițial, au continuat să invadeze „piața” cu produse contrafăcute, în general cu cromo-litografii/icoane pe hârtie, de proastă calitate, ce au „ucis” treptat icoana românească. Este meritul generației interbelice, în special al lui Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Alexandru Tzigara-Samurçaș și Henry H. Stahl, de a redefini, odată cu conceptul de *etnic românesc* și creația tradițională a iconarilor de la Nicula. La rândul lor, pictorii au redescoperit acest izvor de inspirație: „Am în fața mea o icoană veche ardelenască, scria Nicolae Tonița, în 1927. Naivitatea desenului, frăgezimea câmpenească a vopselelor și ingeniozitatea încuscrii elementelor decorative ne conduc spre un pitoresc nou, superior celebrelor vitralii străine” (citat preluat din articolul lui Ion Mușlea, publicat în revista *Șezătoarea*, referitor la o icoană pictată de „un umil clăcaș”, *op. cit.*, p. 145).

Din fericire, arta meșterilor niculeni nu s-a epuizat cu totul. După îndelunga „glaciațiune comunistă”, în care și destinul Mănăstirii Nicula a fost pe cale să se stingă, o nouă generație de zugravi, în frunte cu părintele arhidiacon Ilarion (Ioan Mureșan pe numele său mirean) au reînceput să scrie „pe lucii glajei” nu doar imagini ale sfințeniei creștine, dar și frânturi ale sufletului acestor țărani credincioși. Respectând canoanele vechi, păstrând intacte culorile tradiționale, noii iconari, au reinventat fenomenul iconografiei pe sticlă, continuând să scrie cu „Albastru de Nicula” cum spunea poetul Ioan Alexandru, istoria acestui sat transilvan: *Acolo-n cuibul berzelor dintâi / Căzut în veac și / Răstignit în sine; de vei / Rămâne treaz vei auzi, albastrul / Iconarilor de unde vine (Imnele Transilvaniei, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2015, p. 213).*

Nemărginirea

*Fald de burduf somnoros,
Scufunda foşnet în palisandru.
Atingeri de suflet,
În vis de lucru de lac, adiau
Subtila destăinuire a cugetului.
Mirată-n arcadă de val,
 oginda veneţiană
Tânjea xilofonul dragostei.*

Fecund

*Sorbi secunda, o zbori în amor
Tandru, apoi vârtos,
Pântec generos încolțirii.
Să zburde mieii
Și anii câmpiilor pure,
Să fure copilărie de iunie,
Să curgă salcâmii în tei.*

Mulaj

*Când nimeni nu poate doini
sufletul meu,
Mă trezesc inocentă.
Apoi, chem al tău ecou
Miazăzi pe scâncet de zeu.
Mă cobori pantă de nor,
Elice pe al tău zbor
Curg dor în amprentă.
Fără cuie și plumbi
Pornesc toaca timpului tău.*

Înălțare

*Mordanți de fixare
Ale mele împotriviri,
Cobori o mare
S-o urci nemuriri
De brațe topite-n sărut.
Da, sunt o secundă săltată,
Văpaie e sufletul meu
Pornit din dans de meteoriți,
Culoare de vii, făclie
Să învii.*

Vecernie

Cadavre de rouă,
 Prelinse incertitudinii
 Adună somnul de veci.
 Limbi lungi, grăbite-n cadran
 Deschid cripte,
 Alunecă vântul pași pe poteci.
 Stinghere chemări
 Smirna înalță, zăludă,
 A lor neputință
 O curg în mormânt.
 Ochi calzi de iubire
 Năluca alungă,
 Închină un gând.

Rapsodie

*Pastorală te cânt,
Te aduc, te scufund.
Scapular te dezmierd,
Te desfac în păcat,
Vraja ta, nu pot risipi.
Nasc zori de zi peste ea*

TANȚA TĂNĂȘESCU

Ion Creangă la Slănic-Moldova Cercetarea colecțiilor vechi de presă elucidează chestiuni controversate

Numită și „Perla Moldovei”, stațiunea Slănic-Moldova este situată în centrul Moldovei, la 18 km de orașul Târgu Ocna, într-o mică depresiune, pe valea râului Slănic, la o altitudine de 530 de metri. Așezată într-o depresiune cu versanți împăduriți, localitatea prezintă un climat de tranziție, amestec între climatul colinar și cel alpin, cu veri nu prea călduroase și ierni blânde.

O mare bogăție a acestor meleaguri este apa minerală. România are izvoare care reprezintă 40% din rezerva totală de apă minerală naturală a Europei, iar calitatea superioară a acestora precum și conținutul bogat în minerale situează țara noastră pe primul loc în lume. Pe teritoriul României sunt nu mai puțin de 2500 de izvoare de apă minerală, la care trebuie să mai adăugăm alte mii de izvoare de apă naturală potabilă, însă din păcate această bogăție regenerabilă nu este valorificată decât în proporție de 50%.

Cu gândul de a descoperi împrejurimile stațiunii, căutăm pe hartă câteva repere turistice. Având ca punct de pornire stațiunea Slănic-Moldova, merită să vizitezi Palatul Ghica din Comănești, proiectat de Albert Galeron, Castelul Ghica din Dofteana, salina din Târgu Ocna și nu numai.

În câteva cuvinte iată istoria acestei stațiuni de renume: Constantin Cehan Racoviță (singurul domn din epoca fanariotă născut din părinți români, care a domnit de două ori), donează Epitropiei Spitalului Sf. Spiridon aceste locuri, pentru a obține un venit suficient tratării bolnavilor săraci (1 ianuarie 1757). Pe la 1801, moșia era ținută în arendă de serdarul domnesc Mihalache Spiridon, care era și cămăraș de ocna, adică administrator al salinelor. Acesta, atras de frumusețile naturii din valea Slănicului, descoperă în anul 1801, la 20 iulie, cu ocazia unei vânători de cerbi, izvorul mineral nr. 1. Mai apoi, în anii 1804 -1807, a mai descoperit și izvoarele minerale nr. 3, 4 și 5. Pe la 1808 deja existau angajați lucrători care să îngrijească izvoarele și pe cei veniți la tratament. Doi ani mai târziu, Mihalache Spiridon a construit și o bisericuță în apropierea izvoarelor, precum și câteva odăi pentru găzduirea oaspeților, făcând și „feredeie” (băi) pentru bolnavi.

Faima apelor minerale din valea Slănicului și mai ales puterea lor vindecătoare s-a răspândit repede, aici venind oameni chiar și din colțuri îndepărtate ale lumii care aveau nevoie de tămăduire.

Prin 1820 existau la Slănic circa 40 de camere pentru bolnavi, făcute de serdarul Mihalache Spiridon sau Mihăluță cum îi spuneau cei apropiați. Treptat, locul capătă tot mai mult conturul unei stațiuni de vilegiatură. În vremea domnitorului Mihail Sturza, acesta obligă pe serdar să garanteze camere fără chirie pentru maxim 30 de bolnavi săraci (6 camere). Pe la 1840, stațiunea era cunoscută sub denumirea de Feredeiele Slănicului și tot acum apar și sate noi: Cerdac și Satul Nou.

Începând cu 1846, stațiunea de odihnă (pădure, izvoare minerale, băi) este trecută în administrarea Eforiei Spitalelor Sf. Spiridon din Iași, la dorința fostului ei proprietar, Constantin Cehan Racoviță, care o donase Epitropiei,

cu mult înainte de sfârșitul vieții. Această donație este întărită de Grigore Ghica Vodă la 6 noiembrie 1851.

În 1856, un studiu amplu al compoziției izvoarelor le compară cu apele unor faimoase stațiuni europene: Gleichenberg, Aix-la-Chapelle, Vichy, Marienbad, Karlsbad, Ems ș.a. În 1881, apele izvoarelor nr. 1, nr. 3 (acesta din urmă supranumit și „regele Slănicului”), și nr. 4 obțin medalia de argint la Expoziția internațională de balneologie de la Frankfurt pe Main, iar în 1883, la Expoziția din Viena, medalia de aur.

În 1887 începe sistematizarea stațiunii, astfel încât vechea așezare este strămutată în partea de jos a localității, iar în locul ei apar noi construcții (1887-1912): hotelurile „Racoviță”, după numele domnitorului care a donat Eforiei Sf. Spiridon aceste locuri, „Zimbru”, „Puf”, „Cerbu”, „Nemira”, „Dobru”, „Central”.

Meșterii italieni au folosit piatră din carierele locale, au amenajat și un superb parc, au regularizat cursul apei Slănicului, pe care l-au îndiguit. Se construiesc poduri și podețe peste apa pârâului care are un curs șerpuitor, creându-se posibilitatea de plimbări prin pădure și la cascadă; se captează izvoarele, se introduc cele mai moderne instalații de băi, inhalații și pulverizații, pentru care se aduc aparatură și specialiști străini, se construiește uzina electrică și o fântână cu apă de băut. Linia ferată Adjud – Târgu Ocna a fost dată în folosință abia în 1888. În 1890 se construiește șoseaua Târgu Ocna – Slănic-Moldova și patru poduri de fier peste apa Slănicului.

De atunci a fost supranumită „Perlă a Moldovei”, renume care dăinuiește până în zilele noastre.

Stațiunea a cunoscut o permanentă dezvoltare până când, în timpul Primului Război Mondial, trupele inamice au atacat Moldova prefăcând Slănic-Moldova în ruină. Au fost distruse mai toate clădirile și instalațiile, rămânând neatinse doar izvoarele minerale. În anul 1922 s-au început lucrările de restaurare. În anul 1932, hotelul „Racoviță”, unde se instalase Comandamentul german în timpul războiului, era încă o ruină. Cu mari eforturi stațiunea este refăcută doar parțial.

Abia după naționalizarea stațiunilor balneoclimaterice (1948), Slănic-Moldova ia un nou avânt – apar clădiri noi, se fac reparații capitale și reamenajări la vilele existente, stațiunea este racordată la sistemul energetic național. Sanatoriul medical balnear este dotat cu instalații moderne. Ia ființă o policlinică medicală balneară. Se întreprind lucrări de modernizare și captare a izvoarelor minerale și se amenajează o mofetă. Slănic-Moldova devine un centru modern de tratament hidromineral științific cu caracter permanent.

Din anul 1974, Slănic Moldova a fost declarată stațiune de interes internațional, devenind un centru modern de tratament hidromineral științific cu caracter permanent.

Aflându-mă pentru mai multe zile la Slănic-Moldova, primul meu gând a fost să vizitez Parcul Central din această stațiune, pentru a vedea ansamblurile sculpturale de o valoare deosebită. Este vorba de corifeii

literaturii române: George Coșbuc, Ion Luca Caragiale, Mihai Eminescu și Ion Creangă. Acesta din urmă chiar a poposit în câteva rânduri aici, bustul acestuia din Parcul Central fiind realizat de Vasile Aciobăniței Mera în anul 1964.

Din păcate, prezența lui Ion Creangă în stațiunea Slănic-Moldova coincide cu agravarea bolii sale de care suferea crunt, încă dinainte de anul 1880. Istoricii consemnează faptul că scriitorul a sosit aici la tratament, de trei ori la rând, începând cu 1884.

Conform părerilor biografilor lui Ion Creangă, tratamentul urmat de acesta la Slănic Moldova ar fi fost inefficient vis-a-vis de boala sa (Constantin Parascan, *Ion Creangă și lumea în care a trăit, 1837-1889*, Ed. Sagittarius Libris, Iași, 1999). Totuși, descoperirea recentă a unui jurnalist (Romulus-Dan Busnea, membru UZPR, filiala Bacău), care a analizat presa de acum peste o sută de ani, respectiv *Curierul Slănicului-Moldova*, Nr. 5, Joi, 31 iulie 1908, p. 2 (în articolul „Ion Creangă la Slănic”, articol nesemnat) răstoarnă precedentele aserțiuni conform cărora tratamentul urmat de Ion Creangă la Slănic-Moldova a fost inefficient.

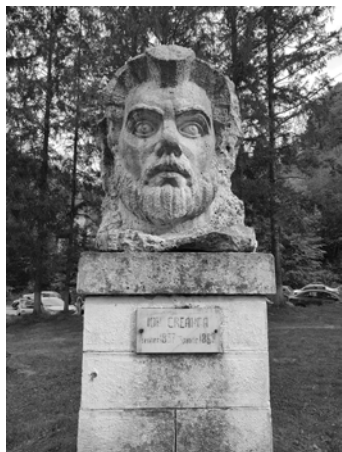
Subliniem faptul că analiza presei românești vechi poate conduce la elucidarea unor aspecte de ordin biografic privitor la un mare scriitor român. Așadar colecțiile de ziare și reviste vechi sunt o mină de aur pentru cercetători, așa cum se dovedește în privința lui Ion Creangă.

În continuare vrem să abordăm cazul Creangă. Prezența scriitorului humuleștean la Slănic-Moldova este semnalată în mai multe izvoare documentare, scrisori domestice și articole de ziar. Astfel, din scrisoarea adresată de Ion Creangă fratelui său, Zahei Creangă, („Domnului Zahei Creangă, la debitul de tutun I. Creangă, din str. Băncii, Iași”), datată Slănic 1884, Iunie 24, rezultă că în acel an scriitorul se afla la Slănic-Moldova, la tratament. Acesta a avut un sejur de o lună la Slănic-Moldova (mijlocul lunii iunie - mijlocul lunii iulie). El scrie rudelor sale că făcându-i-se rău, a fost tratat de dr. Aronovici, medicul stațiunii, care l-a repus pe picioare, chiar i-a recomandat băi minerale calde și cură cu ape minerale.

Peste un an, exact în aceeași perioadă (iunie - iulie), Creangă se află din nou la tratament la Slănic-Moldova, fapt consemnat de istoricul, scriitorul și gazetarul Nicolai Andriescu-Bogdan (semnând cu pseudonimul de N. A. Bogdan), fost elev al lui Creangă, sub titlul „Băile de la Slănic” (*Liberalul*, 16 iulie 1885, Iași). Cu această ocazie, Creangă se fotografiază într-un grup de 28 de învățători și profesori, iar apoi într-o altă fotografie, împreună cu A. C. Cuza și fostul său elev de odinioară, jurnalistul N. A. Bogdan.

În perioada 10 iulie - 8 august 1886, I. Creangă se află pentru a treia și ultima oară la Slănic-Moldova, unde boala lui s-a ameliorat în urma tratamentului, dar nerespectând regimul strict recomandat de medici (mânca peste măsură de mult, mai petrecea în chefură pantagruelice, pierdea nopțile) Creangă nu se va mai vindeca niciodată...

În fotografia realizată în anul 1885 apare Ion Creangă, împreună cu A.C. Cuza și N.A. Bogdan, fotografiați la sanatoriul din Slănic-Moldova.

Documentul fotografic a fost descoperit de specialiștii Muzeului Literaturii Române din Iași, fiind o copie după o ferotipie realizată la Slănic-Moldova în 1885. Povestea acestei fotografii ne-o istorisește N.A. Bogdan în *Povești și bazaconii din Moldova* (București, 1923): „Într-una din zile, venind un fotograf care poza pe tinichea – fotografie așa-zisă americană – invitat de mai multe ori pe Creangă să-și scoată poza. Dar mai tot deauna îmi răspundea: Decât să dau un frâncușor ca să mă văd lat pe tinichea, mai bine cumpăr cu el un coșuleț de brânză sau de păstrăvi și mi-a prii mai bine decât tinicheaua... Într-o zi însă, aflându-se și cu dl. A.C. Cuza, îl hotărâi să ne pozăm tustrei în grupă; ne așezarăm într-un tufiș de lângă sala de cură, Creangă stând în picioare, îndărăt și noi pe o bancă, eu la stânga, Cuza la dreapta lui.”

Era perioada în care boala lui Creangă devenise acută, manifestându-se sub forma unor crize repetate de epilepsie.

Povestitorul humuleștean, care cunoștea foarte bine valoarea curelor oferite de factorii naturali de la Slănic-Moldova, îi recomandă stațiunea unchiului său, preotul Gheorghe Creangă, în termeni elogioși: „Din scrisoarea Sf-tale, de la 1 iunie, am văzut, că, trebuie să pleci la Slănic. Drum bun! Și nu te îndoi cătuși de puțin, că ai să capeți sănătate, și ai să vii de acolo voinic și zdravăn, cum îi tunul. Apele sunt foarte bune, locurile foarte frumoase și îngrijirea cât se poate de bună: doftori o mulțime, cari și ei vin la izvorul tămădurilor, ca și (sic) ceilalți muritori; ei să ai cu cine te consulta.”

Lipsindu-i banii, Ion Creangă nu îl poate însoți: „Eu nu pot să merg în anul acesta, dacă știam dinainte că mergi, că merge și Sf. Ta, ceream și eu un loc mai de demult, dar acum s-au dat toate locurile, gratis, câte au fost de dat de la Epitropie.”

Aflăm astfel un amănunt de reținut - pe atunci se păstra obișnuința acordării unor bilete de tratament gratuite pentru persoanele sărace sau cu venituri mici, printre acestea fiind și Ion Creangă.

În acest context, în acord cu specificul revistei *Muzeul Presei Românești*, am început o retrospectivă a articolelor semnificative dedicate de către presa de odinioară stațiunii Slănic-Moldova.

Iată ce scria ziarul *Adeverul* din data de 04.04.1892: „Epitropia Sf. Spiridon din Iași, pentru înlesnirea călătorilor cari merg la băile de la Slănic (Moldova), a decis ca să înceapă construirea unei linii de tramvai din T.-Ocenei și până la Slănic.”

Așadar încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea exista un plan de dezvoltare a infrastructurii stațiunii, pentru a facilita accesul turiștilor.

Fiindcă am vorbit de faptul că studiul jurnalelor vechi constituie o valoroasă sursă de informații, mai ales pentru elucidarea unor subiecte pentru care nu prea există documente suficiente, și în cazul stațiunii Slănic-Moldova aceste afirmații sunt adevărate de paginile unor ziare vechi.

Un astfel de caz este reclama la Slănic-Moldova în ziarul *Mișcarea*, 20.05.1928, făcând publicitate acestei stațiuni, din care aflăm o sumedenie de detalii interesante. În acest sens și anunțul din *Ecoul Moldovei*, 20.05.1907, conține date interesante, privind prețurile practicate în stațiune, numele principalelor hoteluri și vile particulare: „Oteluri. — Slănicul e cunoscut prin otelurile sale foarte confortabile, luxos și cu gust mobilat, precum: Racoviță, Cerbu, Puiu, Zimbru, Administrația etc. cu prețul dela 1 leu 50 bani pe zi în sus odaia.

Pe lângă oteluri mai sunt vile particulare: Scurtu, Sion, Marțian, Petrescu, Codrescu, Munteanu, Anastasiu, Smera, Robescu, Pantazzi, Langa, Gheorghiu, Dimitriu, Bobinca etc. care se închiriază în totul sau cu apartamente, având tot confortul. Valea Troțușului reprezintă o zonă turistică foarte atractivă, cu un bogat potențial natural și istoric.”

Ziarul *Tribuna* (Nr. 41 din 5/17 iunie 1884) preia o știre dintr-un alt jurnal, care oferă o imagine interesantă a modului de petrecere a timpului liber în această stațiune, în perioada în care Ion Creangă se afla la Slănic-Moldova: „Se comunică *Telegrafului* cum că vizitatorii băilor de la Slănic (Moldova) vor avea la dispozițiunea lor o sală de lectură din cele mai bine organizate atât în privința diaristiceii cât și a cărților de cetit. Peste 30 de ziare sunt puse la dispozițiune lectorilor, între aceste ziare, 10 sunt străine atât germane cât și franceze. Biblioteca va conține vre-o 700 de volume foarte variate; abonamentul pe seson este de 8 lei.”

În revista *Familia* (12.08.1884) găsim alte date cu referire la această stațiune: „Trei milioane are să coste noul Slănic, și nu e mult deca tot ce am văzut pe hârtie va fi executat. Se vor înălța încă două oteluri, tot așa de mari și de frumoase ca cele ce există. Se va face o capelă gingașă în locul vechei biserici la poalele văii și în locul celei vechi va curge o fântână. Stabilimentul băilor calde tot de piatră, un monument va înlocui pe cel de acum. Un palat

pentru idioterapie va fi zidit. Toate pavilioanele izvoarelor vor fi făcute de piatra și de fer. Un teatru, un nou cazin, o colonadă mare cu prăvălii, o sală de bal, două restaurante, o sală de inhalație, un stabiliment de băi de noroi ca la Franzensbad (s'a descoperit un munte de noroi de brad) vor imfrumuseța Slănicul, și cum s'a pus deja în vânzare locuri și multe s'au și cumpărat, sute de șaleuri vor eși din pământ, care într'o feerie, pentru a împodobi acest frumos tablou. Guvernului i rămâne puțin de făcut pentru a se arăta și el că se intereseaza de sorta Slănicului. Se construiesc o linie ferată dela Târgu-Ocnei până aici."

În sfârșit, ziarul *Universul* (01.06.1893) scrie: „Epitropia generală a Casei spitalelor Sf. Spiridon din Iași, aduce la cunoștința publică că sezonul băilor Slănic (Moldova) se va deschide și în anul acesta tot la 1 Iunie. Totodată desminte în mod formal svorurile reü-voitoare prin care s'a afirmat că izvorul mineral No. 1 s'ar îl perdut. — Cu totul din contra acest izvor care era înămolat cu moloz și depozite de clisă încât îl se micșorase foarte mult debitul lui, a fost curățit și restaurat așa încât astăzi debitează cantitatea normală de apă, având toate proprietățile ei curative tradiționale. Cu ocazia acestei restaurări s'a mai descoperit alături un izvor feruginos gazos, ceea ce era de lipsă la Slănic. Drumurile și podurile pe valea Slănicului care fuseseră distruse de marea inundațiune ce a urmat la finele lui Aprilie a. c. s'au restabilit prin îngrijirea Ministerului Lucrărilor Publice”.

Așadar, pentru prezentarea stațiunii Slănic-Moldova, ziarele vremii sunt o sursă inepuizabilă de informații referitoare la subiecte asupra cărora documentele sunt destul de sărace. Ne dorim să le acordăm importanța cuvenită.

În încheiere adăugăm că în vara anului 1889, George Enescu (19 aug 1881 – 4 mai 1955), în prima sa vacanță pe care o petrece în România (între 1888-1894 studiază la Conservatorul din Viena), concertează pentru prima oară în public la Slănic-Moldova, pe când se împlineau 88 de ani de la descoperirea primului izvor cu apă minerală de către serdarul Mihail Spiridon.

BIBLIOGRAFIE:

Steege, Ludovic, *Apele minerale de la Slănic în Moldova, în privirea analogiei lor cu ape minerale streine și a lucrărilor terapeutice*, Ediția a II-a, Tipografia lui Adolf Bermann, Iași, 1856.

Wertheimer, Moritz, *Descrierea tuturor apelor minerale*, Tipografia Sf. Mitropolii, București, 1853.

SILVIA BODEA SĂLĂJAN

Dor din dor

Atunci a venit

și mi-a adus o pâine coaptă-n vatră

ce mirosea a dor de satul meu

și dintr-o dată m-am simțit străină

și-atât de tristă în singurătatea-mi

că dorul mi se părea că e o piatră

lângă nesomnul

în care mă regăseam mereu

aș fi vrut să-mi mai spună

cât de departe-i departele

și de câte ori caili sfântului ploilor

zdrobesc cu copitele canioanele norilor

aș fi vrut să-mi mângâie creștetul

când mă copleșesc tristețile

și să împărțim pâinea

cu frângerea luminilor

dimineța însă mi-a furat visul

și mirosul din pâinea satului meu

mi l-a furat

și mi-a lăsat în schimb singurătatea

pe care-o regăseam lângă mine mereu

și dorul

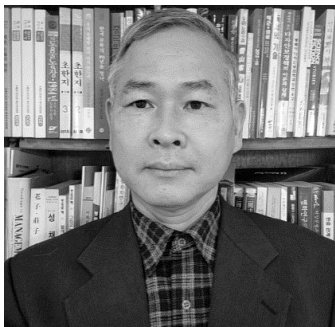
o Doamne și dorul

în curgerea nisipului

din palmele lui Dumnezeu

KANG BYEONG-CHEOL este un poet, prozator și traducător coreean, doctor în științe politice. S-a născut în Jeju, Coreea de Sud, în 1964. A început să scrie în 1993 când a publicat prima sa povestire, *Cântecul lui Shuba*.

În 2005, a publicat o colecție de povestiri. A primit patru premii literare și a publicat peste opt cărți. A fost membru al Comitetului Scriitorilor din închisoare (WiPC) al PEN International din 2009 până în 2014.

De asemenea, a lucrat ca editorialist pentru *NewJejullbo*, un ziar din Jeju. În prezent, este director la Institutul Coreean pentru Pace și Cooperare.

KANG BYEONG-CHEOL

Salvatorul melancoliei și singurătății

Ce înseamnă să trăiești?

*Să mergi, să stai în picioare, așezat, întins,
toate mișcările vieții de zi cu zi.*

Dar în viață, există emoții.

De unde vin aceste emoții?

*Ecouri adânci în suflet,
tristețe, singurătate, bucurie, entuziasm,
acestea sunt semințele culturii.*

Prin muzică, dans, poezie,

Ne exprimăm emoțiile și ne eliberăm sufletele.

*Aceste semințe ale culturii cresc și mai mult
prin muzică, dans și recitaluri de poezie,
și au dat strălucire civilizației umane!*

Cultura este mama civilizației

iar semințele culturii ar fi putut fi monotonia.

*În trecut, oamenii au început să imagineze și să recite poezie
pentru a învinge monotonia.*

*Chiar și acum, trebuie să recităm poezie,
pentru că ea este salvatorul tristeții și singurătății.*

Traducere din engleză de Elena Liliana Popescu

MING-KEH CHEN (n. 1956) este un poet și fizician din Taiwan, doctor în fizică (Universitatea Națională Tsing-Hua, 1986). În prezent, este membru al comitetului director al revistelor *Li Poetry* și *Taiwan Modern Poetry*. Publicațiile sale includ colecțiile de poezie *The Ground* (1990), *Years* (2000), *Dance of Angel* (2001), *Dark Road* (2005), *Earned Spring* (2005) și *Selected Poems by Chen Ming-Keh* (2007). A primit șase premii literare în Taiwan. A participat în 2016, 2017 și 2019 la *Formosa International Poetry Festival* din Tamsui.

MING-KEH CHEN

Eclipsă de Lună

*Prima oară când a privit eclipsa
de lună
era adolescent*

*A fost și prima oară când o fată
i-a șoptit la ureche
„La următoarea eclipsă de lună
unde vom fi? ”*

*Nu-și amintește
de ce în momentul acela
era atât de nerăbdător să știe
cum să prevadă
când va fi următoarea eclipsă
de lună*

*Părea că ea a dispărut brusc
topindu-se în noapte*

*Ani mai târziu el privește
următoarea eclipsă de lună
Luna este aproape să fie
din nou plină*

*El pare să o audă pe ea
încă vorbind în șoptă
„M-ai găsit?”*

*"Unde ești?"
se întoarce neliniștit
"După atâtea chinuri
cum mă poți găsi? "*

*Doar un trandafir înflorește
între frunze moarte*

Traducere din engleză de Elena Liliana Popescu

Mürekkep Acısı

*Ölümün kitabında kaç sayfadır yaşam
Değdikçe sevdanın elleri neden eskir yapraklar
Çekingen zaman en büyük çile
Gümüş damlalar en kutsal sessiz iz
İçinden içime akar*

*Huzur renginde sıcak topraklar
Portakal renginde birkaç gün
O kısa, o küçük, o noktalı harflere nasıl sığar
Rüzgâra emanet sevda ekini*

*Hiç sevmemişler hiç sevlilmeyecekler
Neden ciltçi dükkânında çalışır
Daha mürekkep acısı yutmamışlar*

*Sözüm, sesimi kesme
Kitaplar beyhude yazar!*

Ink Pain

*How many pages life has in the book of death
Why leaves get withered with the touch of love
Timid time tantamount to torment
Silver drops are the most sacred of silent traces
Flowing from you into me*

*Warm soil in the color of peace
A few days in orange
How can they fit into those short letters with umlac
Love crop entrusted to the wind*

*They never loved nor will they ever be
Why do those work in bookbinding
Who never swallowed ink pain*

*My word, don't interrupt me
Books write in vain!*

English translation by Sevda Akyüz

Si tuviera *

*Si tuviera una flor
Hermosa, dulce, de frescor,
Como las flores de primavera,
Dulces hijas de una tierra,
Tierra riendo con hierba verde,
Lo que se balancea, se pierde,
Ondulando con ardor,
Susurrando murmullos de amor;*

*Si tuviera una florecita
Tierna y jovencita
Como la flor del lirio hecho,
Blanco como la nieve del pecho,
Amalgama de una rosa blanqueada
Y de una púrpura dorada,
Cantando alegre y con ardor,
Susurrando murmullos de amor;*

*Si tuviera una palomita
Con cara de niño blandita,
Niñeta gentil de vera
Como un día de primavera,
Cuánto durará tu día
Doina, doinița se la cantaría,
Se la cantaba con ardor,
Susurrando murmullos de amor.*

Estrellas en cielo **

*Estrellas en cielo
Sobre los mares
Queman los males
Cenizas de hielo.*

*Una bandera
Vacilando mástiles
Tiemblan ágiles
Barcos de madera.*

*Algunas ciudades
Mirando aisladas
Y no abrazadas
Soledades.*

*Cualquier suerte
Extiende sus alas
Destierra sus ansias
De muerte.*

*Me muero de dor,
Ve, tú, ángel parejo,
Mi triste inquieto
Lleno de amor.*

*¿No es pecado
Rechazar la paz
Del Instante fugaz
Qué nos ha dado? ...*

* Escrito el 25 de febrero de 1866 y publicado en la revista *Familia* por el editor Iosif Vulcan que cambió su nombre de Eminovici a Eminescu.

** El ultimo poema de Mihai Eminescu, publicado póstumo en *Fântâna Blandusiei*, 1 de agosto de 1889. El título "Estrellas en cielo" fue puesto por Ilie Ighel Deleanu después el primer verso...

Traducido al español por Carmen Bulzan

Pasaron años

*Pasaron años como nubes largas
Y nunca me parece a volver,
Pues no me encanta hoy como ayer
Cuentos y doinas, errores, adivinanzas,*

*Que serenaron la frente de niño con placer
Casi entendidos, de encantos llenas -
En vano hoy me envuelvan con sus sombras
Ay, hora de misterio en atardecer.*

*Arrancar un son del pasado de oro,
Hacer, oh, alma, que de nuevo temblara,
Toco la lira de nada, me parece;*

*Perdido es todo en la juventud que lloro
Y muda es la boca dulce que amara,
El tiempo crece tras de mí... ¡me oscurece!*

Oda (en metro antiguo)

*Nunca yo creí aprender morirme;
Siempre joven, envuelto en mi capa,
Alzaba mis ojos a la estrella
De la soledad.*

*De repente, brotaste en camino
Tú sufrimiento, doloroso dulce...
Bebi todo el deleite de la muerte
Inagotable.*

*Ardo vivo infeliz, como Nessus,
O como Hércules envenenado,
Mi fuego no se apaga con todas
Las aguas del mar.*

*De propio sueño consumido llanto,
En mi propia hoguera me ahogo...
¿Puedo volverme luminoso como
El Pájaro Phoenix?*

*¡Id mis ojos oscuros del camino!
¡Ven a mi pecho, descuido triste!;
Para morir tranquilo, a mí mismo,
¡Ay, devuélveme!*

Qué alma triste...

*¿Qué alma triste me han dado
Mis padres, mis ancestros,
Que en ella sólo han entrado
Tantos sufrimientos?*

*¿Qué alma triste, sin sentidos,
De que barro pagano,
Que después de tantos perdidos
Aún espera en vano?*

*Como no se siente mal
Llevar siempre adiós,
Ay, olas del sagrado mar
¡Levadme con vos!*

**Traducido al español
por Carmen Bulzan**

Heinz-Uwe Haus in Greek translation – A review of his poetry collection

The poetry collection *Mouths of the Wind* by Jean Bodin, a pen name of Heinz-Uwe Haus, director and theatre theoretician, Professor in the University of Delaware, is a symbolist wandering in the stages of human life and evolution. With a deeply philosophical and self-reflective character, the poems of this collection, accompanied by the author's wondrous paintings, touch the concepts of religion, society, politics and citizenship, love, endearment and togetherness, loneliness and personal quest, the definite and the inescapable of death within a symbolic and strongly postmodern frame. There is a natural flow among the poems, which creates bridges of communication for the reader from the one to the other just as the stages of human life, which, despite being contradictory or completely different with each other, they are governed by an indissolubly invisible relation.

Mouths of the Wind connects the author's reality with unanswered philosophical contemplations through surrealistic images for very real facts, especially through the play with the words and their intense ambiguity (which is very strong in the German language) that changes the meaning of the message according to the reception of the reader. It comprises the author's experiences with the very strong notes of his personality and his love for the ancient culture, managing to connect all these elements through his personal sighting for the modern world. With quite a few reservations, I will dare to point out an indirect deduction of his writing to Bertolt Brecht's poems, which the author has studied and comprehended so deeply being a director and theatre theoretician and I will close this brief note with the poem "Life", highlighting the strong element of theatricality and the reception of the image by the reader, which changes according to his/her "viewpoint":

"Distorted gaps, apriori a digression, endlessly dead and alive."

Jean Bodin: *Mouths of the Wind*, translated by Marianna Papastephanou, edition Lulu, 2023, 91 pp.

Plus 65

*I was a player
who gathered ideas,
even sacrifices,
I would still like
to run
taking risks, problems, worries
and more - the toy of life
stopped - when
they passed us as
useless.
We run through time
thinking of children
with questions about education,
shelter, support,
responsibilities,
the devouring fire - let it be!
Now ! When the moment has
not turned into smoke.
No matter how much you suffer,
you are put aside
and quickly forgotten,
nothing stops in the
fall of the night.
You get sick easily,
you hardly shake
a happy hand
to keep fit, you
smile
but not like in the rest of your life,
for fear of
becoming a memory.
And yet,
do not let the past
catch up with you,
nor your future
let fear not accumulate!
In a second your
life can be changed,
live now - the present -*

*hidden from the east and the west!
+ 65 ?!
Love your life,
family, neighbor,
write, drive,
read, run!
on the train of life
you have made your style,
be proud
in spirit and hope,
choose your unemployed angel
be attentive to your looks
perfumes, creams, fashion
and be what you are
what sounds all right
to you,
even if they frown
enthusiasts
in crazy agitation,
and escape the capture
of the access only ticket.
I miss going out
in time
to leave the house
baptisms, weddings,
shows or dancing
to listen to answers,
questions
with a polite tone,
well done things
emotions, joys
in life that is vaporized
then,
from the shock being stoned
we become useful again.
+65 ?!
How many did not want
to get here?
But they woke up late*

*from the madness
gone to sleep.
We do not want a life
under surveillance
in the row of cars
dreams, memories
or condemnation
to loneliness
in the rush of
time.
A blinding sun
illuminates us*

*face to face with
information, experiences,
intelligence, affection.
The eternity of a star
is not sought
by the learned,
it is not present it is
neither yesterday nor tomorrow,
we are just what we think
in an unwritten poem
and fortunately they
need you too.*

The ring

*I wear a ring on my finger
bright with optimism
and brotherhood,
an emblem
of understanding,
and hope.
We are here
to build,
we are made
not to be alone,
to remember
both me and you
where we come from
and what a man I am.
Let me go back
in the quiet room
when the eyes
that began to sift
and on my knees
I put my trust
in brotherhood,
in the holy
Temple of Beauty
through water, air, fire.*

*I began to see
right before
I received the light
and then from
the chain of union
looking at myself
in the mirror,
I understood
the symbol of the ring I wear.
I got up
in a triple
hug
in a Catharsis
born with difficulty,
I admired - the emblem
open across the ocean,
discreet at home,
I like to talk,
even in a world
not understood,
of optimism
and brotherhood
to believe
in the brilliance
of the ring I'm wearing.*

Translated from Romanian by Zorin Diaconescu

EU between federal state and confederation of states

“States that are not closely connected to each other and are at best organized as confederations often have violent conflicts among themselves. These conflicts do not require any particular cause.

Rather, they are in the nature of man. Man is ambitious, vindictive and greedy. Anyone who wants to seek lasting harmony between neighboring, independent states misjudges the constant course of human affairs and opposes the experience of centuries.”

Alexander Hamilton wrote this in the sixth article of the *Federalist Papers*¹ a series of 85 articles published in New York State in 1787 and 1788 in order to win the support of citizens for the American Constitution, which had just been adopted but not yet ratified by all states. Hamilton’s interpretation of human nature and human affairs, with regard to a constitution, focuses on the pacification of this human nature. However, his ‘experience of centuries’ paints a gloomy picture.

A contradiction which is presented in several chapters of this publication in its resolution. Freedom in the other, recognition, institutions provide an image of man that has always been determined as a communal being and the concept of experience in history has a goal and not an eternal return of the same. But Hamilton was obviously aiming less at the ‘nature of man’ than at relations between states. If he wanted to motivate for a common constitution, then it was in contradiction to what he called the ‘eternal course of human affairs’. In a kind of self-destruction through the two world wars, Europe on the one hand provided a sadly illustrative picture of this course of events.

On the other hand, it has found itself in a new formation following its departure from the world power stage. This means that peace in Europe cannot be permanently secured independently of Europe’s constitution in the broadest sense.

The fact that, since the end of the Second World War in 1945, we can look back on peace in the part of Europe that has embarked on the path of European integration is not due to the birth of a new man, but to an association of states that has developed new stabilizers in the institutional structure of Europe on the basis of shared experience, while at the same time not abandoning the national and state identity of its members.

¹ Alexander Hamilton, James Madison, John Jay (all under the pseudonym ‘Publius’, *The Federalist*, Publisher J. & A. McLean, New York 1788, p. 88.

The facts seem clear: as a derivative subject of international law, the European Union is not a confederation of states.² In a 1993 ruling, the German Federal Constitutional Court described the European Union as a federation of states, which has since been accepted beyond Germany's borders. This designation is intended to express the fact that the jointly acting member states of the EU do not (yet) form a state (nor a federal state) under international law, but due to the far-reaching transfer of sovereignty rights to the Community, they already go beyond a confederation of states.³ "In the association of states of the European Union, democratic legitimation necessarily takes place through the feedback of the actions of European institutions to the parliaments of the Member States; in addition, as the European nations grow together, democratic legitimation is increasingly conveyed within the institutional structure of the European Union by the European Parliament elected by the citizens of the Member States."⁴

Despite the development towards a supranational European order and the establishment of common institutions capable of acting as well as the definition of a binding common legal concept, the European Union is, as Stefan Oelser points out, "not a federal state in the traditional understanding (since it is not a 'state' in the international legal sense of the 'born' subject of international law)."⁵ But the term does not really tell us what it actually is. It certainly captures the fact that the EU is currently a democratic federation of nation states.⁶ It is obvious that this seems antiquated to the advocates of a "post-national Europe" and stands in the way of their goal of creating a "federal union of citizens". At its core, the discussion revolves around whether parliamentary decision-making procedures should be introduced at supranational level. Christoph Schäfer points to the next steps we are aiming to take: "There should be transnational electoral lists for the European elections - with a binding system of top candidates for the presidency of the European Commission. These are both ideas that French

² Wolfgang Graf Vitzthum (ed.), *Völkerrecht*, 5th ed., 2010, p. 208: "A confederation of states is a union of states on the basis of an international treaty. The members [!] retain their subjectivity under international law; their relations are governed by international law."

³ Cf. <https://kopo.de>blog>2013/06/13>

⁴ *Ibidem*.

⁵ Stefan Oelser, *Europäischer Föderalismus-Streit: Eine Unionsverfassung jenseits von Bundesstaat und Staatenbund?*, in: C. Joerges/M. Mahlmann/U. K. Preuß (eds.), *"Painful experiences of the past" and the process of constitutionalization Europas*, 2008, p. 185 ff.

⁶ Cf. <https://www.foederalist.eu>2012/09>; here the speech by the then Commission President Jose Manuel Durao Barroso to the European Parliament on the state of the EU.

President Macron already formulated in his highly acclaimed 2017 Sorbonne speech in Paris, in which he outlined his vision for the EU.”⁷

The strengthening of the Parliament vis-à-vis the Commission is also explicitly stated in the coalition agreements of the new German government, for example: “Among all the intentions (...) one point stands out (...) in particular, because a further development of the EU is intended, ‘lead to a federal European state that is organized in a decentralized manner in accordance with the principles of subsidiarity and proportionality and is based on the Charter of Fundamental Rights’.”⁸

Political interests often take precedence over the legal situation on this issue.

The majority of constitutional law experts agree that the European Union remains a ‘union of states’ based on an international treaty, but at the same time, in its constitutional practice, it is moving ever closer to the image of a classic federal state.⁹ As is well known, attempts have been made time and time again to cover up this finding by resorting to reservations of sovereignty or a priori constructions of a ‘competence competence’ clearly assigned to the nation-state level¹⁰ to cover up this finding. “But postulates of a seemingly unalterable inscribed ‘Sovereignty’ or ‘competence-competence-competence’ (intuitively always located with the nation state) obviously no longer help us - if they were ever helpful.”¹¹

The federal system is a ‘living instrument’, a permanently changing structure of cooperation between several levels of statehood based on the division of labor, which is dependent on the constant search for consensus - and which is constantly evolving in the process of finding compromises and consensus.¹²

The fact that this does not take place without tensions and misunderstandings becomes particularly clear when these processes are often carried out by the EU authorities *without* taking into account the national culture and history of the peoples concerned. The Western members of the Union should take a closer look at the complex social processes in the Central and Eastern European states since the liberation from Soviet rule in 1989, instead of perceiving deficits in democracy and the rule of law there.

The Visegrad Group is more strongly oriented towards the national identity and traditional values of its citizens, and above all more critical of

⁷ <https://www.deutschlandfunk.de/grundung-union-europaeischer-foederalisten-100.html>; Schäfer's contribution from 16.12.2021.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Stefan Oelser, *op. cit.*, p. 420 ff.

¹⁰ Cf. for example BVerfG, judgment of June 30, 2009 - 2 BvE 2/08 and others (Lisbon), para. 233..

¹¹ Cf. in this sense also Stefan Oelser (note 5), 659, 664 ff., in particular 676.

¹² Cf. in this respect T. O. Hueglin/A. Fenna, *Comparative Federalism*, 2006, p. 4is.

non-European migration than some Brussels interest groups or ideologues would like it to be.

However, this right should not be called into question in order to define a political agenda that promises simple and quick solutions by opposing the dialectic of European integration. No step can be taken outside of history.

“Europe is dragging around the unresolved traumas and stigmatizations of past centuries. For years, the continent has been shaped by a web of past burdens, old injustices, distributions of power, collective guilt and collective victimhood.”¹³ The fact that the new member states are distancing themselves from the “post-national” ideas of some of the old members is due to their experience of self-liberation after decades of Soviet oppression, which is hardly taken into account in Brussels, for example in the EU’s security policy. The rhetoric west of the Elbe often seems to be adapted to a Europe and a world that has little to do with the actual needs of the EU’s family of free nations, which has been expanded for 30 years. This contradiction is not antagonistic, but in the context of seemingly unstoppable developments, it requires persistent joint solutions.

“Contrary to the successive upgrading of the European Parliament to a comprehensive parliamentary legislator at European level, (...) there is a growing tendency to form ever new intergovernmental subsidiary and surrogate constitutions; just think of the Eurogroup and the network of institutions that has developed in the context of overcoming the financial crisis.”¹⁴

Perhaps it is not so much the constructive foundation, the connection between states under constitutional or international law, that really distinguishes the various forms of federal federation. “Perhaps it is rather certain assignments of tasks and priorities,” Stefan Oeter suspects, “that make the central difference, in interaction with the institutional dynamics of the (often quite contrary developments) institutional arrangements of the respective organ structures.”¹⁵ He emphasizes that “a ‘federal state’ formally based on the invocation of popular sovereignty, but largely paralyzed in its institutional structure (...) must inevitably slide into a purely negotiating system, with all the dangers of excessive use of veto positions inherent in such systems. A federation formally established as a union of states under international law with effective institutions based on the majority principle will - depending on the competences - inevitably take on the features of a

¹³ Radka Denemarkova, “When freedom dies (centimeter by centimeter),” in *Journal der Künste*, 16, Akademie der Künste Berlin, September 2021, p. 16.

¹⁴ F. Scharpf, “Die Finanzkrise als Krise der ökonomischen und rechtlichen Überintegration,” in: C. Franzius/F. C. Mayer/J. Neyer (eds.), *Limits of European integration*, 2014, p. 51.

¹⁵ Stefan Oeter. *ZaöRV* 75 (2015).

strongly integrated 'federation' acting in the modus operandi 'federal', regardless of all constructive considerations as a 'union of states'."¹⁶

"Does the EU adhere to the goal of a strong and united political union (...) or is it content with the free movement of goods, people, capital and services (...)?"¹⁷ This is the question that has been controversial among the 27 members from the outset: federalists such as Germany, Austria and Belgium versus anti-federalists such as Sweden and the UK. As a result, the word "federal" was not included in the text of the treaty establishing the EU and agreement was reached on the phrase "an ever closer union among the peoples of Europe."¹⁸

Rudolf Hrbek therefore proposes that the federal theory should always be subjected to a "reassurance process" in order to determine "what (...) the concept of 'federation' could and should include."¹⁹ The concept of European integration is to be defined in contrast to that of Europeanization.

Let us remember: the idea of world peace was at the center of the reaction to the wars between the European brother nations. It seemed to be the salvation, was the motor, opened up visions of a future without war. The Ventotene Manifesto, written by Altiero Spinelli and other anti-fascists in 1941, was also characterized by a longing for freedom and peace. This was followed by Churchill's "United States of Europe" of the post-war period. "In order to banish both the danger of separatism and hegemony, Europe would immediately have to follow Switzerland's example and transform itself as quickly as possible into a free and prosperous, solid and peaceful federal state. Without the risk of hegemony, separatism or civil war."²⁰ Such peace policy concepts materialized a new common understanding of freedom, politics and history among the European peoples concerned. The energetic political and economic measures in the 1950s to 1970s - ECSC, Coal and Steel Community, EPP by Robert Schumann, Konrad Adenauer and Carlo Sforza - developed the envisaged federalism as a "quasi-constitutional establishment of common institutions, competences and procedures."²¹ The negotiated sectoral integration - intergovernmental and functional - led to a procedural understanding of federalism in the 1980s.

¹⁶ T. O. Hueglin/A. Fenna, *Comparative Federalism*, 2006, p. 4.

¹⁷ Ralf Beste, "Europe in the crosshairs," in *Spiegel*, 2005, No. 156, p. 103.

¹⁸ Constitution of the EU, see <https://www.bpb.de/publication-series>.

¹⁹ Rudolf Hrbek, *European Parliament Elections 2004*, Nomos Publishers, 2005, p. 194.

²⁰ In the French daily newspaper *Le Monde*, Count Richard Coudenhove-Kalergi, founder of the Pan-European Union and the European Parliamentary Union, on January 20, 1953, discussed the advantages and disadvantages of a European political federation. See Richard Coudenhove-Kalergi, "Confédération ou fédération?," *Le Monde*, n° 2484, 20.01.1953, Paris, p. 4.

²¹ Heinz-Uwe Haus: "European Rationality, interview with Fred Lapisardi," in *Politiko*, No. 11, Nicosia, 1998, p. 23.

It can be assumed that, despite all the hesitation to go even further with integration, and in view of the rejection of even further communitization, particularly in member states such as Hungary, Poland, Slovenia and the Czech Republic, the views of the majorities of the respective national electorates will be followed, it will also be difficult, if not impossible, to simply halt all further integration steps explicitly or implicitly laid out in the treaty structure. The overall architecture of the treaties inevitably pushes for further progress in integration, whether in the fulfillment of newly assigned competences or as a result of previously unseen tensions that require further common solutions. The dilemma outlined above can hardly be resolved satisfactorily. “The institutional architecture - in the wake of a dynamic inscribed in the system - is pushing for further steps towards integration, while the peoples of Europe are becoming dizzy in the face of the pace of advancing integration and are calling for a moment of compliance.”²²

In contrast, since Russia’s open imperialist attack on the European post-war and security order, at the latest since the conquest of Crimea in 2014 and the expansion of the war against Ukraine in 2022, the idea of peace through political integration has returned to current politics, as unworldly as it may sound in view of the global political situation. “European unification can be a model for cross-national cooperation in a federal world union.”²³ With this sentence, for example, the Düsseldorf Program of the Europa-Union, which was formulated during the Cold War, also refers to the Hertenstein Program from 1926. The Hertenstein Program states: “A European community established on a federal basis is a necessary and essential component of any real world union.”²⁴

The word *utopia* comes from the ancient Greek οὐ or ‘not’ and τόπος τόπος ‘place, location,’ in other words ‘non-place’ or ‘without place’. Political counter-concepts can be challenging, but also ‘unreal’ or dangerous. The countries of the EU that experienced the Soviet system can sing a song about utopias and are therefore a guarantee for the defense against false identity-promising concepts. What form of integration and commonality will develop from the current processes can not be assessed at present. “In view of the great political efforts required to bring the Lisbon Treaty into force in the first place, it seems neither desirable nor realistic to want to change the composition of the EU again as soon as possible. Steps towards a political

²² Christakis Georgiou, Opening Lecture during the 16th Droushia Symposium, Droushia-Paphos, Cyprus, July 17, 2008 (audio recording).

²³ Düsseldorf Program of the Europa-Union Germany, 28.10.2012 (<https://www.europa-union.de>)

²⁴ Heinrich Kümmerle, *Europe is for everyone*, self published, 2020, p. 65.

union by transferring further competences to the EU or even the transfer of competences are generally clearly rejected for the near future.”²⁵

In view of the international tensions and the increasingly threatening so-called Ukraine crisis, Herfried Münkler takes a realistic and focused look at the most pressing challenges facing the European Union. “For the EU must first clarify the question of whether it is possibly also an empire. In some respects, there is a compulsion to become one. The EU must not only stabilize its external borders, but also be able to manage the problems on its periphery. This applies not only to the eastern edge, but also to the opposite Mediterranean coast and the Balkans. (...) It must invest much more in hard power by pooling its military capabilities. The major countries play the leading role in this. This also means a Europeanization of France's nuclear weapons.”²⁶

In view of the disastrous situation of the Bundeswehr, for example, such an objective is of crucial importance to make up for decades of German neglect and at the same time contribute to strengthening the Alliance's defense capabilities. This issue also calls for a de-ideologization of political processes and for the impulses and interests of European integration to be taken up “on the ground.”

In this context, it should not be underestimated that the millions of illegal immigrants from non-European cultures and societies since 2015 have hindered the integration process within Europe. The inability of the EU to reliably protect the external borders of the alliance against this mass influx and the agitation of left-wing propagandists for open borders and the practical abolition of the distinction between legitimate asylum requests and general migration is leading to rifts between member states and divisions within societies. Some governments in Europe and Brussels seem to ignore the fact that many regions are also economically and logistically overburdened by the settlements. This is fuel for the fire, which serves the enemies of the European unification project and the transatlantic community. Instead of negligently sending economic incentives to emigration countries, politicians should assume their responsibility for preserving and asserting European identity in order to promote the inner European processes. Whether within a confederation or a federal state, the following fact is incontrovertible: The European Union is an association of Christian countries in which values such as solidarity, freedom and equality have become firmly established over the centuries. People ask rightly, what role do Christianity and liberalism still play in the EU's canon of values?

²⁵ <https://kopo.de/blog/2013/06/10/europa-ist-und-bleibt-ein-staatenverbund>.

²⁶ Herfried Münkler in an interview in the *Neue Zürcher Zeitung*, International Edition, Tuesday 25 January 2022, page 5 under the title: “There are zones of influence that limit the ability of countries to form alliances.”

The necessary integration processes of those who have arrived, mostly from dictatorships and Muslim countries, are of existential importance. Instead of loudly proclaiming that Islam belongs to Germany (even though the imams in the mosques in Germany are sent and controlled by the Turkish president's office and usually don't speak a word of German or, as in the case of a Hamburg mosque, fraternize with Hezbollah) the politics should ensure that only those who need asylum and are committed to the free-democratic order should have the right of residence. Anyone who immigrates should know what traditions and value system is socially binding. Even before crossing the border, legally or illegally, he should be sure of the requirements that await him. The European authorities would be well advised to create information mechanisms in the foreign countries concerned, also in order to reduce the pressure from the European external border. The fact that right-wing populist movements seem to be the only ones to openly state the facts and articulate the interests of the majority in the population is due to the failure of the ideological-bureaucratic superstructure in both the EU institutions and national decision-making.

Despite some omissions and occasional setbacks at Brussels level, sensible and practical progress is continually being made in the regions. One thing is certain: the European union under the motto "unity in diversity" defends the freedom, peace and solidarity of a Union united by different cultures. There are 24 official languages and almost one hundred regional and minority languages in the EU. 271 regions and 120,000 cities and municipalities probably create more European initiatives than 27 national governments.²⁷ It is worth remembering the example of when the Austrian province of Tyrol and the Italian provinces of South Tyrol and Trentino set up a joint representation in Brussels in 1995.

At the time, this brought the Italian public prosecutor onto the scene, who spoke of an "assassination attempt on the integrity of the state." Only the European Parliament, under the leadership of the then International President of the Pan-European Union, Otto von Habsburg, then managed to at least "protect and further develop the first beginnings of a Europe of the regions."²⁸

Federal systems are dynamic constructs that continue to develop, whether we like it or not, but which are dependent on a high degree of consensus-building, because federal structures cannot be redirected 'top down', by the decision of a small elite. This requires lengthy and laborious persuasion - but once this has been achieved, it guarantees the stability of the constitutional structure built on it. This basic mechanism of relying on consensus is perhaps the secret of every form of federal order, however it may be constructed. Avant-garde dreams of a seemingly 'ideal' order cannot

²⁷ Cf. cordis. Europa.eu; <https://en.statista.com>; <https://ec.europa.eu>.

²⁸ *PanEuropa Germany*, Augsburg, 43rd edition, December 2020, p. 17.

be realized with it. But the compulsion to seek consensus ensures stability – not the least of our assets in times of rapid change. Whatever shape Europe takes in the future, the fact is that the big questions will not disappear, but will all too often be postponed. How strong and secure will and can the EU be in the 21st century? Is it up to the greatest challenges the continent has faced since the end of the Second World War? The system of values, as described in Article 2 of the EU Treaty and in the Charter of Fundamental Rights, has been systematically and successfully implemented in legislation on its territory in recent years. In the future, more than ever, they will be of fundamental importance in the international competition and struggle between systems and will be decisive for the future of the EU.

The social and economic order in which people live together and their legal, economic and social order are essential.

In other words, to ‘think continentally’, as Hamilton convinced his fellow Americans, is the EU’s blueprint too, the only model of survival and success.

1 ianuarie 2024, Pr. Th. Damian a ținut prelegerea „Chronos și Kairos în poezia lui Eminescu” la Biserica „Buna Vestire”, München (Pr. Paroh, Prot. Dr. Alexandru Nan).

14 ianuarie 2024, Pr. Th. Damian a ținut prelegerea „Glossa ca Ecclesiast” la Simpozionul „Eminescu” New York, editia a 31-a, serie nouă (organizat de Pr. Florin Spînu, Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”).

Întâlniri la München (24-27 ianuarie 2024).

Poeta Cristina Șoptelea,
Th. Damian și
artistul plastic Liviu Șoptelea.

Th. Damian,
Luminița,
Claudia,
Ing. Sorin
Pavăl.

31 martie 2024, slujba de hram la Parohia română „Buna Vestire”, München, alături de Pr. Prot. Alexandru Nan și în prezența IPS Mitropolit Serafim, Pr. Prof. Mircea Ielciu de la Sibiu și a altor preoți și diaconi.

5 aprilie 2024, întâlnire la Boppard, Germania, cu scriitorul și traducătorul Christian W. Schenk.

17 aprilie 2024, Centrul Bisericesc München, la denia Canonului Sf. Andrei Criteanul. Pr. George Saner (st.), Pr. Daniel Benga, Pr. Th. Damian.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

THEODOR CODREANU

Por împărat: de la Lulio la Vives (II)

Vives considera filosofarea ca suprema sănătate a sufletului. Beneficiul scrisului stă în liniștirea sufletului, iar nu în glorie.

*

Renascentistul spaniol Juan Luis Vives arată că o cât de mică deviere de la creștinism face drumul către Hristos contorsionat și lung, pe câtă vreme calea către El este *dreaptă, scurtă, ușoară*¹.

*

Semnul credinței, zice Vives, este trăirea bucuriei, a Sfintei Treimi: „Fundamentul mântuirii noastre este a crede că Dumnezeu este Tatăl, că Hristos unicul său Fiu, ce ne pune în uniune cu Tatăl, și că, atât de la unul cât și de la celălalt vine Duhul Sfânt, fără de care nu putem face nimic, nici măcar gândi”². Da, dar cu eliminarea ambiguității *Filioque* pe care o elimină ortodoxia, căci Duhul purcede doar de la Tatăl și abia după Înălțare Duhul vine și de la Tatăl, și de la Fiul.

*

Asemănarea cu Dumnezeu: „să nu urâm pe nimeni și să existe în noi dorința de a munci pentru binele tuturor”. Primatul vieții spirituale în fața celei trupesti. Dumnezeu locuiește și se desfată atunci în tine. Pavel: „Este sfânt templul lui Dumnezeu, care de fapt sunteți voi”.

*

Nu izgonirea faptelor trupesti, ci învăluirea lor în spiritualitate.

*

Până unde trebuie să meargă *mila* (atât de hulită de Nietzsche) față de dușmani? Există un punct critic în care iubirea față de dușman trebuie să înceteze: atunci când seamănă *moarte* în jurul său, vizându-te și pe tine. În fața morții violente, credința creștină se autosuprimă?

*

Iubirea înlocuiește toate legile. Sau le adună. Cu cât se „inventează” mai multe legi în lume, cu atât iubirea se împuținează.

*

Iubirea anulează antitezele? Vives așa crede: „Dragostea adevărată netezește totul; acolo unde ea trăiește nu admite rivalități; nimeni nu dorește

¹ Juan Luis Vives, „Introducere în înțelepciune”, în *Filosofia spaniolă în texte*, Ed. Științifică, București, 1991, p. 224.

² *Ibidem*, p. 225.

să-l depășească pe celălalt, nimeni nu dorește să ia ce aparține celuilalt, căci se bucură de ceea ce posedă celălalt”³.

*

Faptele se cuvin însă nuanțate: suprimarea rivalităților nu înseamnă și eliminarea antitezelor, ci armonizarea lor, dat fiind că, după spusa eminesciană, *antitezele sunt viața*. Dragostea echilibrează antitezele, depășind „etica” *răzbunării*. Altminteri, Vives se referă la răzbunare: cel ce iubește „nu se gândește niciodată la răzbunare”⁴. Aceasta e pilda suferinței lui Iisus: „Atotputernic, fiind ofensat cu insulte atât de mari și de aspre, totuși el nu a răspuns niciodată cu vrea vorbă rea. (...) Rege al întregii lumi, el nu s-a scutit de lipsurile și de ofensele firii noastre umane”.

*

Justiția care nu e hristică nu iese din mitologia răzbunării, chiar și la cei care se pretind „creștini desăvârșiți”: „De aceea Dumnezeu a poruncit să nu ne judecăm unii pe alții, căci toți suntem orbi și neștiutori de rezervele ce stau în inima noastră. Judecata aceasta și-a rezervat-o sieși, fiindcă numai el știa bine să scruteze sufletul și să prețuiască lucrurile exterioare”⁵.

*

Ca să arate oamenilor cât de slabă le e mintea când judecă și condamnă pe alții, Iisus a convertit dragostea în *moartea* pe care a primit-o de la „justiția” umană. De aceea, omul răspunde întotdeauna la amenințarea morții cu moarte. Când un om urmează pilda Mântuitorului, el este considerat „laș”, „resemnat” în fața morții, precum este calificat ciobanul mioritic.

În realitate, ciobanul mioritic e creștin, pe când creștinii care-l judecă de „laș” sunt căzuți în mitologiile păgâne. Vives: „Nimeni să nu se socotească bun creștin, nici să se creadă iubit de Dumnezeu, dacă își urăște semenul, căci Hristos s-a sacrificat pentru toți oamenii. Chiar și pe acela care nu merită, de asemenea iubește-l”⁶.

*

Posturile, pomenile, abstenența etc. nu sunt suficiente creștinului în afara *dragostei* pentru ceilalți, frații tăi sau de alte nații: „Demonul în schimb, extrem de șiret, a urzit complotări, ce produc facțiuni, a inventat avantaje deosebite pentru unii în paguba celuilalt, a iscat neînțelegeri, certuri, diferende și războaie”. Or, în orice război, omul întrece în sălbăcie orice animal. Cuvântul latin *bellum* tocmai sălbăcie animală semnifică. Vives îndeamnă la evitarea oricărui război prin toate căile posibile: dialog, rugăminți, umilință, aur, compromis etc.

*

³ *Ibidem*, pp.231-232.

⁴ *Ibidem*, p. 232.

⁵ *Ibidem*, p. 233.

⁶ *Ibidem*, p. 234.

Cine nu se maturizează devreme e greu de presupus că o va face la bătrânețe.

*

Miștocăreala, zeflemeaua, batjocura sunt considerate de Vives semne de barbarie. A râde de cunoscuți este o cruzime, iar de necunoscuți – o nebulie.

*

Vives asimilează bunătatea creștină cu spiritul aristocratic: „Cu cât un om este mai de neam, sau mai bine crescut, cu atât el este mai blajin și mai afabil față de toți”⁷.

*

Mitologia răzbinării și limbajul: „A răspunde unui cuvânt urât adresat ție cu un altul de ocară, este la fel ca și cum ai dori să ștergi un lucru murdar cu noroi”⁸.

Barbaria se poate ascunde nu numai în fapte, ci și-n cuvinte. De aceea, ne atrage atenția Vives, Hristos ne-a prevenit că, la Judecata de Apoi, vom da socoteală și de vorbele rostite în viață.

*

Vives ne învață și polemica: abține-te de la a-ți susține vehement părerile „iar dacă interlocutorul ți-a descoperit adevărul, tu, apoi în tăcere, trebuie să-i mulțumești și să-l respecți ca pe ceva divin”⁹.

*

Adevărul, zice Vives, plutește întotdeauna pe o mare furtunoasă, gata să se scufunde, dar nu se-neacă niciodată, ieșind totdeauna la suprafață.

*

În ierarhia lui Vives, iubirea părinților vine imediat după iubirea de Dumnezeu, căci părinții sunt cei care te iubesc precum Creatorul. Pe locul al treilea sunt învățătorii și profesorii, apoi prietenii.

*

Mitologia răzbinării: „Mai ales fugi de acei care pentru orice fleac caută pretexte de ceartă, și care, pentru un incident de mică importanță, capătă mari dușmăanii și doresc să se răzbune, cu o sălbatică și diabolică perseverență, mai mult pe aceia care altădată le-au făcut bine, decât pe aceia pe care nu i-au cunoscut niciodată, sau pe care i-au urât tot timpul”¹⁰.

*

Despre iertarea finală: „cea mai frumoasă operă pe care o putem face este aceasta a iertării, căci prin ea ne apropiem de firea atotputernicului”¹¹.

⁷ *Ibidem*, p. 239.

⁸ *Ibidem*, p. 240.

⁹ *Ibidem*, p. 242.

¹⁰ *Ibidem*, p. 247.

¹¹ *Ibidem*, p. 249.

Psalmi noi

- Slabă speranță, ca din viața noastră, *nedreptatea* să dispară vreodată.
- Legea Domnului și voia Lui – fost-a și va rămâne, de-a pururea – *Calea creștinului*.
- De ce oare pomul roditor moare mai ușor? - *Ferește-ne, Doamne, de-un rău și mai rău...*
- Păcat că la noi, chiar și Sfatul Țării a fost spurcat, de o haită de scandalagii. Mai mult – spre rușinea instituției – l-au și acaparat.
- Pretutindenii, unde privești - *deșertăciune și iarăși deșertăciune*. De această plagă rușinoasă, lumea e plină.
- Într-o țară oarbă: - netrebnici și impostori - câtă frunză și iarbă!
- Dușmanul nu te va mântui! El te va căsăpi.
- Azi, în *Agora* noastră dâmbovițeană, porunca unui vremelnice suspus contează, nu cea a Domnului de sus.
- Pe varii coordonate, de la Nord la Sud și de la Est la Vest, *frica* ajuns-a să n-aibă fruntarii.
- În apa scârbavnicului nu vă scăldați. Capul, în fața lui nu-l plecați. Doar chipul Domnului venerați-L.
- Rugă. În Piscul Muntelui, în razele Soarelui, în brațele Domnului Cerul e mai aproape. Doamne ajută-ne!
- Empatie = Omenie.
- Stăruieți a nu vă însuși al necredincioșilor sfat, și nici în calea păcătoșilor, nu stați.
- Legea Domnului e numai a Lui, nu a muritorului.
- Răul săvârșit, în faptă și în cuvânt se arată. În zadar vei căuta tu, păcătosule, să îl ascunzi.
- Iartă-l Doamne pe cel care de Tine lepăda-tu-s-a, precum odinioară Iuda Iscarioteanul de Iisus s-a lepădat. El pe treizeci de arginți pe Mântuitor L-a vândut.
- Păcătosul nu știe că *mila Domnului* n-are fruntarie.
- Orice *puternic* e vremelnice! Dacă îl adoră pe vrăjmaș, în sinea lui nădăjduiește că va veni timpul, să-i rădă în nas.
- *Există o putere de-a ierta*. Aceasta nu orice împăunat vremelnice o poate avea.
- Trăiește în fiecare zi miracolul vieții, rugându-te temeinic Lui, Domnului.
- Vremelnice viață a omului, veșnică fi-va doar prin vrerea Domnului.
- Prin creațiunea Sa, Dumnezeu devenit-a alfa și omega.

MIHAELA MALEA STROE

După... opt ore la U.P.U. (Episodul 2)

Odată încheiată aventura nopții petrecute la Unitatea de Primire Urgențe, am dormit adânc până au început rafale de petarde și focuri de artificii, anunțând Revelionul. Nu mă doare nimic, m-am odihnit, mi-e foame. Am apucat, înainte de colica renală, să fac supă și salată boeuf. Mănânc și mă rog cerului să stea locului piatra, pe unde s-o fi oprit. Măcar până trec Sărbătorile.

Am timp și să spăl vasele rămase în chiuvetă când m-a luat ambulanța. Deschid fereastra, privesc artificiile. Primesc și răspund pe telefon la mesaje de „La mulți ani!, cu sănătate!”. Mă sună copiii mei, cărora nu le-am spus încă despre „aventură”. Nu e cazul să le spun acum, să se îngrijoreze degeaba, să le stric petrecerea de An Nou. Mi-e mai bine!

4 ianuarie. După zilele oficial libere, încerc să mă programez la urolog, așa cum mi s-a recomandat. N-am experiență (din fericire!) în sistemul medical. Mi se pare că o programare ar trebui să decurgă simplu. Naivități! Aflu că, pentru programare la specialist, îmi trebuie trimitere de la medicul de familie. Ca să iau trimiterea de la medicul de familie, trebuie să mă programez. OK. Mă programez, iau trimiterea, ca să pot beneficia de asigurarea de sănătate plătită din greu. Și... ce să vezi? Nu există locuri „libere”, e plin de programări la urologi până prin aprilie-mai. Vorba aia: „lungește, Doamne, boala, până s-or coace căpșunile!”. Aaa, stați așa! Locuri „libere” *sunt!* La cabinetele *cu plată*, unde mă pot duce mult mai repede. Și-atunci de ce naiba oi fi plătit lunar, de peste trei decenii, asigurarea *obligatorie* de sănătate?!? În ce gaură neagră or fi pierit banii mei? Și ai altora, mulți, plătitori ca mine! N-am încotro. Recurg la procedeul „N-ai pe cineva, undeva?”, cum zicea Toma Caragiu sau, în varianta Caragiale, la un „Lanț al slăbiciunilor” cunoscut și util de când lumea, în orice tip de societate, „democratică” sau nu.

Urmează câteva zile de cercetări și... victorie! O fostă colegă de liceu știe un tehnician dentar care știe un ambulanțier care e văr cu un medic urolog... Încurajator: zalele acestui „lanț” se îmbină din prietenie, fără nicio pretenție de recompensă materială. Sunt acceptată, peste programul medicului, „joi, la 12,30”. Ajung mai devreme. La cabinet, în așteptare, circa 20 de persoane. Sala de așteptare – un colț de hol, cu scaune incomode, înghesuie, în bătaia curentului format între ușa de intrare în spital și alte uși din zonă, care se închid-deschid după cum se perindă pacienți, aparținători, personal medical. Din cabinet iese un pacient palid, tremurând, sprijinit de brațul însoțitoare. Femeia – revoltată de duritatea medicului care i-a spus

bolnavului „Nu te operezi! Ai cancer și o să mori!” – încearcă să-l liniștescă: „Nu te speria, mergem la alt doctor, nu te lua după ăsta! Chem un taxi și plecăm!”. Apoi ni se adresează nouă: „Ce doctor e ăsta? Nici nu s-a uitat la analizele care le-am adus! Altu’ i-a zis acum un an jumate că moare într-o săptămână, să-i luăm coșciug, și uite că trăiește și-i pe picioare! Ăstia te omoară cu zile! Așa se vorbește cu un om suferind?”

Mă întreb dacă paloarea și tremurul bărbatului sunt de la o boală cruntă sau urmare a șocului produs de verdictul specialistului care „nici nu s-a uitat la analize”. Cei doi pleacă. Atmosfera se învolutează. O tânără se ridică de pe scaun și iese bombănind: „Dacă așa se poartă cu bolnavii, eu plec! Fac credit la bancă... și mă duc la un privat!” Unul dintre pacienți jură că medicul e priceput: „Pe mine m-a operat și m-a salvat! Era să mor. Acu’ mi-i bine, am venit la control. Bun doctor, zău!, n-aș merge la al’cineva!” Altul spune că a fost la trei medici înainte și tratamentele n-au dat rezultat. „Încerc și aici, nu știu un’ să mă duc, oi vedea cum mi-o fi.” „Dom’ doctor e țănos, e repezit, are toane... da’ îi suport toate fițele, că, profesional, e bun.”, îl descrie o pacientă. Cineva care așteaptă la oftalmologie, alături, se bagă în vorbă: „Cine, doamnă? Ăsta să fie bun profesional?! Pe maică-mea era s-o omoare acu’ doi ani, i-a greșit tratamentul!”

Stau deoparte, în picioare, și ascult comentariile „cunoscătorilor”. Mă inițiez în labirintul și genunile sistemului medical. Pacienții intră la consultație, ies, intră, ies... pe bandă rulantă. Pe cine să crezi? E bun sau nu medicul? Un lucru e clar: are duim de pacienți. Suntem în mare criză de medici, se știe că au emigrat cu miile după ’89 și „exodul” încă nu s-a încheiat. Iar un medic supraaglomerat, suprasolicitat... obosește, nu? Logic. Om e și el! Devine țănos, repezit, stresat, mai și greșește. *Errare humanum est*. Asta n-ar trebui să se întâmple. Dacă sistemul nostru medical ar fi...

Ușa de la intrarea în spital se deschide larg. „Loc! Loc! Faceți loc!” Ambulanțierii aduc pe targă un pacient cu mască de oxigen. Tot la urolog. Mă uit la ceas. Mai sunt șapte minute până când medicul își încheie, oficial, programul. În așteptare – cinci pacienți, cu mine șase. După consult, cel în stare gravă e dus cu targa la ambulanța care-l așteaptă afară. Asistenta ne anunță: „Domnul doctor nu pleacă până nu vă vede pe toți! Aveți răbdare.” În fine, îmi vine rândul. Spun „Bună ziua”... Medicul zice scurt: „Care-i problema?” Răspund telegrafic: „Colică renală”. Se uită pe CT-ul de la UPU și mormăie pe sub mustața ușor încărunită „la piatră de 7mm... va fi nevoie de stent sau operație”. Decide: „Facem ecografie”. La ecograf imaginea e irelevantă; piatra năvălășă pare să se fi deplasat. „Sau ați eliminat-o!” „Aș fi putut elimina o piatră de 7mm fără să-mi dau seama?” „Poate s-a sfărâmat.” Îmi dă trimitere să fac un nou CT, să le compare. Cu trimitere, prin casa de asigurări, CT-ul ar fi gratuit. „Unde merg cu hârtia asta?” „La ce clinică vreți. Mi-aduceți rezultatul.” Au CT aici, în spital, nu înțeleg de ce îmi spune să merg „la ce clinică vreau”, dar nu întreb de ce. Sunt trei clinici în cartierul meu. Ajung acasă. „Nici stent, nici operație!” îmi spun. „Nu va fi cazul!”

Cea mai apropiată clinică e la doar trei blocuri distanță de mine, totuși mi se pare mai simplu, mai rapid, să dau telefon. Eroare! Modernizați și civilizați cum suntem, îmi răspunde... robotul: „Ați sunat la... Pentru... apăsați tasta 1, pentru... apăsați tasta 2..., apăsați tasta 3..., 4... Dacă sunteți din județ, apăsați tasta..., dacă sunteți din localitate...” Ah! Uitasem de pacostea cu roboții! Apăs tasta indicată... Nimic! Robotul o ia de la capăt. Nu e prima dată când mă întreb „cum poți uide un robot?” După câteva încercări, aud „vă rugăm așteptați” și din telefon izvorăște lent, calmant ca o tabletă de Xanax, un concert de chitară clasică, întrerupt doar de robotul nesuferit care, la intervale regulate, repetă monoton „vă rugăm așteptați”. Să nu uit că, poate chiar în acest secol (dacă am un dram de noroc!), apelul va fi preluat... de o ființă vie. Inocenta chitară cântă! Plăcut fundal sonor! Totuși, aș vrea să vorbesc cu cineva din specia mea ACUM. Chitară pot asculta pe *youtube* după aceea. Mă înarmez cu răbdare, să suport fără să fac AVC „modernizarea” asta criminal de agasantă pentru orice apelant. Cui îi pasă de apelanți? La aproape toate instituțiile sau serviciile publice unde suni, dai de roboți parcă anume programați să-ți macine timpul, energia, echilibrul emoțional, rațiunea, simțul umorului. Și chitara cântă...

Proastă alegere am făcut! De când tot aștept să aud o voce umană, aș fi avut timp berechet să mă duc *per pedes* până la clinică, să vorbesc cu un angajat în carne și oase și să mă întorc acasă. Dau să-nchid când, hop!, chitara tace și aud: „Bună ziua! Sunt Camelia, cu ce vă pot ajuta?” „Bună ziua! Se poate face – telefonic – o programare la CT?” „Da. În ce problemă?” „O colică renală!” „Prin casa de asigurări?” „Da.” „Se poate. Stați o clipă, să mă uit. Da, după 15 martie ar fi...” „Suntem în ianuarie! Altă variantă?” „Contra-cost, în două zile”. Aș întreba iarăși „de ce mama naibii mai plătim asigurări?”, dar biata Camelia n-are nicio vină, nu ea face legea în sistem, nu ea joacă, în sacul aspiratorului de bani, alba-neagra cu sumele cotizate de asigurați. Cer altă informație: „Cât costă?” „Nouă sute”. Aud bine? Verific: „Nouă după opt sau două după unu?!” „Nouă după opt!”. Îi mulțumesc Cameliei. Închid. „Nouă sute” înseamnă în zilele noastre cam jumătate din salariul minim pe economie. Pentru mulți dintre vârstnici – jumătate sau mai mult de-atât din pensie. *Nouă* sute? Au luat-o razna?! Au impresia că toți avem salarii și pensii de parlamentari?!

M-am lecut de programare prin telefon. În ziua următoare mă îndrept spre clinica aflată la două străduțe distanță. În interior – curățenie, lumină, liniște. Stau câteva minute la rând, și – ce noroc chior pe capul meu! – văd că la recepție este fiica unei foste vecine. Nu știam că lucrează aici. Mă programează: „Pe 26 ianuarie, la ora 10, e bine? Mai repede nu pot!” „E foarte bine, mulțumesc!” Ce reconfortant e să vorbești omenește cu semenul tău, fără roboți care îți toacă nervii mărunț-mărunț, cum toacă un *master-chef* zarzavatul de ciorbă!

Până pe 26 ianuarie respect recomandările doctorei de la UPU: evit eforturile, frigul, beau multe ceaiuri (de cozi de cireșe, mătase de porumb,

merișoare...). Nu sunt mare amatoare de ceaiuri și probabil nici pietrei buclușe nu-i plac. A prins-o dorul de ducă. Mi-a dat semnale încă de la prânz, dar seara s-a dezlănțuit durerea ca în decembrie, când am chemat ambulanța. Eiii, acum, având un CV îmbogățit cu experiența de la UPU, n-o chem! Recurg, fără să aștept alianța durere-cu-frisoane, la căldura fularului de cașmir înfășurat peste șale, la o pastilă de No-Spa... Dintr-un cotlon îndepărtat al memoriei, iese la suprafață, ca untdelemnul din apă, o rețetă „populară” pe care am auzit-o demult tare: în colici renale face bine berea caldă. Berea, amăruie și rece, îmi place. Dar bere caldă??? Accept că, de data asta, e „medicament”, nu-i musai să-mi placă. Improvizez: ceai fierbinte, de mătase de porumb, amestecat cu bere. Jumi-juma. Un cocteil care, deși ciudat la gust, dăunător n-are cum să fie. Ghemuită în fotoliu, beau, cu înghițituri mici, puțin câte puțin din amestecătura asta, uitându-mă – ca să-mi abat gândul de la durere – la documentare cu animale de tot felul, domestice, sălbătice, și cu medici veterinari din Alaska și Michigan. Îmi captează atenția dragostea cu care veterinarii tratează animalele, felul lor calm, prietenos, respectuos, în care se adresează „pacienților”. Sunt și medicii de pe ecran aglomerati la cabinet, suprasolicitați pe teren, stresați de la o urgență la alta, grăbiți, însă... deloc țăfnoși, deloc superficiali! Or fi așa numai în fața camerelor de televiziune sau tot timpul? Cât e regie/scenariu și cât adevăr în documentare? Cum s-ar comporta medicii noștri sub ochiul camerei de filmat? Mai atent? Mai respectuos? Mai compasiv? Mai omenos? Mă rog, nu toți sunt inumani! Doar aceia (prea mulți, totuși!) care uită de jurământul lui Hipocrate, de Cosma și Damian, doctorii „fără de arginți”. N-apuc să analizez, să... aprofundez dacă – având, ipotetic, de ales – aș prefera să fiu *creatură necuvântătoare* în grija veterinarilor de peste ocean sau *om* în grija medicilor rămași să ne trateze în patrie. După aproape două ore de tratament „popular” administrat cu încetinitorul, ca o perfuzie, apare – intempestiv! – o presiune lichidă care mă face să alerg cu viteză supersonică din fotoliu... la toaletă! Bine că-s numai doi-trei pași de alergat! Instantaneu, durerea dispare! Am *certitudinea* că piatra torționară s-a dus. A convins-o combinația de bere amăruie cu ceai dulceag să-și ia tălpășița? Habar n-am. S-o fi făcut „praf și pulbere” încă de când mi-am zis „nici stent, nici operație! Nu va fi cazul!”? Nu contează. Slavă Domnului că predicțiile medicale cenușii – de la UPU, de la urologie – nu s-au adevărit! Acum pot să le povestesc copiilor mei aventura pe de-a-ntregul, să stea liniștiți, că mi-e bine.

26 ianuarie. Revin la clinică pentru CT. Atmosferă calmă, pacienți puțini. La CT suntem patru, într-o săliță de așteptare cu cinci scaune și două mese unde poți completa comod formularele obligatorii cu date personale – civile și medicale – și declarația că ai înțeles în ce constă investigația, care sunt riscurile etc. O asistentă amabilă duce undeva – numai ea știe unde – formularul completat, trimiterea, cardul de sănătate, rezultatul de la CT-ul anterior. Partea birocratică durează de trei ori mai mult decât investigația în

sine. Nu din vina personalului. Zicea Steinhardt încă din secolul trecut: „Cu prostia te mai poți lupta, dar birocrăția nu e de înfrânt”. De atunci încoace, birocrăția și-a înmulțit exponențial tentaculele. În toate domeniile.

Computerul-tomograf de aici e mai modern decât cel de la UPU. Vocea umană (care acolo te îndruma prin microfon ce să faci, strecurând printre instrucțiuni câte un „bine” sau câte un „așa” de confirmare că ai procedat corect), e înlocuită total de vocea dictatorială a robotului rostind strict indicații seci. Ispită ghidușă: să ignori o indicație, ca să afli ce ar zice mașinăria dacă pacientul nu se supune? Rezist ispitei, să nu prelungești examinarea.

Primesc înapoi cardul de sănătate plus o fișă. Radiologul îmi spune că, de luni încolo, pot veni după rezultat „la etajul II, la imagistică”. Nu știu de ce mi-am imaginat – am și eu „imagi(ni)stica” mea! – că cineva, acolo, o să interpreteze CT-ul, o să-mi spună și mie câteva cuvinte despre ce „se vede”. Aș! Un tânăr zâmbitor de la un ghișeu ia fișa, primesc rezultatul nou alături de cel vechi în plic și... urări de sănătate! Atât. Interpretarea o va face urologul? Acasă deschid plicul să văd: oare citind comparativ rezultatele, pot pricepe ceva pe cont propriu? Mda, e descifrabil. Componentele interne sunt în stare bună și... Daaa!!! Am avut dreptate! Piatra „mărișoară” a dispărut din peisaj! S-a dus pe Apa Sâmbetei! Au rămas două mititele, una pe stânga, una pe dreapta – de dragul simetriei.

Ca pacient cuminte ce sunt, duc plicul la urolog. Fără programare. „O să intru la sfârșit, dacă mă primește. Dacă nu, vin altădată”, îmi spun. În sala de așteptare – înghesuială. Am nimerit o zi agitată. Curentul te ia pe sus. Pe lângă pacienți, aparținători, vizitatori, angajați, intră și ies diverși furnizori cu pachete enorme de măști, mănuși chirurgicale, prosoape de hârtie, hârtie igienică, detergenți, pansamente sterile, vată etc. Mă retrag într-un colț mai ferit. În spatele meu – un ghișeu cu rost ambiguu. Vin două tinere, bat în geamlâc, cineva deschide. Fetele întreabă dacă li se pot elibera adeverințe de practică medicală, cu număr de înregistrare și ștampilă. Aaa, sunt studențe la medicină! „Adeverințe vă pot da – li se răspunde – pentru număr de înregistrare și ștampilă mergeți la secretariat!” „Secretariatul e aici, la parter?” „Nuuu, secretariatul nu-i la noi, e la Județean! Mergeți acolo.” Strașnică organizare! Pentru o banală adeverință, tinerele au de bătut drumul între două spitale, dintr-un capăt în altul al orașului. Întrebare de baraj: de ce să fie simplu, când lucrurile se pot complica în fel și chip până dau în haos?

Pe uși, pe pereți – afișe care cheamă personalul medical la grevă. E de înțeles.

Timpul trece. La urologie, mulțime de pacienți încă așteaptă. Sosesc două urgențe, bolnavi letargici, aduși în scaune cu roțile. În toată învălmășeala, deodată se face liniște, lumea se trage la o parte, un domn se închină, altul își scoate șapca de pe cap, câțiva se ridică în picioare de pe scaunele lor. Doi brancardieri împing spre ieșire targa pe care se află, în sac alb de plastic, închis cu fermoar, un trup din care sufletul s-a dus „unde nu

este durere, nici întristare, nici suspin”. Impresionantă reacție umană, de bun-simț, în fața străinului decedat! N-a fost nevoie să se ceară „Loc! Faceți loc!” În afară de brancardieri, nu-i nimeni lângă cel plecat. O fi fost singur pe lume? Afară îl așteaptă mașina de la medicină legală. Din înscrisul de pe laterală vehiculului de aici se zărește doar „egală”. Gând fulgurant: medicina legală, singura medicină... egală pentru toți...

În scurt timp izbucnește o ceartă. O tânără a venit să-l ia acasă pe tatăl externat. Omul a coborât din salon, dar, de aproape o oră, fișa de externare este de negăsit. Acuze reciproce zboară prin aer, pe ton din ce în ce mai întărit și strident. Fata acuză angajații spitalului de neglijență și nepăsare, angajații acuză pacientul că a încălcat o regulă strictă: nu avea voie să plece din salon decât însoțit de o asistentă. Tatăl se apără. Nu știa regula, nu l-a informat nimeni: „Ce? Ori aveți pretenția să vizez reguli ?!” De unde – de ne-unde, într-un târziu apare documentul rătăcit. Spiritele se calmează. Tatăl și fiica își văd de drum.

Amân întrevederea cu medicul. Acasă, de curiozitate, caut pe internet referințe despre el. Cu toate că are pacienți mulți, referințe sunt puține. Contradictorii, aidoma comentariilor auzite prima dată la ușa cabinetului. Reproșul că „nici nu se uită la analize” apare și aici.

Sunt subiectivă. Aș vrea ca medicul care mi-a făcut o favoare să confirme referințele bune, să le infirme pe celelalte. Aștept până săptămâna viitoare.

„Săptămâna viitoare”... mă prezint la cabinet tot spre sfârșitul programului. De data asta – cu programare. Anticipez că medicul va fi – ca de obicei – suprasolicitat, obosit, stresat... Prind, parțial, o discuție în desfășurare: „Cum, dom’le, programul începe la op’ jumate și el ajunge la zece? P-ormă dă-n brânci să scape de noi repede-repede!” O fi, n-o fi așa – nu știu. N-am fost de față la prima oră. Apoi: dacă a întârziat azi, nu înseamnă că întârzie mereu. O fi avut și el o problemă. Se-ntâmplă oricui. „Toate ca toate, da’ barem să nu ne țină de proști! Că nu-i ajungi cu prăjina de doi stânjeni la nas!” zice un tip uscățiv și nebărbierit... „Dacă nu vă place, duceți-vă la privat! Nu vă trage doctorul de mânecă să veniți la el!” îi mustră o senioară durdulie, cu pălărie amplă, șal violet și *trois quart* din blană de nutrie. „Las’, cucoană, că matala abia ai venit, n-ai așteptat ca noi, de să-ți intre os prin os!” se oțărăște uscățivul.

Mă aflu în aceeași situație: abia am venit. Cu trei persoane înaintea mea la rând, am timp să ies la o țigară. Fiind ultima pacientă pe ziua de azi, am toate șansele să prind fix momentul când medicul așteaptă cu maximă nerăbdare să plece de la cabinet.

Intru, dau „bună ziua”, îmi răspunde asistenta. Medicul stă cu obrazul în palmă, cu cotul pe birou... cam cum se stă într-o rână, relaxat, la barul de noapte. Cu ochii pe telefonul „smart”, nu ridică privirea. Mă îndeamnă scurt: „Spuneți!” Pun pe birou rezultatele CT-urilor: două foi A4 și două cd-uri. „Am adus ce mi-ați cerut!”. Împinge cd-urile la o parte, se uită fugitiv pe foi,

își mângâie gânditor mustața cu arătătorul mâinii drepte și-mi aruncă o privire gravă, rostind pe ton serios, căutat-academic: „Nu-mi place deloc ce văd. Vă programez să punem un stent. De calculul ăsta de 7mm altfel nu scăpați”. În loc să mă enervez că nu-i atent la rezultate, mă bufnește râsul. Îmi mușc buza, îmi dreg glasul – „hm!, hm!” – ca să-mi strunesc râsul, să nu dea pe-afară, și arăt cu degetul spre foaia din stânga lui: „Domnule doctor, ăsta e rezultatul de la primul CT. Uitați-vă la al doilea!”. Se uită și spune „Vă rog să mă scuzați!”. Vag stânjenit, scrie o rețetă. „Vă prescriu tratament pe trei luni, pentru calculii mici. Poate îi păcălim. Luați două pastile pe zi, una dimineața, una seara.”

Îi mulțumesc și, după ce ies din cabinet, dau frâu liber râsului. Femeia de serviciu, care tocmai storcea cu nădejde mopul în găleată, se oprește din acțiune și mă privește lung. Sigur se întreabă ce-o fi cu mine: am căpiat de răd așa, de una singură, sau ce?

Chiar: ce-o fi?!

Nu știu, cred că mă bine-dispune mica „pastilă” întru smerenie înghițită pe uscat de medicul căruia „nu-i ajungi cu prăjina de doi stânjeni la nas!”. Altminteri, în confirmarea faptului că „nici nu se uită la analize”, nu este absolut nimic de răs.

În stația de autobuz m-a cuprins frigul. Acasă mă cuibăresc în fotoliu să mă încălzesc. Deschid televizorul – obiect mai mult decorativ decât util. O să urmăresc un episod-două din serialul cu veterinari omenoși. Prind o secvență în care medicul îi vorbește duios unui porc spinos cu abces dentar: „of, scumpete, știu că te doare.” Apoi încep reclamele, insistente ca picătura chinezească. Prima vine de la o firmă de asigurări de sănătate. Zice-se că plătești lunar *puțin de tot* (cât o fi „puțin” în viziunea lor?) și, la nevoie, beneficiezi de sume colosale pentru tratament în cele mai breze clinici din țară și din alte „colțuri” ale rotunjoarei noastre planete. *Parole d'honneur, mon cher?* Asigurarea obligatorie am plătit-o lunar *mult de tot* și... de mult. Bani luați cu japca, decenii întregi, iar acum, la nevoie, tocmai m-am lămurit cum e cu „beneficiile”! De ai noroc să se alinieze planetele, galaxiile, multiversul și metaversul în funcție de nevoile tale sau dacă Sf. Nectarie și Îngerul Păzitor sunt pe-aproape, e întrucâtva posibil să ai parte de investigații și tratament imediate. De nu, până să te ajungă din urmă „beneficiile”, ai la dispoziție timp nemăsurat să treci, mântuit, senin, în ritm de ciuleandă, de polcă, de *paso doble* – cum vrei – toate vămile văzduhului spre viața de apoi.

Gata! Se reia documentarul. „Vet” e chemat la o fermă, pentru o operație banală și... intimă. Surpriză: tăurașul-pacient, voinic și sănătos-tun, nu vrea, în ruptul capului, să devină boulean. E atât de hotărât și de vivace, încât tranchilizantul nu are efect. Pacientul mânios îl fugărește pe „vet”, care scapă nevătămat și... smerit, sărind, peste gard, în afara țărului! Scapă și râde, amuzat de „coridă”, fără să poarte ranchiună tăurașului.

Burgul fără vise

*Într-o gară uitată de timp și de oameni
Nu oprea niciodată Trenul iubirii
Cum spinul nu se schimbă-n floare
Nu se schimba menirea în visare
Tinerii fără dorințe nu mai speră nimic,
Sunt împăcați cu Sine.
Copiii nu mai știu a râde
Și melcul lasă dâre pe gândul veștejit
Când ura s-a-ntipări în ei
Trenul iubirii s-a oprit pentru mult timp,
Dar visele sunt dincoace de nori
Și cugetul gri ca plumbul îi reține...
Oamenii umblau fără s-audă
Trenul iubirii cum chemă la spovadă.
Culegeau flori doar pentru ei...
Umblau printre urzici cu gândul negândit.
Burgul fără vise se zbate în otravă
Trenul iubirii țipă
Trăiririle vecine cu-apusul
Aude un plânset... o chemare
E frig înăuntru, e frig și afară!*

Două trenuri...

*Peronul era plin de oameni
Iar aburii ascundeau
Un du-te-vino amețitor.
Un umăr, o poșetă, un pantof...
O geantă de voiaj sau un profil,
Brusc... îmi apăreau din ceață.
Nu reușeam să văd un om complet.
Mă străduiam să îl compun în mintea mea.
Pe stânga și pe dreapta
Câte un tren,
Așteptau...
În care să mă urc?
La ferestrele lor mulțimi de mâini
Se agitau
Ca într-un dans păgân.*

Mă chemau, mă alungau...
Ori povesteau prin gesturi
ceva neînțeles.
Se auzeau tare și clar sunete metalice.
Un muncitor verifica saboții...
În dreptul unui impiegat
Ceața s-a risipit
Din priviri mă întreba:
Ce am de gând?
Cu-arătătorul îndreptat în sus,
Spre ceasul ce arăta ora de amiază,
Făcea semne de amenințare.
Treptat-treptat aburii l-au acoperit.
A dispărut...
Trenurile se mișcau încet
În care să mă urc?
Când aburii s-au risipit
Apare o Gară
Pustie și murdară!
Șinele se contorsionau,
Cifrele ceasului se desprindeau
Căzând fără zgomot
Pe-asfaltul fierbinte și moale.
În depărtare...
Se auzea strigătul
Unui pescăruș rătăcit.

TICU LEONTESCU

Popas la... POPA'S

Revista de cultură *Coloana infinitului*, editată de Asociația Culturală „Constantin Brâncuși” din Timișoara, în numărul 116/ 2021, i-a dedicat o ediție specială excepționalului artist plastic (caricaturistului numărul unu mondial) Ștefan Popa POPA'S, incluzând articole apreciative, precum și imagini relevante, fapt pentru care am considerat binevenit să atașez acestei ample partituri, și acest articol, intitulat: Popas la... POPA'S.

Privindu-l pe maestrul Popa POPA'S cum desenează portretele multora sau admirându-i sutele de lucrări, expuse pe simezele muzeului care-i poartă numele, există tentația onestă și irezistibilă pentru mulți, de a-i face, la rândul-le, un portret acestuia. Dacă nu în creion sau în culori, atunci, prin... cuvinte.

Iată un astfel de portret-colaj, executat din doar câteva tușe clare, prin cuvintele unor personalități de talie națională și internațională: „Un român de geniu, Popa'S” (Poetul Adrian Păunescu). „Ștefan Popa Popa'S este un fenomen extraordinar (...). L-aș defini, în două sau trei cuvinte, astfel: ochi ascuțit, spirit înfrigorant, un bun psiholog, sentimental, un artist fin și o forță uimitoare a creației” (Acad. Eugen Simion). „Este un rege al caricaturii, incontestabil” (Acad. Răzvan Teodorescu). „Prin opera lui Popa'S, umbra Carpaților a trecut dincolo de Dunăre” (ÎPS Ioan Sălăjan, Mitropolitul Banatului). „Popa'S nu desenează pentru forme, ci pentru a găsi sensuri. El este dăruit cu o conștiință proprie artistică și are vocația celui care arată multora dintre noi lumina în noaptea socială, care din păcate ne marchează” (Valentin Ciucă, critic de artă).

Adăugăm și alte câteva fraze, ale unor personalități de talie internațională, definindu-l pe maestrul Popa'S la superlativ: „Este o forță a naturii” (Andre' Bauer, Franța). „Dacă vei juca rolul unui geniu, vei deveni unul” (Salvador Dali). „... un câștigător, un adevărat campion al lumii în acest spațiu al graficii și al caricaturii. Un om de acțiune, rapid, chiar foarte rapid, deținător al unui record incontestabil: 131 de caricaturi într-o oră (...) Este român, este un model de OM, un ambasador cultural ce trebuie stimat și încurajat” (Henri Coursaget, președinte al UNESCO). „În acest moment, Ștefan Popa Popa'S a atins, prin arta sa, cu siguranță, universalitatea. Important este să recunoaștem geniul acestui mare artist” (Antonio Calderon de Jesus, critic de artă, director al CENTIART, Spania). „Este un miracol ceea ce am văzut azi. Popa'S desenează așa de rapid, aproape inexplicabil (...) privește prin ochi direct în sufletul fiecăruia. Asta a făcut și cu mine; m-a privit și a văzut esența caracterului meu. Cred că este un bun psiholog, dar un și mai bun artist” (Berth Nielsen, profesor de arte plastice, Univ. din

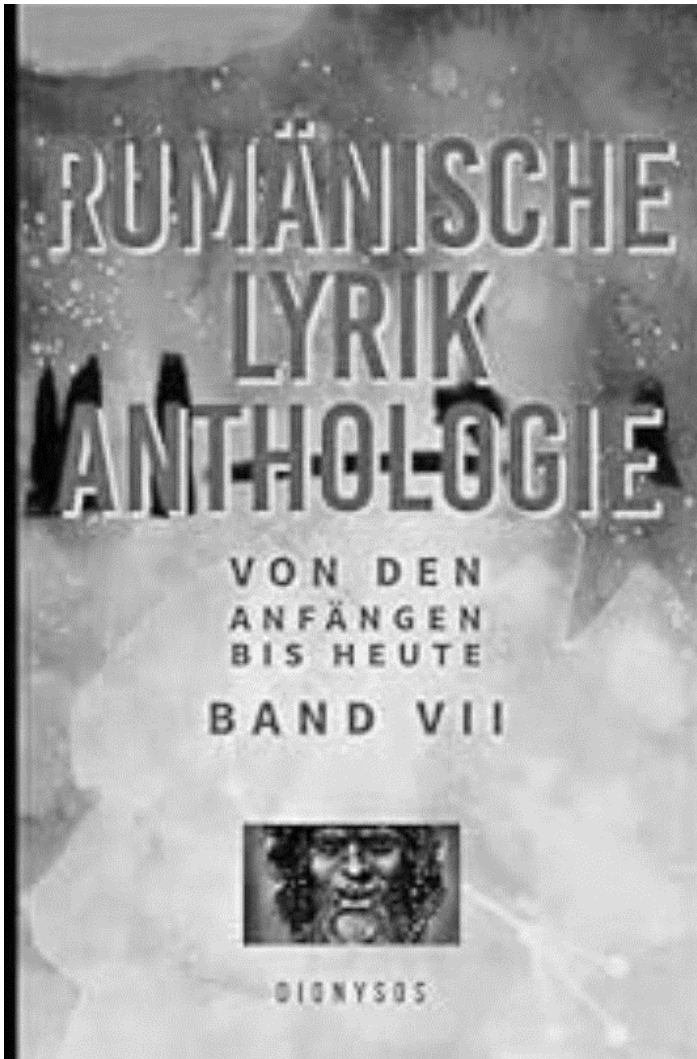
Goteborg, Suedia). „Maestrul Popa’S este cel mai bun caricaturist din lume (...) Eu cred sincer că Popa’S este un DAR făcut de Dumnezeu umanității și, de aceea, îl prețuiesc foarte mult” (Jo Leinen, europarlamentar german).

Așadar, un portret-colaj, din cuvinte juste, pe măsura maestrului, creionat de câteva dintre marile personalități de seamă, care l-au cunoscut, admirat și evaluat totodată. Confirmând, la rândul-mi, sintetizez: Ștefan POPA’S, un copil precoce, precum pictorul Ivan Aivazovsky (peisagist marin rus). Un geniu. Un fenomen. Un campion mondial al graficii satirice și al caricaturii, prezent peste tot la marile festivaluri de gen, achiziționând în rucsacul succeselor sale doldora de premii întâi, un palmares năucitor, care-l așează detașat și definitiv în fruntea plutonului de artiști plastici contemporani. Dar, mai presus de tot și toate, maestrul POPA’S și arta sa trebuie priviți ca un „Dar de la Dumnezeu”, spre folosul semenilor, precum afirma parlamentarul german, parafrazându-l pe Sf. Ap. Pavel: „Fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folosul altora”.

La rândul-i, Vaticanul a confirmat aceasta, incluzându-l în galeria selectă a celor mai mari artiști-portretiști ai lumii din toate timpurile. Și ceea ce este excepțional și esențial, este tocmai faptul că maestrul POPA’S știe, crede și își asumă acest Har divin, punându-l în negoț, sporindu-l, onorându-l astfel pe Marele Stăpân (Tatăl Nostru, Cel din Ceruri) și împărtășindu-l apoi tuturor semenilor, cu profesionalism și bucurie. O vizită la Muzeul „POPA’S”, amplasat în Bastionul „Therezia” (zona centrală a Timișoarei), într-un spațiu generos, încărcat de istorie și cultură, va revela și confirma oricui toate cele de mai sus, ba chiar însutit mai mult despre fenomenul, despre geniul POPA’S și universul artei sale. Iar maestrul este atât de aproape, încât poate fi... atins.

Înainte de decembrie 1989, aproape șapte ani, am fost colegi de muncă la Întreprinderea „Electrotimiș” și vecini de atelier. În multe după-amieze, îl admiram discret cum desena, mai ales în contextul politic de atunci, lucrări împotriva Războiului Rece și a Cursei Înmărilor, pe care periodic le prezenta în expoziții amenajate în sala de ședințe a Întreprinderii. Am avut privilegiul să fiu prezent de fiecare dată. Chiar și atunci, cei mai mulți, dintre cei prezenți la vernisaj, erau personalități de seamă din afara țării. Toate aceste capodopere pot fi admirate acum pe simezele muzeului. Am vizitat frecvent muzeul, de fiecare dată, însoțit fiind de diverși prieteni sau musafiri. Așa am fost inspirat să scriu un catren, dedicat acestui spațiu sacru, încărcat de cult și cultură. Vreau să închei cu el: „Admirativ, parcurg la pas,/ un maraton de cultură,/ prin satiră și caricatură,/ în muzeul... Popa-POPA’S.”

(Popas la... POPA’S, *Poeme în clarobscur*, Editura Mirton, Timișoara, 2021).

Rumänische Lyrikanthologie. Von den Anfängen bis heute,
herausgegeben und übersetzt von Christian W. Schenk, Vol I – VII,
Dionysos Verlag, Boppard am Rhein, 2024.

SEBASTIAN DOREANU

Epistolae Manent

Cel mai vechi mesaj scris, rămas până la noi, s-ar afla, după spusele arheologilor, pe Tăblițele de la Tărtăria, a căror vârstă este evaluată la 7500 de ani, precedând astfel tăblițele de argilă sumeriene sau hieroglifile egiptene. Cum simbolurile de la Tărtăria nu au fost descifrate până acum, nu se cunoaște conținutul mesajului. Poate este o informație economică, referitoare la o zonă mai bogată decât altele în vânat, sau o scrisoare de dragoste pentru o femeie dintr-un trib vecin. Ce se poate afirma cu siguranță este că mesajul scris, între un personaj „transmițător” și altul „receptor”, poate fi considerat printre cele mai vechi forme de literatură scrisă, într-un tandem, de-a lungul veacurilor, cu literatura orală. La Brașov, la Arhivele Statului, se păstrează „Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung”, datată 29 (sau 30) iunie 1521. Este un document cu caracter militar (conține informații despre numărul și mișcarea oștilor otomane în Balcani), dar, alături de istorici, scrisoarea este revendicată și de criticii literari. George Călinescu își începe masivul său op *Istoria Literaturii Române* cu o scrisoare, această scrisoare.

Anca Sîrghie, timp de peste o jumătate de secol, profesor la licee din Sibiu și București, apoi conferențiar universitar la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, respectiv Universitatea „Alma Mater” din același oraș transilvan și la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș, autoare a numeroase volume de istorie a literaturii, critică literară, monografii, amintiri și reportaje de călătorii,¹ a publicat de curând un volum în care a adunat

¹ Dintre numeroasele cărți semnate și îngrijite de Anca Sîrghie amintim: *Radu Stanca și obsesia Thaliei* (1996); *Nicolae Cristea: File de memorialistică. Jurnal* (1998); *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa* (prima ediție 1999; ediția a doua 2011); *Pagini din istoria bibliotecilor* (2003); *Lectura și studiul* (prima ediție 2001; ediția a doua 2002); *Din istoria presei românești* (2004); *Întâlniri pe calea undelor* (2 volume, 2008; 2011); *Radu Stanca: Dăltuiri* (2012, în colaborare cu Marin Diaconu); *Aurel Cioran, fratele fiului risipitor* (2012, în colab.cu Marin Diaconu); *Radu Stanca: Profil spiritual* (2 volume, 2015, în colab. cu Marin Diaconu). *Lucian Blaga și ultima lui muză* (2015, cu versiunea franceză *Lucian Blaga et sa dernière muse*); *Radu Stanca. Evocări și interpretări în evantai* (2016); *America visului românesc* (3 volume; 2017, 2019, 2020); *Nicolae Cristea: Meditațiuni politico-istorice* (2018); *Nicolae Cristea: Publicistică* (2019); *Procesul Memorandistului Nicolae Cristea* (2021); *Radu Stanca și Sibiu* (prima ediție 2022; ediția a doua 2023). Acestor volume

scrisorile schimbate cu un intelectual de marcă din nordul României. Este vorba despre Nae Antonescu,² profesorul stabilit la Terebești, lângă Satu Mare, publicist prodigios, autorul unor volume de referință pentru cultura română, unele dintre ele apărute postum, întrucât statutul său de intelectual cu vederi țărăniste i-a adus, în perioada stalinistă a socialismului românesc, o condamnare politică la închisoarea din Oradea, ținându-l departe, după eliberare, de presa și editurile timpului.

Volumul în cauză, *Anca Sîrghie. Dialog epistolar cu Nae Antonescu*,³ cuprinde 104 scrisori adresate de Nae Antonescu celei „de-a opta minune a lumii”, cum își numește partenera de dialog epistolar, și 42 de scrisori plecate de la Sibiu spre Terebești, la care mai sunt adăugate, la sfârșitul volumului, încă cinci misive, nedatate, semnate tot de Anca Sîrghie.

Volumul se deschide cu o prefață semnată de Florian Roatiș, care ne introduce în laboratorul cercetătoarei Anca Sîrghie și fascinația pe care au avut-o asupra domniei sale două personaje legate de orașul de pe malul Cibinului; este vorba despre Radu Stanca și respectiv Constantin Noica. Primul, asupra căruia s-a aplecat cu acribie și i-a dedicat ani din viață, analizându-i opera și activitatea profesională, cu rezultate notabile, sub forma unor volume de exegeză bine primite de către specialiști și publicul larg, al doilea, o adevărată „instituție culturală” în vremea deșertului comunist, care s-a deschis cu înțelegere și, mai ales, cu prietenie, către tânăra profesoară, încurajându-i activitatea culturală, profesională și publicistică. Un bogat cuvânt introductiv, semnat de Anca Sîrghie, îl familiarizează pe cititor cu biografia intelectuală a lui Nae Antonescu, profesor în Sătmar, dar și cu activitatea mai tinerei parteneri de dialog epistolar.

Corpusul de scrisori publicat în acest volum debutează la 20 iunie 1976, cu misiva plecată de la Terebești spre Sibiu, încheindu-se tot cu o scrisoare a profesorului Nae Antonescu, la data de 9 februarie 1990. Din păcate, multe scrisori schimbate între cei doi parteneri de dialog s-au pierdut

li se adaugă *Caiete Cioran* (3 volume); *Întâlniri cu Cioran* (6 volume, în colab. cu Marin Diaconu); *Modelul cultural Noica* (5 volume, în colab. cu Marin Diaconu); *Caietele Constantin Noica*, iar lista este departe de a fi epuizată.

² Volume publicate de Nae Antonescu: *Scritori uitați* (prima ediție 1980; ediția a doua 2017); *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu* (1985); *Revista Jurnalul Literar. Monografie* (1999); *Scritori și reviste literare din perioada interbelică* (2001); *Reviste literare interbelice* (2001); *Reviste din Transilvania* (2001); *Revista Fundației Regale. Monografie* (2006); *Din presa sătmăreană de altădată* (2013); *Jurnal literar 1974-1989* (2015), ultimele două volume apărute postum, la care se adaugă ultima apariție editorială, *Nae Antonescu, Corespondență primită 1960-1969* (2022).

³ *Anca Sîrghie Dialog epistolar cu Nae Antonescu*, editura Techno Media, Sibiu, 2023, 340 pp.

de-a lungul vremii, cum aflăm din cuvântul introductiv, așadar cu atât mai mare este meritul alcătuirii acestui volum, spre neuitare.

Originile dialogului epistolar trebuie căutate în activitatea „detectivistică”, depusă de Anca Sîrghie, pe urmele lui Radu Stanca. Înscrișă la doctorat cu o lucrare pe acest subiect, la Universitatea din Cluj, tânăra profesoară de la Sibiu apelează la mai vârstnicul Nae Antonescu, împătimit colecționar și cititor de reviste vechi, de grabă vizitator, cercetător și căutător de aur bio-bibliografic în bibliotecile din țară. Dacă Radu Stanca a fost scânteia de la care a pornit această flacără culturală, cu timpul, subiectele s-au deschis ca un evantai purtat în pas de Flamengo. Un loc binemeritat își găsesc, în rândurile misivelor, informațiile despre gânditorul paideic de la Păltiniș, Constantin Noica, adulat dar și contestat de anumite foruri culturale. La vremea respectivă, ca de altfel și în zilele noastre, sperietoarea „legionarismului” funcționa la fel de bine, fapt ce dovedește, fără tăgadă, o continuitate a anumitor blocaje mentale la nivelul societății. În schimb, în casa familiei Sîrghie de la Sibiu, Constantin Noica era întotdeauna bine primit. Misivele plecate spre Terebești dau seama de întâlniri și dialoguri scilicitoare, între patriarhul filosofiei românești la vremea respectivă și mai tinerii cercetători într-ale umanioarelor. Redescoperim în scrisori nume cunoscute ale scenei culturale românești: Andrei Marga, Eugen Simion, Mircea Ivănescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu etc.

Odată cu trecerea timpului, mesajele devin adevărate confesiuni. Evenimente familiale, bucurii ale tinerei profesoare dar și mamă, care împărtășește bucuria câștigării Premiului I, de către unul dintre fiii săi, la Olimpiada de Literatură, sau, câteodată, mai puțin plăcute, se regăsesc în paginile acestor mesaje. Dureri, cum ar fi pierderea unei rude apropiate sau a unui prieten drag, își găsesc alinare în cuvintele de îmbărbătare ale partenerului de dialog, în ambele direcții. Pentru istoria literaturii, pentru cultura română, merită citite scrisorile în care Anca Sîrghie descrie ultimele zile de viață și respectiv moartea lui Constantin Noica. Rândurile acelea se apropie de frumosul și tragicul text *Mahaparinirvana*, scris de către Ioan Petru Culianu, care i-a fost alături lui Mircea Eliade în orele dinainte Marii Trecri, așa cum Anca Sîrghie i-a fost alături lui Constantin Noica. Nu sunt evitate în a fi menționate neplăcerile și greutățile zilnice, în regimul comunist din România deceniilor 8 -9 ale secolului trecut, unde procurarea celor necesare familiei era la fel de dificilă precum obținerea unor cărți de către profesori, cercetători, oameni de cultură. Odissea obținerii cărților lui Mircea Eliade, difuzate cu parcimonie și „pe liste”, poate figura într-o analiză a comunismului românesc.

De-a lungul timpului, s-au publicat opuri cuprinzând scrisori ce au devenit parte din patrimoniul cultural universal: *Scrisorile lui Seneca pentru Lucillus*, *Scrisorile lui Abelard și Heloise*, scrisorile lui Machiavelli, ale doamnei de Sevigne sau, în spațiul românesc *Scrisori către Vasile Alecsandri*, de Ion Ghica, schimbul de scrisori dintre Lucian Blaga și Vasile

Băncilă, corespondența de dragoste dintre Nae Ionescu și Margareta Fotino, dintre Radu Stanca și soția lui, Doti, fără să uităm *Un roman epistolar Ion Negoitescu - Radu Stanca*.

Într-un fel, acest volum, îngrijit de către Anca Sirghie, încheie o epocă. Se tot vorbește despre dispariția cărților tipărite. Umberto Eco a scris la un moment dat că „nu vom scăpa niciodată de cărți.”⁴ Putem vedea însă, cu ochii noștri, dispariția genului epistolar așa cum îl cunoaștem. Viteza de comunicare a crescut enorm odată cu intrarea în epoca tehnologiei. Cine mai are timp să aștearnă pe hârtie o scrisoare, în special folosind caligrafia, scoasă de mult din programa de învățământ și, mai ales, cine mai are răbdare să trimită letera prin poștă și să (mai) aștepte răspunsul ? Un călător francez, Stanislas Bellanger, ajuns în Valachia mijlocului de secol 19, afirma că poștalionul făcea zece zile de la București la Iași.⁵ De la un cal distanță am ajuns astăzi, iată, la un click distanță, click-ul care ne deschide infinite posibilități, dar ne închide, în același timp, interacțiunea firească și directă cu semenul nostru. Câștigând timp pe computer sau prin telefon, am pierdut frumusețea unor fraze așternute cu penița pe foaia albă de hârtie, fraze construite ca măreția unei catedrale gotice sau șlefuite cu migala figurilor de stil dantelate, împodobite cu arabescurile unei limbi ce se retrage, la rândul ei, în fața barbarismelor invadatoare. Mesajele de astăzi, transmise prin diferite forme electronice de comunicare, seamănă tot mai mult cu papirusurile egiptene, pline cu hieroglife, emoticoane, emoji și desene animate sau sunt construite după alfabetul cretan liniar B, de acum 3000 de ani, când vocalele lipseau din mesajul scris iar frazele erau compuse din alipirea primei litere din fiecare cuvânt.

Este interesant de urmărit, în volum, forța centripetă, ce-i apropie, în mesajele schimbate, pe cei doi corespondenți. Dacă în primele scrisori apelarea se face protocolar, doamnă profesoară/domnule profesor, urmată de dragă colega/drag coleg, trecerea se face lin, odată cu cimentarea unei prietenii ce va rezista decenii, la folosirea prenumelui dragă Anca/dragă Nae, amintind de o altă prietenie în care au fost lăsate deoparte conveniențele: „dragă Vasile (Băncilă)/dragă Lucian (Blaga)”.

Postfața, semnată de George Vulturescu, dă seamă despre rolul important jucat de profesorul Nae Antonescu în viața culturală sătmăreană, iar Anexele la volum închid fericit acest dialog epistolar, printr-un bogat album de fotografii, împodobind, ca o boltă renascentistă, o minunată prietenie, o adevărată frescă în imagini, ce se continuă și după dispariția fizică a unuia dintre actanții acestui dialog, respectiv Nae Antonescu, iar una dintre profețiile lui, menționată în scrisori, s-a împlinit cu asupra de măsură.

⁴ Jean-Claude Carriere, Umberto Eco, *Nu sperați că veți scăpa de cărți*, editura Humanitas, București, 2010, 256 pp.

⁵ Stanislas Bellanger, *Le Keroutza. Voyage en Moldo-Valachie*, Librairie Francaise et Etrangere, Paris, 1846, 472, pp. (tome I), 482 pp. (tome II).

Partenera lui s-a afirmat plenar ca profesor universitar, a publicat cărți necesare pentru o mai bună cunoaștere a literaturii române și a devenit un om de cultură recunoscut în țară și peste hotare, după cum dovedesc imaginile din acest volum. Cei doi profesori oferă cititorilor exemplul unei prietenii epistolare create în jurul frumuseții limbii române, a interesului pentru cărți, a iubirii pentru cultura națională, slujită cu devotament, ani în șir. Misiunile celor doi intelectuali, publicate acum, dau, și, mai ales, vor da seamă în viitor de „minunata lume veche”, o lume a cărților tipărite și a scrisorilor așternute pe hârtia albă, ca o velă de corabie la orizont. Umberto Eco nu s-a înșelat. Cărțile vor dăinui și în *minunata lume nouă*.

ION HAINEȘ

Lidia Vianu – *Caleidoscop*

Poetă, prozatoare, critic și traducător literar, Lidia Vianu este profesor emerit de literatură britanică modernistă și contemporană la Universitatea din București, director fondator al editurii online a Universității din București, *Contemporary Literature Press* și al revistei online *Translation Café*.

A predat cu bursă Fulbright doi ani, la University of California Berkeley și State University of New York Binghamton.

A publicat peste 20 de volume de critică, a publicat *Metoda Lidia Vianu în șapte volume: Smile and Learn!* (manual de predare a limbii engleze).

A tradus în limba engleză și în limba română peste 100 de volume.

A înființat *Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan*.

A tradus peste o sută de poeți români și englezi, pe care i-a publicat sub formă de ediții bilingve.

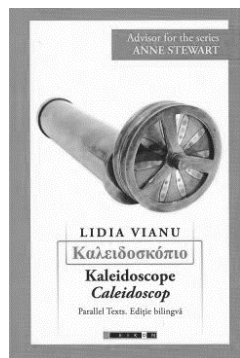
A publicat un roman, cinci volume de poezie și o carte de poezie bilingvă *The Wind and the Seagull. Vântul și Pescărușul. La Mouette et le Vent* (Editura Eikon, București, 2022,)

Caleidoscop este ultima carte (în ordinea apariției) publicată la aceeași editură în ediție bilingvă (Ed. Eikon, București, 2023).

Am citit-o cu sufletul la gură.

Este o carte la care autoarea a lucrat 30 de ani, dovadă a dorinței de perfecțiune, o carte care, singură, poate aduce gloria unui scriitor.

Am citit cartea cu o mare bucurie.

Este o carte-sinteză a unei vieți, strălucitoare din orice unghi ai privi-o, un „caleidoscop”, așa cum spune undeva: „Viața mea întregă este un caleidoscop”.

Caleidoscopul este un „dispozitiv închis într-un cilindru opac, care formează, cu ajutorul unor oglinzi, imagini simetrice ale câtorva mici piese viu colorate, aflate la capătul opus celui prin care se privește, imaginile putând fi variate și infinite prin rotirea cilindrului”.

„De Crăciun, Layla mi-a dăruit un caleidoscop. Când mă uitam la el, parcă mă scufundam în nenumărate realități paralele.

N-am iubit nicio altă jucărie atât de tare. Atunci când l-am scăpat din mâini, șapte zile mai târziu, m-am uitat îndelung la cioburile colorate. Mi-era dor de pietrele prețioase la care visam în primii mei ani de viață.

(...)

Când Alma (fetița ei) abia împlinise doi ani, i-am cumpărat cinci caleidoscoape... Toate cele cinci caleidoscoape sunt acum în sertarul biroului meu. Mă simt în siguranță că le știu acolo. Culoarele lor sunt luminile sufletului meu.”

Spre sfârșitul cărții, autoarea mărturisește:

„Un Caleidoscop spart, pe care numai eu îl puteam drege.

Cum anume? Scriindu-l.”

Peste toate, domină dorința de perfecțiune, de a scrie, pentru ca să-și poată împărți sufletul „cu cei care mă caută”.

Scrisul apare ca o salvare – „un singur lucru îmi doresc: să scriu”.

„Nu trebuie să uit absolut nimic. Despre toate voi scrie cândva. Trebuie să le postez vii în suflet, pentru ca, atunci când chiar o să scriu o carte, să fie cu adevărat trăită.

Am cincisprezece ani. La douăzeci și cinci, la cincizeci, ori la șaptezeci și cinci de ani, odată și odată o să găsesc înțelesul. Tot ceea ce nu am uitat se va închea și voi putea scrie”.

Cartea este, de fapt, un poem, o confesiune sinceră, deschisă, despre viața unui intelectual de elită, despre tot ce i s-a întâmplat. Are un ritm poetic și un stil elevat, intelectual. Este o proză modernă, densă. Asistăm la secvențe după secvențe, la alternanțe cinematografice, într-o ordine aleatoare, ca într-un caleidoscop. Ca într-un mozaic.

Autoarea scrie despre diferitele vârste pe care le-a traversat, despre copilărie și maturitate, despre „aventurile” sale intelectuale și erotice, descrise cu discreție și sensibilitate, despre „viața sufletului”, despre familie, părinți, prieteni și neprieteni, despre căsătorie, despre suferință și bucuria de a se dăru, despre permanenta dorință de a fi cea mai bună, despre compromis și verticalitate, despre dreptate și nedreptate, despre justiție și injustiție, despre școală și sistemul de învățământ în comunism (cartea are valoarea unui document), despre închisoarea politică, interdicțiile de orice fel, despre Securitate și lipsa libertății individuale, despre refuzul de „a colabora”,

despre învățământul superior, despre bucuria și mândria de a fi universitar. „Profesia m-a făcut fericită. M-am născut pentru ea”.

Autoarea povestește cu dragoste despre părinții ei, despre Tata și Mama (cu majuscule). Tata (cărui îi seamănă) era medic cardiolog, iar Mama lucra în Presă. Ea o îndemna permanent să citească, să învețe franceza și engleza, să fie cea mai bună.

De altfel, Lidia Vianu a luat premiul întâi în toți anii. Și ca studentă la Facultatea de Filologie, catedra de engleză, se plasa în frunte. Ambiția ei de a deveni universitar nu a cunoscut limite. Dar, așa cum spune, „Promovarea era o chestiune politică”.

Cei patru ani de profesorat la liceu au fost pentru ea un coșmar, pentru că trebuia să predea mereu aceleași lucruri, monoton și plictisitor, iar tabloul învățământului liceal oferea o imagine tristă.

De aceea, ea s-a pregătit intens pentru doctorat, a luat doctoratul și, în cele din urmă, și-a văzut visul cu ochii. S-a specializat în Modernism. La rândul ei, a devenit conducător de doctorate, a primit o bursă Fulbright și a ajuns să predea în America.

O viață împlinită.

Informații prețioase despre viața în comunism ne dă autoarea prin pagini antologice.

Ea scrie despre celebrele și umiltoarele cozi pentru alimente. Oamenii se așază la coadă de la ora patru dimineața. Speră că vor prinde să cumpere un kilogram de pui. Se spun bancuri politice. Ceașeștii sunt înjurați.

Atmosferă de Orwell, Pasternak, Soljenițin, Șukșin.

Curentul se oprește patru ore zilnic.

Căldură nu este aproape deloc. Apă caldă – zece minute pe zi. Oamenii trăiesc ca într-un lagăr.

La deschiderea anului universitar, Ceaușescu ține un discurs de patru ore.

Paștele și Crăciunul sunt interzise.

Cine sunt bărbații din viața autoarei?

Colbert, Estephan, Marc, Phil, Den-Disco.

Cu fiecare a avut o relație specială.

„Când Den-Disco m-a sărutat. Când a părăsit țara fără să spună o vorbă.

Când Estephan m-a făcut întâi să mă îndrăgostesc de el și apoi să-l uit.

Când Phil a decis să-și încheie viața la o mănăstire.

Când Marc și-a irosit și apoi și-a pierdut viața, iar eu mi-am dat seama că el fusese singurul care chiar a contat.

Sunt din nou cu mine, exact cum am început.”

De fapt, nu este singură, pentru că, permanent, o are alături pe Alma, fetița ei, care ajunge doctor ca și bunicul ei, tatăl autoarei.

În final, ea organizează o expoziție de pictură și sculptură.

Autoarea iubește natura, muntele, dar mai ales marea. Marea și toamna.

Autoarea trăiește drama retrocedării casei bunicilor, luată abuziv de comuniști.

Ea are permanent sentimentul de acasă.

„Casa nu mai este. Nici Bunica și nici mama mea. Casa ne-a fost retrocedată după patruzeci de ani de comunism și treizeci de ani de postcomunism”.

În final, Caleidoscopul revine.

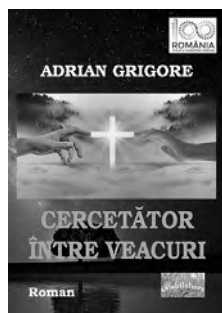
„Un lucru este necesar ca să ne bucurăm de viața Caleidoscopului: Lumina. Dacă Lumină nu este, nici culori nu sunt... Caleidoscopul ne învață să slobozim în noi Lumina. Amândoi, din Lumină am plecat și în Lumină ne vom întoarce”.

IOANA VARGA

***Cercetător între veacuri* – anevoioasa cale a cunoașterii**

Cartea lui Adrian Grigore - *Cercetător între veacuri* - apărută la editura ePublishers (București, 2018) și lansată la ultima ediție a Târgului de carte Gaudeamus (București, noiembrie 2018) propune cititorului un demers profund și atent pentru înțelegerea condiției omului de știință în vremurile pe care le traversăm - printre și între veacuri; ficțiunea romanului pendulează între timpul prezent și timpul istoriei. Problematica acțiunii este proiectată în moto-ul care deschide cartea: „Unde este înțeleptul? Unde e cărturarul? Unde este cercetătorul acestui veac? Au n-a dovedit Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii acesteia?” (I Corinteni, 1, 20). Având ca prim reper temporal evenimentele din 1989, autorul evocă aspecte semnificative din viața personajului principal - Cercetătorul - grăitoare pentru poziția cercetării științifice în societatea românească la cumpăna secolelor (munci agricole, mitinguri sindicaliste, manevre de obstrucționare a adevărului ș. a.). „Urgisit și încorsetat” în veacul trecut, „disprețuit și umilit” în acest veac, cercetătorul, angajat în aflarea adevărului, pare anacronic într-o societate care-și confecționează „adevăruri convenabile”; opresorii nu se schimbă odată cu vremurile. Narațiunea se „înfășoară” în jurul Turnului B - pilonul informației științifice, încoronat cu emblematicul atom gigant, cândva expresia orgolioasă a cercetării științifice. Împins de o mai veche dorință puerilă de a atinge atomul uriaș - exacerbare a esenței lumii materiale - Cercetătorul ajunge prin efracție în Turnul B, afectat de intemperiiile unei ierni aspre.

Biblioteca - tezaurul informațional al cercetării - declanșează, datorită nefericitei accidentări a cercetătorului (alunecă pe scări și se lovește la cap),

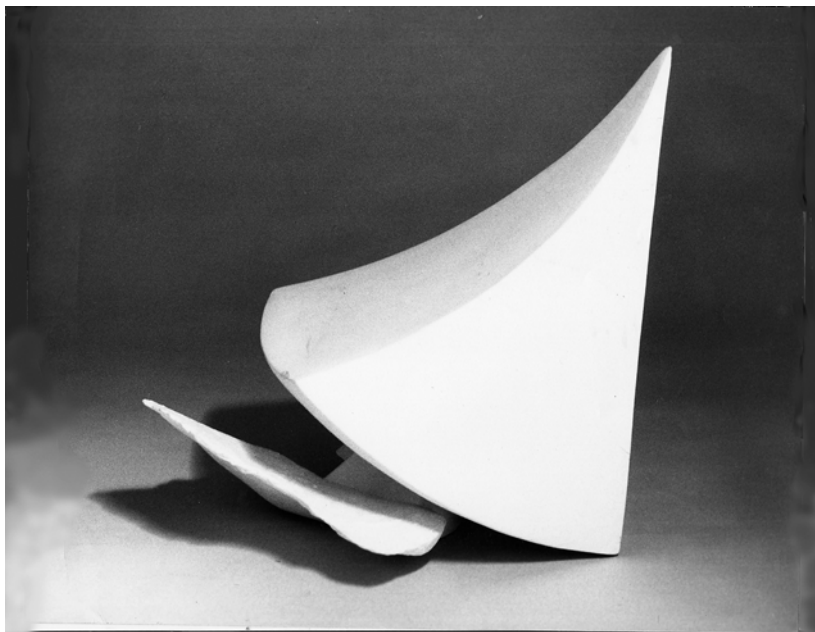

o adevărată călătorie inițiatică a personajului principal, în căutarea Adevărului. Acesta străbate veacurile, din anticul Ninive până în zilele noastre, intrând și ieșind din timp, ca în apele unor oglinzi paralele, în funcție de momentele de leșin sau de revenire în realitatea diurnă; aceasta se deformează sau se limpezește după repere temporale subiective. Contactul cu realitatea immanentă este menținut de prezența motanului Isac – martor discret al Istoriei. Planurile narațiunii se intersectează, timpul se dilată sau se contractă în strânsă legătură cu memoria afectivă a personajului principal. Pierderea contactului cu realitatea „obiectivă” conduce, în mod paradoxal la pătrunderea în profunzimea acesteia.

Călătoria inițiatică în spațiul asiro-babilonian, pe care o întreprinde personajul cărții, are ca finalitate salvarea informației – tăblițele ceramice ale bibliotecii din anticul Ninive - și, implicit, aflarea căii de cunoaștere a Adevărului. Dacă biblioteca antică este bine ascunsă, securizată, pentru a nu fi distrusă de avatarurile istoriei, biblioteca din Turnul B - corespondentă a celei din Ninive - este expusă perisabilității. Problema conservării informației deschide un larg câmp de reflecție. Mărturiile epocilor par a demonstra că suportul material de stocare a informației este din ce în ce mai vulnerabil. Oare digitalizarea ne pune la adăpost în fața acestei vulnerabilități?! Informația deschide calea spre cunoaștere, dar ea este, oare, suficientă? Adevărul despre Creație presupune mult mai mult!

Întâlnirea cu „părintele cercetător”, discuția de la schitul din pădure deschide cercetătorului orizontul spre adevărata cale de cunoaștere a Adevărului - îngăduința și ajutorul Creatorului în descoperirea Creației: „...cunoașterea și credința nu pot fi decât împreună... nu poți cunoaște fără să crezi... nimic nu am descoperi dacă Cel ce a creat toate nu ne-ar îngădui să o facem... Ceea ce ne-a fost dat să descoperim până acum prin rațiune, nu este decât o scânteie din uriașa vâlvătaie...” (p. 182 și următoarele). Desacralizarea cunoașterii științifice ne îndepărtează (paradoxal!) de Opera Creatorului: „Cercetătorii veacului cel nou vor trebui să readucă sacrul în știință. Altfel omenirea va sta la un fel de barieră care blochează drumul spre adevărata cunoaștere. Ne vom truși când vom muta cu un pas mai încolo bariera, pe un drum al cărui capăt nu ne va fi dat să-l ajungem niciodată...” Celebra frază atribuită lui Malraux pare, în acest context, argumentul unei revelații – „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”. Cercetătorul „strivit între două veacuri” va trebui să pună „credința înaintea rațiunii, virtutea teologică înaintea minții scormonitoare”. Este o cale cât se poate de anevoioasă, dar singura adevărată care duce la esența și sensul cunoașterii; fără scânteia divină, înțelepciunea este nebunie, așa cum ne avertizează motto-ul cărții.

Pe lângă reale calități beletristice datorate construcției narative în planuri adiacente (uneori greu de urmărit de un cititor neavizat) și stilului fluent, cartea lui Adrian Grigore propune cititorului o problemă ce nu-l poate lăsa indiferent.

Viorica Colpacci
Dynamic Equilibrium
(Porcelain, 18 x 12 x 13.5 cm, 1981)

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ

- o Duminică, 11 ianuarie 2024, Pr. Th. Damian a ținut o prelegere intitulată „Chronos și Kairos în poezia lui Eminescu” la Biserica „Buna Vestire”, München (Pr. Paroh Prot. Dr. Alexandru Nan).
- o Pe data de 14 ianuarie 2024, Pr. Th. Damian a prezentat lucrarea „Glossa ca Ecclesiast” la Simpozionul „Eminescu” New York, editia a 31-a, serie nouă (organizat de Pr. Florin Spînu, Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”).
- o Între 24-27 ianuarie 2024 a avut loc o întâlnire la München cu Luminița și Ing. Sorin Pavăl, cu poeta Cristina Șoptelea și artistul plastic Liviu Șoptelea.
- o Duminică, 31 martie 2024, Pr. Th. Damian a participat la slujba de hram la Parohia ortodoxă română „Buna Vestire”, München, alături de Pr. Prot. Alexandru Nan, paroh, și în prezența IPS Mitropolit Serafim, Pr. Prof. Mircea Ielciu de la Sibiu și a altor preoți și diaconi.
- o Pe data de 5 aprilie 2024, Claudia și Th. Damian s-au întâlnit la Boppard, Germania, cu scriitorul și traducătorul Christian W. Schenk.
- o Miercuri, 17 aprilie 2024, la Centrul Bisericesc München, Pr. Th. Damian a participat la denia Canonului Sf. Andrei Criteanul, împreună cu Pr. Daniel Benga și Pr. George Saner.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.